

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ
ЗА 2005 ГОДИНА**

Скопје, април 2006 година

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Комплекс банки б.б. 1000 Скопје

Телефон (02) 3108-108; телефакс (02) 3108-357

www.nbrm.gov.mk

Печати: МИКЕНА - Битола

Копирање и умножување на овој материјал не е дозволено.
За користење на податоците од оваа публикација е потребно
да се цитира изворот.

ISSN 1409-6307

Фолес на Јустин II, (565-578), бакар.

СОДРЖИНА

Обраќање на гувернерот	7
I. Економски движења во светот	14
1.1. Развиените земји во 2005 година	17
1.2. Земјите во транзиција во 2005 година	18
II. Економски движења во Република Македонија	24
2.1. Бруто домашен производ	24
2.2. Цени	27
2.3. Индустриско производство	32
2.4. Останати економски дејности	35
2.5. Пазар на работна сила и плати	38
Прилог 1: Анализа на продуктивноста во Република Македонија	41
2.6. Државен буџет	44
III. Монетарни движења во Република Македонија	52
3.1. Монетарната политика во 2005 година	52
3.2. Ликвидност на банките	54
3.2.1. Основни инструменти на монетарната политика	61
Прилог 2: Хронологија на промените во поставеноста на монетарните инструменти и преземените мерки во 2005 година	63
3.3. Монетарни агрегати	65
3.3.1. Вкупни депозити	69
3.4. Пласмани на банките	74
3.5. Каматни стапки	79
IV. Финансиски пазари во Република Македонија	88
4.1. Пазар на пари	88
4.2. Берза на долгорочни хартии од вредност	91
4.2.1. Пазар на државни хартии од вредност	95
Прилог 3: Крива на пренос на краткорочните државни записи во Република Македонија	99
4.3. Девизен и менувачки пазар	102
Прилог 4: Мерење притисоци на девизен пазар	106

V. Надворешен сектор	112
5.1. Биланс на плаќања	112
5.1.1. Тековна сметка	113
5.1.2. Капитална и финансиска сметка	125
5.2. Девизен курс на денарот	128
5.3. Девизни резерви	131
5.4. Надворешен долг на Република Македонија	135
5.4.1. Структура на долгот	136
Прилог 5: Емисија на првите македонски еврообврзници	138
5.4.2. Остварени движења во 2005 година	140
VI. Други активности на НБРМ	146
6.1. Платниот систем во Република Македонија	146
6.1.1. Улогата на НБРМ во платниот промет	146
6.1.2 Показатели за работењето на платниот систем во Република Македонија	149
6.2. Трезорско работење	151
6.2.1. Готови пари во оптек	151
6.2.2. Снабдување на банките со готови пари	152
6.2.3. Обработка и повлекување на банкноти	153
6.2.4. Експертиза на сомнителни - фалсификувани банкноти	153
6.2.5. Печатење банкноти и други вредносници	154
6.2.6. Останати операции во трезорот	154
6.3. Внатрешна ревизија	155
6.4. Подобрување на институционалниот капацитет на НБРМ	156
Независно ревизорско мислење	159
Органи и раководство на НБРМ	213
Организациона структура на НБРМ	215

м-р Петар Гошев
Гувернер и Претседател на Советот на
Народна банка на Република Македонија

Почитувани,

Според макроекономските остварувања 2005 година се вбројува како една од поустежните години во транзициската историја на македонската економија. Задржаната ценовна и финансиска стабилност од страна на НБРМ, дисциплинираната фискална политика и стабилниот банкарски систем беа придружени со значително подобрени остварувања во екстерниот сектор. Повторно е остварена релативно висока стапка на економски раст и за првпат по три години, стапите на растот на бруто домашниот производ се зголемувале на стапката на вработеност.

Имено, високата стапка на пораст на извозот, при истовремен пораст на домашната попрошувачка, доведе до остварување на стапка на реален раст на БДП од 4%, а значително зголемениот приватен трансфер и подобрениот трговско салдо остварено и покрај негативниот екстерен шок од зголемувањето на цените на нафтата на светските пазари, овозможија намалување на дефицитот на тековната сметка на платниот биланс од 7,7% во 2004 година, на 1,3% од БДП во 2005 година.

Во 2005 година е остварена просечна стапка на инфлација од 0,5%, со што НБРМ ја потврди детерминантноста за остварување ниски и стабилни стапки на инфлација, кои се во функција на одржување стабилни инфлациони очекувања и поволен макроекономски амбиент. Ваквата стапка на инфлација е остварена со продолжување на примената на прагматичната таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото и со остварување пруденцијата фискална политика. Од макроекономските фактори, доминантно влијание имаше најмногу намалување на царинските стапки во согласност со обврските од членството во Светската трговска организација, и следствено, пониските трошоци за исхрана, кои делумно го компензираа ефектите од зголемувањето на акцизата на пушето, поради усогласувањето со Европските директиви и зголемениот цени на нафтата.

Поволните макроекономски перформанси, особено во екстерниот сектор, детерминираа висок прилив на девизи во економијата, што овозможи на НБРМ да оствари висок нето-откупи на девизи на девизниот пазар. Со тоа, бруто девизните резерви забележаа исклучителен годишен пораст достигнувајќи четиримесечна покриеност на увозот на стоки и услуги од тековната година, без приливот од еврообврзниците. Креираната ликвидност врз основа на значителниот прилив на девизи во економијата беше неутрализирана со комбинација на монетарни операции и пониска јавна попрошувачка, што говори за солидна координација меѓу монетарниот и фискалниот сектор. При тоа, наместиот планираниот дефицит, во консолидираниот буџет во 2005 година е остварен мал суфицит од 0,2% од бруто домашниот производ.

Во ојсусјиво на ценовни приписоци, висок прилив на девизи и задоволување на побарувачката на девизи од страна на банките, НБРМ изврши измени во оперативната политика на монетарната политика. Во последниот квартал од годината, при спроведувањето на аукциите на благајнички записи - како основен монетарен инструмент, НБРМ го замени тендерот на износи со тендер со каматни стапки, овозможувајќи поголемо дејство на пазарот при формирањето на каматната стапка. Во услови на релативно високо ниво на ликвидност и во просек повисока побарувачка од понуда на благајнички записи, регулирано е намалување на каматните стапки на благајнички записи од 10% во почетокот на октомври при тендер со износи, на 8,52% во декември 2005 година при тендер со каматни стапки.

Имајќи го предвид временското задоцнување при преносот на сигналите на монетарната политика, како и незадоволителното функционирање на каматниот канал на трансмисија, поа намалување на каматната стапка на благајнички записи на НБРМ - како референтна каматна стапка, не предизвика значајни промени во каматната политика на банките во 2005 година. И покрај сè уште релативно високото ниво на банкарски каматни стапки, банкарските кредити претставуваа доминантен извор на финансирање на економските субјекти и во 2005 година. Вкупните кредити на приватниот сектор во 2005 година се зголемија за 20,5% и достигнаа учество во БДП од 22,3%. Интензивираниот кредитна активност е резултат на повисоката и диверзифицирана понуда на кредити од страна на банките, во услови на зголемена дејствителна база, активно користење на девизните средства на банките и нивно задолжување во странство. Од друга страна, зголеменото кредитирање е одраз на континуираниот и до одреден степен нееластична побарувачка на кредити, особено кај населението. Значајно е да се истакне дека 2005 година се карактеризира со изразена склоност на банките за долгорочно кредитирање на населението и препријатоста, што укажува на доволниот стимул на процесот на динамизирање на економскиот раст преку оживување на промишлената и инвестициите. При тоа, задржана е тенденцијата за денарско задолжување на населението и девизно задолжување на препријатоста.

Главен извор за интензивираниот кредитна активност во 2005 година е најамошното проширување на дејствителниот потенцијал на банките. Во 2005 година е регулиран годишен пораст на вкупните дејствителни на приватниот сектор кај банките од 18,3%, со што нивното учество во БДП достигна 25,9%, односно 3 процентни поени повеќе во споредба со 2004 година. Повеќегодишниот континуиран тренд на проширување на дејствителната база на банките ја ојврдува зајакнатата доверба на економските субјекти во банкарскиот сектор, кој во последните години континуирано ја зголемува финансиската интермедијација и претставува значаен двигател на инвестициската

активност во земјата. Од валуџен аспект, значителен пораст е забележан и кај денарскиот и кај девизниот дејозити, првото со 15%, второто со 20,2%, што укажува на склоност за штедење и во домашна и во странска валута. Порастот на дејозитите во рамки на банкарскиот систем доведе и до високи стапки на монетарен расит, при што годишната стапка на пораст на паричната маса М4 во 2005 година достигна 15,1%.

Во 2005 година НБРМ и Министерството за финансии продолжија со заедничките активности за унапредување на пазарите на хартии од вредност. По воспоставувањето на регулативната рамка и обезбедувањето на неопходните технички и институционални предуслови, на крајот на април зајочна со работата Пазарот преку шалтер, со што тој официјално стана дел од пазарната инфраструктура на Република Македонија. И покрај тоа што се претува само со државни зајиси, се очекува секојдневните котации на државните зајиси на Пазарот преку шалтер да поттикнат појава и развој и на други финансиски инструменти. Зголемувањето на ликвидноста на државните зајиси придонесува за нивна поголема активност, а доведува и до намалување на трошоците за финансирање на буџетскиот дефицит. Од аспект на монетарната политика е значајно што со овие измени ќе се зголеми бројот на алтернативни можности за илацирање слободни парични средства, а се очекува, што е особено важно, да зајакне и меѓусебната поврзаност и условеност на каматните стапки на одделните финансиски инструменти, што на крајот треба да доведе до поефикасна трансмисија на монетарната политика преку каматните стапки. Важно е да се нагласи дека во текот на 2005 година портфолиото на државни хартии од вредност беше збогатено со издавањето на првата државна обврсница со рок на доспатување од две години, која котира на берзата. Паралелно со овие активности, НБРМ зајочна со посиеено прилагодување и осовременување на монетарните инструменти. Во почетокот на октомври одобрувањето на ломбардните кредити го замени со расположлив кредит преку ноќ, кој се одобрува по пат на репо-трансакција. Истовремено, дозволено е пречекорување коешто им се одобрува на банките за непречено одвивање на трансакциите во илациониот промет беше заменето со интрадневно репо. Се извршија измени и во интервенциите на НБРМ на девизниот пазар, со намера да се намали присуството на Централната банка на девизниот пазар. За разлика од порано кога интервенциите на девизниот пазар од страна на НБРМ се вршеа дневно, од август 2005 година зајочна примената на концептиот „банки - поддржувачи на пазарот“, кои врз основа на замен договор имаат ексклузивно право да претуваат со НБРМ, но и обврска конинуирано да котираат кувовни и продажни девизни курсеви во одреден расион, заради задоволување на меѓубанкарските потреби од девизи.

Годинаша на којашто се однесува овој извештај ќе биде забележана и по првото излегување на Република Македонија на меѓународниот пазар на капитал. Имено, повољните макроекономски перформанси доведоа до подобрување на долгорочниот кредитен рејтинг на Република Македонија во домашна и во странска валута од меѓународната рејтинг агенција "Standard&Poor's" и повољна оцена од кредитната агенција "Fitch". Со добивањето кредитен рејтинг од двете светски реномирани агенции, Република Македонија се стекна со сите формални и суштински услови за учество на меѓународниот пазар на капитал и на 02.12.2005 година на Лондонската берза беа издадени првите македонски еврообврзници во износ од 150 милиони евра. При тоа, побарувачката значајно го надмина понудениот износ и беше осигурена повољна каматна стапка од 4,625%, укажувајќи на интересот и довербата на странските инвеститори. Приливите осигурени од еврообврзниците беа искористени за откупи на постојниот долг кон Лондонскиот клуб на кредитори во почетокот на 2006 година.

Почитувани,

Во декември 2005 година, Република Македонија се стекна со стапус на земја-кандидат за влез во Европската унија. Во извештаите на Европската унија, како и во извештаите на најрелевантните меѓународни институции, е нагласена придатноста на макроекономските политики, особено на монетарната и на фискалната политика, што потврдува дека овие политики имаат значаен придонес за позитивната одлука на Европската унија за кандидатскиот статус на нашата држава. Воедно, и во иднина придатноста, пред сè на монетарната и фискалната политика, не смее да биде доведена во прашање, бидејќи макроекономската стабилност е базичен услов за одржлив економски расит. Осигурувањето повисоки стапки на расит и намалувањето на високата невработеност треба да се обезбедат пред сè преку напредната имплементација на структурните реформи во економијата. Дефинитивно, тоа осигурува како наш клучен предизвик во осигурувањето на посакуваниот и нужен расит. Новиот тригодишен Синд-бај аранжман со ММФ, склучен во август 2005 година, аранжманот со Светска банка, Спогодбата за асоцијација и стабилизација со Европската унија, како и Извештајот на Европската комисија подготвен за оцена на нашето барање за кандидатски статус, покрај нагласувањето на важноста од напредно одржување на макроекономската стабилност, едногласно и недвосмислено ја поттираат потребата од: пофлексибилен и поефикасен пазар на работната сила; поефикасно судство; реформи во јавниот сектор и јавната администрација; високо професионални, дејартизирани институции кои на најкономичен и најефикасен начин ќе им служат подеднакво на сите граѓани; напредни реформи во финансискиот сектор; ефикасно управување со корупцијата.

Затоа, колку подлабоки структурни реформи, толку подобри услови за повисоки стапки на економски раси. Отиука, и овој пат нагласуваме, главната енергија треба да биде насочена кон брзо и поефикасно остварување на структурните реформи. Ние веруваме дека задржувањето на миксот монетарна - фискална политика, кој досега се покажа како ефикасен, е оптимална комбинација, иако подобрувања секогаш се можни и нужни, бидејќи овој микс е во функција на остварување на комбинацијата: длабоки структурни реформи - макроекономска стабилност - одржлив економски раси.

м-р Пејар Гошев

Гувернер
и Прејседател на
Советот на НБРМ

Скопје, мај 2006 година

Алтан (злато) кован од страна на
отоманскиот султан Мурат II (1574 - 1595).
Од колекцијата на НБРМ.

Економски движења
во светот

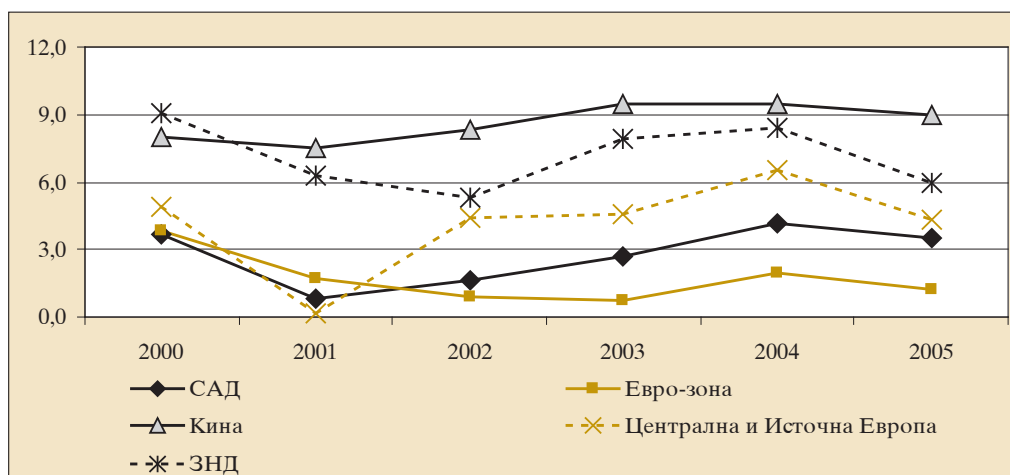
I. Економски движења во светот¹

Глобалниот бруто домашен производ (БДП) претставува сеопфатна слика за економските текови во светски рамки. Сепак, промената на глобалниот производ е детерминирана главно од економските прилики во развиените држави, кои воедно се главни носители на севкупниот економски раст.

Глобалните економски движења во 2005 година укажуваат на релативно забавување на светската економија, во споредба со остварувањата од претходната година. Од аспект на кварталната динамика, во првиот квартал на 2005 година е регистрирано зајакнување на економскиот раст (по краткорочното забавување во средината на 2004 година), како резултат на значителниот придонес на секторот „услуги“, додека во вториот квартал од 2005 година, делумно под влијание на порастот на светската цена на нафтата, водечките индикатори укажуваат на намалена економска активност и намалена деловна доверба во светски рамки. Во наредниот период, подобрувањето на глобалните трендови во производството и трговијата беше релативизирано, заради континуируаниот пораст на цената на суровата нафта и нафтените деривати (под влијание на катастрофалните последици од ураганите во САД). Така, во 2005 година, во согласност со наведените движења, реалниот пораст на глобалниот БДП е проценет на ниво од 4,3%, што е помалку за 0,8 процентни поени од реалниот пораст во претходната година.

Графикон 1

Реален пораст на БДП по групации на земји и одделни држави

Извор: IMF World Economic Outlook, септември 2005

Главни носители на глобалниот економски раст во 2005 година се САД и Кина, додека растот во евро-зоната е значително под светското ниво.

1. Анализата се базира врз IMF World Economic Outlook, септември 2005 и на EBRD Transition Report 2005.

Анализата на движењата во тековната сметка покажува продлабочување на дефицитот на тековната сметка кај САД (во 2005 година 6,1% од БДП), како резултат на повисоките цени на нафтата и постојаниот притисок на високата домашна побарувачка. Од друга страна, суфицит во тековната сметка бележат Јапонија, Кина и државите од Среден Исток - извозници на нафта, кои поради растечките цени на нафтата остваруваат повисоки суфицити (изразени во САД долари) од азиските земји во развој и од Заедницата на независни држави (ЗНД). Сепак, и покрај натамошното зголемување на дефицитот во тековната сметка, во првите девет месеци од 2005 година американскиот долар незначително апресира, како и канадскиот долар, додека јенот и еврото депресираа. На 21 јули 2005 година, Кина изврши промена на девизниот курс, односно ревалвација на домашната валута (јуан) за 2,1% во однос на референтна кошничка на валути и определи дневен интервал на флукуација на јуанот во однос на американскиот долар од 0,3 %. Од аспект на монетарната политика, во првите девет месеци од 2005 година Централната банка на САД (Federal Reserve) и Централната банка на Канада извршија зголемување на каматните стапки, Европската централна банка (ЕЦБ) и Централната банка на Јапонија ги задржаа каматните стапки на непроменето ниво, додека Централната банка на Англија изврши намалување на каматните стапки. Во декември 2005 година, ЕЦБ изврши зголемување на каматната стапка за четвртина процентен поен, при што каматната стапка на крајот на 2005 година изнесува 2,25%.

Зголемувањето на светската цена на суровата нафта продолжи и во 2005 година, кога е регистриран просечен пораст од 43,6%. Зголемената побарувачка на нафта, во услови на лимитирана понуда, и понатаму претставува основен фактор кој ги детерминира движењата на светските пазари за нафта. Притоа, во текот на 2005 година, проблемот на глобален недостиг на нафта дополнително беше актуелизиран со огромните штети на производните и преработувачки капацитети во Мексиканскиот Залив во САД причинети од ураганите. Влијанието на оваа природна катастрофа врз цената на нафтата беше релативизирано со користењето на стратегиските резерви на нафта во САД и со зголеменото производство на сурова нафта од страна на Саудиска Арабија. Сепак, недостигот на капацитети за рафинирање имаше влијание врз цените на рафинираните производи, особено во САД. Во 2005 година, цените на примарните производи забележаа просечно зголемување за 8,6%, во согласност со зголемената глобална побарувачка (особено на металите) и намалената понуда (детерминирана од природните катастрофи).

Ефектите од порастот на светската цена на нафтата кај повеќето држави имаа незначителен одраз на нивото на инфлацијата. Притоа, и покрај ниската инфлација и стабилните инфлациски очекувања, нивото на реалните каматни стапки (на долгорочните камати) е под историските просеци. Овој глобален феномен² се објаснува со фактот дека зголеменото штедење во земјите во развој води кон превисоко ниво на штедење на

2. Bernanke (2005)

глобално ниво, условувајќи притоа намалување на каматните стапки на глобално ниво и преку влијание на цените на финансиските средства, придонесува за пониско ниво на штедење во индустриските држави. Сепак, и други фактори имаат влијание на овој феномен. Така, и покрај значителното редуцирање на глобалните заштеди започнувајќи од 2000 година, поради влошените фискални позиции на индустриските држави, растечките профити на корпоративниот сектор во развиените држави се изненадувачки. И покрај тоа што профитите изразени како процент од БДП се на историско високо ниво, странските инвестиции се невообичаено ниски, што укажува на воздржана инвестициска потрошувачка на претпријатијата. Овој тренд може да се забележи во повеќето земји во развој, особено во Азија (исклучок е Кина, каде корпоративните заштеди и инвестиции се во значителен подем)

Табела 1
Индикатори за светската економија

	2000	2001	2002	2003	2004	2005***
	(во проценти)					
<i>Реален пораст на бруто домашниот производ</i>	4,7	2,4	3,0	4,0	5,1	4,3
Развиени земји	3,9	1,2	1,5	1,9	3,3	2,5
САД	3,7	0,8	1,6	2,7	4,2	3,5
Евро-зона*	3,8	1,7	0,9	0,7	2,0	1,2
Германија	3,1	1,2	0,1	-0,2	1,6	0,8
Грција	4,5	4,3	3,8	4,7	4,2	3,2
Италија	3,0	1,8	0,4	0,3	1,2	-
Кина	8,0	7,5	8,3	9,5	9,5	9,0
Централна и Источна Европа	4,9	0,2	4,4	4,6	6,5	4,3
ЗНД**	9,1	6,3	5,3	7,9	8,4	6,0
Русија	10,0	5,1	4,7	7,3	7,2	5,5
<i>Пораст на светската трговија</i>	12,4	0,1	3,4	5,4	10,3	7,0
<i>Стапка на инфлација</i>						
Развиени земји	2,2	2,1	1,5	1,8	2,0	2,2
САД	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	3,1
Евро-зона*	2,1	2,3	2,3	2,1	2,1	2,1
Германија	1,4	1,9	1,3	1,0	1,8	1,7
Грција	-	-	3,9	3,4	3,1	3,5
Италија	2,6	2,3	2,6	2,8	2,3	2,1
Кина	0,4	0,7	-0,8	1,2	3,9	3,0
Централна и Источна Европа	22,7	19,6	14,7	9,2	6,5	4,8
ЗНД**	24,6	20,3	13,8	12,0	10,3	12,6
Русија	20,8	21,5	15,8	13,7	10,9	12,8
<i>Годишна промена на цените</i>						
Нафта	57,0	-13,8	2,5	15,8	30,7	43,6
Примарни производи	4,8	-4,9	1,7	6,9	18,5	8,6
	(во проценти од БДП)					
<i>Стапка на штедење</i>	22,5	21,4	20,6	20,9	21,5	22,1
<i>Инвестиции</i>	22,6	21,6	20,9	21,1	21,9	22,2
	(САД долари за единица национална валута)					
<i>Номинален девизен курс (САД долар/ ЕУР)</i>	0,924	0,896	0,944	1,131	1,243	1,249***

Извор: IMF World Economic Outlook, септември 2005.

* Издвоените земји се најзначајните трговски партнери на Република Македонија

**Вклучена е и Монголија, иако не е членка на ЗНД (Заедница на независни држави).

***Процена.

1.1. Развиените земји во 2005 година

Економскиот раст на развиените земји се очекува да изнесува 2,5% во 2005 година и е понизок во однос на регистрираниот пораст од претходната година (3,3%). Главен носител на растот кај индустриските држави и понатаму се САД (стапка на раст од 3,5%), каде економскиот раст е поддржан со значителен пораст на доходот, со солидни подобрувања на условите на пазарот на работна сила, со добрите услови на финансиските пазари и со растот на цените на имотот. Сепак, позитивните остварувања беа релативизирани со значителните човечки и материјални загуби причинети од ураганите. Од економски аспект, директното влијание на природната катастрофа се манифестира со прекин на работата на преработувачките капацитети на нафта, при што во иднина се очекува тоа да биде неутрализирано со значително зголемување на буџетската потрошувачка за обнова на погодените подрачја. Од друга страна, индиректните ефекти, главно изразени со порастот на цената на бензините, при ниско ниво на штедење на населението, претставуваат потенцијална закана за намалување на личната потрошувачка.

Во евро-зоната, економскиот раст за 2005 година е оценет на ниво од 1,2%, што е пониско ниво од претходната година (2%) и главно се должи на недоволната домашна побарувачка. Од политички аспект, неусвојувањето на Европскиот устав од страна на Франција и Холандија, како и долгите неусогласувања околу европскиот буџет, имаа лимитирани ефекти на деловната доверба и на финансиските пазари и привремено влијание за депресијација на еврото. Последните податоци од евро-зоната, укажуваат на пораст на производството, извозот и континуирано зголемување на профитите на претпријатијата, но и на воздржано инвестирање од нивна страна

Табела 2

Економски индикатори за развиените земји

	БДП (реален пораст во %)			Инфлација (во %)			Стапка на невработеност (во %)			Салдо на тековната сметка на билансот на плаќања (во милијарди САД долари)			Салдо на тековната сметка на билансот на плаќања (% од БДП)		
	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*
Развиени земји	1,9	3,3	2,5	1,8	2,0	2,2	6,6	6,3	6,1	-219,6	-314,0	-451,1	-0,8	-1,0	-1,3
Евро-зона	0,7	2,0	1,2	2,1	2,1	2,1	8,7	8,9	8,7	26,7	46,7	23,7	0,3	0,5	0,2
Германија	-0,2	1,6	0,8	1,0	1,8	1,7	9,6	9,2	9,5	51,1	103,8	121,1	2,1	3,8	4,3
Франција	0,9	2,0	1,5	2,2	2,3	1,9	9,5	9,7	9,8	7,9	-8,4	-27,3	0,4	-0,4	-1,3
Италија	0,3	1,2	-	2,8	2,3	2,1	8,7	8,5	8,1	-19,6	-15,0	-29,9	-1,3	-0,9	-1,7
Грција	4,7	4,2	3,2	3,4	3,1	3,5	9,7	10,5	10,5	-9,8	-8,0	-8,6	-5,6	-3,9	-3,9
САД	2,7	4,2	3,5	2,3	2,7	3,1	6,0	5,5	5,2	-519,7	-668,1	-759,0	-4,7	-5,7	-6,1
Јапонија	1,4	2,7	2,0	-0,2	-	-0,4	5,3	4,7	4,3	136,2	172,1	153,1	3,2	3,7	3,3

Извор: IMF World Economic Outlook, септември 2005 година.

* Процена

Инфлацијата во развиените земји во 2005 година е на ниско и стабилно ниво од 2,2%. Притоа, во евро-зоната инфлацијата се одржува на константно ниво од 2,1%, додека во САД е регистриран годишен пораст на

инфлацијата (за 0,4 процентни поени). Во рамки на развиените држави, во изминатите неколку години само во Јапонија е регистрирана дефлација (во 2005 година од 0,4%). Трендот на намалување на стапката на невработеност во развиените земји продолжи и во 2005 година, при што се очекува таа да изнесува 6,1%.

Во рамки на земјите од евро-зоната, кои претставуваат најзначајни трговски партнери на Република Македонија, највисок економски пораст во 2005 година бележи Грција (од 3,2%), при регистрирана највисока стапка на инфлација (од 3,5%) и највисока стапка на невработеност (од 10,5%). Притоа, економскиот раст на Германија бележи значително забавување, невработеноста зголемување за 0,3 процентни поени, додека позитивни движења се регистрирани во билансот на плаќања, каде е регистриран значителен суфицит (4,3% од БДП).

1.2. Земјите во транзиција во 2005 година³

И покрај неповолното економско опкружување, земјите во транзиција постигнаа значителни макроекономски остварувања во 2005 година (реален пораст на БДП од 5,3%). Домашната побарувачка и во помал обем нето-извозот продолжуваат да бидат основни двигатели на растот во поголем дел од земјите во оваа групација. Исто така, порастот на домашното кредитирање на приватниот сектор претставува значаен фактор кој ја стимулира потрошувачката и ги подржува инвестициите, меѓутоа во неколку држави предизвикува и продлабочување на надворешните нерамнотежи.

Табела 3

Каматни стапки

(во %, на годишно ниво)

	Референтна каматна стапка			Активна каматна стапка на банките		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Албанија	6,50	5,25	-	14,27	11,76	-
Босна и Херцеговина	-	-	-	10,87	10,28	9,61
Бугарија	2,83	2,37	2,05	8,82	8,77	7,81
Хрватска	4,50	4,50	4,50	11,58	11,75	11,19
Македонија*	6,15	10,00	8,52	14,53	11,99	12,10
Романија**	18,84	20,27	9,59	26,55	24,85	12,90
Србија и Црна Гора***	9,00	8,50	8,50	14,81	14,59	14,41

Извор: IFS (за 2005 година се земени проценети податоци)

*Извор: НБРМ

**Извор: Податоците за активната каматна стапка се превземени од Централната банка на Романија

***Извор: Централна банка на Србија и Црна Гора

3. Се однесува на земјите од Централноисточна Европа и Балтичките земји (ЦЕБ), Југоисточна Европа (ЈИЕ) и на Заедницата на независни држави (ЗНД).

Имено, кредитната експанзија ја рефлектира подобрената финансиска интермедијација низ регионот, но истовремено ја зголемува опасноста за влошување на квалитетот на кредитното портфолио и можните ризици за банкарскиот сектор и за макроекономска стабилност, воопшто.

Табела 4

Економски индикатори за земјите во транзициј

	БДП (реален пораст во %)			Инфлација (пораст во %)			Тековна сметка на билансот на плаќања (во % од БДП)			Странски директни инвестиции (во милиони САД долари)		
	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*	2003	2004	2005*
Земји во транзиција	5,7	6,6	5,3	6,7	6,7	6,6	-5,1	-5,6	-4,5	21.603	39.148	47.614
<i>Централноисточна</i>	3,8	5,1	4,2	2,9	4,3	3,3	-5,7	-6,6	-6,2	8.339	16.288	24.354
<i>Југоисточна Европа</i>	4,5	6,5	4,8	5,7	5,4	5,8	-9,4	-10,3	-9,0	7.989	9.162	11.525
Албанија	6,0	5,9	6,0	2,4	2,9	2,1	-8,2	-6,1	-7,2	178	343	288
Босна и	4,0	5,7	5,0	0,6	0,4	1,0	-21,8	-24,7	-18,6	382	490	540
Бугарија	4,5	5,6	5,5	2,3	6,1	4,2	-9,3	-7,5	-7,5	2.070	1.232	2.697
Македонија***	2,8	4,1	4,0	1,2	-0,4	0,5	-3,2	-7,7	-1,4	95	157	99,8
Романија	5,2	8,3	5,5	15,4	12,0	9,2	-6,1	-7,5	-8,7	2.156	5.020	5.300
Србија и Црна Гора	2,7	7,2	4,0	11,3	9,5	16,2	-9,7	-13,1	-9,8	1.405	1.028	1.600
Хрватска	4,3	3,8	3,5	1,8	2,1	2,9	-7,2	-4,8	-5,0	1.700	898	1.000
<i>Заедница на независни држави</i>	7,6	7,9	6,2	9,8	8,9	9,1	-2,1	-2,3	-0,6	5.276	13.699	11.685

Извор: EBRD Transition Report 2005

* Процена, со исклучок на Македонија каде податоците се однесуваат на реално остварените макроекономски индикатори

** Податокот за инфлацијата е преземен од IMF World Economic Outlook, септември 2005.

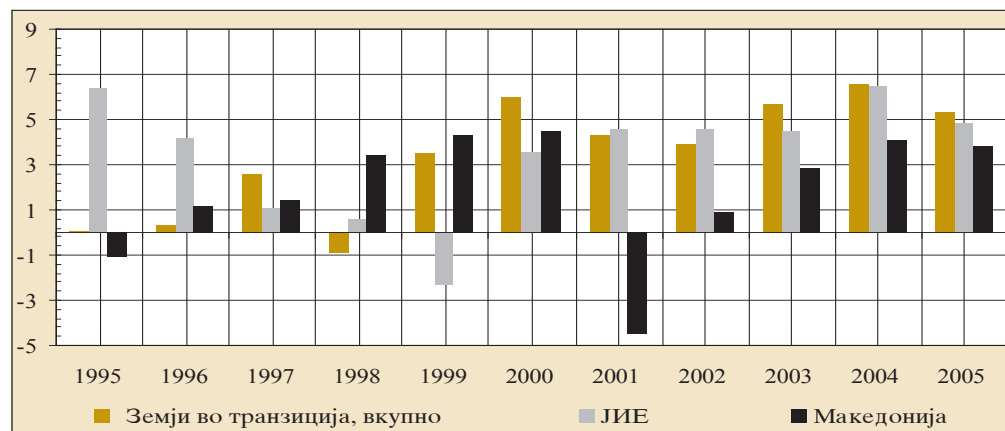
*** Извор на податоците за Република Македонија се соодветните официјални институции.

Во 2005 година, кај земјите од Централноисточна Европа и Балтичките земји (ЦЕБ) процесот на интензивна инвестициска активност и извоз (како главни карактеристики во 2004 година) бележи постепено забавување, при што економскиот раст во споредба со претходната година е помал за 0,9 процентни поени и изнесува 4,2%. Кај земјите од Југоисточна Европа (ЈИЕ), одржувањето на политичката стабилност, остварениот напредок на структурните реформи, како и перспективата за интеграција во ЕУ (кај Бугарија, Македонија, Хрватска и Романија) се главни фактори кои го детерминираат економскиот развој. Сепак, во 2005 година, реалниот пораст на БДП кај земјите од ЈИЕ е понизок од минатогодишниот и изнесува 4,8%. Притоа, во рамки на групата земји од Западен Балкан, највисока стапка на раст бележи Албанија, генерирана главно од секторите градежништво, услуги и транспорт, како и од експанзијата на банкарското кредитирање на приватниот сектор.

Графикон 2

Движење на бруто домашниот производ

(годишни стапки на пораст, во %)

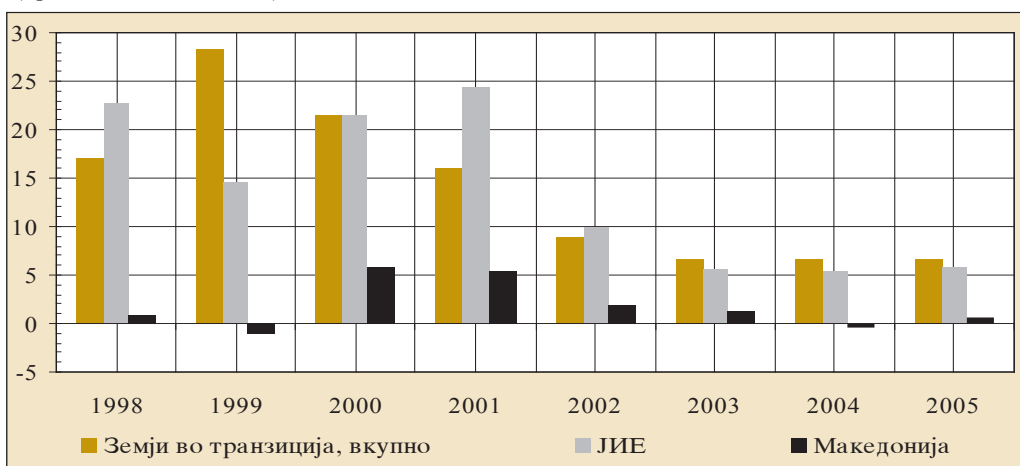

Инфлацијата кај земјите од ЈИЕ за 2005 година се оценува на просечно ниво од 5,8%, при што во повеќето држави таа се одржува на ниско и стабилно ниво. Исклучок претставува Србија и Црна Гора, каде инфлацијата сè уште е двоцифрена (16,2%) и го рефлектира порастот на административните цени и цените на нафтата, како и значителниот пораст на платите. Во 2005 година, инфлацијата во Романија се сведе на едноцифрено ниво од 9,2%, како резултат на намалувањето на каматните стапки на монетарната власт, во услови на остварен премин кон флексибилен девизен курс и стратегија на таргетирање на инфлацијата.

Графикон 3

Движење на инфлацијата

(просечна стапка, во %)

Во земјите од ЈИЕ, и покрај тоа што одделни земји регистрираат подобрувања во билансот на плаќања, сепак продолжуваат да се регистрираат високи дефицити во тековната сметка. Притоа, во 2005 година, во услови на високо ниво на приватни трансфери и подобрена надворешнотрговска размена, најзабележителен годишен пад на дефицитот

на тековната сметка, изразен како процент од БДП, е регистриран во Македонија (за 6,3 процентни поени), при што на крајот на годината тој изнесува само 1,4% од БДП. И покрај тоа што и во Босна и Херцеговина е регистриран голем пад на дефицитот на тековната сметка на годишна основа (за 6,1 процентен поен), сепак тој сè уште е висок и изнесува 18,6% од БДП. Од аспект на странските директни инвестиции (СДИ) во земјите од ЈИЕ, во 2005 година најголемиот дел од нив се насочени во Романија (46%), во Бугарија (23,4%) и во Србија и Црна Гора (13,9%). Притоа, според индикаторот просечно ниво на странски директни инвестиции по глава на жител⁴ за периодот 2003 - 2005 година, нивото во Република Македонија е блиску до нивото во Албанија и Босна и Херцеговина.

Табела 5

Транзициски индикатори за 2005 година

	Претпријатија			Пазари и трговија			Финансиски институции		Инфраструктура
	Приватизација на големи претпријатија	Приватизација на мали претпријатија	Корпоративно управување и реструктурирање на претпријатија	Либерализација на цените	Трговски и девизен систем	Политика на конкуренција	Реформи на банките и либерализација на каматните стапки	Пазарите на хартии од вредност и небанкарски финансиски институции	Инфраструктурни реформи
Албанија	3	4	2	4+	4+	2	3-	2-	2
Босна и Херцеговина	3-	3	2	4	4-	1	3-	2-	2+
Македонија	3+	4	2+	4	4+	2	3-	2	2
Србија и Црна Гора	3-	3+	2+	4	4-	1	3-	2	2
Хрватска	3+	4+	3	4	4+	2+	4	3-	3

Извор: EBRD Transition Report 2005

Во 2005 година, земјите во транзиција го продолжија процесот на структурни и институционални реформи. Притоа, повеќето држави бележат подобрување во деловното управување, реструктурирањето на претпријатијата и на финансискиот сектор, намалување на проблемите врзани за деловната регулација, како и редуцирање на корупцијата и организираниот криминал. Кај земјите од ЦЕБ се регистрирани значителни подобрувања во функционирањето на пазарната сфера, како одраз на зајакнатите институции, додека подобрувањата кај земјите од ЗНД главно се должат на значителните политички промени. Сепак, во 2005 година кај одредени држави од ЈИЕ е регистрирано забавување на реформите, како одраз на политичката неизвесност во претпристапниот период во ЕУ. Така, во 2005 година во рамки на ЈИЕ се регистрирани незначителни промени во индикаторите на транзицискиот процес, со исклучок на Србија и Црна Гора, каде е регистриран напредок на приватизациониот процес на големите претпријатија, во управувањето и реструктурирањето на претпријатијата, кај трговијата, либерализацијата на девизното работење и банкарските реформи, што се должи делумно на подоцнежното започнување на реформите во оваа земја.

4. Според податоците од извештајот на ЕБРД, во периодот 2003 - 2005 година странските директни инвестиции по глава на жител во Македонија, Албанија и во Босна и Херцеговина во просек изнесуваат 50 САД долари, 84 САД долари, 124 САД долари, соодветно.

Динар (сребро) кован од „господарот“ на Охрид
Андреа Гропа (околу 1380).
Од колекцијата на НБРМ.

**Економски движења во
Република Македонија**

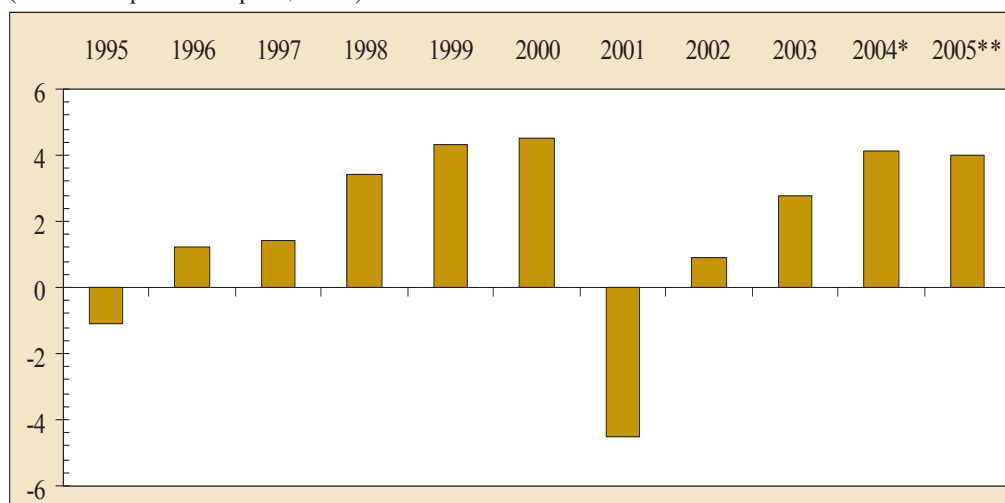
II. Економски движења во Република Македонија

2.1. Бруто домашен производ⁵

Во 2005 година во Република Македонија е остварен значаен пораст на економската активност, што претставува продолжение на тригодишниот континуиран тренд на економски пораст (по падот во кризната 2001 година). Позитивните економски перформанси во 2005 година, детерминирани од зголемената домашна и екстерна побарувачка, во услови на ценовна стабилност и интензивизирана кредитна активност на банките, доведоа до остварување реален економски раст од 4%⁶, кој е повисок од очекуваниот (3,8%), во услови на нереализирање на капиталните инвестиции на државата. Притоа, стапката на реален пораст на БДП во 2005 година е речиси идентична со стапката на раст во 2004 година (4,1%⁷). Реалните стапки на пораст на БДП остварени во 2004 и 2005 година спаѓаат во највисоките стапки на економски раст, блиски до нивото во успешната 2000 година, што укажува на постепено враќање на македонската економија на нивото од пред кризата.

Графикон 4

Бруто домашен производ на Република Македонија
(стапки на реален пораст, во %)

* Претходен податок.

** Проценет податок.

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

5. Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија. Кварталните пресметки за БДП се изразени по постојани цени, во денари од 1997 година. Структурата е дадена според Националната класификација на дејности (НКД).

6. Проценет податок на Државниот завод за статистика.

7. Претходен ревидиран податок на Државниот завод за статистика.

Најзначаен придонес за остварениот економски раст во 2005 година има интензивираниот активност во индустријата (околу 40%). Овој сектор учествува со 24% во вкупниот БДП во 2005 година и бележи реален раст од 6,8% во однос на 2004 година, во услови на успешно работење на металургиските капацитети и рестартирање на еден рударски капацитет. Со тоа, индустријата претставува главен двигател на растот во 2005 година (во 2004 година таа имаше негативен придонес во растот на БДП). Втор по значајност сектор, кој детерминира 27% од вкупниот економски раст во 2005 година, а учествува со 13,4% во БДП, е трговијата. Трговската активност во 2005 година бележи реален годишен пораст од 7,9%. Зголемена активност е регистрирана и во останатите сектори на економијата, со исклучок на секторот „градежништво“ (со учество од 5,3% во БДП), каде што е забележан пад (за 5%, поради доцнењето во изведбата на поголеми инфраструктурни проекти).

Табела 6

Бруто домашен производ - производна страна

	2005				2005/2004 (стапки на раст, во %)	2004	2005
	I кв. 2005/ I кв. 2004	II кв. 2005/ II кв. 2004	III кв. 2005/ III кв. 2004	IV кв. 2005/ IV кв. 2004			
	(стапки на раст, во %)				(придонес во растот, во %)	(учество, во %)	
Бруто домашен производ	2,9	5,0	4,1	3,8	4,0		
<i>Земјоделство</i>	4,1	3,6	2,8	1,8	3,1	7,4	9,7
<i>Земјоделство, лов и шумарство</i>							
<i>Рибарство</i>							
Индустрија	4,7	13,0	5,9	4,0	6,8	41,1	23,3
<i>Вадење руди и камен</i>							
<i>Преработувачка индустрија</i>							
<i>Снабдување со електрична енергија, гас и вода</i>							
Градежништво	-9,7	-8,9	-3,0	-0,2	-5,0	-6,7	5,8
<i>Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, моторцикли и предмети за лична употреба и за домаќинство</i>	5,9	8,2	8,6	8,7	7,9	26,8	12,9
<i>Хотели и ресторани</i>	3,9	8,6	8,6	4,9	6,6	2,9	1,7
<i>Сообраќај, складирање и врски</i>	6,4	7,4	8,0	3,0	6,1	11,5	7,3
<i>Финансиско посредување; Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности</i>	0,2	0,9	1,5	2,9	1,4	4,5	13,3
<i>Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита; Образование; Здравство и социјална работа и Екстериторијални организации и тела</i>	0,5	0,3	2,0	3,4	1,5	5,2	13,9

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

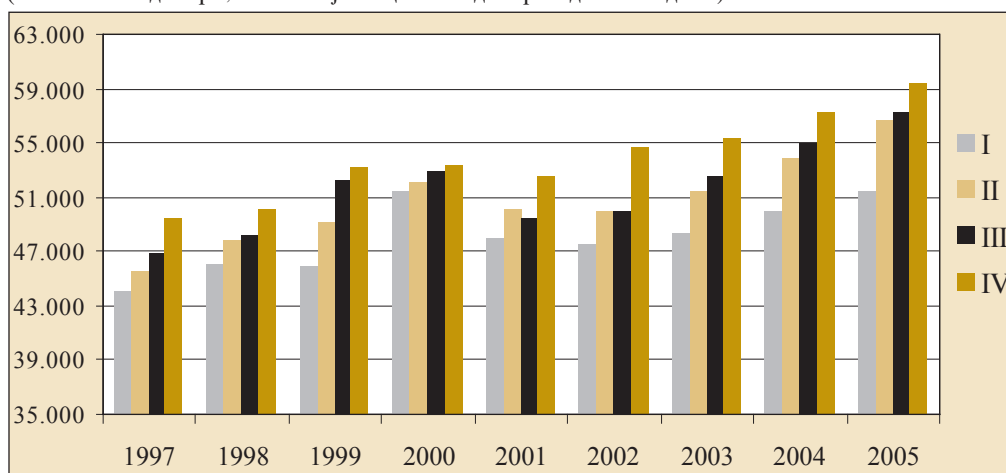
Од аспект на меѓугодишната квартална динамика, позитивни стапки на реален пораст се регистрирани во сите квартали. Поинтензивен пораст е регистриран во вториот и третиот квартал (реални стапки на пораст од 5% и 4,1%, соодветно), додека во првиот и последниот квартал стапките на раст се поумерени (2,9% и 3,8%, соодветно). Притоа, во сите сектори е регистриран континуиран квартален пораст на активностите, со исклучок на градежништвото, кое бележи негативни квартални стапки во текот на

цела 2005 година. Највисока стапка на годишен квартален раст во 2005 година е забележана во индустријата (13%, регистрирана во вториот квартал).

Графикон 5

Квартална дистрибуција на бруто домашниот производ*

(во милиони денари, по постојани цени во денари од 1997 година)

* Податоците за 2004 година се претходни, а податоците за 2005 година се проценети.

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Расположливите податоци од ДЗС покажуваат дека расходните компоненти на БДП⁸ во 2005 година бележат номинален пораст. Во услови на поинтензивен пораст на *извозот на стоки и услуги* (20,4%) во однос на порастот на *увозот* (10,7%), нето-увозот во 2005 година бележи намалување (за 6,7%) и има помал негативен придонес во вкупниот БДП во споредба со 2004 година. *Инвестициите во машини и опрема* и *јавната потрошувачка* во 2005 година забележаа номинален пораст од 4,9% и 1,1%, соодветно.

Во недостиг на адекватни податоци⁹, се проценува дека и *индивидуалната потрошувачка* бележи пораст во 2005 година, врз основа на движењето на индикативните категории: годишен пораст на платите (за 2,5%), трговија на мало (за 11,2%), кредити на населението (за 52,6%, просечно годишно), увоз на потрошни добра (за 10,6%) и приходи од данокот на додадена вредност (за 5,1%). Согласно со регистрираниот пораст на јавната потрошувачка и проценката за пораст на индивидуалната потрошувачка, се претпоставува зголемување и на *финалната потрошувачка* во 2005 година.

8. Во соопштенијата на Државниот завод за статистика (ДЗС) за кварталните промени на БДП, од расходната страна се пресметуваат само јавната потрошувачка, инвестициите во машини и опрема, увозот и извозот на стоки и услуги (сите по тековни цени). ДЗС работи на поставување методологија за пресметка и на личната потрошувачка, инвестициите во градежни објекти и промената на залихите.

9. Се однесува на податоци за индивидуалната (лична) потрошувачка и бруто-инвестициите. Анализите кои се направени во овој контекст се темелат врз проценки врз база на расположливите податоци за други категории од индикативно значење и треба да се земат со голема претпазливост.

Проценката на движењето на *бруто-инвестициите* во 2005 година е отежнато, поради тоа што инвестициите во машини и опрема (за кои се располага со податок) објаснуваат само една третина од бруто-инвестициите и поради дивергентното движење на индикативните категории. Имено, просечниот износ на кредитите одобрени на претпријатијата и увозот на капитални добра бележат пораст (за 14,3% и 11,2%, соодветно). Од друга страна, домашното производство на капитални производи и извршените градежни работи бележат намалување (за 3,2% и 23,3%, соодветно), што укажува на намалена инвестициска активност. Нето-промената на бруто-инвестициите е условена од степенот на неутрализација на дивергентните движења кај наведените категории, кој не може точно да се утврди. Имајќи предвид дека поголем дел од категориите на бруто-инвестициите бележат пораст, се проценува пораст на бруто-инвестиции во 2005 година.

2.2. Цени

Со години наназад НБРМ ја потврдува способноста и детерминираноста за одржување на ценовната стабилност, како еден од виталните аспекти на целокупната макроекономска стабилност и предуслов за одржлив економски раст. Стабилни ценовни движења беа регистрирани и во 2005 година, во услови на стабилни инфлациски очекувања, детерминирани од стабилното ниво на номиналниот девизен курс, како интермедијарен таргет на монетарната политика.

Во 2005 година, просечната стапка на инфлација во Република Македонија изнесуваше 0,5%¹⁰ (мерена преку индексот на трошоците на живот) и е главно резултат на комбинираното делување на следните фактори:

1. Зголемувањето на акцизата на цигарите во јануари 2005 година, заради усогласување со Директивите на ЕУ, доведе до значителен пораст на просечните трошоци за овие производи од 10,9%;

2. Високиот пораст на цената на суровата нафта на светските берзи соодветно се одрази и врз домашните цени на нафтните деривати, кои во 2005 година беа повисоки во просек за 10,7%;

3. Повисоките цени на обувките во 2005 година за 4,4%;

4. Споредбениот ефект кај цените на одредени телефонски услуги (поточно кај цената на импулсот и претплатата за телефон во фиксната телефонска мрежа) детерминира повисоки трошоци за овие услуги во 2005 година. Имено, станува збор за пониска споредбена основа во првата половина на 2004 година, бидејќи цените на споменатите услуги беа зголемени во јули 2004 година и на тоа ниво се задржаа и во текот на 2005 година;

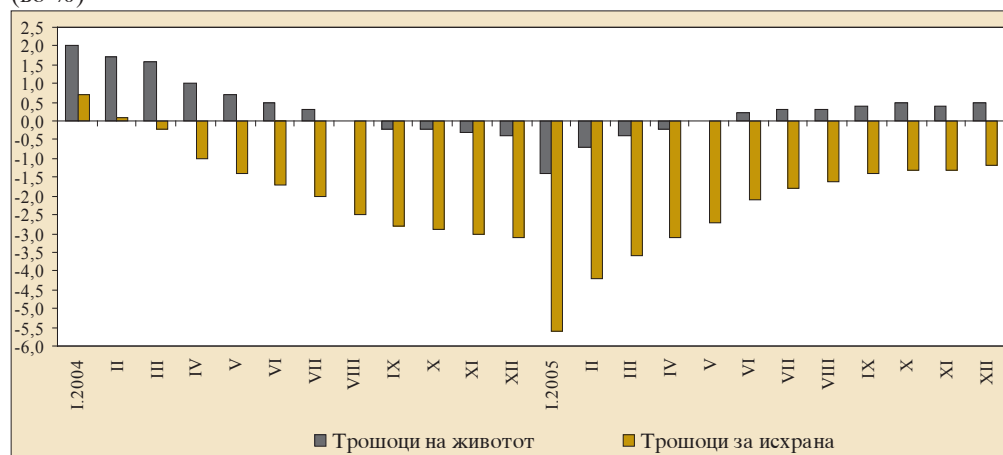
10. Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

5. Намалувањето на цените на производите за исхрана, под влијание на два фактора: 1/ натамошно намалување на царинското оптоварување¹¹ на увезените земјоделски и индустриско-прехранбени производи (во согласност со членството на Република Македонија во Светската трговска организација-СТО), што придонесе за намалување на малопродажните цени на овие производи, но и на цените на истите производи од домашните производители, под притисок на конкуренцијата од увоз, и 2/ намалување на цената на основниот тип бел леб во ноември 2005 година. Следствено, во 2005 година трошоците за исхрана, кои се доминантна категорија во структурата на инфлацискиот индекс¹², забележаа просечен пад од 1,2%;

6. Пониските трошоци за набавка на средства за хигиена (за 4,2%) и нега на здравје (за 3,0%).

Графикон 6

Просечна промена на вкупните трошоци на живот и трошоците за исхрана (во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Споменатите фактори имаат соодветен одраз врз поодделните категории во рамки на структурата на инфлацискиот индекс. Доминантно значење во утврдувањето на општата стапка на инфлација имаат трошоците за исхрана, во согласност со нивното доминантно учество во структурата на инфлацискиот индекс. Нивното намалување за 1,2% во 2005 година во значителен дел го неутрализира порастот во категориите „сообраќајни средства и услуги“ (3,7%), „тутун и пијалаци“ (5,5%) и „облека и обувки“ (2,2%).

Анализата на трошоците за набавка на стоки и користење услуги укажува на поинтензивен пораст на трошоците за услуги (за 1,3%, поради повисоките цени на сообраќајните услуги) во споредба со порастот на

11. Од 1 јануари 2005 година се намалија царините на околу 3.700 од вкупно 12.000 тарифни броеви, при што просечната царинска стапка се намали од 11,09%, колку што изнесуваше во 2004 година, на 10,05% во 2005 година. Притоа, просечната царинска стапка кај земјоделските производи се намали од 19,79% во 2004 година, на 18,02% во 2005 година, а кај индустриските производи од 8,49% во 2004 година, на 7,66% во 2005 година.

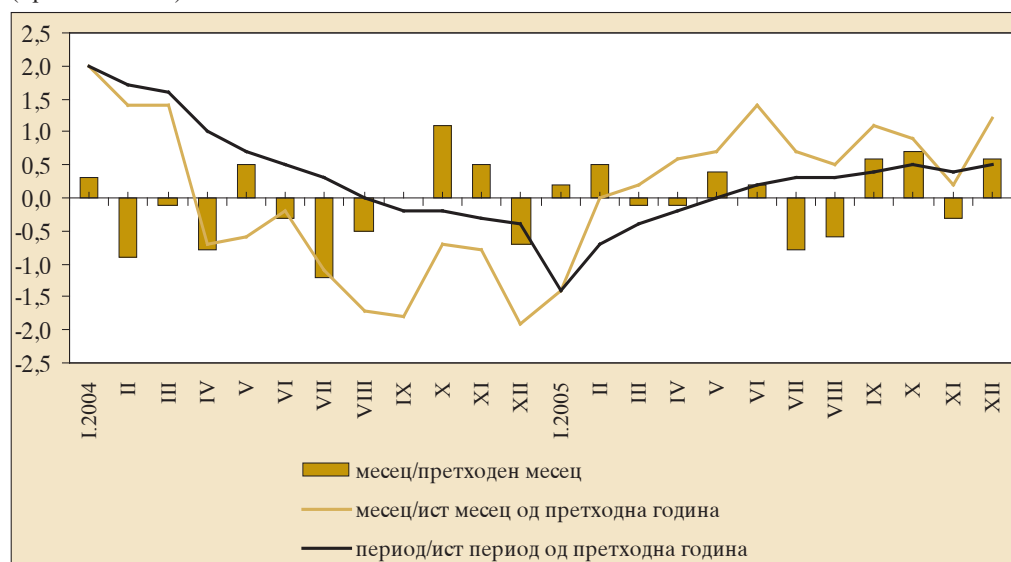
12. Од јануари 2005 година, Државниот завод за статистика применува нова структура на пондери и содржина на индексната листа, која се ревидира на секои пет години.

трошоците за стоки (за 0,3%, главно поради пониските цени на производите за исхрана).

Остварената стапка на инфлација во 2005 година е пониска во однос на иницијално проектираното ниво од 1,2%. Главна причина за отстапувањето, покрај континуираното намалување на цените на земјоделските и прехранбените производи, е и нереализираното, а проектирано зголемување на цената на енергенсите (електрична енергија). Базичната стапка на инфлација, која го исклучува ефектот од падот на цените на производите за исхрана и порастот на цените на енергијата, во 2005 година во просек изнесува 1,21%.¹³ Годишната стапка на инфлација во декември 2005 година изнесува 1,2%.

Графикон 7

Трошоци на животот
(промена во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Месечната динамика на трошоците на живот во најголем дел беше под влијание на сезонските промени кај цените на земјоделските производи и промените на цените на нафтните деривати, условени од движењето на цените на нафтата на светските берзи.

Во првата половина на 2005 година беа регистрирани ниски месечни стапки на пораст на трошоците на животот, освен во март и во април кога тие забележаа минимално намалување. Месечното зголемување во јануари (0,2%) кореспондира со промената на акцизата на цигарите, додека зголемувањето во февруари (0,5%) произлегува од повисоките цени на горивата и порастот на цените на земјоделските производи. Повисоките цени на свежиот зеленчук во мај детерминираа месечен пораст на

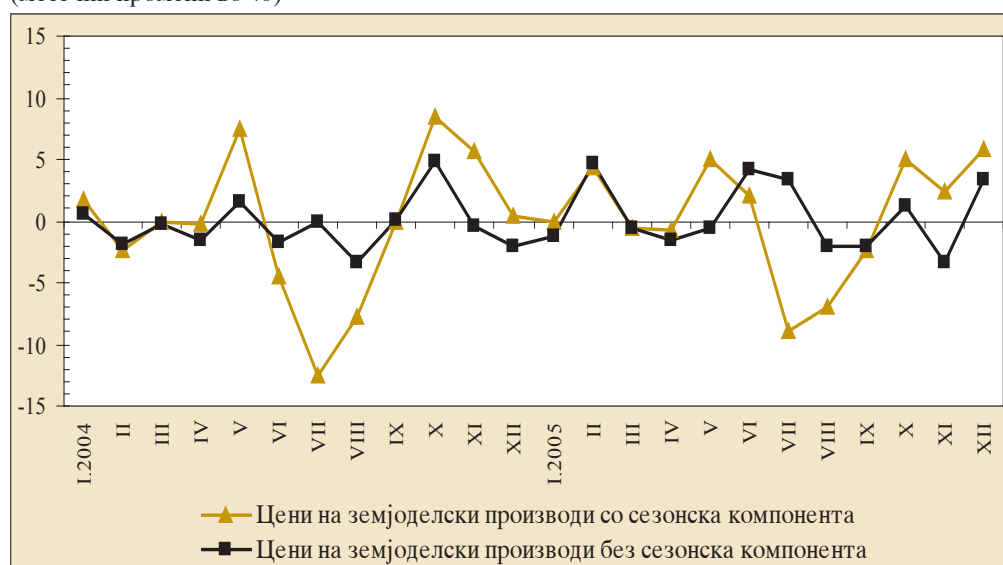
13. Пресметката на базичната стапка на инфлација е направена според методологија на НБРМ.

трошоците на животот од 0,4%, додека порастот од 0,2% во јуни главно се должи на повисоките цени на свежото овошје.

Во втората половина на 2005 година беа регистрирани поизразени месечни промени. Така, во јули и август беа регистрирани месечни стапки на дефлација (од 0,8% и 0,6%, соодветно) под влијание на сезонското намалување на цените на земјоделските производи. Во септември беше регистрирана месечна стапка на инфлација од 0,6%, која главно се должи на повисоките цени на горивата, додека во октомври и декември месечните стапки на инфлација (од 0,7% и 0,6%, соодветно) беа условени од порастот на цените на зеленчукот. Во ноември беше регистрирана месечна стапка на дефлација од 0,3%, под влијание на намалувањето на цените на основниот тип бел леб и на горивата.

Графикон 8

Цени на земјоделски производи со и без сезонска компонента
(месечни промени во %)

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на НБРМ.

Цениите на мало во 2005 година остварија просечен пораст од 2,1%, главно под влијание на зголемените цени на непрехранбените индустриски производи (за 3,0%, во најголем дел поради порастот на цените на нафтените деривати) и на пијалаците (за 1,3%). Притоа, во 2005 година цените на услугите забележаа поинтензивен просечен пораст (3,1%, кој произлегува главно од споредбениот ефект кај ПТТ услугите) во однос на цените на стоките (1,5%).

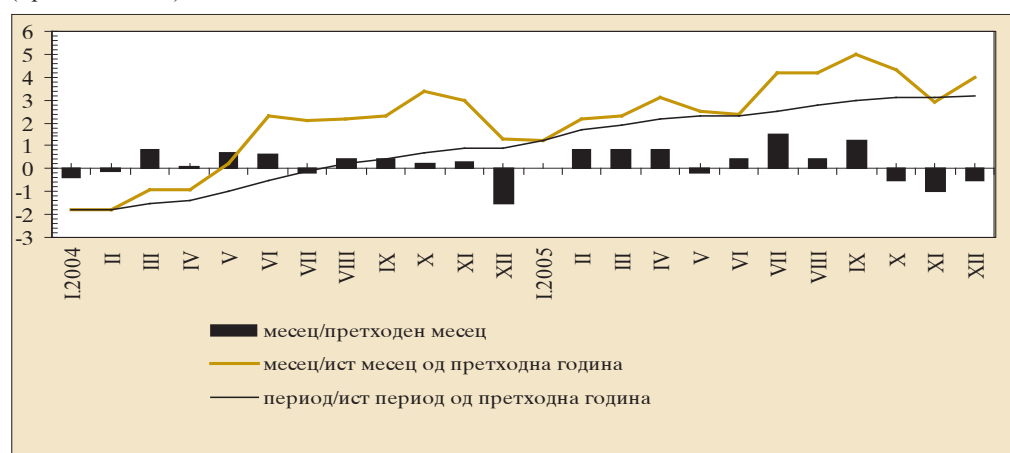
Графикон 9
Цени на мало
 (промена во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Намалувањето на цените на производите за исхрана, под влијание на намалувањето на царините на земјоделските и индустриско-прехранбените производи, детерминира пониски трошоци за намиривање на просечните потреби на едно домаќинство за исхрана и пијалаци во 2005 година. Така, вредноста на *поптрошувачката кошница за исхрана и пијалаци*¹⁴ во 2005 година во просек изнесува 9.831 денар и е пониска за 1,2% во споредба со претходната година. Намалувањето произлегува од пониската вредност во категориите „жито и производи од жито“, „свеж и преработен зеленчук“, „маснотии“ и „млеко и млечни производи“, кои заедно сочинуваат 50% од вредноста на потрошувачката кошница.

Графикон 10
Цени на производителите на индустриски производи
 (промена во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

14. Сите производи од категоријата „исхрана и пијалаци“, кои ја сочинуваат кошницата се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство. Структурата на производи е константна (исти производи - исти количества) во текот на една година.

Цениите на производителите на индустриски производи во 2005 година остварија просечен пораст од 3,2%. Зголемување на производствените цени е забележано кај десет од вкупно дваесет и две индустриски гранки, но главен носител на порастот се повисоките цени на производителите на нафтени деривати (за 32,7%), кои го следат движењето на светските цени на нафтата и нафтени деривати. Позначаен придонес за зголеменото ниво на производствените цени има и порастот на цените на производителите на електрични машини и апарати (3,0%). Намалување на цените во 2005 година е регистрирано единствено кај производителите на текстилни ткаенини (за 0,4%, што делумно може да се објасни со пониските цени на увозните суровини, а делумно и со конкуренцијата од увоз, поради намалувањето на царинските стапки¹⁵) и производителите на основни метали (за 0,1%), додека во останатите десет индустриски гранки цените се непроменети.

2.3. Индустриско производство¹⁶

Во 2005 година беше остварено значајно интензивирање на индустриското производство во Република Македонија, споредено со слабите перформанси во 2004 година. Имено, успешното работење на капацитетите од металопреработувачката дејност наспроти нефункционирањето на еден од нив во првата половина на 2004 година, рестартирањето на еден значаен рударски капацитет во мај 2005 година, зголемената побарувачка на градежни материјали, зголеменото производство на вино, зголеменото производство на нафтени деривати мотивирано од порастот на нивната извозна цена, зголеменото производство на готови текстилни производи главно наменети за извоз, како и зголеменото производство на електрична енергија неопходна за реализација на интензивираната индустриска активност, претставуваат најзначајни детерминанти на позитивните остварувања во индустријата во 2005 година.

Така, физичкиот обем на индустриското производство во 2005 година оствари кумулативен пораст од 7% во однос на 2004 година, при зголемена активност кај петнаесет од вкупно дваесет и четири индустриски гранки (82,1% од вкупното индустриско производство). Порастот во најголем дел произлегува од зголеменото производство во дејностите „основни метали“, „други неметални минерали“ и „метални производи во металопреработувачка фаза“, кои заедно придонесуваат со 64,8% во порастот на вкупното производство. Следствено, групата „интермедијарни производи (освен енергија)“, во која спаѓаат споменатите индустриски дејности, оствари кумулативен пораст од 14,2% и со тоа најмногу

15. Во 2005 година просечното царинско оптоварување на текстилните ткаенини изнесува 7,36% и е пониско во споредба со просечното царинско оптоварување во 2004 година, кое изнесуваше 8,56%.

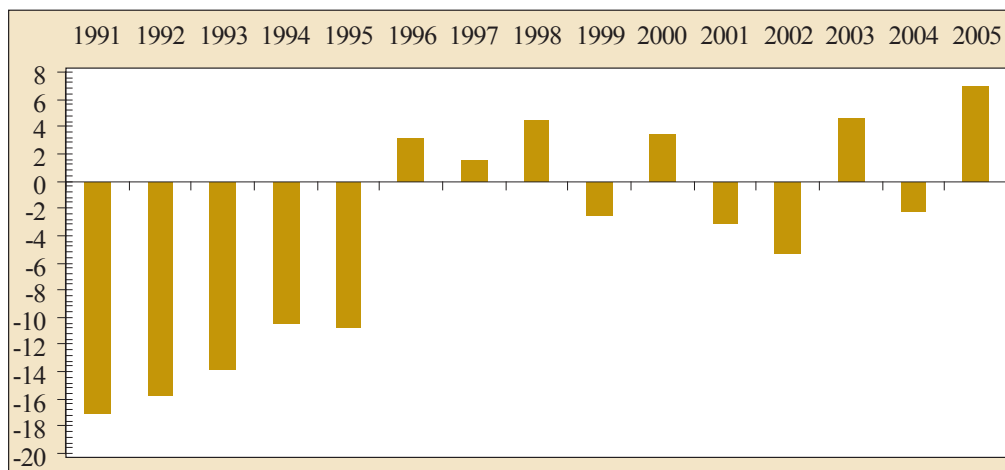
16. Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

придонесе за порастот на вкупното индустриско производство. Значајно е да се напомене дека регистрираниот висок пораст кај производството на основни метали од 33,4% делумно се должи на ниската споредбена основа од првата половина на 2004 година, кога не работеше еден од поголемите металургиски капацитети, но делумно е резултат и на натамошниот пораст на цените на металите на светските берзи, што се рефлектира и со пораст на вкупниот извоз на овие производи.

Графикон 11

Индустриско производство

(просечна промена во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Значаен придонес за порастот на индустриското производство во 2005 година од 17% има зголеменото производство на прехранбени производи и пијалаци и на облека. Порастот во овие две гранки услови пораст во групата „нетрајни производи за широка потрошувачка“ (за 3,8%), која има најголемо структурно учество во пресметката на индексот. Придонес од приближно 15% во вкупниот пораст на индустриското производство има зголеменото производство на енергија (производство на нафтени деривати и производство и дистрибуција на електрична енергија), детерминирано главно од интензивираната производствена активност во 2005 година. Зголеменото индустриско производство во 2005 година кореспондира со зголеменото количество увезени енергенси (најмногу нафта, нафтени деривати и електрична енергија).

Анализата од аспект на индустриските сектори укажува на зголемена активност во сите три сектори во 2005 година. Иако рударскиот сектор бележи највисока кумулативна стапка на пораст (40,4%), преработувачкиот сектор има најзначаен придонес за порастот на вкупното индустриско производство, како доминантен сектор, чија кумулативна стапка на пораст изнесува 7,3%. Порастот на производството во енергетскиот сектор во 2005 година изнесува 2,5%.

Табела 7
Индустриско производство

	структура	I-XII.2005 I-XII.2004	
		стапки на раст	придонес за растот
		во %	
Вкупно	100,0	7,0	100,0
Енергија	21,8	4,6	14,6
Интермедијарни производи, освен енергија	33,8	14,2	69,7
Капитални производи	4,8	-3,2	-2,2
Трајни производи за широка потрошувачка	1,4	-14,9	-3,0
Нетрајни производи за широка потрошувачка	38,1	3,8	21,0
Вадење руди и камен	1,8	40,4	10,6
Преработувачка индустрија	79,4	7,3	84,1
Производство на прехранбени производи и пијалаци	20,0	4,0	11,6
Производство на тутунски производи	3,9	2,0	1,1
Производство на текстилни ткаенини	2,5	0,4	0,1
Производство на предмети за облека; доработка и боење крзно	8,6	4,3	5,4
Издавачка дејност, печатење и репродукција на снимени медиуми	3,9	-3,3	-1,9
Производство на кокс, деривати на нафта и нуклеарно гориво	3,0	16,6	7,2
Производство на хемикалии и хемиски производи	5,9	-0,1	-0,1
Производство на производи од гума и производи од пластични маси	2,6	-5,4	-2,0
Производство на производи од други неметални минерали	8,1	21,5	25,3
Производство на основни метали	6,0	33,4	29,1
Производство на метални производи во металопреработувачка фаза, освен машини и уреди	3,8	18,9	10,4
Производство на електрични машини и апарати	3,2	8,8	4,1
Снабдување со електрична енергија, гас и вода	18,8	2,5	6,8

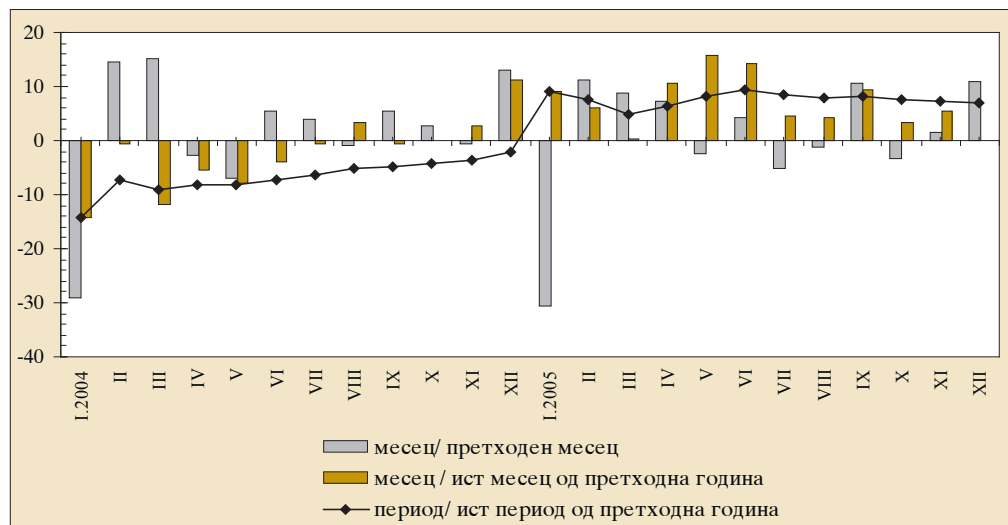
Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Во текот на 2005 година индустриското производство забележа вообичаена месечна динамика. Највисоки месечни стапки на пораст на индустриското производство се регистрирани во февруари (пораст од 11,3%, кој се должи на вообичаено ниската споредбена основа од претходниот месец и сезонските активности поврзани со откупот и преработката на тутунот), во септември (пораст од 10,5%, поради ниската споредбена основа од претходниот месец и сезонското производство на вино) и во декември (пораст од 11%, како резултат на зголемена активност во трите индустриски сектори). Како и секоја година, најинтензивен месечен пад на индустриското производство беше регистриран во јануари (30,5%, поради помал број работни денови во месецот). Невообичаен е падот регистриран во октомври (за 3,2%) и се должи на високата споредбена основа од претходниот месец, во кој оваа година беше концентрирана преработката на грозјето.

Графикон 12

Индустриско производство

(промена во %)

Според Анкетата за деловните тенденции во преработувачката индустрија¹⁷ од декември 2005 година, главен лимитирачки фактор на обемот на производствената активност е недоволната домашна побарувачка, кој значително добива на значење во однос на декември 2004 година. Финансиските проблеми на производствените претпријатија повеќе немаат примат на најзначаен ограничувачки фактор, како што беше случајот во декември 2004 година, но и натаму се перцепираат како значаен лимитирачки фактор на производството. Во текот на 2005 година понагласен е притисокот од конкуренцијата од странските производители. Недостигот на сировини двојно помалку се перцепира како ограничувачки фактор во однос на декември 2004 година, додека перцепцијата за неизвесното економско окружување како ограничувачки фактор е на речиси исто ниво како и во декември 2004 година. Просечното искористување на капацитетот на претпријатијата во декември 2005 година достигна 63,8% од нормалното искористување и забележа мал пораст во однос на декември 2004 година (61% од нормалното искористување).

2.4. Останати економски дејности

Вкупното земјоделско производство во Република Македонија во 2005 година е зголемено за 2,2%¹⁸, при истовремен пораст на растителното и на сточарското производство. Зголемувањето на растителното

17. Анкетата на деловните тенденции ја спроведува Државниот завод за статистика од април 2001 година на месечна основа, со цел добивање податоци за тековната состојба и очекуваните движења во претпријатијата.

18. Процент податок на Државниот завод за статистика на Република Македонија.

производството (за 2,7%) е детерминирано од порастот на производството во групата „полјоделство“ (за 1,6%, заради интензивното зголемување на производството на индустриските растенија, а најмногу кај шеќерната репа и тутунот), како и од порастот на производството во лозарството (за 7,2%) и овоштарството (за 6,4%).

Графикон 13

Продажба на земјоделски производи

(во милиони денари)

Во 2005 година, од сопственото производство на земјоделските претпријатија и задруги вкупно се продадени земјоделски производи во вредност од 4.269 милиони денари, односно за 16,2% повеќе од претходната година. Годишниот пораст се должи на зголемената продажба на речиси сите видови земјоделски производи. Притоа, продажбата на градинарските растенија, овошјето и грозјето, алкохолните пијалаци и на добитокот, која учествува со 65,4% во вредноста на вкупната продажба, се зголеми за 45,8%, 12,9%, 28,7% и за 60%, соодветно.

Откупот на земјоделските производи од индивидуалните земјоделски производители во 2005 година изнесува 6.418 милиони денари, што претставува зголемување за 36,9% во однос на претходната година. Највисок пораст е регистриран кај откупот на индустриски растенија и на млеко и млечни производи (за 62,4% и 32,2%, соодветно). Позитивни промени во 2005 година се регистрирани и кај откупот на зеленчукот, овошјето и грозјето.

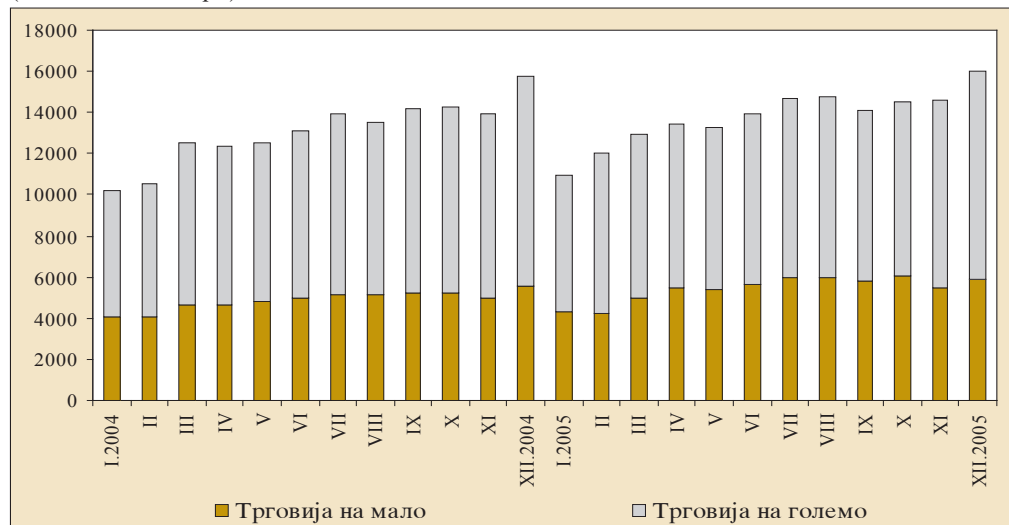
Во 2005 година е регистрирана зголемена трговска активност. Порастот на платите и зголеменото кредитирање на населението и на претпријатијата во 2005 година делуваа во насока на поттикнување на прометот во трговијата. Така, вкупниот промет во трговијата во 2005 година изнесува 165.280 милиони денари, што претставува пораст од 5,4% во однос на претходната година. Набљудувано по квартали, во првите два квартала беше регистриран поинтензивен годишен пораст (за 8,4% и 7%, соодветно, во однос на истите периоди од претходната година), додека во третиот и четвртиот квартал порастот беше поумерен (за 4,3% и 2,7%, соодветно).

Највисока вредност на прометот е остварена во четвртиот квартал на 2005 година (45.152 милиони денари), што главно се должи на високиот промет во декември (вообичаен сезонски ефект во овој период од годината, заради зголемена трговска активност пред новогодишните и божиќните празници).

Графикон 14

Вкупен промет во трговијата

(во милиони денари)

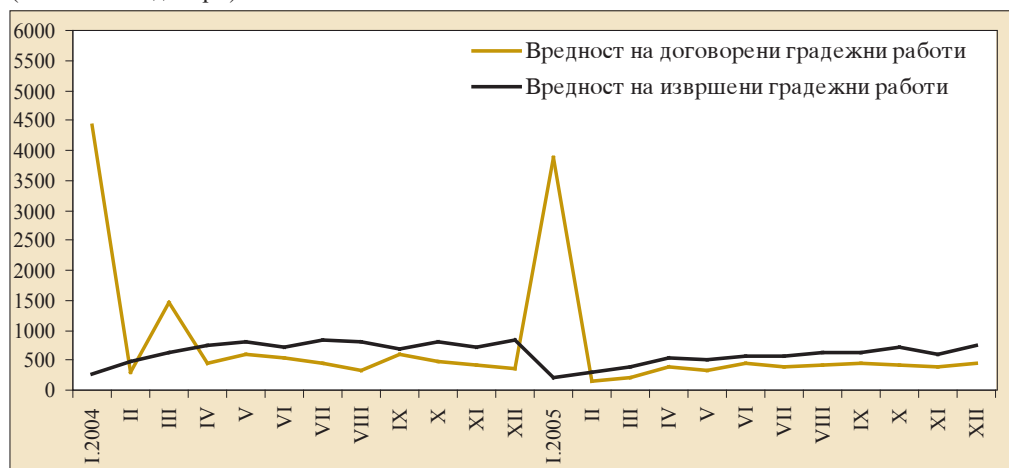

Од аспект на структурата, во 2005 година прометот во *трговијата на мало* изнесува 65.057 милиони денари, што претставува пораст од 11,2%. Во *трговијата на големо*, каде што е реализиран промет во вредност од 100.223 милиони денари е забележан поумерен пораст од 1,9%. Највисока месечна стапка на пораст на прометот во трговијата на мало е забележана во март (18,2%), додека прометот во трговијата на големо најинтензивно се зголеми во февруари (за 16,7%).

Графикон 15

Вредност на договорени и извршени градежни работи

(во милиони денари)

Наспроти движењата во претходно споменатите сектори, активноста во градежништвото¹⁹ во 2005 година е значително намалена. Падот на градежната активност главно се должи на задоцнетиот почеток на неколку поголеми инфраструктурни проекти кои беа планирани за 2005 година и се рефлектира преку намален број на вработени во градежништвото. Сепак, во 2005 година е регистриран пораст на производството на градежни материјали (за 21,5%).

Во 2005 година беа договорени градежни работи во вкупна вредност од 7.881 милион денари, односно за 24,1% помалку во споредба со претходната година. Од аспект на кварталната динамика, единствено во четвртиот квартал на 2005 година е забележан повисок износ на договорени градежни работи, додека во останатите три квартали тие се под нивото од претходната година. Пониската вредност на договорени градежни работи генерално подразбира и пониско ниво на извршени градежни работи. Така, вкупната вредност на извршените градежни работи во 2005 година изнесува 6.411 милион денари, што претставува пад од 23,3% во споредба со претходната година. Намалената реализација во градежништвото го одразува понискиот износ на извршени градежни работи во сите четири квартали на 2005 година, при што најголем пад е забележан во првиот квартал (за 35,2%, во споредба со истиот квартал од претходната година).

2.5. Пазар на работна сила²⁰ и плати

Стапката на невработеност²¹ во 2005 година изнесува 37,3% и е речиси непроменета во споредба со претходната година. Вкупниот број на невработени лица (323.934 лица) се зголеми за 4,7%, при истовремен пораст на бројот на вработени лица (545.253 лица) за 4,3%. Притоа, по континуираниот тригодишен пад на стапката на вработеност, во 2005 година таа се зголеми за 1,1 процентен поен во однос на претходната година и достигна 33,9%. Воедно, во 2005 година позитивни поместувања на пазарот на работна сила покажуваат и индикаторите продуктивност на трудот и трошоци по единица труд.²² Така, во услови на зголемување

19. Податоците за градежната активност се базираат врз примерок од педесет најголеми градежни фирми во Република Македонија.

20. Според податоците од Анкетата за работна сила за 2005 година. Анкетата е спроведена од Државниот завод за статистика на Република Македонија, врз база на примерок од 10.000 домаќинства на територијата на целата земја и е во согласност со методолошките препораки на Меѓународната организација на трудот (ИЛО) и препораките на Европското статистичко биро (ЕУРОСТАТ). Почнувајќи од 2004 година, обработката на резултатите се врши квартално.

21. Во согласност со стандардите на ИЛО, како *невработени* се сметаат лицата кои ги исполнуваат следните три услови: не работеле за време на извештајната недела (според утврдени критериуми); активно барале работа, т.е. преземале конкретна активност за наоѓање работа; биле подготвени да прифатат работа во извештајната недела или во следната недела. *Спйайкајиа на невработеност* претставува учество на бројот на невработените лица во вкупната работна сила.

22. Продуктивноста и трошоците по единица труд се пресметка на НБРМ.

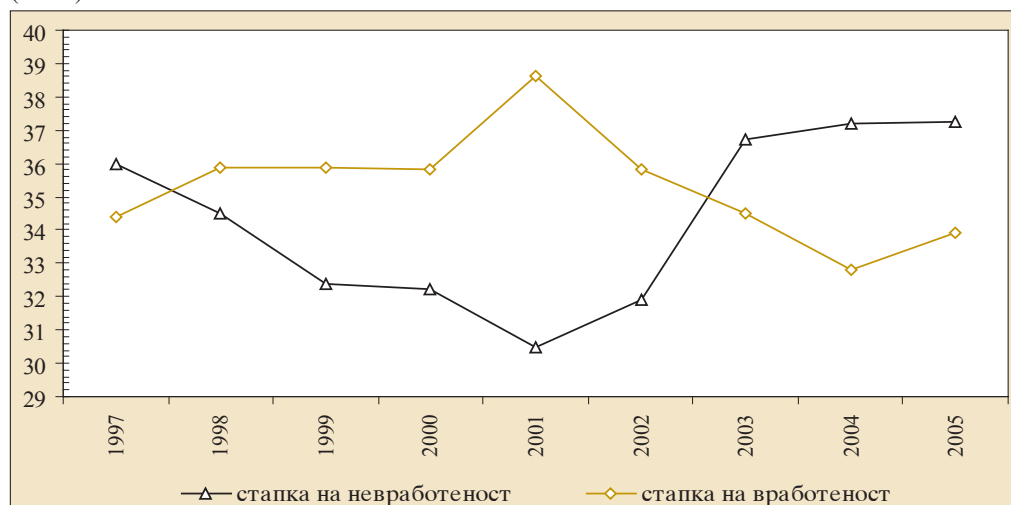
на бројот на вработени лица и истовремен поинтензивен пораст на БДП, продуктивноста на трудот (БДП / број на вработени) во 2005 година е зголемена за 2,7%. При речиси непроменето ниво на масата на плати, трошоците по единица труд (маса на плати / број на вработени) во 2005 година се пониски за 4% (во претходната година оствариле пораст од 1,5%), што е индикатор за подобрена конкурентност на македонската економија.

Во јули 2005 година е донесен нов Закон за работни односи, кој претставува основа за имплементирање реформи на пазарот на работна сила. Негова основна цел е зголемување на флексибилноста на пазарот на работна сила, унапредување на правната и на регулативната рамка, што ќе обезбеди поголема законска заштита на работната сила, намалување на сивата економија на пазарот на работна сила и подобрување на квалитетот на услугите на стручните служби за вработување заради поттикнување на вработеноста.

Графикон 16

Стапки на вработеност и невработеност

(во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Зголемениот број на вработени лица во 2005 година, од аспект на одделните дејности, во целост се должи на зголемената вработеност во земјоделството и во индустријата (за 21% и 2,6%, соодветно). Во рамки на индустрискиот сектор, пораст е остварен во сите дејности, со исклучок на градежништвото (пад од 3,2%). Во преработувачката индустрија (дејност со најголем број на вработени лица, односно 22% од вкупниот број на вработени) вработеноста се зголеми за 3,1%. Во услужниот сектор, бројот на вработени лица во 2005 година бележи минимално намалување од 0,1%.

Во вкупниот број на вработени лица во 2005 година, 60,9% се од машки (332.179 лица), додека 39,1% се од женски пол (213.074 лица). Притоа, кај машката популација е регистрирана стапка на невработеност од 36,5% и стапка на вработеност од 41,2%. Од друга страна, кај женската

популација е забележана повисока стапка на невработеност (38,4%) и пониска стапка на вработеност (26,6%) во однос на машката популација.

Од аспект на старосната структура, највисока стапка на невработеност е забележана кај популацијата на возраст од петнаесет до дваесет и четири години (62,6%), додека највисока стапка на вработеност е регистрирана кај популацијата на возраст од дваесет и пет до четириесет и девет години (49,8%).

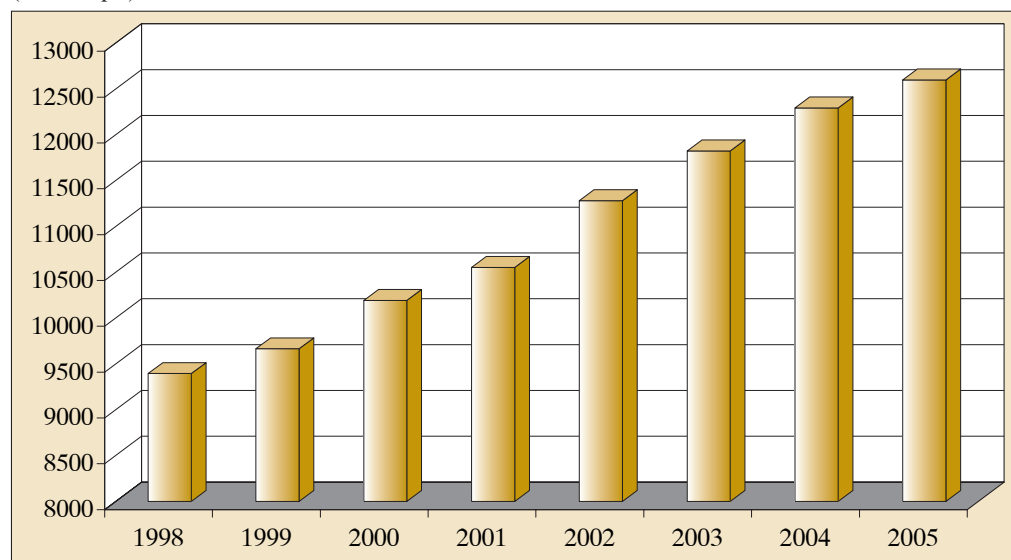
Набљудувано по квартали, највисока стапка на невработеност од 38,7% е регистрирана во првите три месеци на 2005 година, односно вкупно беа невработени 320.030 лица. Стапката на вработеност и бројот на вработени лица беа највисоки во третиот квартал, кога беа вработени вкупно 564.880 лица, додека стапката на вработеност изнесуваше 35,1%.

Порастот на платите во Република Македонија продолжува и во 2005 година, но со забавена динамика и е резултат на комбинирано дејство на два фактора. Имено, сè поголемото учество на приватниот сектор, каде се врши слободно формирање на платите, од една страна, и постепениот процес на декомпресија на платите на државните службеници, со цел создавање поефикасна јавна администрација, од друга страна, делуваа во насока на зголемување на просечната плата во Република Македонија.

Графикон 17

Номинална просечна исплатена нето-плата по работник

(во денари)

Во 2005 година номиналната просечна исплатена нето-плата по вработен изнесуваше 12.597 денари и во однос на 2004 година бележи номинален пораст од 2,5% (реалниот пораст изнесува 2%, во услови на просечна стапка на инфлација од 0,5%). Зголемувањето произлегува од порастот на платите во сите дејности, со исклучок на преработувачката индустрија. Највисока стапка на пораст од 24,5% е регистрирана кај

платите во „рибарството“ (минимално структурно учество во вкупниот број на вработени лица од 0,1%). Значајно зголемување е забележано и кај платите во дејноста „јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита“ (12,9%), што кореспондира со започнатиот процес на декомпресија на платите на државните службеници. Притоа, највисоки плати во износ од 26.095 денари во 2005 година се исплатени во дејноста „финансиско посредување“, каде е регистриран годишен пораст од 3,5%.

Табела 8

Исплатена нето-плата по работник во Република Македонија

	Износ во денари 2005	Номинален пораст 2005/2004	Реален пораст 2005/2004
		(во %)	
Просечна месечна плата, вкупно	12.597	2,5	2,0
<i>Земјоделство, лов и шумарство</i>	10.042	3,6	3,1
<i>Рибарство</i>	12.772	24,5	24,0
<i>Вадење руди и камен</i>	14.718	6,5	6,0
<i>Преработувачка индустрија</i>	10.298	-1,8	-2,3
<i>Снабдување со електрична енергија, гас и вода</i>	16.072	4,3	3,8
<i>Градежништво</i>	9.782	4,6	4,1
<i>Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата</i>	12.920	5,2	4,7
<i>Хотели и ресторани</i>	10.844	4,1	3,6
<i>Сообраќај, складирање и врски</i>	15.995	5,8	5,3
<i>Финансиско посредување</i>	26.095	3,5	3,0
<i>Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности</i>	13.524	0,7	0,2
<i>Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита</i>	15.392	12,9	12,4
<i>Образование</i>	11.677	0,6	0,1
<i>Здравство и социјална работа</i>	12.141	0,8	0,3
<i>Друѓи комунални, културни, оштии и лични услужни активности</i>	12.323	1,0	0,5

*Реалните стапки претставуваат номинални стапки коригирани за стапката на инфлација.

Прилог 1

Анализа на продуктивноста во Република Македонија

Ефикасноста на работната сила во производството се мери преку продуктивноста на работната сила, како сооднос помеѓу бруто домашниот производ и бројот на вработени лица. Алтернативно, продуктивноста на работната сила може да се пресмета и како сооднос помеѓу додадената вредност и бројот на вработени лица или помеѓу

бруто домашниот производ и вкупниот број работни часови во годината. Притоа, промените во продуктивноста на трудот (зголемување/ намалување) укажуваат на промени во техничките и во организациските перформанси на фирмите, степенот на квалификуваност на работната сила, влијание на економијата на обемот, различните степени на искористеност на расположивите капацитети и во односите на размена.

Во периодот 1997 - 2005 година, продуктивноста на трудот во Република Македонија има позитивно движење кое се должи на порастот на бруто домашниот производ, при истовремено намалување на бројот на вработените лица²³. Разликите во нивоата и динамиката на порастот прикажани во графикон 1, произлегуваат од користењето два различни извора на податоци за бројот на вработени лица. Имено, во првиот случај, продуктивноста се зголемува побавно заради поголемиот број на регистрирани вработени лица, како и нивното нерамномерно движење (поинтензивниот пораст на продуктивноста во 2000 година се должи на поволните макроекономски перформанси во економијата, кога беше регистриран реален пораст на бруто домашниот производ од 4,5%).

Графикон 18

Продуктивност на трудот

продуктивност 1 - квартални податоци за бројот на вработени лица од Анкетата за работна сила, која се спроведува од страна на ДЗС.

продуктивност 2 - месечни податоци за бројот на вработени лица од публикацијата „Краткорочни статистички податоци за стопанските движења во РМ“ на ДЗС.

Анализата на секторската продуктивност²⁴ вообичаено подразбира дефинирање на два сектора во економијата, и тоа: сектор

23. Бројот на вработени лица според публикацијата „Краткорочни статистички податоци за стопанските движења во РМ“ се намалува во целиот анализиран период, додека според Анкетата за работна сила до 2001 година е регистрирано зголемување на вработеноста, а во периодот 2002-2004 година бројот на вработени лица бележи пад.

24. Анализата на продуктивноста од аспект на одделните сектори во економијата овозможува објаснување, во целост или делумно, на движењето на реалниот девизен курс (ап्रेसијација/депресијација) преку т.н. Balassa-Samuelson effect. Според хипотезата на Balassa-Samuelson (Balassa, 1964; Samuelson, 1964) зголемената продуктивност во секторот на разменливи производи доведува до повисоки реални плати во истиот сектор. Под претпоставка за совршена мобилност на работната сила во земјата, реалните плати во секторот на неразменливи производи исто така ќе се зголемат, што доведува до пораст на цените на неразменливите производи и следствено, на општото ценовно ниво во економијата. Повисоката инфлација во земјата доведува до ап्रेसијација на реалниот девизен курс.

на разменливи производи и сектор на неразменливи производи²⁵. Постојат различни дефиниции за групирање на дејностите во секторите на разменливи и неразменливи производи²⁶, при што во нашиот случај се користат четири дефиниции, и тоа:

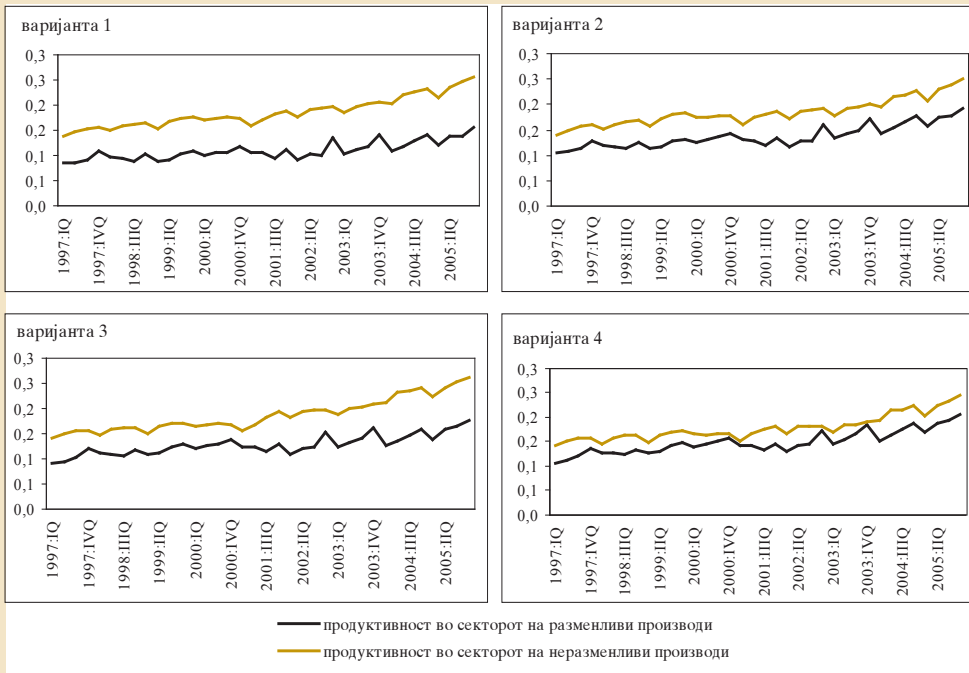
1. Во секторот на разменливи производи се вклучува само индустријата, а во секторот на неразменливи производи се вклучуваат земјоделството и услугите;

2. Во секторот на разменливи производи се вклучуваат индустријата и земјоделството, додека во секторот на неразменливи производи се вклучени само услугите;

3. Во секторот на разменливи производи се вклучуваат индустријата и две услужни дејности („хотели и ресторани“ и „сообраќај, складирање и врски“), додека во секторот на неразменливи производи се вклучени земјоделството и останатиот дел од услужниот сектор;

4. Во секторот на разменливи производи се вклучуваат индустријата, земјоделството и две услужни дејности („хотели и ресторани“ и „сообраќај, складирање и врски“), додека секторот на неразменливи производи го опфаќа останатиот дел од услужниот сектор.

Графикон 19
Секторска продуктивност

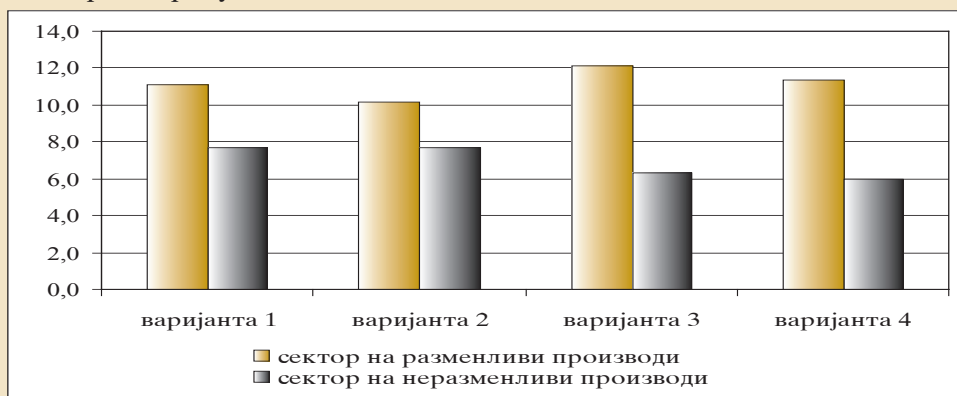
25. Продуктивноста во двата сектора се пресметува како сооднос помеѓу додадената вредност и бројот на вработени лица во соодветниот сектор. За класифицирање на вработените и додадената вредност се користат истите дефиниции кои се употребуваат за групирање на дејностите, бидејќи од почетокот на 2000 година Државниот Завод за статистика ја користи Новата национална класификација на дејностите (NACE) за објавување на вработените и на додадената вредност. За анализа на секторската продуктивност се користат податоците за вработените од публикацијата „Краткорочни статистички податоци за стопанските движења во РМ“ на ДЗС.

26. Balazs Egert, "Equilibrium Exchange Rates in Southeastern Europe, Russia, Ukraine and Turkey: Health or (Dutch) Disease?"

Генерално, повисоко ниво на продуктивноста во Република Македонија е забележано во секторот на неразменливи производи, во услови на поголема вредност на производството, како и помал број на вработени лица во однос на секторот на разменливи производи. Сепак, ваквата појава не е невообичаена имајќи предвид дека странските инвестиции во Република Македонија главно се сконцентрирани во услужниот сектор (пред сè во телекомуникациите и во финансиското посредување), што овозможува иновирање на производниот процес и зголемување на ефикасноста во работењето, и следствено, пораст на продуктивноста во секторот на неразменливи производи.

Графикон 20

Секторска продуктивност во 2005 година

Од друга страна, во 2005 година, при остварен пораст на продуктивноста во двата сектора (2005 година / 2004 година), повисока стапка на пораст во сите четири варијанти е остварена во секторот на разменливи производи. Поинтензивниот пораст на продуктивноста во секторот на разменливи производи во 2005 година укажува на финализирање на процесот на реструктурирање, повисок постигнат степен на политичка и економска стабилност во економијата, присуство на интернационални компании и воведување нови технологии во производството.

2.6. Државен буџет²⁷

Политиката на дисциплинирано трошење на средствата во фискалната сфера, со цел постигнување фискална одржливост на среден рок, продолжи и во 2005 година. Притоа, во услови на промена на иницијалните претпоставки (главно заради поголем износ на дивиденда од едно претпријатие со државен капитал) во јули е донесен Ребаланс на Буџетот²⁸.

27. Извор: Министерство за финансии.

28. Извор: „Службен весник на РМ“ бр. 63/2005 година.

Во 2005 година продолжи успешната координација на фискалната и монетарната политика. Така, креираната ликвидност врз основа на значителниот прилив на девизи во економијата беше неутрализирана преку комбинација на монетарни операции и пониска јавна потрошувачка. Притоа, учеството на јавната потрошувачка во БДП се намали за 1,1 процентен поен на годишна основа и во 2005 година изнесуваше 19% од БДП²⁹.

Од аспект на компонентите на државниот буџет, во 2005 година вкупните јавни приходи³⁰ изнесуваа 92.805 милиони денари, што претставува целосна реализација на проектираниот прилив. Од друга страна, вкупните јавни расходи³¹ се малку пониски од проектираното ниво, што се должи на понискиот остварен износ на тековни и капитални трошоци во однос на проектираниот (потрошени се 97,9% од проектираниот износ) и изнесуваа 92.228 милиони денари. Следствено, наместо планираниот дефицит, во консолидираниот буџет во 2005 година е остварен мал суфицит, кој достигна 0,2% од бруто домашниот производ.

Табела 9
Консолидиран државен буџет
(во милиони денари)

	Кв1.2005	Кв2.2005	Кв3.2005	Кв4.2005	2005		
					износ	структурно учество во %	2005 / 2004 промена во %
Вкупни приходи	20.097	22.608	25.637	24.462	92.805	100,0	5,2
Даночни приходи и придонеси	18.904	21.097	21.215	23.060	84.276	90,8	3,7
<i>Даночни приходи:</i>	<i>12.314</i>	<i>13.944</i>	<i>14.107</i>	<i>15.316</i>	<i>55.681</i>	<i>60,0</i>	<i>4,7</i>
- персонален данок на доход	1.834	2.052	1.951	2.260	8.097	8,7	5,1
- данок од добивка	1.080	600	623	534	2.837	3,1	20,2
- данок на додадена вредност	5.745	6.767	6.652	7.918	27.082	29,2	5,1
- акции	2.461	2.937	3.385	2.965	11.748	12,7	6,8
- царини	1.026	1.441	1.335	1.464	5.266	5,7	-9,4
- останати даноци	168	147	161	175	651	0,7	18,8
<i>Придонеси</i>	<i>6.590</i>	<i>7.153</i>	<i>7.108</i>	<i>7.744</i>	<i>28.595</i>	<i>30,8</i>	<i>1,9</i>
Неданочни приходи:	1.081	1.404	3.835	1.275	7.596	8,2	20,5
- профит од јавни и финансиски институции	83	260	2.837	139	3.319	3,6	2,1 пати
- административни такси и надоместоци	387	459	358	453	1.657	1,8	13,3
- приходи од партиципација	127	122	69	116	434	0,5	-22,8
- останати административни такси	58	69	55	64	246	0,3	-4,3
- останати неданочни приходи	87	53	53	71	264	0,3	-64,2
- надоместок за употреба на автопат	340	442	463	431	1.675	1,8	0,2
Капитални приходи	112	107	587	127	933	1,0	55,5
Вкупни расходи	21.365	21.973	22.575	26.315	92.228	100,0	4,6
Тековни трошоци	20.481	20.671	20.334	22.478	83.965	91,0	2,2
- плати и наемнини	5.473	5.561	5.400	5.726	22.159	24,0	3,4
- стоки и услуги	2.351	2.029	1.617	2.548	8.545	9,3	4,2
- трансфери	12.092	12.419	12.603	13.570	50.684	55,0	1,1
- камати	566	662	715	633	2.577	2,8	11,5
Капитални трошоци	883	1.301	2.241	3.837	8.263	9,0	37,0
Буџетско салдо	-1.268	636	3.062	-1.853	577		
Финансирање	1.268	-636	-3.062	1.853	-577		
<i>Екстерно финансирање, нетјо</i>	<i>-1.221</i>	<i>762</i>	<i>-180</i>	<i>11.078</i>	<i>10.439</i>		
<i>Финансирање од домашни извори, нетјо</i>	<i>2.224</i>	<i>-1.629</i>	<i>-3.029</i>	<i>-9.268</i>	<i>-11.702</i>		
<i>Приходи од приватизација</i>	<i>265</i>	<i>231</i>	<i>147</i>	<i>43</i>	<i>686</i>		

Извор: Министерство за финансии на Република Македонија

29. Проценка на НБРМ, согласно со податоците за компонентите на БДП од ДЗС.

30. Јавните приходи ги опфаќаат приходите на централниот државен буџет и на фондовите.

31. Јавните расходи ги опфаќаат расходите на централниот државен буџет и на фондовите.

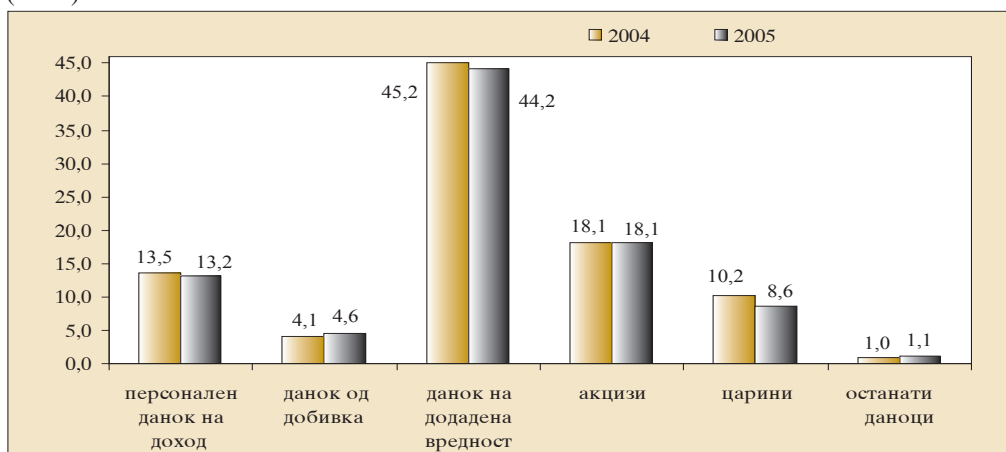
Во 2005 година, јавните приходи беа повисоки за 5,2% на годишна основа, рефлектирајќи ги зголемените даночни, неданочни и капитални приходи. Најзначаен придонес за годишната стапка на пораст имаат зголемените приходи од данокот на додадена вредност и приходите од дивиденда од едно претпријатие со државен капитал. Вкупните јавни расходи, во услови на пораст на сите категории на јавни расходи, бележат пораст од 4,6% во однос на претходната година.

Приходите на буџетот на централната државна власт во 2005 година изнесуваа 61.239 милиони денари и остварија пораст од 7,5% во споредба со претходната година. Во услови на интензивирани економска активност, даночните приходи се зголемија за 4,8% (доминантно учество во вкупните приходи од 89,8%), рефлектирајќи ги зголемените приходи од сите видови даночни категории, со исклучок на приходите од наплатата на царините (пад од 9,4%³², согласно со намалувањето на царинските стапки според Договорот за пристапување кон СТО и договорите за слободна трговија). Главни детерминанти на порастот на даночните приходи се данокот на додадена вредност (пораст од 5,1%, во услови на зголемен промет, поефикасна наплата на данокот и зголемена фискализација на даночните обврзници) и акцизите (пораст од 7,3%, што кореспондира со промената во Законот за акцизи³³). Притоа, најинтензивен пораст во 2005 година е забележан кај приходите од наплатата на данокот на добивка (за 20,2%) што укажува на подобрените финансиски резултати на компаниите во 2004 година во однос на 2003 година³⁴.

Графикон 21

Структурно учество на одделните даночни категории во вкупните приходи на централниот буџет

(во %)

32. Реализираните приходи од царините се повисоки од проектираните за 8,2%, заради зголемиот увоз на стоки и услуги во 2005 година.

33. Од 1 јануари 2005 година, во согласност со Законот за изменување и дополнување на Законот за акцизи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 96/04) се зголеми акцизата на патнички автомобили со работна зафатнина над 1000 см³ (15.000 - 550.000 денари), се воведо акциза на синтетичките масла за подмачкување, се трансформира акцизата за минерални масла за подмачкување и се зголеми акцизната стапка на цигарите.

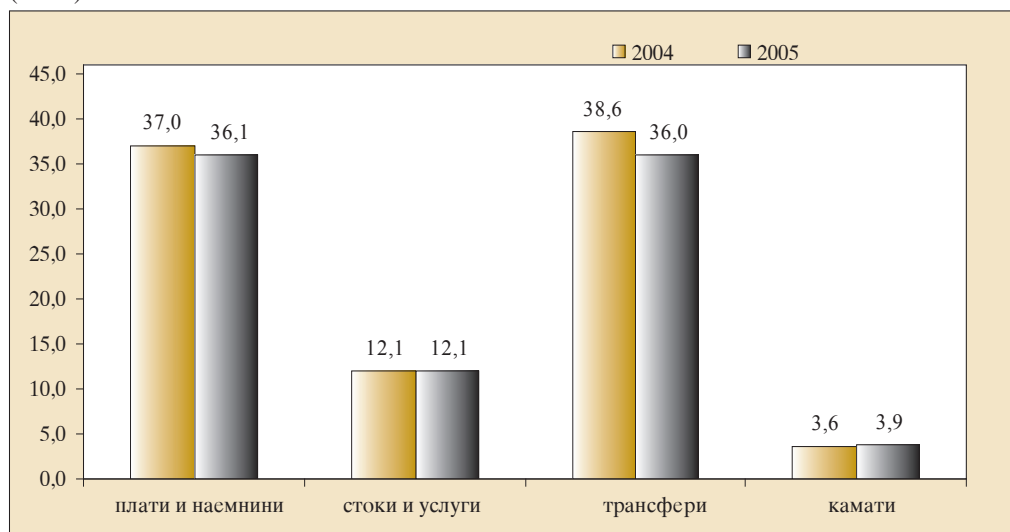
34. Данокот на добивка се плаќа во првиот квартал од тековната година за претходната година.

Во 2005 година неданочните приходи се повисоки за 37,5%, во најголем дел заради исплатената дивиденда од претпријатието со државен капитал во третиот квартал од 2005 година, што доведе до годишен пораст на приходите од профити на субјекти со државен капитал за околу два пати. Приходите од административни такси и надоместоци, како позначајна неданочна ставка во 2005 година, се зголемија за 13,3%.

Порастот на вкупните буџетски приходи во 2005 година беше поддржан и од зголемените капитални приходи, кои остварија годишен пораст од 55,5%, врз основа на продажба на државно земјиште и продажба на општествени станovi.

Графикон 22

Структурно учество на одделните категории на тековни трошоци во вкупните расходи на централниот буџет
(во %)

Во 2005 година беа реализирани вкупни буџетски расходи во износ од 60.056 милиони денари, што претставува годишен пораст од 6,1%. Зголеменото трошење на централната државна власт во 2005 година произлегува од повисоките тековни и капитални трошоци. Имено, тековните трошоци се повисоки за 2,2%, што се должи на зголемените расходи за исплата на платите и наемнините, заради започнатиот процес на декомпресија на платите на државните службеници во јавниот сектор и реализирање на обврските од Рамковниот договор. Истовремено, капиталните трошоци се зголемија за 22,4%, главно заради зголемените инвестиции во фиксни средства³⁵. Во текот на 2005 година, 2,6% од вкупните буџетски расходи беа наменети за увоз на стоки од странство³⁶, што е зголемување од 2 процентни поена во однос на 2004 година (детерминирано од увозот на воздухоплов во првото полугодие на 2005 година).

35. Годишната промена се однесува на капиталните трошоци без капиталниот трансфер наменет за покривање на загубата на НБРМ.

36. Процентот податок на НБРМ.

Во 2005 година, приходите на социјалните фондови изнесуваа 50.900 милиони денари, што претставува годишен пад од 0,8%. Притоа, намалени приливи се регистрирани кај Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и Фондот за вработување (за 0,4% и 6,9%, соодветно), додека приходите на Фондот за здравствено осигурување бележат пораст (за 1,3%). Расходите на социјалните фондови, кои во 2005 година изнесуваа 51.159 милиони денари, се речиси непроменети на годишна основа. Имено, намалените трошоци на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и на Агенцијата за вработување (за 0,4% и 5,3%, соодветно) се компензираат со зголемените трошоци на Фондот за здравствено осигурување (пораст од 3,3%). Во 2005 година приходите и расходите на Фондот за патишта се пониски за 8,1% и 12,9%, соодветно.

Анализирано од аспект на структурата, 59,4% од приходите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување се придонеси од плати, додека околу една третина се приходи од државниот буџет. Притоа, намалувањето на приходите од буџетот за 2,3%, наспроти поумерениот пораст на придонесите од плати за 1,6%, доведе до пониски вкупни приходи на Фондот. Пониските расходи на Фондот за ПИОМ пред сè се должат на намалените исплатени средства за пензии (за 0,6%), што е резултат на намалените трансфери за ретроактивна исплата на разликата во пензиите од 8%³⁷.

Интензивирани реформи во здравството³⁸ во 2005 година, со цел креирање соодветна политика и нејзина имплементација, зајакнување на управувањето со Фондот и обезбедување на поквалитетни здравствени услуги, условија пораст на приходите и расходите на Фондот. Во рамки на вкупните средства на Фондот, 59,5% се придонесите за здравствено осигурување, кои се повисоки за 2,5% на годишна основа. Порастот на расходите ги рефлектира зголемените амбулантни трошоци и трошоците за болничко лекување (структурно учество од 88,5%).

Главна структурна компонента на средствата на Агенцијата за вработување се дотациите од државниот буџет (структурно учество од 82,7%). Така, намалувањето на приходите на Фондот во 2005 година речиси во целост се должи на намалените дотации (за 8,9%). Пониските расходи пак се условени од намалените средства за обезбедување паричен надоместок за невработени и од придонесите за пензиско и инвалидско осигурување.

Намалените средства на Фондот за патишта во 2005 година се условени од понискиот износ на буџетски средства (за 18%), имајќи предвид дека тие се главен извор на приходи за Фондот (структурно учество од 43,6%). Најголем дел од трошоците (41,5%) се направени за инвестиции. Сепак, во споредба со претходната година, вредноста на реализираните инвестиции е пониска за 19,8%, што детерминира и пониски вкупни расходи.

37. Почнувајќи од 2001 година, преку Фондот за пензиско и инвалидско осигурување започна исплаќањето на претходно неисплатените 8% од пензиите на одредена група пензионери. Ретроактивната исплата на пензиите завршува заклучно со 2005 година.

38. Реформата на здравството се финансира со заем од Меѓународната банка за обновa и развој. Проектот започна во септември 2004 година, а се очекува да заврши во јуни 2009 година.

Солид (злато) монета икована за време на владеењето на византискиот император Анастасиј I (491 - 518).
Од колекцијата на Музејот на Македонија.

**Монетарни движења во
Република Македонија**

III. Монетарни движења во Република Македонија

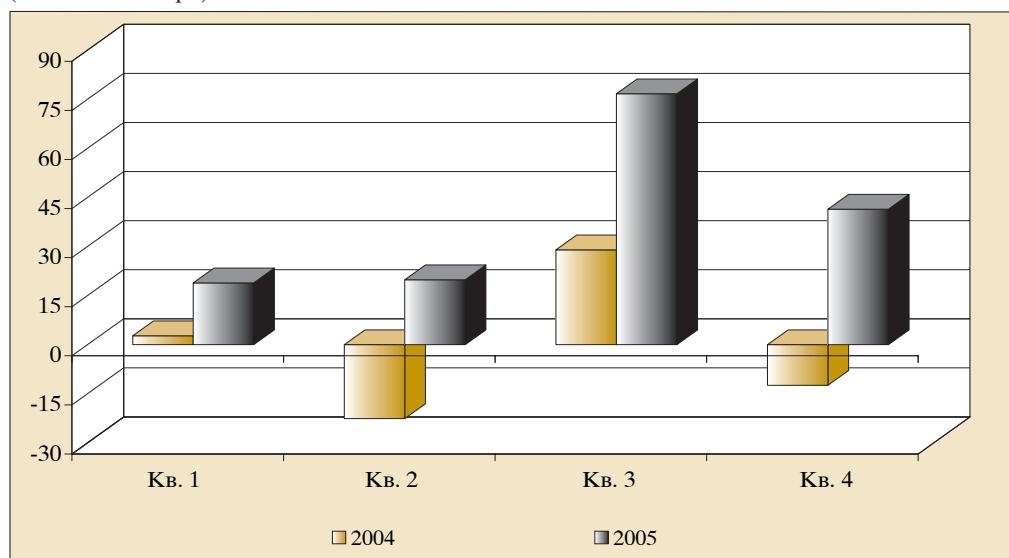
3.1. Монетарната политика во 2005 година

Во текот на 2005 година, монетарната политика на НБРМ се спроведуваше во поволен макроекономски амбиент, манифестиран преку позитивни остварувања во екстерниот сектор, континуирано остварување позитивни стапки на раст на БДП, прудентна фискална политика и стабилен банкарски систем. Зголемената извозна активност и високиот прилив на приватни трансфери во 2005 година доведоа до намален дефицит во тековната сметка од билансот на плаќања и притисоци за ап्रेसијација на девизниот курс на денарот, кои беа присутни на девизниот пазар во поголемиот дел од годината. Со цел одржување на *стабилноста на номиналниот девизен курс на денарот во однос на евро*, а со тоа и остварување на *крајната цел на монетарната политика - ценовната стабилност*, во 2005 година преку девизните трансакции на НБРМ беше реализиран висок нето-откуп на девизи на девизниот пазар.

Графикон 23

Интервенции на НБРМ на девизниот пазар

(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

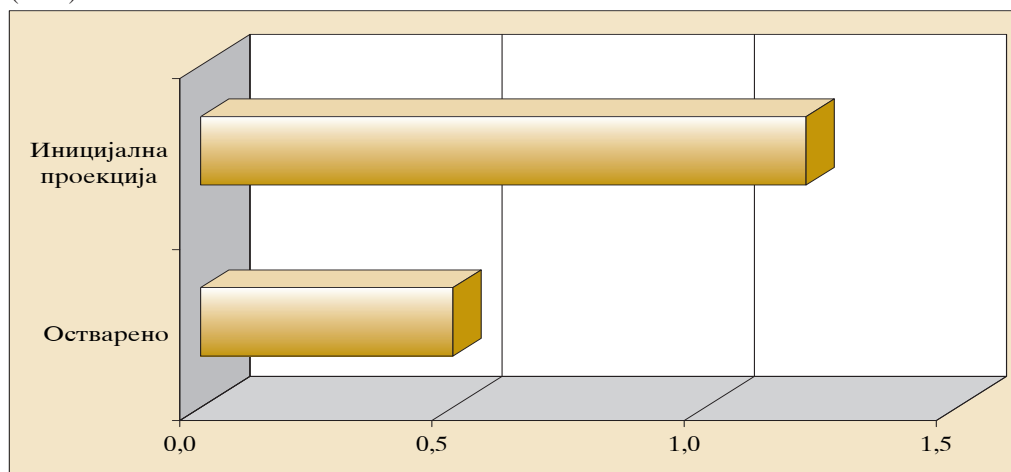
Од аспект на оперативната поставеност на монетарната политика, во текот на 2005 година, аукциите на благајнички записи претставуваа основен инструмент на монетарната политика. Во првите три квартали, НБРМ продолжи да спроведува аукции на благајнички записи на принципот „тендер со износи“ со фиксна каматна стапка од 10% и рок на достасување

од дваесет и осум дена (благајничките записи со рок на достасување од седум дена беа укинати во почетокот на март 2005 година). Притоа, поволните макроекономски перформанси и значајниот удел на банките во задоволувањето на побарувачката на девизниот пазар (вклучително и зголемената побарувачка на девизи за исплата на дивиденда кон странскиот инвеститор од страна на едно претпријатие³⁹, која наметна неизвесност во однос на имплементирањето на монетарната политика) во комбинација со дисциплинираната буџетска потрошувачка, создадоа предуслови за промена на поставеноста на основниот монетарен инструмент во четвртиот квартал на годината. Така, на 26.10.2005 година, НБРМ премина кон аукции на благајнички записи на принципот „тендер со каматни стапки“, што претпоставува пазарно формирање на каматните стапки на благајничките записи, преку аукцирање од страна на банките. Во услови на релативно високо ниво на ликвидност и во просек повисока побарувачка од понуда на благајнички записи, регистрирано е пазарно намалување на каматните стапки на аукциите на благајнички записи (просечната пондерирани каматна стапка на благајнички записи во декември 2005 година изнесува 8,52%, наспроти 10% во почетокот на октомври 2005 година при „тендер со износи“).

Во 2005 година успешно беа реализирани поставените цели на монетарната политика. Така, во 2005 година е остварена ниска и стабилна стапка на инфлација, која мерена преку индексот на трошоците на живот во просек изнесува 0,5%. Притоа, остварената стапка на инфлација е пониска во однос на иницијално проектираното ниво од 1,2%, што во најголем дел се должи на нереализираната претпоставка за зголемување на цената на енергенсите (електрична енергија).

Графикон 24

Просечна стапка на инфлација во 2005 година
(во%)

Извор: Државен завод за статистика и Народна банка на Република Македонија.

39. Дивидендата кон државата беше исплатена во јули 2005 година, а репатријацијата кон странскиот инвеститор се реализира во јули и август 2005 година.

Проекцијата на монетарните и кредитните агрегати вообичаено се базира врз проекциите на клучните индикатори од реалниот сектор на економијата (БДП и инфлација), врз очекувањата за поставеноста на фискалната политика, како и врз предвидените движења во екстерниот сектор. Иницијалната монетарна проекција за 2005 година беше изготвена во ноември 2004 година, а во текот на 2005 година, во согласност со промените на клучните претпоставки, беа извршени две ревизии (последната во ноември, во рамки на мисијата на ММФ). Притоа, најзначајната промена на претпоставките се однесуваше на исплатата на неочекувано висок износ на дивиденда (кон државата и странскиот инвеститор) од страна на едно домашно претпријатие, што услови буџетски суфицит во првите три квартали од годината (наместо проектираниот дефицит) и пониско ниво на депозити во однос на проектираното. Следствено, со последната ревидирана проекција беше предвиден пораст на паричната маса М4 и на кредитите одобрени на приватниот сектор од 14,3% и 19,8%, соодветно.

Од аспект на остварувањата во банкарскиот систем⁴⁰ во 2005 година, и покрај еднократниот ефект од исплатата на дивидендата (која влијаеше во насока на намалување на денарските депозити на претпријатијата), вкупниот депозитен потенцијал на банките се зголеми за 18,3%, што придонесе за надминување на проектираното ниво на паричната маса М4 за 0,8 процентни поени. Повисокиот депозитен потенцијал на банките, дополнет со поактивната политика на банките при користењето на девизните средства, на крајот на 2005 година доведе до остварување на годишна стапка на раст на кредитите кај приватниот сектор од 20,5% и надминување на проектираниот пораст на вкупните кредити за 0,7 процентни поени.

3.2. Ликвидност на банките

Во текот на 2005 година, ликвидноста на банките флукуира под влијание на автономните фактори (денарски депозити на државата кај НБРМ, девизни трансакции на НБРМ и готови пари во оптек) и промените во поставеноста на монетарната политика на НБРМ. Притоа, општото ниво на ликвидност се одржуваше на релативно високо ниво, што се должи во најголем дел на поволните движења на девизниот пазар, како и на промената во монетарниот инструмент задолжителна резерва⁴¹, која наметна потреба од повисок износ на средства на сметките на банките кај НБРМ.

40. Движењата во банкарскиот сектор детално се презентирани во Извештајот за банкарската супервизија и банкарскиот систем на Република Македонија.

41. На 11 јануари 2005 година стапи во сила одлуката на НБРМ (донесена во декември 2004 година) за зголемување на стапката за задолжителна резерва (на денарски и девизни депозити) од 7,5% на 10%.

На крајот на 2005 година, во однос на крајот на претходната година, ликвидноста на банките се зголеми за 2.417 милиони денари, или за 1,7 пати, така што на крајот на декември 2005 година достигна 6.000 милиони денари. Повисоката ликвидност соодветствува со порастот на нето девизната актива на НБРМ, која на кумулативна основа претставува единствен тек на креирање ликвидност во 2005 година. Стерилизација на дел од креираната ликвидност се изврши преку компонентите на нето домашната актива на НБРМ (депозити на државата, благајнички записи на НБРМ и останати ставки, нето) и повисоката побарувачка на готови пари.

Табела 10
Текови на креирање и повлекување ликвидност*

(во милиони денари)

	31.12.2004	Промени по квартали					31.12.2005
	година	I кв	II кв	III кв	IV кв	Вкупно	година
Ликвидност на банките	3.583	264	844	-700	2.009	2.417	6.000
Креирање ликвидности						24.458	
1. Нето девизна актива	41.824	1.315	2.678	5.238	15.227	24.458	66.282
Повлекување ликвидности						-22.041	
1. Нето домашна актива	-24.079	-2.006	-1.651	-5.838	-12.269	-21.764	-45.843
од тоа:							
Благајнички записи на НБРМ	-4.552	-1.482	-19	-401	-2.467	-4.369	-8.921
Денарски депозити на државата кај НБРМ	-4.696	-364	186	-4.714	2.595	-2.297	-6.993
Девизни депозити на државата кај НБРМ	-6.260	1.688	-296	341	-10.759	-9.026	-15.286
Останати ставки, нето	-11.506	-1.845	-1.222	-1.052	-2.353	-6.472	-17.978
2. Готови пари во оптек	14.162	955	-183	-100	-949	-277	14.439

*Ликвидноста на банките вклучува сметка на банките кај НБРМ и готовина во благајна;

(+) креирање ликвидност; (-) повлекување ликвидност.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Просечната дневна состојба на ликвидни средства на банките⁴² во 2005 година изнесува 5.019 милиони денари и во однос на претходната година е повисока за 38,7%. Од аспект на кварталната динамика, во првите три месеци од годината просечната дневна ликвидност на банките се одржуваше на релативно повисоко ниво (квартален пораст од 957,4 милиони денари), главно како одраз на зголемената обврска за задолжителна резерва (која се држи на сметка на банките кај НБРМ), која стапи во сила во јануари 2005 година. Имено, банките главно ја исполнија повисоката обврска преку нето-продажба на девизни средства на девизниот пазар и преку повлекување на дел од благајничките записи. Во вториот квартал, како резултат на нето-откупот на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ, и покрај делумното исцрпување на ликвидноста од банкарските канали преку монетарните инструменти, просечната ликвидност на банките на квартална основа се зголеми за 543 милиони денари и изнесуваше 5.183 милиони денари (највисоко просечно ниво на ликвидност во 2005 година). Во услови на значајно кумулирање средства од страна на државата (како резултат на уплатата на дивиденда од страна на едно домашно претпријатие со учество на државен капитал) и зголемена побарувачка на готови пари, во третиот квартал е остварена пониска просечна дневна состојба на ликвидност на банките (квартален пад од 103 милиони денари).

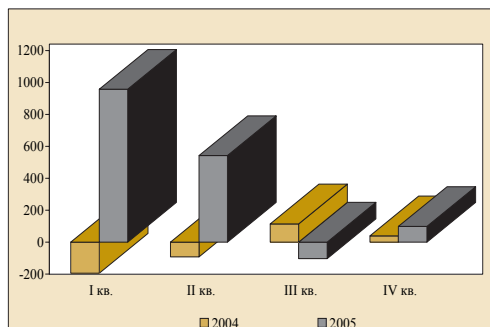
42. Ги вклучува сметката на банките кај НБРМ и готовината во благајна.

Во последното тримесечје од 2005 година, под влијание на девизните трансакции на НБРМ во насока на нето-откуп на девизи на девизниот пазар, при истовремено интензивирање на буџетската потрошувачка, кај просечната ликвидност на банките повторно е регистрирана позитивна квартална промена (пораќ од 98 милиони денари).

Графикон 25

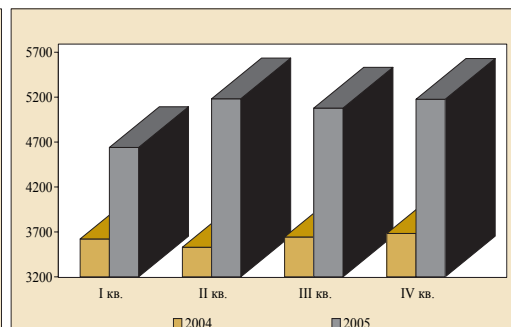
Квартална промена на просечната ликвидност*

(во милиони денари)

Просечна дневна состојба на ликвидните средства на банките

(во милиони денари)

*Ликвидноста вклучува сметка на банките кај НБРМ и готовина во благајна на банките.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Промените во поставеноста на монетарниот инструмент - задолжителна резерва од декември 2004 година, кога НБРМ донесе одлука за зголемување на стапката на издвојување на задолжителна резерва (на денарски и девизни депозити) од 7,5% на 10%, која стапи во сила во јануари 2005 година, иницијално наметнаа потреба од држење дополнителни средства на сметките на банките кај НБРМ⁴³. Во согласност со карактеристиките на инструментот задолжителна резерва (просечен систем на издвојување), средствата може да се користат за краткорочни ликвидносни потреби на банките до 80% во рамки на периодот на издвојување. Намалувањето на просечниот вишок средства над утврдената обврска за задолжителна резерва (10% во 2005 година, наспроти 15% во 2004 година) сигнализира порационално и поефикасно управување со ликвидноста од страна на одделни банки.

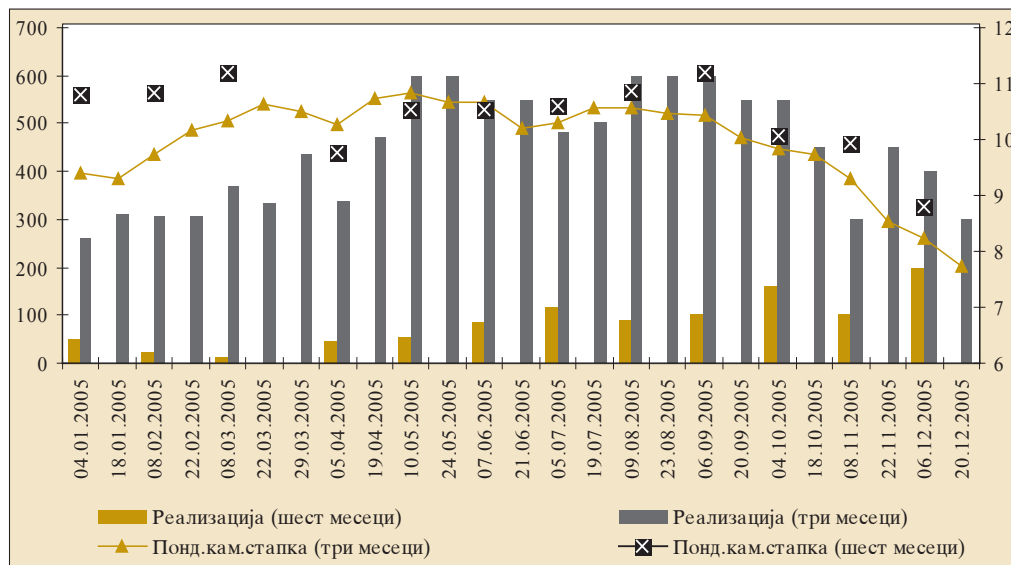
Во 2005 година, девизните трансакции на НБРМ претставуваа основен тек на креирање ликвидност во банкарскиот систем. Имено, интензивираната извозна активност заедно со девизните приливи врз основа на откупот од менувачкото работење, доведоа до поволни движења на девизниот пазар изразени преку повисока понуда од побарувачка на девизни средства (на сегментот НБРМ - банки). Како резултат на ваквите движења, во 2005 година НБРМ во континуитет реализира нето-откуп на девизи (со исклучок на јануари, кога девизните трансакции беа речиси неутрални), придонесувајќи за одржување стабилно ниво на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото, како посредна цел на

43. Според проценките на НБРМ, дополнителниот износ на ликвидни средства во банкарскиот систем врз основа на повисоката обврска за задолжителна резерва изнесува 961 милион денари.

монетарната политика. Од аспект на динамиката, во првата половина на годината, НБРМ оствари нето-откуп на девизи како одговор на поволните платнобилансни движења, надополнети со ефектот од повисоката обврска за задолжителна резерва и потребите за денарска ликвидност на банките. Значајно повисок износ на нето-откуп на девизи беше реализиран во второто полугодие на 2005 година, кој во најголем дел произлегува од релативно високите приливи врз основа на нето-откупот од менувачкото работење (особено во третиот квартал), при поактивно учество на банките во надополнување на понудата на сегментот банки - претпријатија.

Графикон 26

Реализација на тримесечни и шестмесечни државни хартии од вредност и просечна пондерирана каматна стапка
(во милиони денари, во %, соодветно)

Извор: Министерство за финансии.

Денарските дејозии на државата кај НБРМ на крајот на 2005 година изнесуваа 6.993 милиони денари и во однос на крајот на претходната година се повисоки за 1,5 пати. Со тоа, тие делуваа во насока на повлекување ликвидност од банкарскиот сектор. Од аспект на кварталната динамика, кумулираните средства на денарската сметка на државата кај НБРМ во првиот квартал беа делумно повлечени во вториот квартал, кога е остварена повисока буџетска потрошувачка, делумно заради исплатата на редовната рата од обврзниците за старото девизно штедење⁴⁴. Во третиот квартал, салдото на денарската сметка на државата кај НБРМ забележа значаен квартален пораст, што се должи на повисоките неданочни приходи во буџетот од уплата на дивиденда од страна на претпријатие со учество на државен капитал во почетокот на јули. Во согласност со трошењата на државата за редовната отплата на обврската врз основа на обврзниците за старото девизно штедење во октомври, како и зголемената буџетска

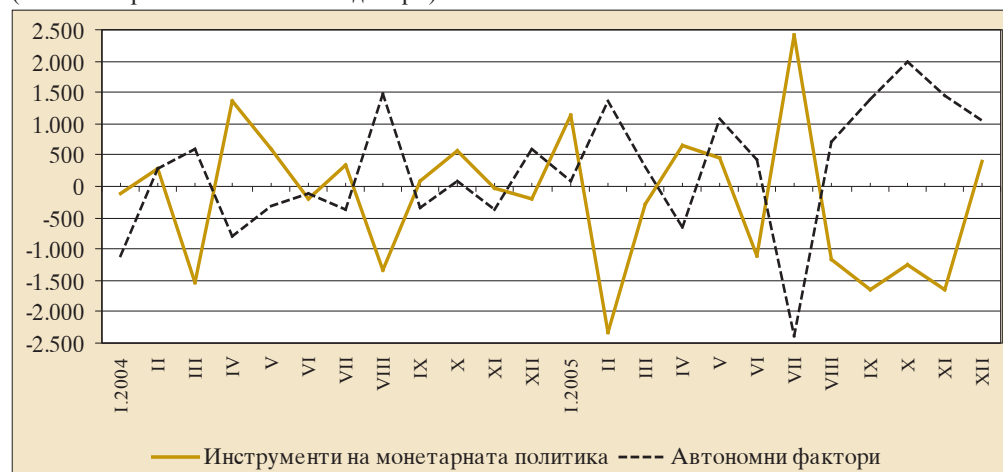
44. Државата врши исплата на главнина и камата од обврзницата за старото девизно штедење два пати во годината (април и октомври). Оваа државна обврзница со рок на достасување од десет години е издадена во 2000 година со цел обесштетување на штедачите врз основа на старото девизно штедење.

потрошувачка кон крајот на годината, денарските депозити на државата кај НБРМ во последниот квартал од 2005 година претставуваа тек на креирање ликвидност (квартален пад). Во текот на годината, преку аукциите на државни краткорочни записи, државата мобилизира дополнителни средства во износ од 1.508,4 милиони денари⁴⁵. Притоа, покрај државните записи со рок на достасување од три и шест месеци, во 2005 година за прв пат беа пласирани државни записи со рок на достасување од дванаесет месеци и двегодишни обврзници. Девизните депозити на државата на годишна основа се зголемија за 2,4 пати, така што на крајот на декември 2005 година достигнаа 15.286 милиони денари. Значајниот годишен пораст на девизните депозити на државата кај НБРМ првенствено ги рефлектира високите екстерни приливи врз основа на еврообврзниците⁴⁶ во декември 2005 година.

Графикон 27

Инструменти на монетарната политика и автономни фактори на креирање и повлекување ликвидност*

(месечни промени во милиони денари)

*Позитивна промена - креирање ликвидност; негативна промена - повлекување ликвидност.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во 2005 година, НБРМ ги користеше аукциите на благајнички записи, како основен инструмент на монетарната политика со цел повлекување ликвидност од банкарскиот сектор. Така, на крајот на декември 2005 година нивото на благајнички записи изнесува 8.921 милион денари, што претставува дополнително повлечена ликвидност од 4.369 милиони денари во однос на крајот на претходната година. Од аспект на кварталната динамика, во сите четири квартали од 2005 година, благајничките записи на НБРМ беа во функција на стерилизација на ликвидност од банките, со што НБРМ делумно ги неутрализира ефектите од делувањето на

45. Разлика меѓу состојбата на државните записи на 20.12.2005 година (последна одржана аукција во 2005 година) и состојбата на 21.12.2004 година (последна одржана аукција во 2004 година).

46. На 02.12.2005 година, на Лондонската берза беа емитирани првите македонски еврообврзници во износ од 150 милиони евра со рок на достасување од десет години и купонска каматна стапка од 4,625%. Приливите врз основа на еврообврзниците се наменети за откуп на постојниот долг кон Лондонскиот клуб на кредитори на почетокот на 2006 година.

автономните фактори (интервенции на НБРМ на девизниот пазар, готови пари во оптек и буџетска потрошувачка). Така, во првиот квартал, нивото на благајнички записи на квартална основа се зголеми за 1.482 милиона денари, рефлектирајќи го високиот интерес на банките за вложување во благајнички записи во февруари 2005 година⁴⁷. Притоа, на 20.01.2005 година, НБРМ ги укина секојдневните аукции на благајнички записи со рок на достасување од седум дена и продолжи да ги одржува двапати неделно сè до 09.03.2005 година, кога тие беа укинати. Скромен пораст на нивото на благајнички записи од 19 милиони денари беше регистриран и во вториот квартал, кој во услови на намалени преференци на банките за инвестирање во благајнички записи во април и мај, во целост се должи на повисокото ниво на благајнички записи во јуни 2005 година⁴⁸. Во третиот квартал, во услови на значајно кумулирање средства на денарската сметка на државата, нивото на благајнички записи забележа квартален пораст од 401 милион денари, со што целосно беше неутрализиран приливот на ликвидни средства во банкарскиот систем врз основа на високиот нето-откуп на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ. И покрај намалувањето на просечната пондерирана каматна стапка на благајнички записи по преминот кон „тендер со каматни стапки“ во октомври 2005 година, нивото на благајничките записи продолжи да расте и во текот на четвртиот квартал, што укажува на висока ликвидност на банките и истовремено задржана атрактивност на овој инструмент (квартален пораст од 2.467 милиони денари). Исклучок претставува нивното вообичаено намалување во последниот месец од годината. Истовремено, во ноември 2005 година е остварено највисокото ниво на благајнички записи во текот на годината од 9.332 милиона денари.

Табела 11
Примарни пари

(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2004	Промени по квартали					Состојба 31.12.2005
		I	II	III	IV	Вкупно	
Примарни пари	17.745	-691	1.027	-600	2.958	2.694	20.439
- готови пари во оптек	14.162	-955	183	100	949	277	14.439
- ликвидност на банките*	3.583	264	844	-700	2.009	2.417	6.000

*Ликвидноста на банките ја вклучува сметката на банките кај НБРМ и готовината во благајна.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во текот на 2005 година е регистрирано намалување на активноста на официјалниот пазар на пари, што се должи главно и на релативно високото ниво на ликвидност во банкарскиот систем, како и на повисоките трансакциски трошоци. Од друга страна, во рамки на билатералните меѓубанкарски тргувања е остварен просечен месечен промет од 1.108,5 милиони денари, што е повисоко од просекот од претходната година за 1,4%. Просечната пондерирана каматна стапка на пазарот на пари (официјален пазар на пари и билатерални тргувања на банките) во 2005

47. Нивото на благајнички записи на месечна основа се зголеми за 2.328 милиони денари, што во најголем дел се должи на привременото вложување на средствата на една банка врз основа на депозит од едно претпријатие, до исплата на дивиденда.

48. Месечен пораст од 1.116 милиони денари, од истите причини како и во февруари 2005 година.

година во просек изнесува 8,6% (пораст од 1,6 процентни поени во однос на претходната година). Во текот на 2005 година, во согласност со високото ниво на ликвидност, им беа одобрени само четири ломбардни кредити⁴⁹ на четири банки, со рок на достасување од еден ден и каматна стапка од 13%.

Готовите пари во оптек на годишна основа се зголемија за 2% и на крајот на декември 2005 година изнесуваа 14.439 милиони денари. Притоа, во текот на годината побарувачката на готови пари осцилира под влијание на вообичаените сезонски фактори. Така, во првиот квартал од 2005 година, со исцрпувањето на ефектите од сезонскиот пораст на крајот на претходната година, е регистрирано намалено ниво на готови пари (за 6,7% на квартална основа), додека во вториот квартал тие забележаа умерен пораст од 1,4%. Во третиот квартал, побарувачката на готови пари беше речиси непроменета, наспроти четвртиот квартал, кога е регистриран сезонски пораст пред новогодишните и божиќните празници од 7%.

Примарните пари се зголемија за 15,2% на крајот на 2005 година во однос на крајот на претходната година, така што во декември 2005 година достигнаа 20.439 милиони денари. Регистрираниот пораст на примарните пари во најголем дел се должи на повисокото ниво на ликвидност на банките, како и на зголемената побарувачка на готови пари.

Табела 12

Преглед на НБРМ

(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2004	Промена по квартали				Вкупно	Состојба 31.12.2005
		I	II	III	IV		
Примарни пари	17.745	-691	1.027	-600	2.958	2.694	20.439
Нето девизна актива ¹	41.824	1.315	2.678	5.238	15.227	24.458	66.282
Девизна актива	44.686	1.340	2.482	5.955	15.041	24.818	69.504
Девизна пасива	2.862	25	-196	717	-186	360	3.222
Нето домашна актива	-24.079	-2.006	-1.651	-5.838	-12.269	-21.764	-45.843
1. Нето-кредити на банките	-4.498	-1.485	-12	-413	-2.468	-4.378	-8.876
- кредити	54	-3	7	-12	-1	-9	45
-инструменти	-4.552	-1.482	-19	-401	-2.467	-4.369	-8.921
2. Нето-позиција на државата кај НБРМ	-8.075	1.324	-417	-4.373	-7.448	-10.914	-18.989
-Побарувања од државата	2.881	0	-307	0	716	409	3.290
-Депозити на државата ²	-10.956	1.324	-110	-4.373	-8.164	-11.323	-22.279
3. Останати ставки, нето	-11.506	-1.845	-1.222	-1.052	-2.353	-6.472	-17.978

1/ Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

2/ Бидејќи се работи за пасивни сметки прикажани во активата, состојбите на 31.12.2004 година и на 31.12.2005 година се прикажани со минусен предзнак. Кај промените по квартали, промена со негативен предзнак значи пораст на депозитите, и обратно.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Анализирано од аспект на компонентите на билансот на НБРМ, повисокото ниво на примарни пари е детерминирано од нето девизната актива на НБРМ, која во 2005 година претставува тек на креирање примарни пари. Анализирано според динамиката, нивото на нето девизната актива на НБРМ континуирано растеше во текот на 2005 година. Имено, остварените одливи врз основа на сервисирање на обврските на државата кон странските кредитори (во најголем дел реализирани во јануари)

49. Кредити што им ги одобрува НБРМ на деловните банки врз основа на залог на хартии од вредност.

во целост се неутрализираани со остварениот нето-откуп на девизи на девизниот пазар, што резултира со квартален пораст на нето девизната актива на НБРМ во првиот квартал. Во иста насока беа и движењата во вториот квартал, како резултат на интервенциите на НБРМ на девизниот пазар со нето-откуп на девизи и повисоките девизни приливи врз основа на одобрен кредит од Светска банка во јуни 2005 година. Во третиот квартал, во согласност со сезонски повисоките девизни приливи од менувачкото работење, НБРМ реализира зголемен нето-откуп на девизи на девизниот пазар, што во комбинација со остварените приливи врз основа на транша од Стенд-бај аранжманот со ММФ⁵⁰ (во септември 2005 година), детерминира квартален пораст на нето девизната актива на НБРМ. Значајниот квартален пораст на нето девизната актива на НБРМ во четвртиот квартал ги рефлектира високите екстерни приливи врз основа на еврообврзниците и одобрените средства од Светска банка во декември 2005 година, како и кварталниот нето-откуп на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ. Промените на девизните обврски на НБРМ во текот на 2005 година ги одразуваат редовните исплати на обврските кон ММФ. Во 2005 година, во услови на кумулирање средства од страна на државата и повисок интерес на банките за вложување во благажнички записи, нето домашната актива на НБРМ претставуваше тек на повлекување примарни пари.

3.2.1. Основни инструменти на монетарната политика

Краткорочните хартии од вредност издадени од страна на НБРМ - благажничките записи и во текот на 2005 година претставуваа основен инструмент во оперативната рамка на монетарната политика на НБРМ. Во услови на структурен вишок на денарска ликвидност во банкарскиот систем, недоволно развиен финансиски пазар и мало портфолио на хартии од вредност во сопственост на банките, аукциите на благажнички записи претставуваат адекватен инструмент за ефикасно управување со ликвидноста. Воедно, при примена на стратегијата на таргетирање на номиналниот девизен курс, овој монетарен инструмент значително придонесува за неутрализирање на ефектите од влијанието на автономните фактори врз ликвидноста, и следствено врз стабилноста на девизниот курс.

Во текот на 2005 година, НБРМ изврши неколку промени во поставеноста на инструментот аукции на благажнички записи во насока на неутрализирање на ефектите од делувањето на автономните фактори и стабилизирање на движењата на девизниот пазар. Така, со стабилизирањето на јавната потрошувачка, на 20.01.2005 година, НБРМ ги укина секојдневните аукции на благажнички записи со рок на достасување од седум дена⁵¹ и продолжи да ги одржува два пати неделно (како и благажничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена). Врз основа на поволните движења на девизниот пазар од декември 2004 година

50. На 31.08.2005 година, Бордот на директори на ММФ одобри тригодишен „претпазлив“ Стенд-бај аранжман (вкупна вредност во оригинална валута од 51,7 милиони права на влечење).

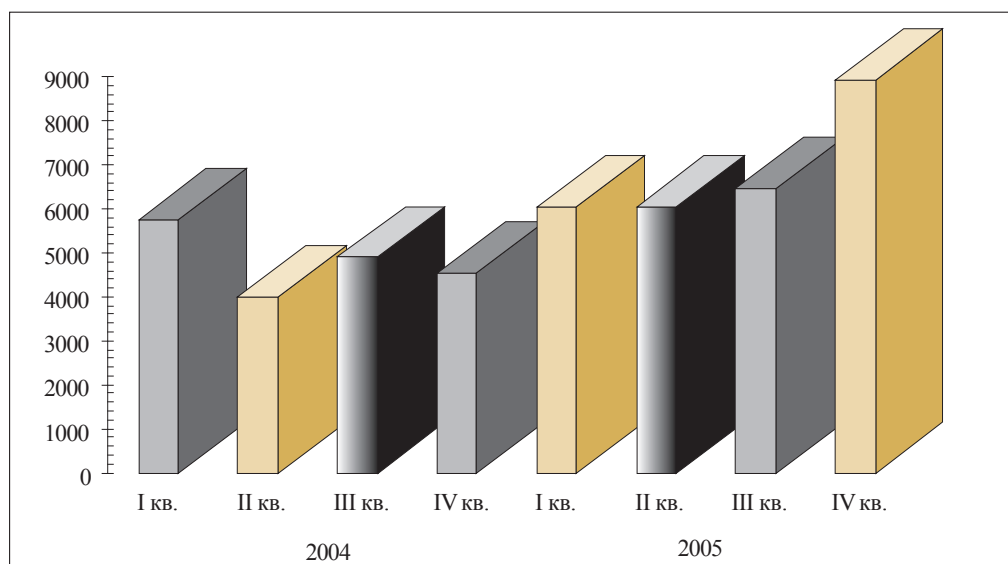
51. Секојдневното тргување со благажнички записи со рок на достасување од седум дена беше воведено кон крајот на декември 2004 година, заради повлекување на евентуално високата ликвидност во банкарскиот сектор креирана од повисокот трошење на државата на крајот на буџетската година.

наваму, при истовремено остварување на планираната динамика на трошење од страна на државата, на 09.03.2005 година, НБРМ донесе одлука за укинување на седумдневните благајнички записи (претходно воведени во февруари 2004 година). Укинувањето на седумдневните благајнички записи, чија каматна стапка во март 2005 година изнесуваше 7%, е во насока на редуцирање на присуството на НБРМ на примарниот пазар на краткорочни хартии од вредност, стимулирање на развојот на меѓубанкарскиот пазар на пари и на секундарниот пазар на хартии од вредност. По укинувањето на седумдневните благајнички записи до октомври 2005 година, НБРМ одржуваше аукции на благајнички записи на принципот „тендер со износи“, со фиксна каматна стапка од 10% и рок на достасување од дваесет и осум дена.

Графикон 28

Благајнички записи на НБРМ*

(во милиони денари)

*Прикажан е дисконтираниот износ на благајнички записи.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Како резултат на солидните макроекономски резултати и поволните движења на девизниот пазар, во последниот квартал на 2005 година се создадоа услови за промена во поставеноста на основниот монетарен инструмент. Така, на 26.10.2005 година, НБРМ премина од „тендер со износи“, кон аукции на благајнички записи на принципот „тендер со каматни стапки“ (аукцирање со каматни стапки и нивно пазарно формирање). Притоа, во услови на повисока побарувачка во однос на понудата на благајнички записи, промената на тендерот придонесе за постепено намалување на просечната пондерирана каматна стапка, при што нејзиното ниво од 10% во почетокот на октомври, при „тендер со износи“, во декември 2005 година се сведе на 8,52%.

Во текот на 2005 година, банките покажуваа високи преференци за инвестирање во благајнички записи, што се должи главно на делувањето на следниве фактори: а) високи приливи на девизи на девизниот пазар и

следствено висок нето-откуп на девизи од страна на НБРМ, што услови вишок на ликвидност во банкарскиот систем; б) атрактивната каматна стапка на благајничките записи (вклучително и во последниот квартал, кога со примената на „тендерот со каматни стапки“, таа се намали), како финансиски облик за инвестирање на вишокот ликвидност на банките; в) лимитираниот износ на понуда на трезорски записи, што се должи на примената на тендер со каматни стапки кај аукциите на трезорски записи, а соодветствува со планот за структурата на финансирање на буџетот; г) недоволно развиениот финансиски пазар.

Од аспект на задолжителната резерва, на 11 јануари 2005 година стапи во сила одлуката на НБРМ (донесена во декември 2004 година) за зголемување на стапката на издвојување задолжителна резерва (на денарски и девизни депозити) од 7,5% на 10%. Зголемувањето на стапката на издвојување задолжителна резерва на денарските депозити беше извршено со цел редуцирање на структурниот вишок на ликвидност во банкарскиот систем. Од друга страна, повисоката обврска на задолжителна резерва на девизни депозити се изврши за да се обезбеди повисока покриеност на краткорочните девизни обврски со ликвидни средства, во услови на интензивно кредитирање во странска валута (по либерализацијата на девизното кредитирање во јули 2003 година).

Во насока на промовирање на репо-трансакциите во Република Македонија, а со цел зголемување на сигурноста на одобрените парични средства, во почетокот на октомври НБРМ го замени одобрувањето на ломбардните кредити со расположлив кредит преку ноќ, кој се одобрува по пат на репо-трансакција. Истовремено, дозволеното пречекорување, кое им се одобрува на банките за непречено одвивање на трансакциите во платниот промет, беше заменето со интрадневно репо. Притоа, како колатерал за склучување интрадневно и ломбардно репо НБРМ прифаќа благајнички записи и државни записи. Степенот на колатерализираност на трансакциите е детерминиран од рочноста на хартиите од вредност и се движи од 101,25% за едномесечна рочност, до 115% за хартии од вредност со рок на достасување до една година.

Прилог 2

Хронологија на промените во поставеноста на монетарните инструменти и преземените мерки во 2005 година

11 јануари 2005 година

Стапи во сила одлуката на НБРМ (донесена во декември 2004 година) за зголемување на стапката за издвојување задолжителна резерва (на денарски и девизни депозити) од 7,5% на 10%.

20 јануари 2005 година

НБРМ ги укина секојдневните аукции на благајнички записи со рок на достасување од седум дена и продолжи да ги одржува два пати неделно, како и благајничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена.

9 март 2005 година

НБРМ ги укина благајничките записи со рок на достасување од седум дена (претходно воведени во февруари 2004 година).

23 април 2005 година

Стапи во сила Правилникот за пазарите преку шалтер, додека Пазарот преку шалтер официјално започна со работа на 25.04.2005 година. Во почетната фаза, на Пазарот преку шалтер се тргува со краткорочни државни записи.

18 август 2005 година

Започна примената на нови правила во функционирањето на девизниот пазар во Република Македонија во насока на унапредување на работењето и подобрување на перформансите на девизниот пазар. Новите правила вклучуваат одредени технички подобрувања во тргувањето, преку воведување електронска платформа за следење на движењата на курсевите во реално време, со директно електронско тргување со девизи помеѓу банките. Воедно се направени и одредени суштински измени во начинот на тргувањето на НБРМ на девизниот пазар, при што НБРМ потпиша Договор за „поддржувачи на пазарот“ (market makers) со четири деловни банки. Банките-потписнички на Договорот имаат улога на „поддржувачи“ на девизниот пазар и можност за тргување со НБРМ според однапред дефинирани правила, додека останатите банки на пазарот ќе тргуваат само со банките „поддржувачи“ на пазарот.

29 септември 2005 година

НБРМ донесе Одлука со која одобрувањето ломбарден кредит го замени со расположлив кредит преку ноќ. Во досегашната практика НБРМ одобруваше ломбарден кредит со залог на хартии од вредност, додека со Одлуката за расположлив кредит преку ноќ се овозможува кредитот да се одобри по пат на репо-трансакција, при што хартиите од вредност коишто се користат како колатерал за кредитот се пренесуваат кај НБРМ. Воедно, дневното пречекорување што им се одобрува на банките со цел непречено одвивање на трансакциите во платниот промет беше заменето со интрадневен кредит. Кредитот се одобрува како репо-трансакција на барање на банката (претходно по автоматизам).

26 октомври 2005 година

НБРМ изврши промена во поставеноста на монетарните инструменти, така што од „тендер со износи“ премина кон аукции на благајнички записи по принципот „тендер со каматни стапки“. Спроведувањето на овој тендер претпоставува аукцирање на банките со каматни стапки при ограничен (даден) износ на благајнички записи од страна на НБРМ, со што каматните стапки на благајничките записи се формираат врз пазарна основа.

30 ноември 2005 година

НБРМ донесе одлука со која се укинува прифаќањето на готовината во благајна како средство за исполнување на обврската за задолжителна резерва, со цел поефикасно планирање и управување со ликвидноста на банките. Одлуката стапува во сила на 11.01.2006 година.

3.3. Монетарни агрегати

Динамиката на паричната маса во 2005 година беше под влијание на вообичаените сезонски движења на побарувачката на готови пари, зголемената склоност на населението за штедење во рамки на банкарскиот систем, креирањето дополнителен расположлив доход на населението со исплата на редовните рати од државните обврзници за старото девизно штедење, од поволните движења во трговската размена и високото ниво на приватни трансфери и потребната ликвидност за исплата на дивидендата на странскиот инвеститор.

Монетарниот агрегат М1 (готови пари во оптек и депозитни пари) на крајот на 2005 година изнесуваше 29.663 милиони денари и во однос на крајот на претходната година забележа пораст од 2.068 милиони денари, или за 7,5%. Во услови на умерен годишен пораст на готовите пари во оптек од 1,9%, позитивната меѓугодишна промена на паричната маса М1 главно е детерминирана од повисокото ниво на депозитни пари (од 13,3%). Од аспект на монетарната мултипликација, поинтензивниот годишен пораст на примарните пари од порастот на паричната маса М1 услови забавување на процесот на монетарна мултипликација. Така, монетарниот мултипликатор на паричната маса М1 на крајот на 2005 година изнесуваше 1,45, наспроти 1,56 во декември 2004 година. Просечната меѓугодишна стапка на пораст на паричната маса М1 во 2005 година изнесува 4,8%.

Табела 13
Монетарен преглед*
(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2004	Промени по квартали					Состојба 31.12.2005
		I	II	III	IV	Вкупно	
Парична маса М4 (вкупно)	95.071	3.466	6.288	-2.245	6.703	14.212	109.283
Парична маса М4 (недржавен сектор)	93.947	3.476	6.418	-2.190	6.523	14.227	108.174
Нето девизна актива на монетарниот систем*	68.865	-444	5.951	958	14.408	20.873	89.738
Нето домашна актива	26.206	3.910	337	-3.203	-7.705	-6.661	19.545
Домашни кредити	61.356	5.436	2.167	-1.673	-4.904	1.026	62.382
Кредити одобрени од банки од тоа:	69.431	4.112	2.584	2.700	2.544	11.940	81.371
Кредити на недржавен сектор	62.272	3.402	2.724	3.048	2.727	11.901	74.173
- во денари	50.925	1.839	1.194	1.436	1.674	6.143	57.068
- во девизи*	11.347	1.563	1.530	1.612	1.053	5.758	17.105
Кредити на државен сектор	7.159	710	-140	-348	-183	39	7.198
Побарувања на НБРМ од државата, нето	-8.075	1.324	-417	-4.373	-7.448	-10.914	-18.989
Останати ставки, нето	-35.150	-1.526	-1.830	-1.530	-2.801	-7.687	-42.837

1/ (+) Креирање парична маса; (-) повлекување парична маса.

* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

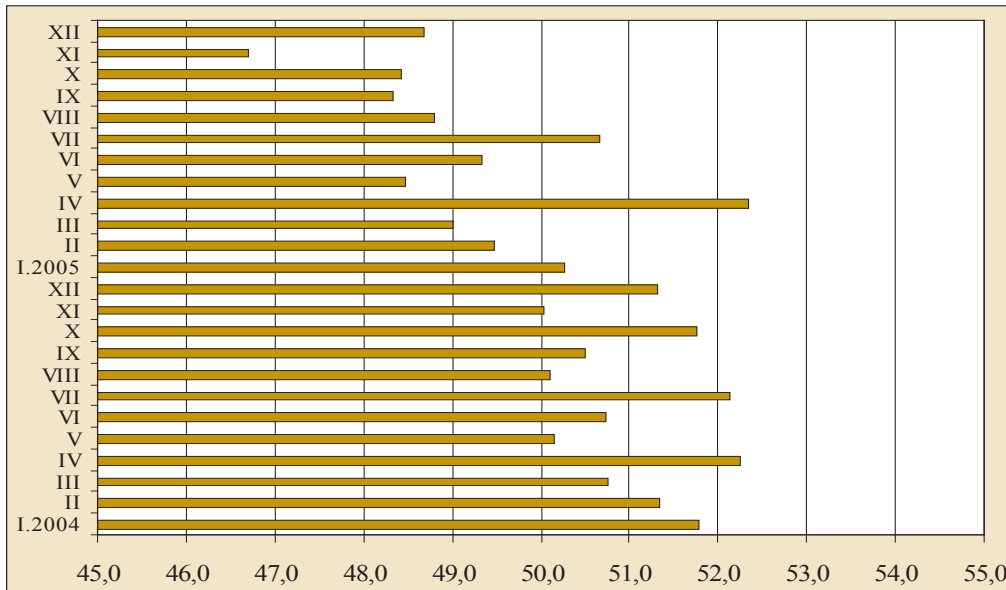
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Анализирано по квартали, на крајот на првиот квартал на 2005 година, во однос на крајот на претходната година, паричната маса М1 забележа пад од 2,3%, кој во услови на пораст на депозитните пари, ги отсликува намалените преференци на економските субјекти за држење готовина по интензивниот вообичаен пораст пред новогодишните и божиќните празници. Во вториот квартал од годината, монетарниот агрегат М1 оствари незначителен пораст од 0,7%, додека порастот во последните два квартала од 2005 година беше поинтензивен и изнесуваше 2,8% и 6,3%, соодветно. Порастот во четвртиот квартал од годината кореспондира со повисоката побарувачка на готови пари (пред новогодишните и божиќните празници) и со вообичаеното кумулирање на средствата на трансакциските сметки на претпријатијата на крајот на годината.

На крајот на 2005 година, во согласност со движењата на композитните категории, во структурата на паричната маса М1 беа регистрирани позитивни поместувања на нивните учества. Така, поинтензивниот пораст на депозитните пари, наспроти умереното зголемување на готовите пари во оптек, се рефлектира со годишен пад на учеството на готовите пари во оптек во паричната маса М1 за 2,6 процентни поени, кое изнесуваше 48,7% на 31.12.2005 година. Просечното месечно учество на готовите пари во оптек во паричната маса М1 во 2005 година изнесуваше 49,2%, односно за 1,9 процентни поени помалку од просекот во претходната година.

Графикон 29

Учество на готовите пари во оптек во паричната маса M1

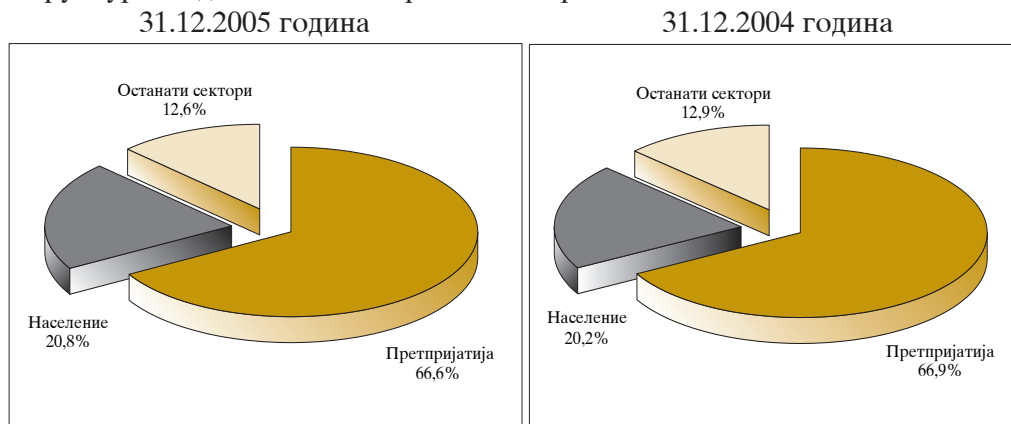

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Движењето на готовите пари во оптек во текот на 2005 година беше детерминирано од вообичаените сезонски влијанија. Така, во согласност со намалената побарувачка на готовина, на крајот на првиот квартал готовите пари во оптек забележаа намалување од 6,7%. Умерениот пораст на крајот на вториот квартал од 1,4% главно го отсликува порастот на побарувачката на готови пари пред велигденските и првوماјските празници. Во третиот квартал од годината, готовите пари во оптек забележаа незначителен пораст од 0,7%, додека на крајот на последниот квартал на 2005 година нивното ниво се зголеми за 7%, што е во согласност со зголемената сезонска побарувачка на крајот на годината, пред новогодишните и божиќните празници.

Графикон 30

Структура на депозитните пари по сектори

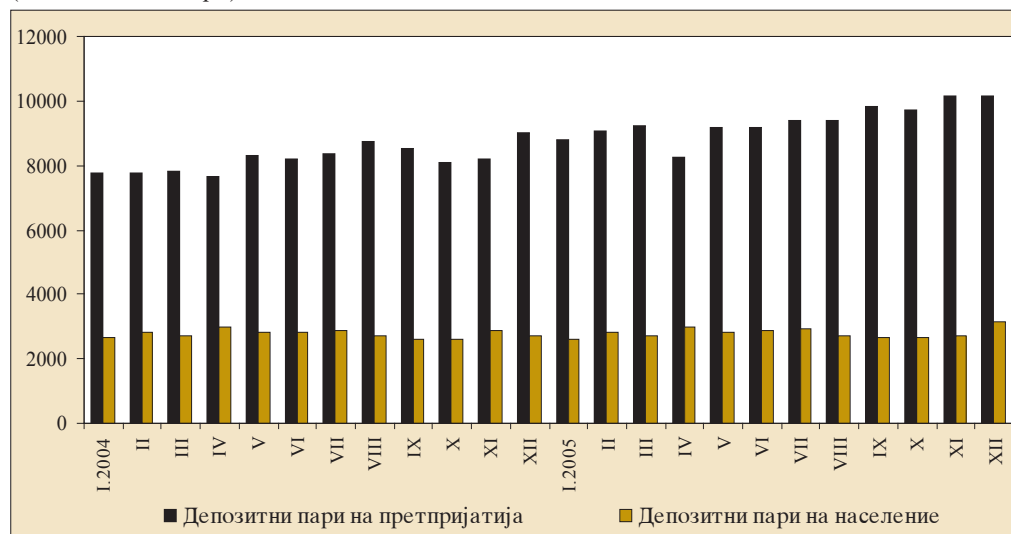

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 31

Депозитни пари на претпријатијата и населението

(во милиони денари)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Трендот на пораст на вкупните депозитни пари (трансакциски депозити) продолжи и во 2005 година, при истовремено зголемување на трансакциските депозити на претпријатијата и на населението. Депозитните пари на претпријатијата на крајот на 2005 година, во однос на крајот на претходната година беа повисоки за 12,9%. Од квартален аспект, и покрај вообиченото намалување на средствата на трансакциските сметки во првиот квартал од годината, претпријатијата во првите три месеци од 2005 година кумулираа средства, што резултира со квартален пораст од 2,5%. Во вториот квартал беше регистриран пад на депозитните пари на претпријатијата од 0,3%, како последица на кварталната уплата на данокот на додадена вредност од страна на малите претпријатија и на повисокото ниво на увоз на стоки. Во третиот и четвртиот квартал, претпријатијата продолжија да кумулираат средства на трансакциските сметки, што резултира со квартален пораст од 7% и од 3,2%, соодветно. Во текот на 2005 година, просечното месечно ниво на депозитните пари на претпријатијата изнесуваше 9.368 милиони денари и забележа годишен пораст од 14,2%. Сепак, на крајот на 2005 година учеството на депозитните пари на претпријатијата во вкупната структура на депозитните пари изнесуваше 66,6%, односно 0,3 процентни поени помалку од учеството во претходната година.

Меѓугодишната стапка на пораст на депозитните пари на населението во декември 2005 година изнесува 17%. Притоа, депозитните пари на населението во текот на целата година се карактеризираа со висока варијабилност, што резултира со нерамномерна квартална динамика. Така, во првиот квартал од годината, средствата на трансакциските сметки на населението се намалија за 0,6%, додека во вториот квартал е регистриран пораст од 6,4%. Во третиот квартал од 2005 година, во согласност со повисоката потреба на населението за располагање со готовина пред летните годишни одмори и илинденските празници,

депозитните пари на населението забележаа намалување од 6,4%. Сепак, најзабележителна промена е регистрирана во последниот квартал од годината, кога депозитните пари на населението остварија висок квартален пораст од 18,2%. Ваквата динамика соодветствува со повисокото ниво на безготовински трансакции остварени брз база на безготовински платежни инструменти. Притоа, на крајот на 2005 година, учеството на депозитните пари на населението во вкупните депозитни пари се зголеми за 0,6 процентни поени и достигна 20,8%.

Табела 14
Компоненти на монетарните агрегати*

(во милиони денари)

	Состојби					Промени по квартали				
	31.12.2004	31.03.2005	30.06.2005	30.09.2005	31.12.2005	I	II	III	IV	Вкупно
Готови пари во оптек	14.162	13.207	13.390	13.490	14.439	-955	183	100	949	277
Депозитни пари	13.433	13.741	13.752	14.416	15.224	308	11	664	808	1.791
Парична маса M1	27.595	26.948	27.142	27.906	29.663	-647	194	764	1.757	2.068
Квазиденарски депозити	20.483	23.336	26.335	20.732	24.364	2.853	2.999	-5.603	3.632	3.881
Квазидевизни депозити	40.808	42.495	45.462	48.142	49.107	1.687	2.967	2.680	965	8.299
Парична маса M2	88.886	92.779	98.939	96.780	103.134	3.893	6.160	-2.159	6.354	14.248
Немонетарни денарски депозити	3.360	3.111	3.093	3.130	3.057	-249	-18	37	-73	-303
Немонетарни девизни депозити	1.701	1.533	1.809	1.741	1.983	-168	276	-68	242	282
Парична маса M4	93.947	97.423	103.841	101.651	108.174	3.476	6.418	-2.190	6.523	14.227

* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во услови на значителен пораст на вкупниот депозитен потенцијал на банкарскиот систем, во 2005 година пошироките монетарни агрегати забележаа пораст на годишна основа. Така, на крајот на 2005 година, монетарниот агрегат M2 (паричната маса M1, депозитите по видување и депозитите орочени до една година) достигна ниво од 103.134 милиони денари и забележа годишен пораст од 14.248 милиони денари, или за 16%. Монетарниот агрегат M2-денарски дел беше повисок за 12,4% на годишна основа (главно детерминиран од повисокото ниво на краткорочни депозити во домашна валута орочени над три месеци). Најшироката парична маса M4 (парична маса M2, ограничени депозити и долгорочно орочени депозити) забележа годишен пораст од 14.227 милиони денари, или за 15,1%, со што на крајот на годината достигна ниво од 108.174 милиона денари. На крајот на 2005 година, монетарните мултипликатори на паричната маса M2 и M4 изнесуваа 5,01 и 5,29 и во однос на крајот на минатата година беа непроменети.

3.3.1. Вкујни дейозии

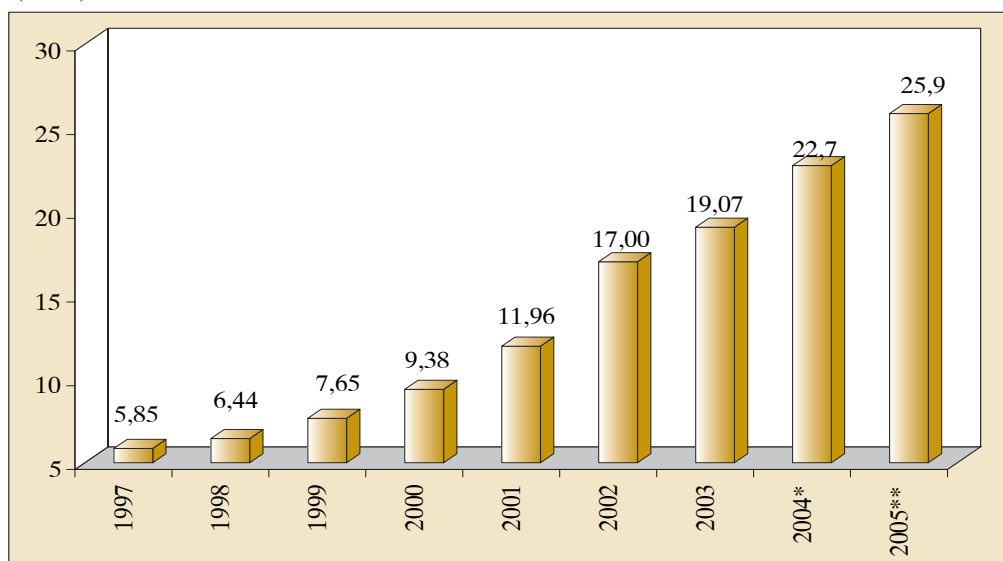
Во текот на 2005 година (со исклучок на јули и август) вкупниот депозитен потенцијал на банките бележеше перманентно зголемување. Повеќегодишниот тренд на проширување на депозитна база на банките е показател за зголемена доверба на економските субјекти во банкарскиот сектор, и следствено повисоки преференци за штедење во банките. Воедно, повисокото ниво на депозити претставува основа за јакнење на финансиската интермедијација на банкарскиот сектор, и следствено детерминанта на севкупната инвестициона активност во земјата. Позитивните движења

кај депозитите се потврдуваат и со нивното зголемено учество во бруто домашниот производ (БДП) кое во 2005 година изнесува 25,9% и е за 3,2 процентни поена повисоко од крајот на 2004 година.

Графикон 32

Учество на депозитите во БДП

(во %)

*Претходен податок

** Проценет податок

Извор: Народна банка на Република Македонија.

На крајот на 2005 година вкупниот депозитен потенцијал на банкарскиот систем изнесуваше 78.511 милиони денари, што претставува пораст на годишна основа од 12.159 милиони денари, или за 18,3%. Сепак, значаен дел од порастот на депозитниот потенцијал се должи на креирањето дополнителен расположлив доход на населението преку исплатата на државните обврзници за старото девизно штедење и на повисокото ниво на приватни трансфери (дознаки, ренти, пензии), кои во голема мера беа задржани во банкарскиот систем. Анализирани според рочната структура, во услови на годишно намалување на долгорочните депозити за 0,4%, порастот на вкупните депозити во целост е детерминиран од порастот на краткорочните депозити, кои забележаа значителен годишен пораст од 19,9%. Од аспект на валутната структура, девизните депозити, како доминантна категорија во вкупните депозити имаат најголем придонес за вкупниот пораст на депозитите од 70,5%. Притоа, на крајот на 2005 година девизните депозити беа повисоки за 20,2% од крајот на претходната година, додека денарските депозити, исто така, забележаа значителен годишен пораст од 15%.

Табела 15

Вкупни депозити на банкарскиот систем*

(во милиони денари)

	Состојби					Промени по квартали					Годишна промена во %	Структура на вкупните депозити	
	31.12.2004	31.03.2005	30.06.2005	30.09.2005	31.12.2005	I	II	III	IV	Вкупно		31.12.2004	31.12.2005
Вкупни депозити на недржавниот сектор	66.352	70.475	76.699	73.745	78.511	4.123	6.224	-2.954	4.766	12.159	18,3	100,0	100,0
- денарски	23.843	26.447	29.428	23.862	27.421	2.604	2.981	-5.566	3.559	3.578	15,0	35,9	34,9
- девизни	42.509	44.028	47.271	49.883	51.090	1.519	3.243	2.612	1.207	8.581	20,2	64,1	65,1
I. Краткорочни депозити ^{1/}	61.291	65.831	71.797	68.874	73.471	4.540	5.966	-2.923	4.597	12.180	19,9	92,4	93,6
- денарски	20.483	23.336	26.335	20.732	24.364	2.853	2.999	-5.603	3.632	3.881	18,9	33,4	33,2
- девизни	40.808	42.495	45.462	48.142	49.107	1.687	2.967	2.680	965	8.299	20,3	66,6	66,8
II. Долгорочни депозити ^{2/}	5.061	4.644	4.902	4.871	5.040	-417	258	-31	169	-21	-0,4	7,6	6,4
- денарски	3.360	3.111	3.093	3.130	3.057	-249	-18	37	-73	-303	-9,0	66,4	60,7
- девизни	1.701	1.533	1.809	1.741	1.983	-168	276	-68	242	282	16,6	33,6	39,3

1/ Краткорочните депозити ги вклучуваат депозитите по видување и депозитите орочени до една година.

2/ Долгорочните депозити ги вклучуваат депозитите орочени над една година и ограничените депозити.

* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

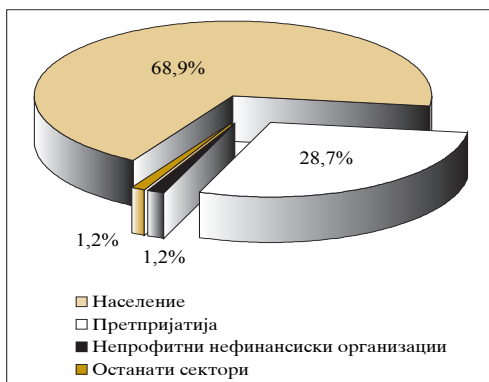
Анализата на кварталната динамика покажува пораст на вкупните депозити на банките во првите два квартали и во последниот квартал од 2005 година, додека вкупните депозити кај банките забележаа намалување единствено во третиот квартал. Така, на крајот на првиот квартал од 2005 година, во однос на крајот на претходната година, вкупните депозити забележаа пораст од 6,2%, детерминиран од зголемувањето на краткорочните депозити (при истовремен пораст на денарската и девизната компонентата). Од друга страна, долгорочните депозити забележаа квартално намалување, главно поради интензивниот пад на долгорочните депозити на населението. Порастот во вториот квартал од годината изнесуваше 8,8% и го рефлектира приливот на сметките на населението од исплатата на седмата рата од државните обврзници за старото девизно штедење и повисокиот износ на кумулирани краткорочни и долгорочни депозити од страна на претпријатијата. Позитивната квартална динамика регистрирана во претходните два квартали беше прекината во третиот квартал со намалување на вкупните депозити од 3,9%, главно условено од интензивниот пад на краткорочните денарски депозити. Имено, ваквата динамика беше условена од повлекувањето на краткорочните денарски депозити на едно големо домашно претпријатие, заради исплата на дивиденда⁵². Во последниот квартал од 2005 година, вкупните депозити на банките забележаа пораст од 6,5%, детерминиран од приливите на сметките на населението од исплатата на октомвриската рата на обврзницата за старото девизно штедење и од зголемувањето на денарското штедење на претпријатијата.

52. Станува збор за невообичаено поголем износ на исплатена дивиденда што услови отстапување на движењето на вкупните депозити од вообичаените движења.

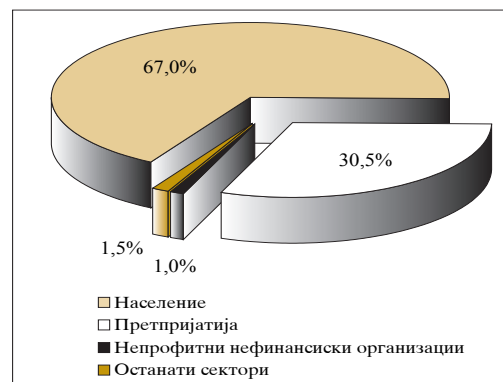
Графикон 33

Структура на вкупните депозити по сектори

31.12.2005 година

31.12.2004 година

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Вкупните депозити на населението во текот на 2005 година континуирано се зголемуваа и на 31.12.2005 година достигнаа ниво од 54.082 милиона денари, што претставува значителен годишен пораст од 9.645 милиони денари, или за 21,7%. Позитивната годишна динамика укажува на континуирано јакнење на довербата на населението во банкарскиот систем, како и на зголемена склоност кон штедење во банките во согласност со атрактивните каматни стапки. Притоа, значаен дел од порастот е генериран од дополнителните приливи на сметките на населението врз основа на исплатата на обврзниците за старото девизно штедење, кои населението ги задржува во банкарскиот систем како краткорочни депозити (депозити по видување и депозити орочени до три месеци). Така, во услови на годишно намалување на долгорочните депозити, меѓугодишниот пораст на вкупните депозити на населението во целост е детерминиран од порастот на краткорочните депозити. Во однос на валутната структура, девизните депозити сè уште се доминантен облик на штедење на населението чиј придонес во годишниот раст изнесува 70%. Од аспект на кварталната динамика, вкупните депозити на населението перманентно се зголемуваа во сите четири квартали од годината. Во првиот квартал од 2005 година депозитите на населението забележаа пораст од 5,9%, кој главно се должи на зголемените преференци на населението за краткорочно штедење во домашна и странска валута. На крајот на вториот квартал депозитите на населението беа повисоки за 6%, делумно заради приливите на сметките врз основа на исплата на априлската рата на државните обврзници за старото девизно штедење, и следствено повисокиот раст на денарските депозити (за 8,3%, наспроти 5,1% колку што изнесуваше порастот на девизните депозити). Во услови на намалени денарски депозити по видување, во третиот квартал од годината позитивната динамика на вкупните депозити на населението беше забавена, што резултира со скроман квартален раст од 1,7%. Во последниот квартал од 2005 година, порастот беше интензивизиран и изнесуваше 6,6%, главно заради задржување на дел од средствата врз основа на исплата на октомвриската рата на државните обврзници за старото девизно штедење, како и повисоката склоност на населението за штедење во странска валута на долг рок.

Табела 16

Вкупни депозити на население и претпријатија

(во милиони денари)

	Население			Претпријатија		
	31.12.2005	годишна промена (во%)	придонес кон растот на вкупните депозити	31.12.2005	годишна промена (во%)	придонес кон растот на вкупните депозити
Вкупно	54.082	21,7	79,3	22.559	11,6	19,4
-краткорочни	51.315	23,4	79,9	21.255	11,4	17,8
-долгорочни	2.767	-3,1	-*	1.304	16,3	-*
-денарски	14.777	24,4	80,9	11.037	4,7	14,0
-девизни	39.305	20,7	78,7	11.522	19,2	21,6

*негативната промена кај вкупните долгорочни депозити во целост е детерминирана од падот на долгорочните депозити на населението

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Вкупните депозити на корпоративниот сектор на крајот на 2005 година изнесуваа 22.559 милиони денари и во однос на крајот на претходната година беа повисоки за 2.353 милиони денари, или за 11,6%. Позитивната годишна промена главно ги одразува преференците на корпоративниот сектор за краткорочно орочување на депозити и укажува на интензивираан тренд на штедење во странска валута. Така, од аспект на рочната структура, краткорочните депозити и натаму се доминантна категорија во структурата на депозитите на претпријатијата, кои во вкупниот годишен пораст имаат придонес од 92,2%. Анализирани од валутен аспект, во услови на зголемени приливи врз основа на извоз и либерализација на девизниот режим, девизните депозити постепено го зголемуваат учеството во вкупните депозити на претпријатијата, што може да се потврди и со нивниот придонес од 78,8% во вкупниот годишен пораст. Од аспект на кварталната динамика, на крајот на првиот квартал на 2005 година, во однос на крајот на претходната година, вкупните депозити на претпријатијата беа повисоки за 5,5%, како резултат на порастот на денарските депозити орочени над три месеци и орочените девизни депозити на краток рок. Во вториот квартал од годината, порастот на депозитите на претпријатијата беше интензивираан и изнесуваше 16%, при истовремен пораст на краткорочното денарско и девизно штедење и на ограничените девизни депозити на претпријатијата. Позитивната динамика на депозитите на претпријатијата беше прекината во третиот квартал од годината, при што беше регистриран пад од 15,3%. Во услови на пораст на депозитите во странска валута, падот во третиот квартал од годината се должи на намалувањето на денарските депозити, заради исплата на дивиденда од страна на едно поголемо домашно претпријатие. Во последниот квартал од годината беше регистриран пораст на вкупните депозити на претпријатијата од 7,6%, при истовремено зголемување на краткорочните и долгорочните депозити.

На крајот на 2005 година беа регистрирани одредени поместувања на учествата по сектори во структурата на вкупните депозити. Така, учеството на депозитите на населението во вкупните депозити изнесуваше 68,9%,

што претставува годишен пораст од 1,9 процентни поени, додека учеството на депозитите на претпријатијата во вкупните депозити се намали за 1,8 процентни поени и на крајот на годината изнесуваше 28,7%.

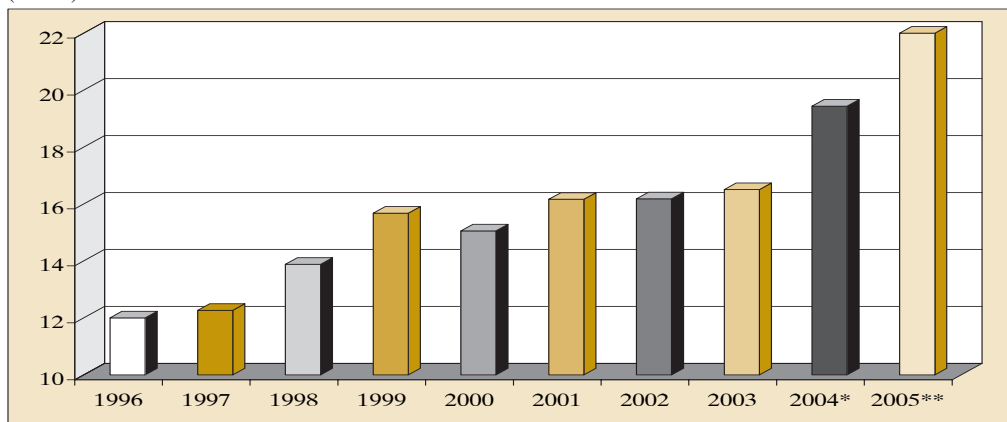
3.4. Пласмани на банките

Во текот на 2005 година, банките активно го поддржуваа процесот на интензивирање на економската активност преку засилено кредитирање на приватниот сектор. Така, на крајот на декември 2005 година, вкупните пласмани на банките кај приватниот сектор⁵³ изнесуваа 68.777 милиони денари, што претставува пораст од 20,5% во однос на крајот на претходната година. Во согласност со ваквите движења е регистриран годишен пораст на учеството на пласманите на банките во БДП⁵⁴ од 2,9 процентни поени, со што тоа достигна 22,3%, укажувајќи на зајакната финансиска интермедијација.

Графикон 34

Учество на кредитите во БДП

(во %)

* Претходни податоци за вредноста на БДП.

**Процентна вредност на БДП.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Зголеменото кредитирање на приватниот сектор од страна на банките во текот на 2005 година може да се објасни со неколку фактори: а) порастот на депозитите како основа на кредитната активност; б) проширувањето на понудата на видовите на кредити и условите под кои се одобруваат; в) поактивно користење на расположливиот девизен потенцијал од страна на банките и нивно задолжување во странство. Имено, во декември 2005 година, учеството на сметките кај странски банки во вкупната актива на банкарскиот сектор се намали за 3 процентни поени на

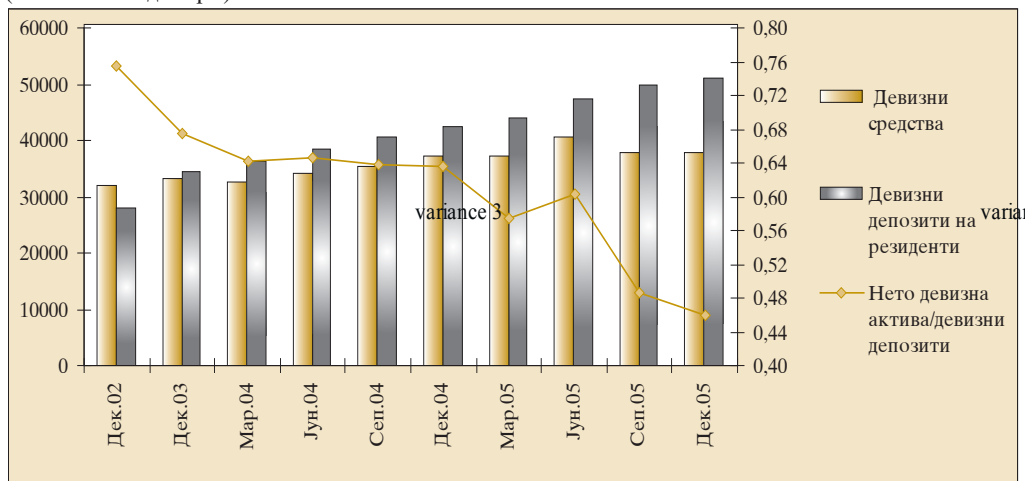
53. Од јануари 2005 година, кредитите на банките се анализираат без износот на пресметаната ненаплатена камата по кредити.

54. Процентот податок за БДП за 2005 година.

годишна основа. Истовремено, регистриран е зголемен интерес на банките за користење на кредитни линии од странство (долгорочните кредити од странски банки се повисоки за 1,7 пати на годишна основа), наменети за финансиска поддршка на приватниот сектор. Како резултат на ваквите движења, девизните обврски на банките на годишна основа се повисоки за 42,3%, што во услови на умерен годишен пораст на девизните средства на банките од 1,8% предизвика намалување на нето девизната актива на банкарскиот систем за 13,2% на годишна основа. Следствено, соодносот на нето девизната актива и вкупните девизни депозити во банкарскиот сектор во декември 2005 година изнесува 0,46, наспроти 0,64 во декември 2004 година.

Графикон 35

Девизни средства и девизни депозити на резиденти во банките (во милиони денари)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во 2005 година, годишниот пораст на вкупните пласмани на банките беше речиси рамномерно дистрибуиран во сите четири квартали на годината. Така, во првиот квартал е остварена квартална стапка на пораст од 5,6%, при што се реализирани 27,5% од годишниот пораст на вкупните кредити. Во наредните три квартали, вкупните пласмани растеа со идентична стапка од 4,5%, придонесувајќи во годишниот пораст на вкупните пласмани со околу 24%, соодветно по квартали.

Анализата на валутната структура на вкупните пласмани во 2005 година покажува позитивна динамика на кредитите во домашна и странска валута, што услови речиси идентичен придонес на денарските⁵⁵ и девизните пласмани за порастот на вкупните пласмани (50,7% и 49,3%, соодветно). Така, денарските кредити се зголемија за 12,9% на годишна основа, рефлектирајќи го првенствено засиленото кредитирање на населението од страна на банкарскиот сектор.

55. Ги вклучува и денарските кредити со девизна клаузула.

Табела 17

Домашни кредити на депозитните банки*

(во милиони денари)

	состојба 31.12.2005 година	годишна промена		придонес во пораст на вкупните пласмани (во %)
		во мил. денари	во %	
Вкупни пласмани на банките кај приватниот сектор	68.777	11.680	20,5	
Денарски пласмани	51.672	5.922	12,9	50,7
Девизни пласмани	17.105	5.758	50,7	49,3
Краткорочни пласмани	30.915	1.148	3,9	9,8
Долгорочни пласмани	37.862	10.532	38,5	90,2
Пласмани на претпријатија	46.987	5.306	12,7	45,4
Пласмани на население	21.625	6.349	41,6	54,4

*Девизните категории се вреднувани по тековен курс.

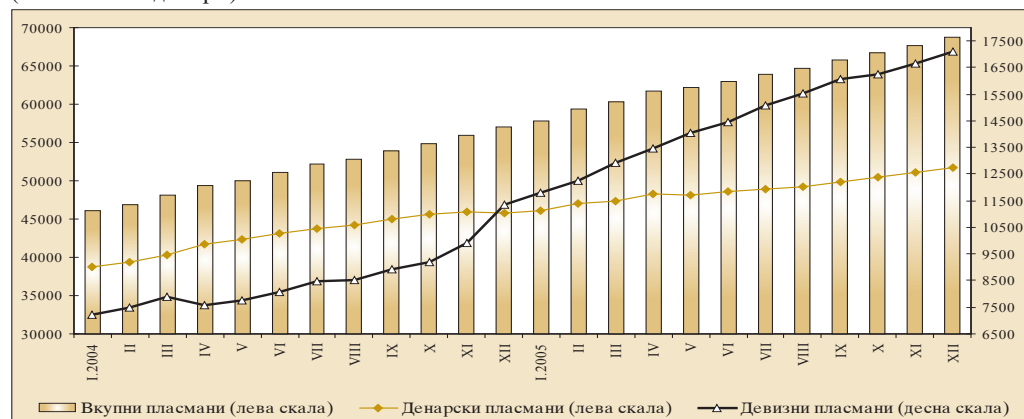
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Од друга страна, повисоките преференци на претпријатијата за задолжување во странска валута, како поевтин извор на кредитно финансирање, условија поинтензивен годишен пораст кај девизните пласмани. Така, вкупните девизни пласмани на крајот на декември 2005 година, во однос на крајот на претходната година, се повисоки за 50,7%. Притоа, дел од годишната промена на девизните кредити е генерирана од дополнителните девизни приливи на банките врз основа на кредитни линии од странство.

Графикон 36

Пласмани на банките

(во милиони денари)

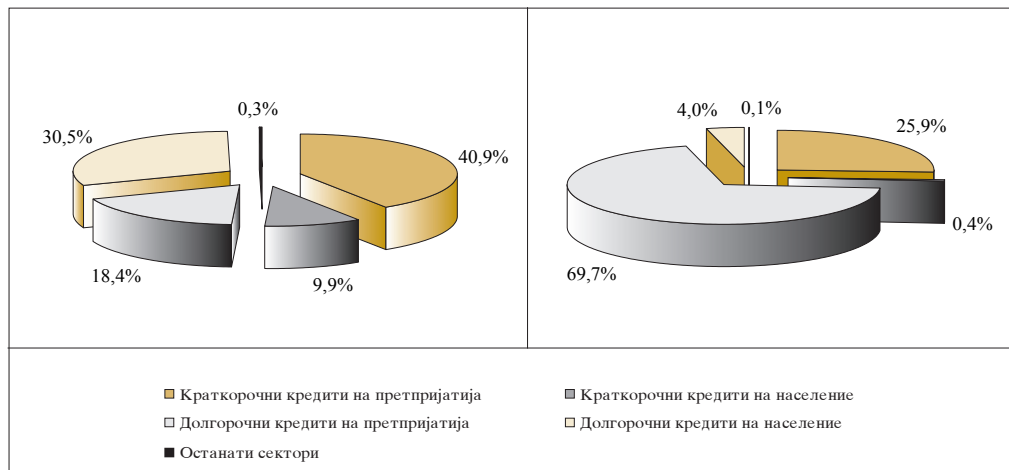
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Од аспект на рочноста, во 2005 година беше регистрирана зајакната ориентација на банките кон кредитирање на долг рок. Имено, долгорочните кредити на годишна основа се зголемија за 38,5%, при што нивното учество во вкупните кредити е повисоко за 8,5 процентни поени (просечното учество на долгорочните кредити во вкупните кредити во 2005 година изнесува 52,1%, наспроти 43,6% во 2004 година). Краткорочните кредити

растеа со поумерена динамика и на крајот на декември 2005 година, во однос на крајот на претходната година, се повисоки за 3,9%.

Графикон 37

Рочна и секторска структура на пласманите на банките на 31.12.2005 год.
 Денарски пласмани Девизни пласмани

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во текот на 2005 година, банките континуирано ги кредитираа претпријатијата и населението, што претставуваше дополнителен стимул на процесот на динамизирање на економскиот раст. Притоа, и во текот на 2005 година, кредитната политика на банките главно беше насочена кон секторот „население“ преку понатамошно проширување на понудата на кредити и диверзификација на кредитните услови. Имено, кредитите на населението придонесоа со 54,4% за порастот на вкупните пласмани, наспроти 45,4%, колку што е придонесот на кредитите на корпоративниот сектор. Тоа овозможи кредитирањето на населението да заземе позначајно место во структурата на денарските пласмани на банките, а воедно делуваше во правец на поттикнување на побарувачката. Од друга страна, интензивното кредитирање на претпријатијата во функција на надополнување на нивните долгорочни извори на средства претставува водечки индикатор за повисока инвестициска потрошувачка.

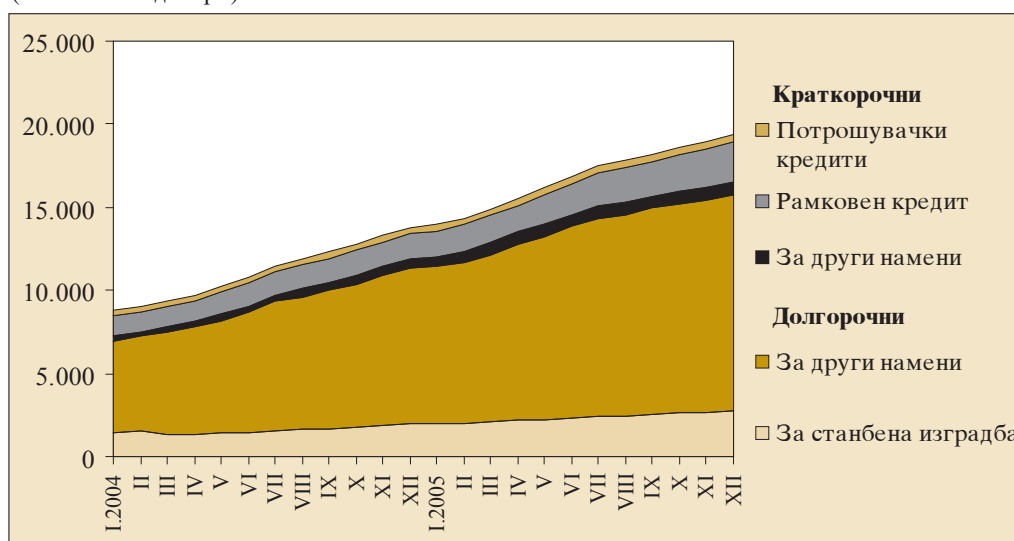
Вкупните пласмани на населението на крајот на декември 2005 година изнесуваа 21.625 милиони денари, што претставува пораст од 41,6% во однос на декември 2004 година. Анализата на валутната структура на вкупните пласмани на населението покажува високи преференци на населението за задолжување во домашна валута. Имено, денарските кредити остварија интензивен годишен пораст од 40%, придонесувајќи со 94% во порастот на вкупните кредити на населението. Девизните пласмани на годишна основа се повисоки за 2,1 пати, при што нивното учество во вкупните пласмани на населението и натаму е ниско и во 2005 година во просек изнесува 2,9%. Од аспект на рочната структура, доминира кредитирањето на населението на долг рок (учеството на долгорочните кредити во вкупните кредити на населението во 2005 година во просек изнесува 76,2%), што услови

поработ на долгорочните кредити од 41,2%. Притоа, позитивна годишна промена е забележана кај сите категории на долгорочни кредити, при што поинтензивно е зголемувањето на кредитите во домашна валута (пред сè станбени кредити и кредити за други намени). Краткорочните кредити на годишна основа се зголемија за 42,9%, во услови на повисок обем на одобрени потрошувачки кредити, рамковни кредити⁵⁶ и кредити за други намени (поработ од 11,9%, 1,6 пати и 35,1%, соодветно).

Графикон 38

Дистрибуција на денарските кредити на населението по одделни видови кредити

(во милиони денари)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во текот на 2005 година, банкарските кредити претставуваа значаен извор на финансирање на претпријатијата. Имено, вкупните пласмани на претпријатијата на годишна основа се зголемија за 12,7%, со што на крајот на декември 2005 година достигнаа 46.987 милиони денари. Годишниот пораст на пласманите на претпријатијата во целост е генериран од повисокото ниво на одобрени девизни кредити (поработ од 50,3%), што се должи главно на атрактивните каматни стапки на овие кредити. Притоа, значаен дел од овие средства е наменет за плаќање на достасани обврски во странство, кои во декември 2005 година учествуваат со 48,6% во вкупните девизни кредити на претпријатијата. Денарските пласмани на претпријатијата забележаа мал пад од 0,5% на годишна основа, при намалено кредитирање во денари на краток рок (за 3% на годишна основа). Во согласност со ваквите движења, годишно намалување од 1,9% е регистрирано кај кредитите на краток рок. Имајќи предвид дека најголем дел од девизните кредити се долгорочни, кај вкупните долгорочни кредити е забележан интензивен пораст од 37,3% на годишна основа. Следствено, во рочната структура на вкупните пласмани на претпријатијата беа регистрирани позитивни поместувања, односно зголемување на учеството

56. Негативни салда по тековни сметки.

на долгорочните кредити (за 8,2 процентни поена во однос на претходната година), што укажува на зголемена инвестициска активност и развој на корпоративниот сектор.

Во 2005 година беше регистрирано намалување на нивото на достасани ненаплатени побарувања, како и на сомнителните и спорни побарувања на банките⁵⁷, што сигнализира посоодветно управување со кредитното портфолио од страна на банките, поголема финансиска дисциплина и повисок бонитет на клиентите.

3.5. Каматни стапки

Во текот на 2005 година, во согласност со поволните движења на девизниот пазар и солидните макроекономски перформанси, во движењето на каматните стапки се регистрирани позитивни промени. Имено, во четвртиот квартал од 2005 година отпочна тренд на пазарно намалување на каматната стапка на благајничките записи (по преминот кон „тендер со каматни стапки“), кој беше следен со намалување на каматната стапка на пазарот на пари и на државните записи. Од друга страна, во каматната политика на банките во 2005 година не беа регистрирани значајни промени.

Освен каматната стапка на благајничките записи, другите каматни стапки на НБРМ во текот на 2005 година останаа непроменети. Имено, есконтната стапка (која се користи како основа за пресметка на казни каматни стапки) и стапката на ломбардните кредити⁵⁸ (како индикатор за максимална каматна стапка во сетот каматни стапки) се одржаа на ниво од претходната година од 6,5% и од 13%, соодветно.

Каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена, како референтна стапка⁵⁹ во сетот каматни стапки на НБРМ, е главниот индикатор за поставеноста на монетарната политика. Така, во услови на висока ликвидност во текот на целата година, каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена во првите три квартали на 2005 година се задржа на атрактивно ниво од 10%, при аукција од типот „тендер со износи“. Тоа ја сигнализира и насоченоста на монетарната политика, која преку стерилизација на вишокот ликвидност обезбеди стабилност на интермедијарната цел - девизниот курс. Анализирани според динамиката, во првите три месеци на 2005 година НБРМ спроведуваше

57. Достасаните ненаплатени побарувања на банките категоризирани во трите најризични категории, на крајот на 2005 година изнесуваа 10,9% од вкупната кредитна изложеност на банките, што претставува намалување од 2,3 процентни поени во однос на претходната година.

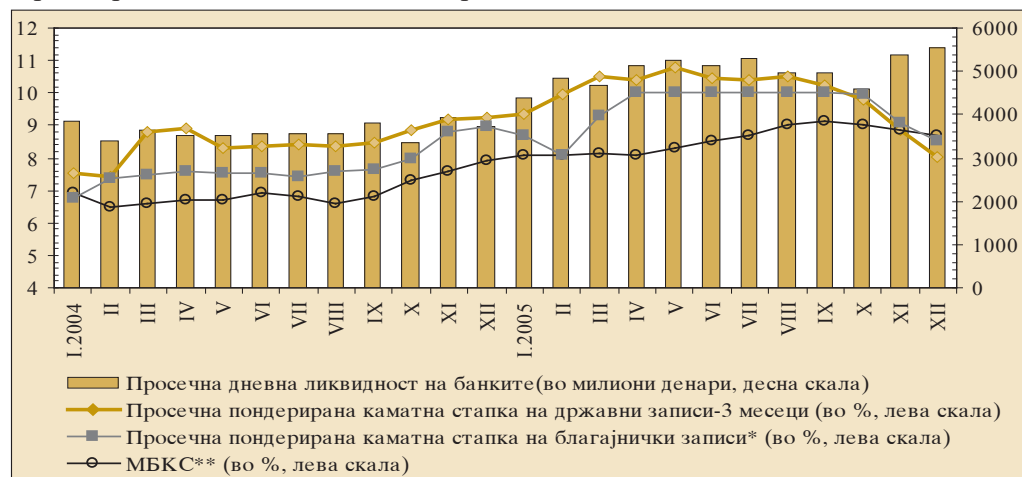
58. Колатерализирани краткорочни кредити за надминување на привремените ликвидносни проблеми на банките, кои влегуваат во групата монетарни инструменти - "standing facilities".

59. Каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена врз основа на емпириска анализа е утврдена како референтна каматна стапка.

аукции на благајнички записи со рочност од седум и од дваесет и осум дена според принципот „тендер со износи“ и фиксирана каматна стапка од 7% и од 10%, соодветно. Притоа, просечната пондерирана каматна стапка во првиот квартал изнесуваше 8,7%. Со стабилизирањето на јавната потрошувачка и во согласност со општото ниво на ликвидност, во првиот квартал НБРМ изврши две промени кај аукциите на благајнички записи. Така, на 20.01.2005 година НБРМ ги укина секојдневните аукции на благајнички записи со рок на достасување од седум дена и продолжи да ги одржува два пати неделно (како и благајничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена), додека на 09.03.2005 година благајничките записи со рок на достасување од седум дена беа целосно укинати. Ваквата промена се одрази со повисоко ниво на просечна пондерирана каматна стапка на благајнички записи (од 8,1% во февруари, на 9,3% во март 2005 година). Од вториот квартал на 2005 година, просечната пондерирана каматна стапка се однесува само на каматната стапка на благајнички записи со рок на достасување од дваесет и осум дена, која се одржа на непроменето ниво (10%) до последниот квартал од годината. Имено, во услови на поволни движења на девизниот пазар и солидни остварувања во реалниот и екстерниот сектор од економијата, на 26.10.2005 година НБРМ премина кон аукции на благајнички записи според принципот „тендер со каматни стапки“, кој подразбира пазарно формирање на каматните стапки. Притоа, при константно повисока побарувачка од понуда, каматната стапка на благајничките записи во последните три месеци бележеше континуирано намалување (од 9,95% во октомври, на 8,52% во декември 2005 година).

Графикон 39

Краткорочни каматни стапки и просечна ликвидност на банките

* Просечна пондерирана каматна стапка на благајнички записи со сите расположливи периоди на достасување.

**Просечна пондерирана каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари (институционализиран и неинституционализиран пазар).

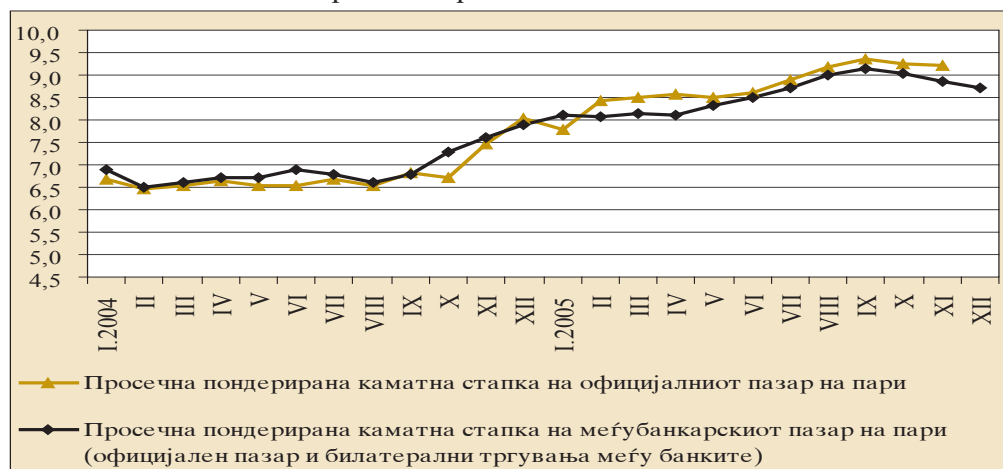
Извор: НБРМ, Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност и Министерство за финансии.

Промените во динамиката на одржување на аукциите на благајнички записи со рок на достасување од седум дена, како и нивно укинување во првиот квартал од 2005 година, беа со цел да се намали присутството на НБРМ на пазарот на ликвидни средства и воедно да се насочат банките да го канализираат вишокот, односно недостигот на ликвидност во рамки на

институционализираниот пазар на пари (како и во рамки на билатералните меѓубанкарски тргувања). Притоа, каматната стапка на пазарот на пари во изминатите години покажува најголема респонзивност на промените на референтната каматна стапка. Тоа може да го потврди фактот што во услови на непроменета каматна стапка на благајничките записи (во поголем дел од 2005 година), пондерираната каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари (институционализираниот и неинституционализираниот пазар) во текот на 2005 година се одликуваше со слаба месечна варијабилност и во просек изнесуваше 8,6% (пораст за 1,6 процентни поени во споредба со претходната година). Каматната стапка на институционализираниот пазар на пари во просек изнесуваше 8,8%⁶⁰, што е повеќе за 2 процентни поена од просечната каматна стапка во 2004 година.

Графикон 40

Каматни стапки на пазарот на пари*

* Во декември 2005 година на официјалниот пазар на пари воопшто не беа реализирани трансакции, така што не беше формирана каматна стапка.

Извор: Народна банка на Република Македонија и Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност.

Од аспект на кварталната динамика, следејќи ги промените во поставеноста на монетарната политика од последниот квартал на 2004 година⁶¹, просечната пондерирана каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари (на двата сегмента) на квартална основа се зголеми за 0,5 процентни поени, со што во првиот квартал од 2005 година во просек изнесуваше 8,1%. Растечкиот тренд на просечната пондерирана меѓубанкарска каматна стапка се задржа и во наредните два квартала, во услови на релативно високо ниво на ликвидност во банкарскиот систем и непроменета референтна каматна стапка. Така, просечната меѓубанкарска каматна стапка од 8,3% во вториот квартал, во третиот квартал се зголеми на 8,9%. Во последното тримесечје од 2005 година, со промената на типот

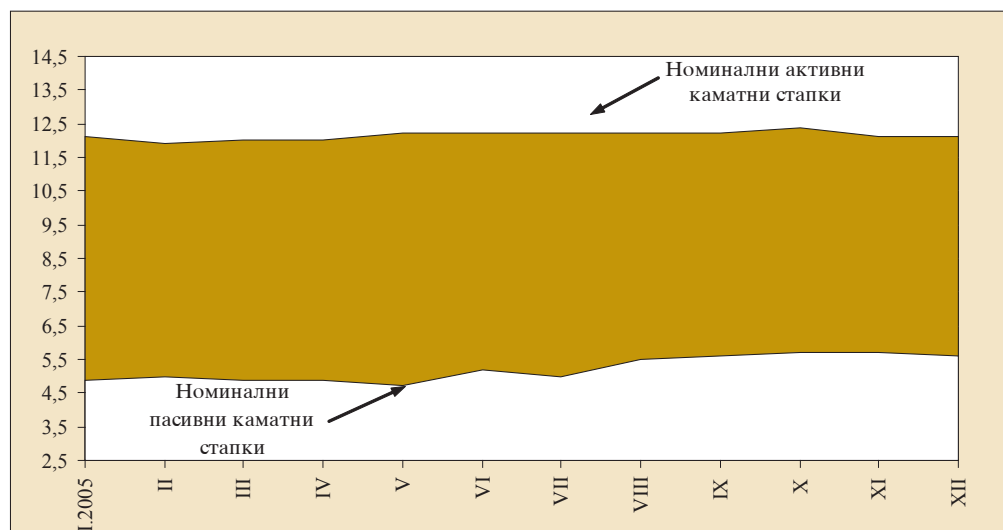
60. Просекот од 2005 година не го вклучува декември, кога воопшто не се реализирани трансакции на официјалниот пазар на пари.

61. Во четвртиот квартал (на 12.11.2004 година) беше реализирано последното зголемување на каматната стапка на благајничките записи, со што каматната стапка на благајничките записи со рок на достасување од дваесет и осум дена изнесуваше 10%.

на тендерот на аукциите на благајнички записи на НБРМ⁶² отпочна тренд на постепено намалување на просечната меѓубанкарска каматна стапка, при што таа од 9% во октомври 2005 година, се сведе на 8,7% во декември 2005 година. Просечната пондерирана каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари во четвртиот квартал во просек изнесува 8,9%.

Графикон 41

Пондерирани каматни стапки и маргини на банките*

* Се однесуваат на денарски кредити и депозити за сите рочности и сектори, при што се вклучени и денарските кредити и депозити со валутна клаузула.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во текот на 2005 година не беа регистрирани позначајни промени во каматната политика на банките⁶³, со оглед на фактот што во поголемиот дел од годината референтната каматна стапка се задржа на непроменето ниво од 10%. Така, просечната пондерирана активна каматна стапка на денарски кредити за сите рочности и за сите сектори во однос на јануари 2005 година⁶⁴ е непроменета и во декември 2005 година изнесува 12,1%. Сепак, кај одредени категории кредити на населението е забележано намалување на каматните стапки, потврдувајќи ја понатамошната ориентација на банките кон секторот „население“, како подиферзифициран и помалку ризичен сектор. Така, каматната стапка на краткорочните денарски кредити на населението без валутна клаузула во декември 2005 година изнесува 19,4%, наспроти 20,2% во јануари 2005 година, додека каматната стапка на краткорочните денарски кредити на населението со

62. На 26.10.2005 година, НБРМ премина од „тендер со износи“, кон аукции на благајнички записи на принципот „тендер со каматни стапки“.

63. Во октомври 2005 година, НБРМ започна да ја применува новата Методологија за пресметување на каматните стапки на банките, при што каматните стапки од почетокот на 2005 година беа ревидирани во согласност со новата методологија. Со новиот поаналитичен пристап, освен денарските, подеднакво се третираат и девизните каматни стапки, додека во рамки на денарските каматни стапки за првпат е направено разграничување помеѓу каматни стапки на денарски кредити со и без валутна клаузула.

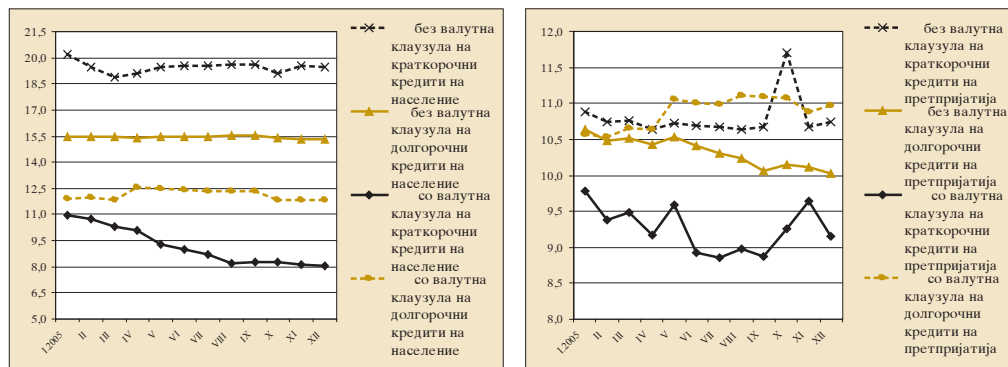
64. Податоците за каматните стапки на банките според новата методологија се расположливи од јануари 2005 година. Заклучно со 2004 година, како репрезентативни каматни стапки се користеа активната каматна стапка на краткорочни денарски кредити и пасивната каматна стапка на тримесечен денарски депозит, кои во 2004 година во просек изнесуваат 12,5% и 6,5%, соодветно.

валутна клаузула од 11% во јануари 2005 година, во декември 2005 година се сведе на 8,1%. Просечната пондерирана пасивна каматна стапка на денарски депозити за сите рочности и за сите сектори во декември 2005 година изнесува 5,6%, што претставува пораст од 0,7 процентни поени во однос на јануари 2005 година. Во согласност со ваквите движења, каматната маргина се намали за 0,7 процентни поени во однос на јануари 2005 година, и во декември 2005 година се сведе на 6,5 процентни поени.

Во рамки на сетот активни денарски каматни стапки, во 2005 година највисоки каматни стапки се забележани кај краткорочните и долгорочните денарски кредити без валутна клаузула алоцирани кај секторот „население“ (во просек 19,5% и 15,4%, соодветно). Од друга страна, краткорочните и долгорочните денарски кредити на населението со валутна клаузула имаа пониски каматни стапки, кои во 2005 година во просек изнесуваат 9,2% и 12,1%, соодветно. Анализата на каматните стапки на денарските кредити одобрени на претпријатијата покажува многу низок распон помеѓу каматните стапки на краткорочните и долгорочните денарски кредити без валутна клаузула, кои во 2005 година во просек изнесуваат 10,8% и 10,3%, соодветно. Со оглед на понискиот валутен ризик, на денарските кредити на претпријатијата со валутна клаузула банките нудеа пониски каматни стапки, кои во 2005 година во просек изнесуваат 9,3% и 10,9% за краткорочните и долгорочните кредити, соодветно. Од аспект на пасивните каматни стапки, најатрактивна просечна каматна стапка имаа денарските депозити без валутна клаузула на претпријатијата орочени до три месеци и денарските депозити без валутна клаузула на населението орочени над една година (од 7,9%).

Графикон 42

Каматни стапки на денарски кредити на население и на претпријатија во 2005 година

* Порастот на каматната стапка на краткорочните денарски кредити на претпријатијата без валутна клаузула во октомври 2005 година главно се должи на повисоката каматна стапка на овие кредити кај една поголема банка, која има значајно учество во вкупниот износ на денарски кредити без валутна клаузула алоцирани кај претпријатијата.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Просечната пондерирана каматна стапка на девизните кредити за сите рокови и за сите сектори во 2005 година во просек изнесува 7,7%. Притоа, највисоки каматни стапки имаат краткорочните и долгорочните кредити на населението одобрени во евра од 16,2% и од 10,6%, соодветно. Од друга страна, кредитирањето на претпријатијата е со пониска просечна

цена, која за краткорочните кредити одобрени во евра (и во американски долари) изнесува 7,4%, додека за долгорочните девизни кредити одобрени во евра изнесува 7,8%. Просечната пондерирана каматна стапка на девизните депозити за сите рокови и за сите сектори во 2005 година во просек изнесува 1,3%. Притоа, во 2005 година, кај орочените депозити во евра (за сите рокови) на претпријатијата и на населението е забележана идентична каматна стапка, која во просек изнесува 1,8%, додека за орочените депозити во американски долари (за сите рокови) банките на претпријатијата и на населението нудеа различни каматни стапки од 2,6% и 1,6%, соодветно

Денар (сребро) кована во времето на римскиот император Трајан (103-111).
Од колекцијата на НБРМ.

**Финансиски пазари во
Република Македонија**

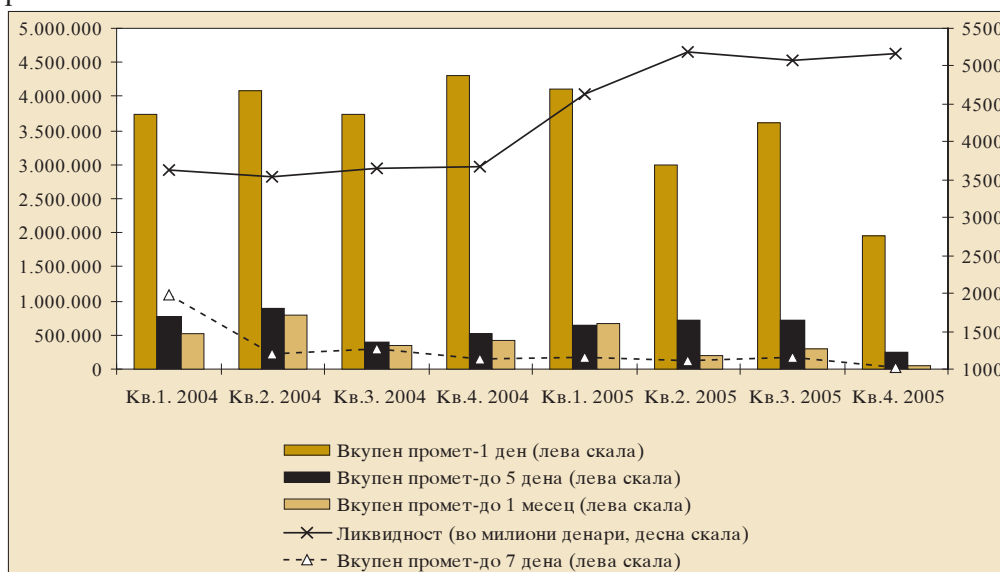
IV. Финансиски пазари во Република Македонија

4.1. Пазар на пари

Во 2005 година активноста на меѓубанкарскиот пазар на пари бележи намалување во однос на 2004 година, што во услови на пораст на значењето на билатералното тргување помеѓу банките, се должи на значителниот пад на прометот остварен на институционализираниот сегмент. Нискиот обем на тргување на меѓубанкарскиот пазар на пари, упатува на висока ликвидност во банкарскиот систем, при што послабиот ликвидносен менаџмент се манифестира само кај поодделни банки. Во текот на 2005 година, во вкупните меѓубанкарски трансакции (институционално и билатерално тргување помеѓу банките) е реализиран промет во износ од 17.163,9 милиони денари, што претставува намалување за 24,8% во однос на претходната година. Падот се должи на намалувањето на институционализираното тргување за 60,2%, при истовремено зголемување на обемот на билатерално тргување помеѓу банките за 1,4%.

Графикон 43

Структура на прометот на меѓубанкарскиот пазар на пари според рочноста

Од аспект на рочноста на меѓубанкарскиот пазар на пари, во 2005 година, доминираа позајмувањата со рок од еден ден, што е особено евидентно во првиот квартал од 2005 година кога е регистрирана пониска ликвидност на банкарскиот систем. Високата побарувачка на денарска ликвидност во овој период делумно ја рефлектира одлуката на НБРМ за зголемување на стапката на издвојување задолжителна резерва, иницијално

детерминирајќи потреба од повисоко ниво на средства на сметките на банките кај НБРМ⁶⁵. Во вториот квартал, евидентно е подобрување на ликвидноста на банкарскиот систем, заради што и прекуноќните меѓубанкарски заеми се редуцирани по обем. Во третиот квартал, согласно со пониската просечна ликвидност во однос на претходниот квартал, е зголемен обемот на прекуноќно зајмување. Подобрената ликвидност на банкарскиот систем, што до одреден степен се должи и на промената на тендерот на аукциите на благајнички записи (од тендер на износи во тендер со каматни стапки), што се ефектуира во октомври, доведе до преполовување на обемот на склучени прекуноќни заеми во четвртиот во однос на првиот квартал од 2005 година.

Вкупниот реализиран промет во 2005 година на институционализираниот пазар на пари, изнесува 3.980 милиони денари⁶⁶, што претставува пад од 59,5% во споредба со 2004 година. Намалувањето на прометот е остварено во услови на истовремен пад и на понудата и на побарувачката на ликвидни средства за 58,3% и 54,9%, соодветно. Притоа, вкупната побарувачка е пониска од понудата за 0,7%, а реализираните трансакции сочинуваат 75,7% од побаруваните ликвидни средства. Просечното учество на трансакциите склучени на институционализираниот меѓубанкарски пазар на пари во вкупното меѓубанкарско тргување во 2005 година изнесува 21,1% (наспроти 42,4% во 2004 година).

Наспроти намалената активност на институционализираниот пазар на пари, се зголемува учеството и прометот во билатералното тргување на банките, што се должи главно на брзината и пониските трошоци на билатералните меѓубанкарски трансакции. Највисоко учество на трансакциите склучени на институционализираниот пазар на пари во вкупното меѓубанкарско тргување е регистрирано во јуни (40,7%), додека во декември не се тргуваше на овој сегмент. Вкупниот промет во билатералното тргување на банките во 2005 година достигна 13.301,4 милиони денари. Просечното месечно учество на прометот во билатералното тргување во вкупниот меѓубанкарски промет изнесува 78,9%, наспроти 57,6% во 2004 година и забележа кумулативен пораст од 1,4%. Притоа, во март беше регистрирана највисока преференца за непосредно тргување помеѓу банките (остварен е промет од 2.047,8 милиони денари, или 89% од вкупниот реализиран меѓубанкарски промет).

Просечниот дневен промет на институционализираниот пазар на пари изнесуваше 49,4 милиони денари (сметано во деновите кога има реализирани купопродажни трансакции). Од аспект на рочноста на трансакциите, во текот на 2005 година, 30,3% од вкупните реализирани трансакции се со рочност од еден ден, 22,1% се трансакции со рок на достасување од два дена, 27,2% се со рочност од три дена, додека останатите се однесуваат на трансакции со рочност поголема од три дена (најмногу до петнаесет дена).

65. На 11 јануари 2005 година стапи во сила одлуката на НБРМ за зголемување на стапката на издвојување на задолжителна резерва (на денарски и девизни депозити) од 7,5% на 10%.

66. Вклучувајќи банки и штедилници. Прометот на штедилниците изнесува само 3% од вкупните трансакции остварени на институционализираниот пазар на пари.

Табела 18

Преглед на тргувањето на институционализираниот пазар на пари

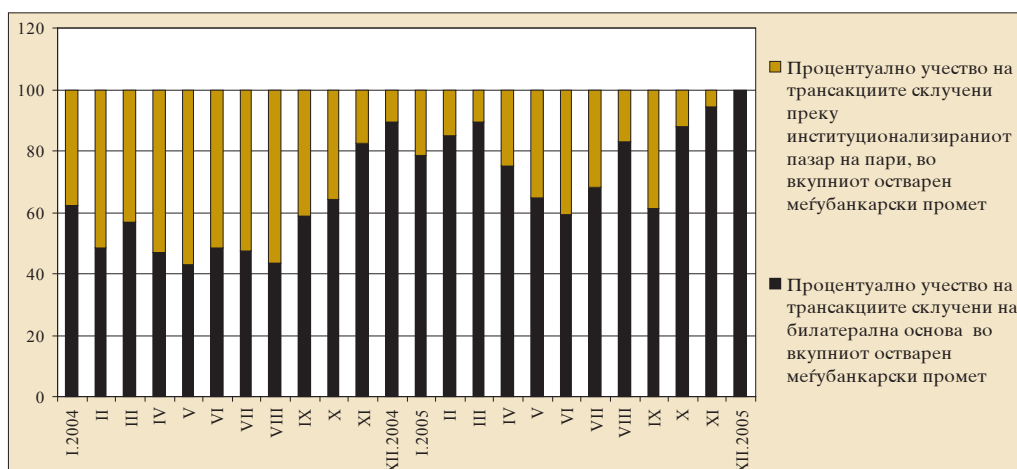
Месец	Понуда на ликвидни средства (во милиони денари)		Побарувачка на ликвидни средства (во милиони денари)		Реализиран промет (во милиони денари)		Просечна пондерирана каматна стапка (во %)	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005	2004	2005
I	1.038,6	449,5	901,6	487,5	822,6	412,5	6,67	7,77
II	1.774,1	325,0	1.357,6	414,5	1.336,6	258,0	6,48	8,44
III	1.356,5	473,3	712,0	450,3	674,0	256,8	6,52	8,50
IV	1.153,2	441,5	1.245,2	475,5	1.012,2	336,5	6,66	8,59
V	1.308,0	511,5	1.290,0	555,5	1.128,0	452,5	6,55	8,51
VI	1.369,5	633,8	1.431,0	672,0	1.131,0	622,8	6,52	8,61
VII	1.365,5	611,2	1.457,0	1.015,5	1.135,0	541,0	6,67	8,88
VIII	1.285,5	435,5	966,0	445,0	912,0	400,0	6,55	9,20
IX	673,5	512,1	624,5	508,9	489,5	470,9	6,80	9,35
X	589,0	387,5	617,0	193,5	547,0	192,5	6,73	9,24
XI	492,0	512,5	691,5	36,5	432,5	36,5	7,45	9,23
XII	278,4	0,0	368,6	0,0	218,4	0,0	8,03	0,00
Вкупно	12.683,8	5.293,4	11.662,0	5.254,7	9.838,8	3.980,0	6,80	8,03

Извор: Пазар на пари.

Од аспект на динамиката, највисок промет на институционализираниот пазар на пари во 2005 година беше реализиран во јуни (622,8 милиони денари), кога беше евидентирана и највисока понуда на ликвидни средства. Од аспект на соодносот помеѓу понудата и побарувачката на ликвидни средства, дискрепанцата беше најизразена во јули (побарувачката ја надминува понудата за 66,1%). Имено, во јули беше регистрирана највисока побарувачка на денарска ликвидност, што делумно кореспондира со високиот нето-откуп на странски ефективни пари извршен во текот на овој месец од страна на банките, во рамки на менувачкото работење.

Графикон 44

Преглед на структурата на тргувањето на меѓубанкарскиот пазар на пари

*Не се вклучени трансакциите на штедилниците.

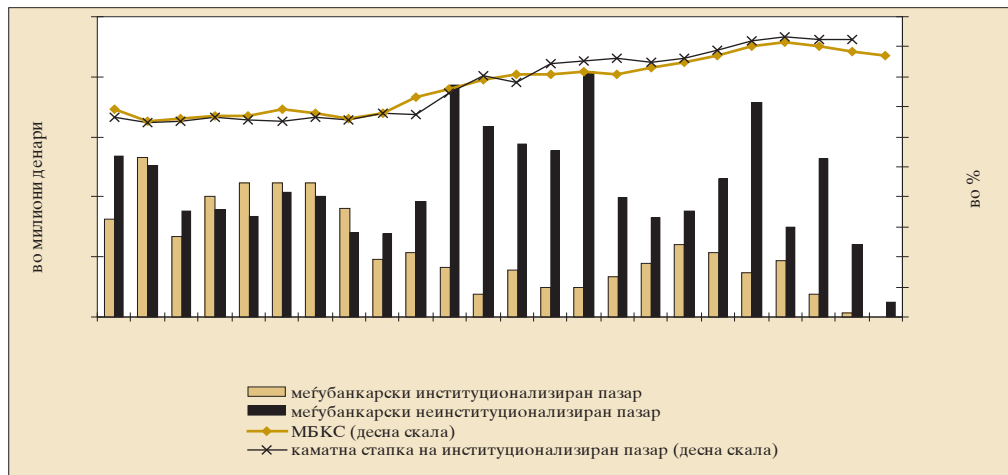
Извор: Пазар на пари и Народна банка на Република Македонија.

Од аспект на движењето на каматните стапки, просечната пондерирана меѓубанкарска каматна стапка (МБКС) на двата сегмента на пазарот на пари, во 2005 година изнесува 8,6% (наспроти 6,9% во 2004 година), при тоа флукутирајќи во интервал од 8,1% до 9,1%, набљудувано

по одделни месеци во годината. Просечната месечна пондерирана каматна стапка на институционализираниот пазар на пари⁶⁷ во 2005 година изнесуваше 8,0%, што претставува зголемување за 1,2 процентни поена во споредба со претходната година. Просечната месечна каматна стапка на институционализираниот пазарен сегмент се движеше во интервалот од 7,8% до 9,4%. Од октомври, преминот кон тендер на каматни стапки на аукциите на благајнички записи од страна на НБРМ, што резултира со намалување на каматните стапки на овој монетарен инструмент, делуваше и на отпочнување на тренд на намалување на МБКС, со оглед на високиот степен на нивна меѓусебна позитивна корелираност.

Графикон 45

Промет на меѓубанкарскиот пазар на пари, меѓубанкарската каматна стапка (МБКС за сите достасувања) и каматна стапка на институционализираниот пазар

Извор: Пазар на пари и Народна банка на Република Македонија.

4.2. Берза на долгорочни хартии од вредност

Вкупниот берзански промет (вклучувајќи ги блок-трансакциите и државниот сегмент) реализиран на Македонската берза во 2005 година изнесува 8.889,6 милиони денари и е поголем за 6,9% во споредба со прометот реализиран во 2004 година. Трансакциите остварени на официјалниот пазарен сегмент претставуваат 69,7% од вкупниот берзански промет, додека на неофицијалниот пазар⁶⁸ се реализирани 5,7% од вкупното берзанско тргување. Реализираните блок-трансакции сочинуваат 19,6% од вкупниот берзански промет, додека на државниот берзански сегмент беа

67. Анализирани само врз основа на трансакциите остварени помеѓу банките.

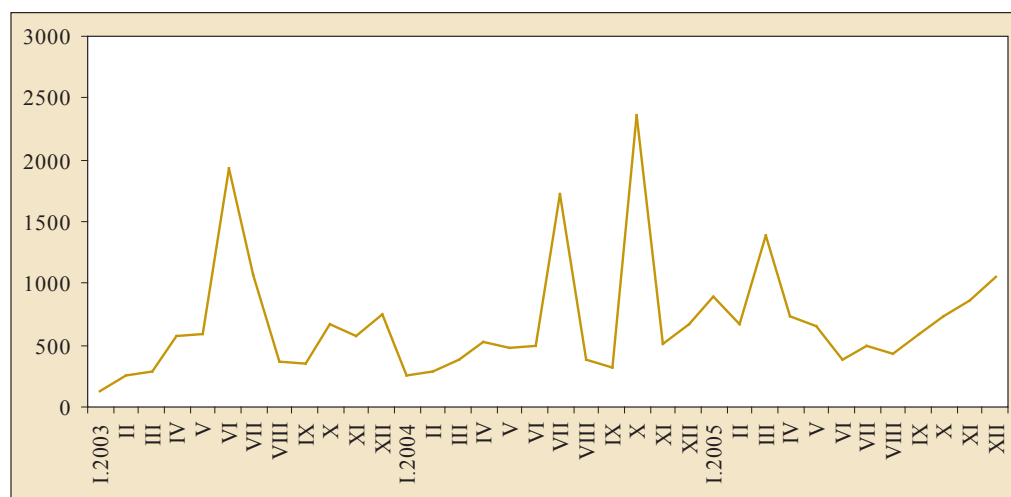
68. Притоа, на неофицијалниот пазарен сегмент немаше тргување со конвертибилни сертификати издадени од државата за обесштетување на штедачите од пропаднатите штедилници. Овие хартии од вредност за првпат се појавија на берзата во јули 2002 година

тргувани акции и удели во сопственост на државата кои сочинуваат 5% од вкупното берзанско тргување.

Во почетокот на 2005 година на Берзата котираа шеесет и осум компании, но во меѓувреме единаесет акционерски друштва престанаа да котираат⁶⁹ поради неисполнување на нивните обврски за објавување финансиски и други ценовно чувствителни информации и/или неликвидност во тргувањето. Напуштањето на берзанската котација посочува дека меѓу македонските компании сè уште постои неподготвеност за транспарентно работење.

Графикон 46

Вкупен берзански промет*

* Вклучени се и блок-трансакциите и тргувањето на државниот сегмент.

Извор: Македонска берза а.д. Скопје.

Од почетокот на 2005 година, на Македонската берза беше регистриран зголемен прилив на странски портфолио-инвестиции. Во берзанското тргување учествуваа повеќе категории странски инвеститори (брокерски куќи, банки, инвестициски фондови и физички лица), главно од регионот.

Зголемениот интерес на странските институционални инвеститори за акциите на некои од поголемите домашни компании, делумно се должи на најавениот интерес за влез на одредени странски инвеститори во некои од овие компании, како и заради очекуваната добивка. Меѓу мотивите на странските институционални инвеститори за тргување на Македонската берза е и очекуваниот старт на приватните пензиски фондови од следната година, кои ќе се јават на страната на побарувачката, што креира можност за остварување повисоки капитални добивки. Интересот на странските инвеститори за акциите на компаниите со највисок развоен потенцијал, се одржуваше во текот на целата година. Притоа, странските институционални инвеститори вложуваа во акции, без стекнување контролно учество во

69. Законската обврска за котација престана да важи на крајот на 2004 година.

сопственичката структура на компаниите. Во текот на 2005 година, заради растечките приноси и безризичноста, странски правни и физички лица на Берзата инвестираа и во државни хартии од вредност.

Дополнително, кон крајот на 2005 година, на Македонската берза дојде до интензивирање на тргувањето, предизвикано од најавените промени во законската регулатива. Имено, најавата за укинување на даночното ослободување на капиталната добивка⁷⁰ остварена од хартии од вредност од 1 јануари 2006 година, како и намалувањето на даночната бенефиција на данокот на добивка на котираните компании⁷¹ резултира со значајно повисока понуда над побарувачка на акциите на најпрофитабилните компании (особено во декември). Ваквата масовна продажба на акциите на домашните инвеститори со цел искористување на старите поволности ја искористија странските инвеститори, кои во декември 2005 година во вкупниот промет реализиран на Берзата учествуваа со 42,77% на страната на купувањата и 11,25% на страната на продажбите⁷². Воедно, на крајот на декември, учеството на странските инвеститори во вкупната главница на котираните компании, како и во вкупната номинална вредност на државните обврзници изнесува 13,82%, наспроти 11,76% во јануари 2005 година.

Табела 19

Преглед на тргувањето на Македонската берза

во милиони денари	јануари-декември 2004	јануари-декември 2005	% промена
Промет (денари)			
Класично тргување	2.752,0	6.701,7	143,52
Акции	1.277,0	4.625,4	262,22
Обврзници	1.459,1	2.076,3	42,30
Просечен дневен промет (денари)	13,7	33,3	143,52
Просечен дневен број на трансакции	86,0	159,0	84,88
Блок-трансакции	5.168,5	1.744,3	-66,25
Државен сегмент	395,4	443,6	12,20
Акции	372,2	35,7	-90,42
Удели	23,2	407,9	1.660,44
Други хартии од вредност	15,9		
Вкупно	8.315,9	8.889,6	6,90
Пазарна капитализација (денари)			
Пазарна капитализација на акции-котирани друштва	18.616,1	33.171,0	78,18
Пазарна капитализација на обврзници	21.278,7	23.972,4	12,66
МБИ/МБИ-10	1.351,63	2.292,04	
Број на котирани друштва	68	57	-16,18

Извор: Македонска берза а.д. Скопје.

*Вкупниот број на денови на тргување на Берзата изнесува 201 и во двете години.

Регистрираните движења на Берзата во 2005 година претставуваат индикатор за постепено интегрирање на овој сегмент од македонскиот финансиски пазар во регионалните финансиски текови. Воедно, меѓу параметрите за заживување на пазарот на капитал и јакнење на довербата

70. Капиталната добивка (позитивна разлика од продажбата на хартии од вредност, помеѓу нивната продажна и куповна цена) до крајот на 2005 година беше ослободена од оданочување со цел поттикнување на развојот на пазарот на хартии од вредност во Република Македонија. Од 1 јануари 2006 година капиталната добивка ќе се оданочува по стапка од 15%, а даночното олеснување ќе изнесува само 25% од пресметаниот данок.

71. Од 50% (од моментот на котација во наредните три години), на само 30% ослободување во првата година и 15% во втората година од моментот на котација.

72. Според податоци од Централниот депозитар на хартии од вредност.

на инвеститорите, се вбројува и просечниот дневен промет остварен со класично тргување, кој во 2005 година изнесува 33,3 милиони денари, наспроти 13,7 милиони денари во 2004 година (поработ од 2,4 пати), при ист број на денови на тргување.

Табела 20

Структура на берзанскиот промет по пазарни сегменти

Структура на прометот	Промет (милиони денари)	Промет (милиони евра)	%	Број на трансакции
Официјален пазар	6.199,3	101,1	69,7	29.225
Неофицијален пазар	502,4	8,2	5,7	2.760
Блок-трансакции	1.744,3	28,4	19,6	85
Државен сегмент	443,6	7,2	5,0	41
Вкупно	8.889,6	145,0	100,0	32.111

Извор:Македонска берза а.д. Скопје.

Согласно со Методологијата за пресметување на МБИ-10⁷³, на 15.06.2005 година е извршена првата редовна ревизија на МБИ-10, при што е утврдено дека во структурата на МБИ-10 и понатаму остануваат обичните акции на десетте котирани друштва, кои и досега беа вклучени во Македонскиот берзански индекс. Перманентниот и рапиден пораст на вредноста на берзанскиот индекс во текот на првиот квартал на годината, произлегува од порастот на пазарните цени на акциите кои го сочинуваат индексот, инициран од високата побарувачка. Намалувањето на вредноста на МБИ-10 во текот на вториот квартал се должи на високата споредбена основа од претходниот квартал. Во текот на третиот квартал, по стагнацијата во втората половина на јули и првите две декади на август, МБИ-10 бележеше пораст. Иако со кратки периоди на стагнација и раст, во текот на четвртиот квартал на 2005 година, индексот генерално бележеше намалување на вредноста, по годишниот максимум постигнат на 29.09.2005 година. На крајот на декември, вредноста на МБИ-10 изнесува 2.292,04 и е за 2,3 пати повисок во однос на почетокот на јануари 2005 година.

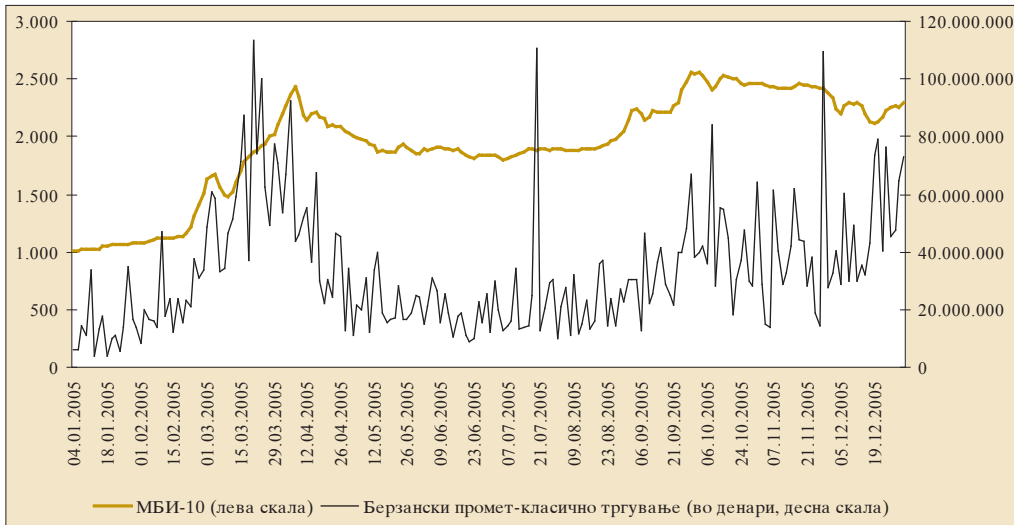
Вкупната пазарна капитализација⁷⁴ на педесет котирани компании кои доставиле податоци за своето финансиско работење до Берзата со состојба на 31.12.2005 година, изнесува 31.987,6 милиони денари. Анализирани по сектори, пазарната капитализација на котираните компании кои спаѓаат во секторот „индустрија“ учествува со 38,9% во вкупната пазарна капитализација на педесетте котирани компании; на пазарната капитализација на котираните банки отпаѓаат 37,2%. Компаниите од трговијата и услугите учествуваат со 8,8% и 6,1%, соодветно, а остатокот се однесува на котираните компании од доменот на туризмот, градежништвото и земјоделството.

73. Ценовен индекс пондеран со пазарната капитализација, конструиран врз основа на обичните акции на десет котирани друштва на официјалниот Пазар.

74. Врз основа на последните финансиски извештаи доставени од котираните друштва, согласно со Правилникот за котација на хартии од вредност, Берзата објавува селектирани податоци, врз основа на последна просечна тргувана цена со акциите на друштвото во периодот 01.01.2005 - 31.12.2005 година.

Графикон 47

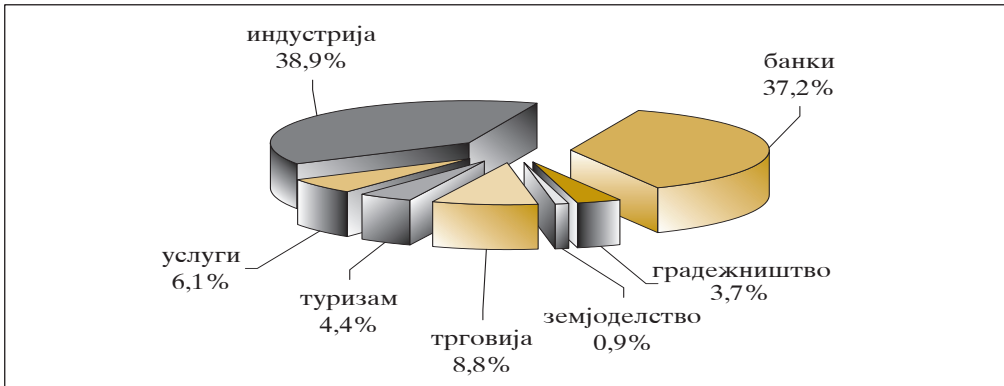
Македонски берзански индекс (МБИ-10) и берзански промет остварен со класично тргување

Извор: Македонска берза а.д. Скопје.

Графикон 48

Секторска дистрибуција на пазарната капитализација на педесет котирани компании во 2005 година

4.2.1. Пазар на државни хартии од вредности

Во 2005 година на официјалниот пазар на Берзата беа тргувани државни обврзници во вредност од 2.076,3 милиони денари, што претставува пораст од 42,3% во однос на претходната година. Најголем дел од прометот се однесува на обврзниците за денационализација (четврта емисија)⁷⁵. Притоа, во периодот јануари - декември 2005 година, државните хартии од вредност се тргуваа по цена која се движеше во интервал од 76,42% до 84,88% од номиналната вредност⁷⁶. Во последниот квартал од 2005 година

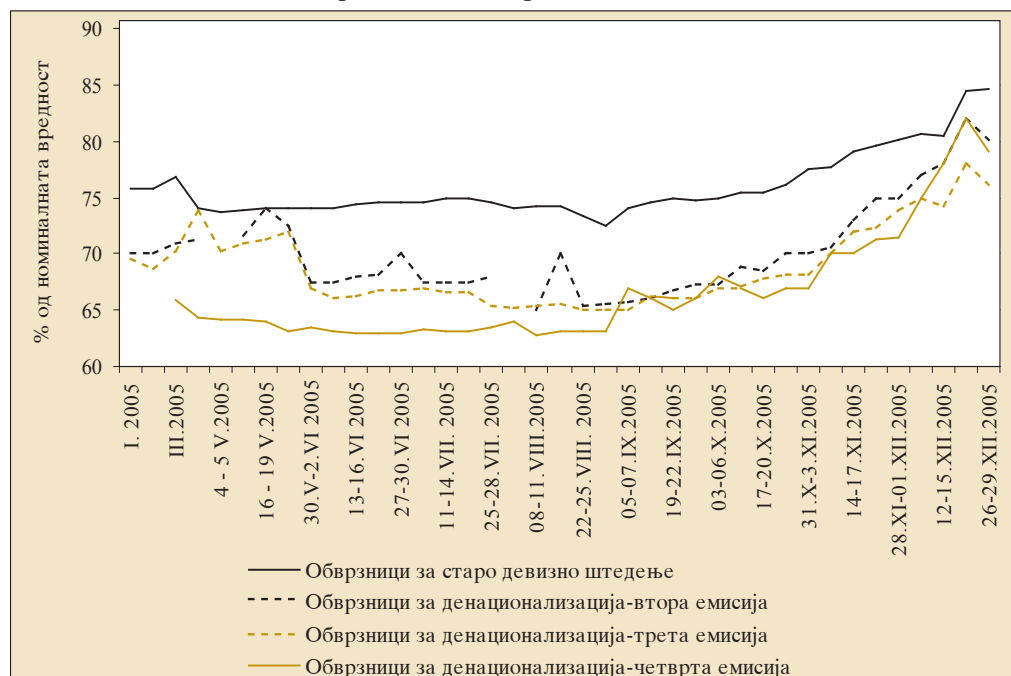
75. Приносот до достасување на државните обврзници за денационализација од четвртата емисија на 31.12.2005 година изнесува 7,32%, пресметано според последната просечна цена на тргување на обврзницата.

76. Пресметано според последна просечна дневна цена на тргување на обврзниците.

е регистриран растечки тренд на цените на државните обврзници, што кореспондира со намалувањето на каматните стапки на краткорочните хартии од вредност (благајничките записи на НБРМ и државните записи), и следствено зголемената побарувачка на државни обврзници.

Графикон 49

Движење на цените на државните обврзници

Извор: Македонска берза а.д. Скопје.

Во согласност со однапред утврдениот календар за емисија на државни записи⁷⁷, во 2005 година беа одржани дваесет и пет аукции на тримесечни државни записи, при што вкупната понуда на тримесечни државни записи изнесуваше 12.100 милиони денари, се побаруваа 15.773,1 милион денари, а вкупната реализација изнесуваше 11.218,9 милиони денари. На аукциите одржани во текот на годината, просечната пондерирана каматна стапка на државните записи со рок на достасување од три месеци изнесуваше 10,08%.

77. Календарот на одржување на аукциите на државни хартии од вредност се објавува однапред за период од шест месеци, а прецизниот износ за секоја аукција се објавува четири дена пред одржувањето на аукцијата.

Табела 21

Понуда, побарувачка и каматна стапка на државни записи

Тримесечни државни записи	Понуда	Побарувачка	Реализација	Просечна пондерирана каматна стапка
I кв. 2005	2.800	2.471	2.326	10,07
II кв. 2005	3.450	3.411	3.110	10,59
III кв. 2005	3.400	4.609	3.333	10,40
IV кв. 2005	2.450	5.282	2.450	9,00
Вкупно:	12.100	15.773	11.219	10,08
Шестмесечни државни записи	Понуда	Побарувачка	Реализација	Просечна пондерирана каматна стапка
I кв. 2005	250	119	85	10,86
II кв. 2005	245	190	190	10,33
III кв. 2005	350	316	304	10,88
IV кв. 2005	460	1.213	460	9,49
Вкупно:	1.305	1.838	1.039	10,16
Едногодишни државни записи	Понуда	Побарувачка	Реализација	Просечна пондерирана каматна стапка
VI. 2005	50	134	50	11,08
XII. 2005	200	213	200	9,59
Вкупно:	250	347	250	9,89

* На 08.04.2005 година беше одржана вонредна аукција на едномесечни државни записи, што претставува т.н. повторно отворање (georepning) на претходно одржана аукција (два месеца пред извршеното повторно отворање). Со повторното отворање на веќе одржана аукција на тримесечни државни записи, емисијата на државни записи се зголеми (за 450 милиони денари), а рокот на достасување остана како што беше утврдено иницијално, односно 11.05.2005 година.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Анализирано според динамиката, со исклучок на првите четири месеци од годината, побарувачката на тримесечни државни записи перманентно го надминува понудениот износ. Притоа, реализираниот износ, како процент од вкупната побарувачка, се движи од 35,4% во ноември, до 100% од побаруваниот износ на тримесечни државни записи во февруари. Највисока просечна пондерирана каматна стапка беше постигната во мај (10,76%), при реализиран износ на тримесечни државни записи од 1.200 милиони денари. Воедно, почнувајќи од октомври, каматната стапка на тримесечните државни записи постојано се намалуваше, согласно со движењето на каматните стапки на аукциите на благајнички записи.

Во 2005 година се одржаа дванаесет аукции на државни записи со рок на достасување од шест месеци. Вкупната понуда изнесуваше 1.305 милиони денари и е пониска за 29% од побаруваниот износ (1.837,7 милиони денари). Истовремено, 43,4% од побаруваниот износ останаа нереализирани. Понудениот износ на шестмесечни државни записи во првиот и вториот квартал на 2005 година гравитира околу 250 милиони денари, додека во втората половина на годината тој се зголемува до ниво од 460 милиони денари во последниот квартал од годината. Ваквиот тренд ја одразува стратегиската насока на задолжување на државата преку инструменти со подолг рок на достасување, во рамки на управувањето со јавниот внатрешен краткорочен долг. Просечната пондерирана каматна

стапка на шестмесечните трезорски записи на аукциите одржани во текот на 2005 година достигна 10,16%. Согласно со намалувањето на каматните стапки на аукциите на благајнички записи, почнувајќи од октомври, и каматната стапка на шестмесечните трезорски записи бележеше перманентно намалување.

На аукцијата одржана на 21.06.2005 година, за првпат беа емитирани државни хартии од вредност со рок на достасување од дванаесет месеци. Од аспект на управувањето со ликвидноста на буџетот, тоа значи проширување на рочноста на инструментите наменети за надминување на краткорочниот дебаланс помеѓу буџетските приходи и расходи. Интересот за купување државни записи со рочност од дванаесет месеци на одржаната аукција ја надмина понудата за 2,7 пати, односно, се побаруваа 133,9 милиони денари, а беа понудени само 50 милиони денари. Просечната пондерирани каматна стапка на одржаната аукција на дванаесетмесечни трезорски записи изнесува 11,08%. На втората аукција на едногодишни државни записи одржана на 20.12.2005 година се побаруваа 213,0 милиони денари, а се реализираа 200,0 милиони денари, колку што изнесуваше и понудениот износ. Каматната стапка на одржаната аукција изнесуваше 9,59%.

Аукциите на државни записи во 2005 година делуваа во насока на повлекување денарска ликвидност. Имено, врз основа на емисии на државни записи во 2005 година се повлечени 1.508,4 милиони денари, од кои 578,2 милиона денари се врз основа на тримесечните, а 680,2 милиона денари и 250 милиони денари се повлекувања врз основа на шестмесечни и дванаесет месечни државни записи, соодветно.

На 24.11.2005 година, Министерството за финансии ја издаде првата домашна Континуирана обврзница⁷⁸. Двегодишната државна обврзница, како нов стандарден должнички инструмент, предизвика големо интересирање на примарниот пазар, на што посочуваат и резултатите од првата аукција. Имено, беше понуден износ од 100 милиони денари, побарувачката на обврзницата ја надмина понудата за 2,43 пати, а беше реализиран целиот понуден износ. Од 12.12.2005 година Континуираната обврзница котира на официјалниот пазар на Берзата.

По воспоставувањето на регулативната рамка и обезбедувањето на неопходните технички и институционални предуслови, на 25.04.2005 година⁷⁹ започна со работа Пазарот преку шалтер, со што тој официјално стана дел од пазарната инфраструктура на Република Македонија. Пазарот преку

78. Континуираната државна обврзница бр.1 е издадена во дематеријализирана форма, во денари, и е неограничено пренослива. Каматната стапка понудена на одржаната аукција изнесува 10% годишно, а купонот се исплатува еднаш годишно во период од две години. Номиналната вредност на обврзницата достасува за исплата на 28.11.2007 година.

79. Правилникот за Пазарите преку шалтер стапи во сила на 23 април 2005 година, додека Пазарот преку шалтер официјално започна со работа на 25 април 2005 година. На пазарот преку шалтер се склучуваат купопродажни трансакции со хартии од вредност надвор од Берзата и Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, а се тргува со сите краткорочни хартии од вредност издадени од Република Македонија. Трансакциите се склучуваат во директна релација помеѓу купувачот и продавачот, без посредници.

шалтер делува во насока на креирање амбиент за поефикасно управување со ликвидноста, како кај банките и останатите финансиски институции, така и кај субјектите од нефинансискиот сектор.

Во почетокот се тргува само со државни записи, но се очекува дека секојдневните котации на државните записи на пазарот преку шалтер ќе поттикнат појава и развој на други финансиски инструменти. Зголемувањето на ликвидноста на државните записи, а со тоа и на нивната побарувачка се очекува да доведе до намалување на трошоците за финансирање на буџетскиот дефицит. Од аспект на монетарната политика, со очекуваниот пораст на атрактивноста на државните записи ќе се зголеми бројот на алтернативни облици за пласирање слободни парични средства, ќе зајакне поврзаноста и меѓусебната условеност на каматните стапки на одделните финансиски инструменти, што на крајот треба да доведе до поефикасна трансмисија на монетарната политика преку каналот на каматни стапки.

Првата трансакција на Пазарот преку шалтер е склучена на 18.05.2005 година. Од отпочнувањето со работа до крајот на 2005 година, на Пазарот преку шалтер се реализирани вкупно деветнаесет трансакции, во вкупен износ од 195,2 милиона денари. Притоа, шест трансакции се реализирани помеѓу банки, шест трансакции се остварени помеѓу банка и правно лице, а останатите седум трансакции помеѓу банка и физичко лице. Анализирани според тргуваните износи, најголем промет, односно 85,74% од вкупниот промет, е реализиран во сегментот на тргување помеѓу банки и правни лица, 9,84% во сегментот банка - банка, додека во сегментот банка - физичко лице се реализирани 4,58% од прометот.

Прилог 3

Крива на принос на краткорочните државни записи во Република Македонија

Стапката на принос на државните записи претставува базична каматна стапка или минимална каматна стапка, со оглед на фактот што станува збор за безризично вложување, каде издавач е државата. Пазарните учесници постојано го следат движењето на каматните стапки на овие хартии заради фактот што нивните промени сигнализираат значајни економски и пазарни трендови. Каматните стапки на државните записи со различни рокови на достасување генерално се движат во иста насока, меѓутоа историски набљудувано, има периоди кога тоа не е случај, па дури и периоди кога се движат во спротивна насока. Притоа, државните записи со пократок рок на достасување носат понизок принос. Тоа ја рефлектира теоријата дека колку е подолг рокот на вложување на паричните средства на инвеститорот, толку е поголема побаруваната премија за ризик, со цел компензирање на изложеноста на инвеститорот на каматен ризик. Следствено, инвеститорите очекуваат повисок поврат на паричните фондови кога тие се инвестирани во хартии од вредност со подолг рок на достасување.

Со цел поефикасно финансирање на буџетскиот ликвидносен јаз детерминиран од временската неусогласеност на јавните приходи и расходи, односно на буџетскиот дефицит на Република Македонија, во јануари 2004 година Министерството за финансии отпочна со емисија на тримесечни државни записи⁸⁰. Од ноември 2004 година започнаа да се одржуваат аукции и на шестмесечни државни записи, а во јуни 2005 година за првпат на примарниот пазар на државни хартии од вредност беа пласирани и едногодишни записи. Во ноември 2005 година, Министерството за финансии ја издаде и првата домашна Континуирана обврзница со рок на достасување од две години. Издавањето на овие државни хартии од вредност овозможува и исцртување на кривата на приносот од безризични државни хартии од вредност, како основа за пазарно утврдување на приносот на останатите инструменти на финансиските пазари.

На следниов графикон се прикажани просечните месечни пондерирани каматни стапки постигнати на аукциите на државни записи со различни рокови на достасување.

Графикон 50

Тренд на приносот на краткорочни државни записи

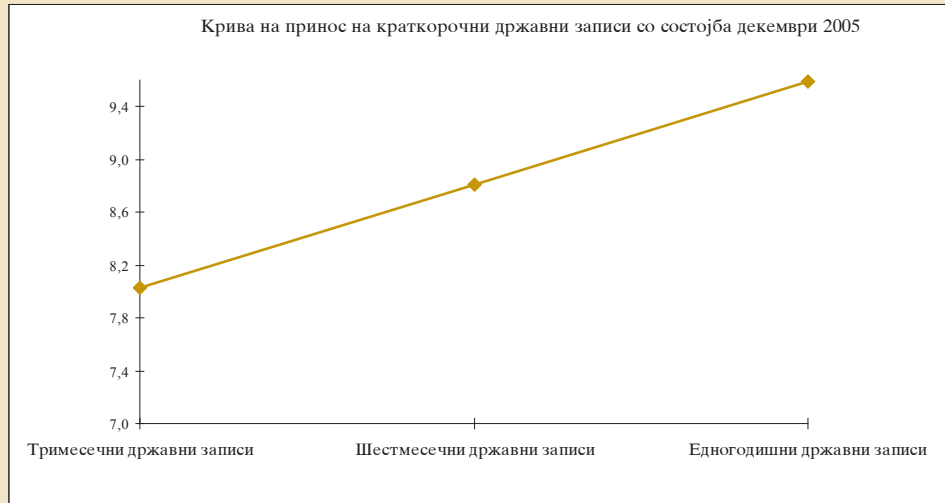

Со графичко прикажување на каматните стапки на државните записи со различни рокови на достасување се исцртува кривата на принос. Во случајов, приказот се однесува на просечните пондерирани каматни стапки на аукциите на државни записи одржани во декември 2005 година.

80. До крајот на 2003 година, Пазарот на државни хартии од вредност во Република Македонија се карактеризира со повремени емисии на хартии од вредност детерминирани од потребата за решавање структурни проблеми (старото девизно штедење, селективните кредити, санација и реконструкција на банка, а подоцна и приватизација на „Стопанска банка“ а.д. Скопје, како и започнувањето на процесот на денационализација). Со оглед на тоа што овие обврзници се издадени за подмирување одредени обврски на државата, нивните карактеристики не соодветствуваат на потребите на потенцијалните инвеститори (пред сè заради нивните долги рокови). Сепак, дел од овие хартии од вредност се релативно ликвидни на секундарниот пазар.

Графикон 51

Крива на принос на краткорочни државни записи со состојба декември 2005

Прикажаната крива има нагорен тренд, заради што се смета за т.н. „нормална крива на принос“. Ваквиот облик на кривата на принос, кога каматните стапки прогресивно растат со должината на периодот на достасување, укажува дека инвеститорите очекуваат економијата да расте без значителни шокови во перспектива од една година (со оглед на краткорочноста на државните записи, односно на дванаесетмесечниот хоризонт на инвестирање).

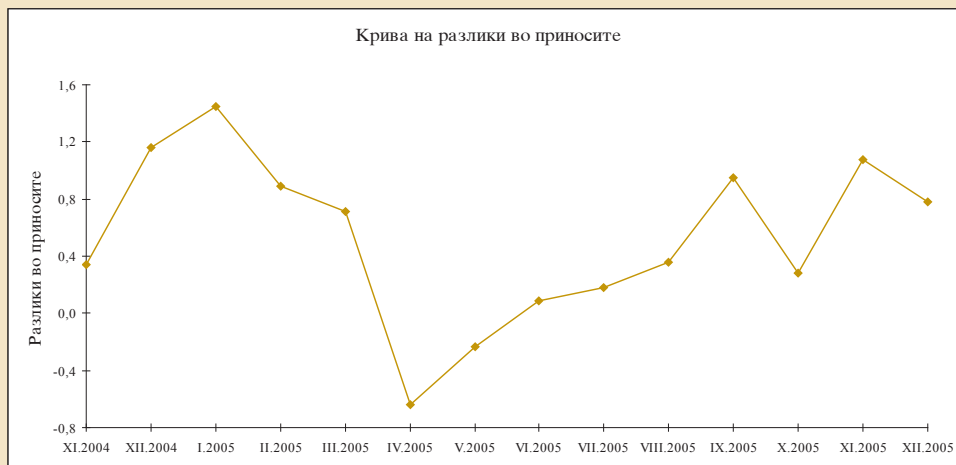
Кога се анализира кривата која го одразува јазот помеѓу приносот од шестмесечните во однос на приносот од тримесечните државни записи, евидентно е дека во периодот ноември 2004 - јануари 2005 година, кривата на принос имала прогресивен нагорен тренд. Од февруари 2005 година, кривата на принос почнува да покажува умерен нагорен тренд, додека, во април и мај 2005 година е регистрирана инверзна крива на принос (ситуација кога приносите на подолг рок се пониски од приносите на пократок рок, при што обликот на кривата покажува тренд на опаѓање).

Со оглед на краткорочноста на периодот (само два месеца), не може да се донесе заклучок за преференција на инвеститорите, туку станува збор за неколку поголеми емисии на тримесечни државни записи одржани во овој период, при што ефектот на повисока каматна стапка на тримесечните во однос на шестмесечните државни записи се должи на повисоката реализација кај записите со пократок рок, која воедно се јавува како пондер при пресметките на просечната месечна каматна стапка на одржаните аукции на државни записи со различни рокови на достасување во соодветниот месец. Веќе од јуни 2005 година, кривата на принос покажува од умерен (во јуни, јули и октомври 2005 година) до прогресивен нагорен тренд (во ноември 2005 година). Тоа значи дека инвеститорите не се откажуваат од повисоки приходи на подолг рок за сметка на пониски приходи на пократок рок, што индиректно посочува

на очекувањата на инвеститорите во поглед на на подобрување на економската активност. Сепак, треба да се има предвид дека подолгиот хоризонт на инвестирање се однесува на времетраење од шест месеци (со оглед дека во анализираниот период има само две одржани аукции на едногодишни државни записи).

Графикон 52

Крива на разлики во приносите

4.3. Девизен и менувачки пазар⁸¹

Движењата на девизниот пазар во Република Македонија во 2005 година во најголема мера се детерминирани од интензивираната трговска размена со странство, како и од високите приливи врз основа на менувачко работење, кои забележаа вонредно високо ниво. Во 2005 година, вкупната вредност на реализираните трансакции на девизниот пазар достигна 3.564,4 милиони евра, што претставува пораст од 372,7 милиони евра, или за 11,7% во споредба со претходната година. Просечниот месечен промет реализиран на девизниот пазар во анализираниот период изнесуваше 297 милиони евра, наспроти 266 милиони евра колку што изнесуваше во 2004 година. Од аспект на одделните сегменти, трансакциите помеѓу банките и претпријатијата⁸² сочинуваат 91,6% од вкупниот промет (87,3% во 2004 година).

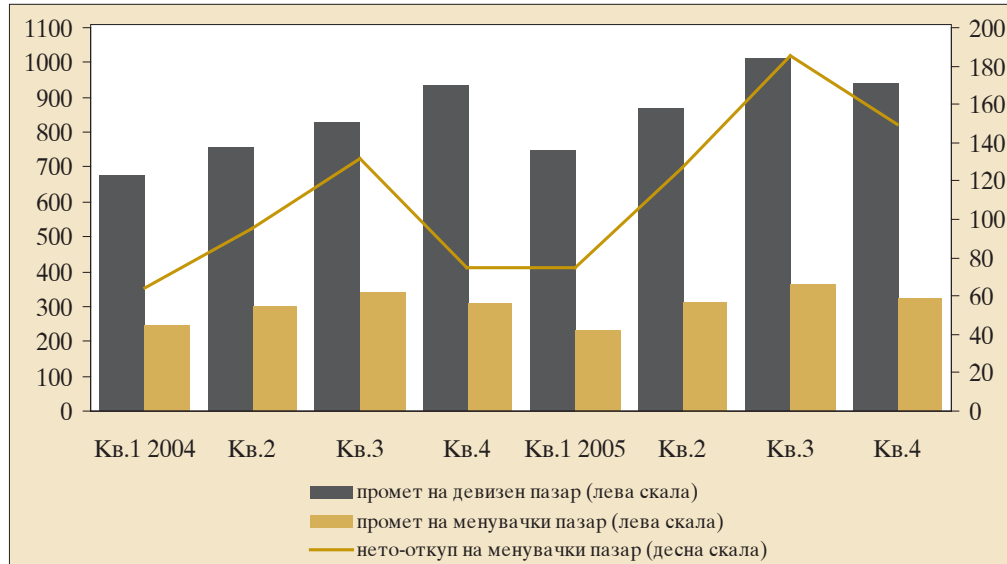
81. Девизниот пазар го опфаќа тргувањето помеѓу банките и НБРМ, меѓусебното тргување на банките, како и тргувањето на банките и претпријатијата. Менувачкиот пазар го опфаќа менувачкото работење на банките и приватните менувачници со секторот „население“.

82. Ги вклучува и откупот и продажбата на девизни средства од менувачниците и од нерезидентните фирми.

Графикон 53

Промет на девизен и менувачки пазар

(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Анализата на трансакциите помеѓу банките и претпријатијата посочува на перманентно повисока побарувачка од понуда на девизи на претпријатијата на девизниот пазар. Имено, во 2005 година, побарувачката на девизни средства од страна на претпријатијата ја надминува понудата за 26,9%. Во 2004 година оваа дискрепанца изнесуваше 29,8%, што укажува на одредени умерени подобрувања на сегментот на домашниот девизен пазар на кој тргуваат банките и претпријатијата. Намалувањето на јазот помеѓу понудата и побарувачката на овој сегмент делумно се должи и на подобрените извозни перформанси на претпријатијата во 2005 година.

Перманентно повисоката побарувачка од понуда на девизни средства од страна на претпријатијата во текот на 2005 година беше покриена со нето-продажба на девизни средства од страна на банките, при што НБРМ изврши висок нето-откуп (нето-продажба само во јануари). Тоа се должи на вонредно високиот прилив на девизни средства на банките врз основа на менувачкото работење со физички лица и од менувачниците (особено во летниот период). Набљудувано по одделни месеци, дискрепанцата помеѓу понудата и побарувачката на девизни средства на претпријатијата во јануари има сезонски карактер и произлегува од потребите за плаќање на обврските на домашните увозници, во согласност со традиционално повисокиот увоз кон крајот на годината. Интензивираната побарувачка на девизни средства во јуни, делумно ги одразува зголемените потреби на претпријатијата за сервисирање на обврските за увоз на нафта, додека јазот регистриран во јули и август, во најголем дел е резултат на репатријацијата на повисоки износи на дивиденди кон странски инвеститори.

Од аспект на функционирањето на анализираниот пазарен сегмент, треба да се напомене и дека во мај е регистриран највисок степен на

урамнотеженост помеѓу понудата и побарувачката на девизни средства од страна на претпријатијата (дискрепанца од 9 милиони евра). Имено, повисокиот увоз во април и можноста за одложено плаќање на царинскиот долг⁸³, во мај, меѓу другото, условија зголемување на потребата за денарска ликвидност на претпријатијата, одразувајќи се во зголемена продажба на девизни средства од страна на претпријатијата, и соодветно врз воспоставување релативно урамнотежен сооднос помеѓу понудата и побарувачката на девизни средства.

Од 18.08.2005 година започна примената на новите правила за функционирање на девизниот пазар во Република Македонија. Имено, освен воведување електронска платформа за следење на движењата на курсевите во реално време со директно електронско тргување со девизи помеѓу банките се направени и одредени суштински измени во однос на начинот на интервенирање на НБРМ на девизниот пазар. Имено, НБРМ потпиша Договор за „поддржувачи на пазарот“ (market makers) со четири деловни банки. Потпишувањето на Договорот и преземањето на обврските предвидени во Договорот од страна на банките беше на доброволна основа. НБРМ ја задоволува побарувачката/понудата со интервенции на девизниот пазар преку банките „поддржувачи“, додека останатите банки на пазарот вишокот или недостигот на девизи го надоместуваат само преку банките „поддржувачи“. Купопродажбата на девизи меѓу банките „поддржувачи“ на пазарот се реализира со маргина на куповните и продажните девизни курсеви за 1 евро не поголема од 0,07 денари и минимален износ по трансакција од 350.000 евра. Во однос на другите банки, банките „поддржувачи“ имаат обврска во секое време да котираат девизни курсеви со максимална маргина од 0,25 денари помеѓу куповните и продажните девизни курсеви за 1 евро и минимален износ по трансакција од 30.000 евра. Со мерките се постигнува зголемување на купопродажбата на девизи помеѓу банките и пообјективно формирање на девизниот курс на денарот.

Согласно со новите правила за интервенирање на девизниот пазар, НБРМ и натаму ќе учествува на девизниот пазар, задржувајќи го дискреционото право за интервенција (кон банките „поддржувачи“), што значи дека се менува само начинот на тргување и присутноста на НБРМ на девизниот пазар. Ваквата практика е идентична со практиката на централните банки во напредните пазарни економии.

Во 2005 година на менувачкиот пазар беше реализиран промет во износ од 1.225,6 милиони евра, што претставува пораст од 2,4% во однос на претходната година. Притоа, порастот на вкупниот промет на менувачкиот пазар е реализиран во услови на зголемена понуда на девизни средства за 12,9%, при истовремено намалување на побарувачката за 17,2%. Согласно

83. Поголемата потреба од денарска ликвидност на претпријатијата делумно може да се поврзе и со стапувањето во сила на новиот начин на одложена наплата на царинските давачки, ДДВ и на акцизите (од 1 февруари), според кој увозниците кои навремено и целосно ги исполнувале обврските врз основа на царинскиот долг и на увозните давачки во последните две години, ќе може да ги плаќаат горенаведените давачки во рок од триесет дена од денот на царинење (доколку за тоа достават банкарска гаранција на сума еднаква на износот на давачката чие плаќање се одложува).

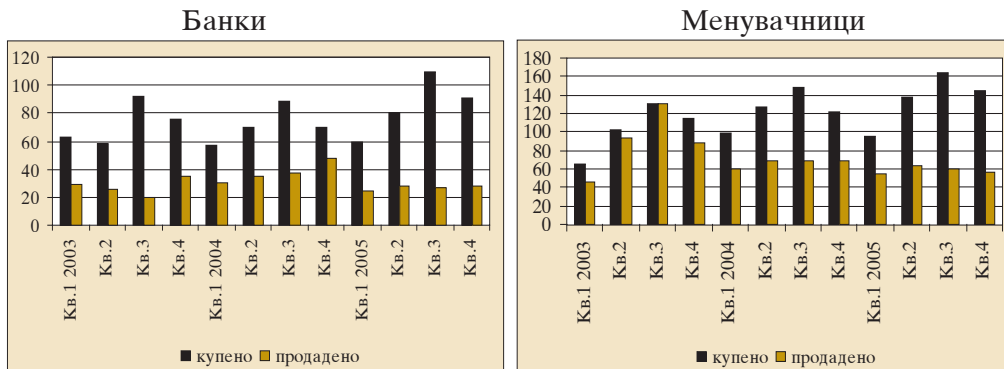
со повисоката понуда, на менувачкиот пазар е остварен нето-откуп на девизи во износ од 537,2 милиона евра, наспроти нето-откуп од 365,4 милиони евра остварен во 2004 година.

Најниско ниво на понуда на девизни средства на менувачкиот пазар беше забележано во јануари (46,4 милиони евра), а највисоко во јули (92,8 милиони евра). Од друга страна, месечната побарувачка на девизни средства на менувачкиот пазар флукутира во распон од 25,1 милион евра во февруари до 32,1 милион евра во јуни.

Во 2005 година, 68,5% од вкупната побарувачка на девизни средства на физичките лица⁸⁴ беше задоволена од страна на менувачниците, а остатокот од 31,5% преку деловните банки. Притоа, кумулативно набљудувано, во 2005 година кај дванаесет од вкупно триста и четиринаесет приватни менувачници, откупениот износ на девизни средства од физичките лица го надминува продадениот износ за повеќе од десет пати. Останатите приватни менувачници имаат релативно урамнотежен сооднос помеѓу продадените и откупените девизни средства од населението.

Графикон 54

Движење на прометот на менувачкиот пазар
(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Од аспект на валутната структура, во 2005 година еврото учествува со 80,7% во структурата на побарувачката на девизни средства на менувачкиот пазар, додека учеството на американскиот долар изнесува 9,8%. Во 2004 година, еврото учествува со 78,7% во структурата на побарувачката на девизни средства на менувачкиот пазар, додека учеството на американскиот долар изнесува 10,7%. Анализата на валутната структура на понудата на девизи на менувачкиот пазар покажува просечно учество на еврото од 57,5%, швајцарскиот франк учествува со 26,4% и американскиот долар со 10,7%. Во 2004 година, еврото учествува со 52,9% во структурата на понудата на девизни средства на менувачкиот пазар, швајцарскиот франк учествува со 32,9%, а учеството на американскиот долар изнесува 8,9%.

84. Вклучително резиденти и нерезиденти.

Прилог 4 Мерење притисоци на девизен пазар

Индексот на притисоци на девизниот пазар - ИПДП (EMPI-Exchange Market Pressure Index) претставува индикатор на присуство (односно отсуство) на валутна криза и овозможува лоцирање на промените кои настанале поради притисоците на девизниот пазар. ИПДП се базира врз можностите кои ѝ стојат на располагање на централната банка во одбрана на девизниот курс: намалување на девизните резерви, зголемување на каматните стапки или депресијација на девизниот курс. Следствено, опфатеноста на девизниот курс, каматните стапки и девизните резерви во индексот овозможува јасна слика за тоа каде се настанати промени под влијание на притисоците на девизниот пазар. Овој пристап им одговара за земји коишто имаат режим на раководено флукуирачки девизен курс, но корисен е и за земји со режим на фиксен девизен курс, бидејќи не ги одразува само движењата на девизниот курс туку и динамиката на девизните резерви и каматните стапки.

Една од можните варијанти за пресметка на овој индекс ги вклучува процентуалните промени на номиналниот девизен курс (e), промената на каматниот диференцијал како разлика помеѓу домашните и странските каматни стапки ($i_{d,t} - i_{f,t}$) и процентуалната промена на соодносот помеѓу девизните резерви и најтесната дефиниција на паричната маса ($NIR / M1$), или изразено со формула⁸⁵:

$$EMP = [(\alpha\% \Delta e) + (\beta \Delta(i_{d,t} - i_{f,t})) - (\gamma(\% \Delta NIR / M1))]]$$

Индексот има критични или т.н. екстремни вредности кои сигнализираат криза и кои се дефинирани на следниов начин: $EMP > 1.5 \sigma_{EMP} + \mu_{EMP}$, каде што σ е стандардна девијација на индексот, а μ е средна вредност на индексот.

ИПДП за Република Македонија е конструиран со извесни модификации. Имено, индексот е составен од следниве варијабли (на дневна основа): номинален девизен курс МКД/ЕУР, просечна пондерирана каматна стапка на меѓубанкарскиот пазар на пари (странската каматна стапка е претпоставено дека е константна, имајќи ги предвид ретките и мали промени) и сооднос на девизните трансакции на НБРМ и примарните пари.

$$EMP_{mk} = \alpha\% \Delta ER_{mk/eur} + \beta \Delta MMIR - \lambda\% \Delta (FXT / M0)$$

каде $ER_{mk/eur}$ е дневен номинален девизен курс МКД/ЕУР, $MMIR$ е дневна просечна пондерирана меѓубанкарска каматна стапка (МБКС) и $FXT/M0$ е соодносот помеѓу дневните интервенции на НБРМ на девизниот пазар и примарните пари (употребата на $M0$ наместо $M1$ е заради немање расположлив податок за $M1$ на дневна основа).

85. Barry Eichengreen, Andrew Rose and Charles Wyplosz, "Contagious Currency Crises: First Tests," *Scandinavian Journal of Economics* 98(4), 1996, pp. 463-84.

Имајќи ја предвид примената на стратегијата на таргетирање на девизниот курс во Република Македонија (режим на фиксен девизен курс), турбуленциите на девизниот пазар се неутрализираат со промени во поставеноста на монетарната политика или преку директни интервенции на девизниот пазар. Следствено, промените во ИПДП за Република Македонија би биле главно детерминирани од промените во девизните резерви или од промените во репрезентативната каматна стапка. Со оглед на тоа што ИПДП претставува индикатор за валутна криза, во случајот на Република Македонија овој индекс претставува корисна алатка за оценка на сериозноста на турбуленциите на девизниот пазар.

Пресметките на ИПДП се направени за периодот од 2001 до 2005 година (на дневна основа) и се добиени следниве резултати:

Коефициенти: $\text{Alpha}=950,58$

$\text{Beta}=2,27$

$\text{Gamma}=44,81$

EMPI: Стандардна девијација= $1,7656717$

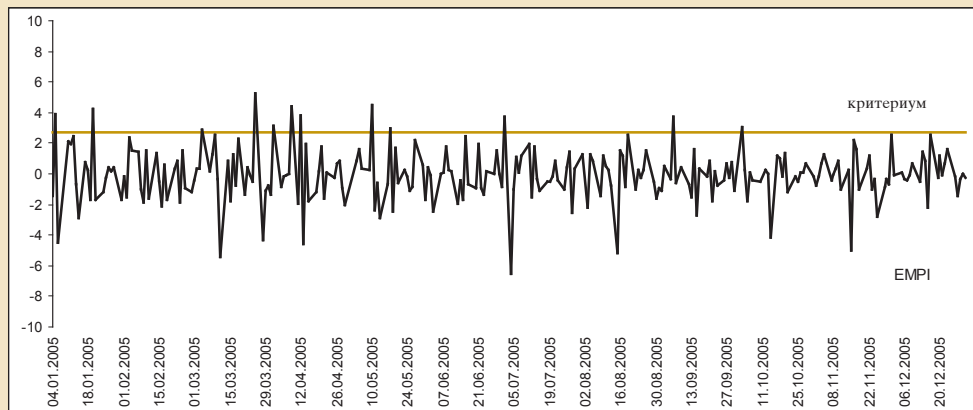
Средна вредност= $0,018478$

Критична вредност (критериум)= $2,666986$

Со споредување на добиените вредности за EMPI со утврдениот критериум, во **2005 година** се забележуваат дванаесет сигнали за присуство на валутна криза, односно во дванаесет случаи вредностите на EMPI се над утврдениот критериум (сите останати вредности на ИПДП од вкупно двесте педесет и три опсервации се под утврдениот критериум). Поголем број од сигналите се регистрирани во првата половина на годината. Најголем дел од вкупните регистрирани сигнали во 2005 година (67%) потекнуваат од промената кај девизните трансакции на НБРМ (односно девизните резерви), што покажува дека настанатите притисоци биле неутрализираани преку интервенции на девизниот пазар од страна на НБРМ (нето-откуп на девизи).

Добиените резултати укажуваат на многу мал процент на кризни појави во текот на 2005 година (само 4,7%). Тоа укажува дека во набљудуваниот период генерално не се појавиле екстремни подолготрајни промени во поставеноста на монетарната политика, интервентната политика на НБРМ или номиналниот девизен курс. Процентот на кризни појави во периодот 2001 - 2005 година е исто така многу низок и изнесува, во просек, 3,6%.

Графикон 55
ИПДП за Република Македонија

Извор: НБРМ.

Тетрадрахма (сребро) искована во период кога
Македонија била под римски протекторат (158-150/149 п.н.е.).
Од колекцијата на НБРМ.

Надворешен сектор

V. Надворешен сектор

5.1. Биланс на плаќања

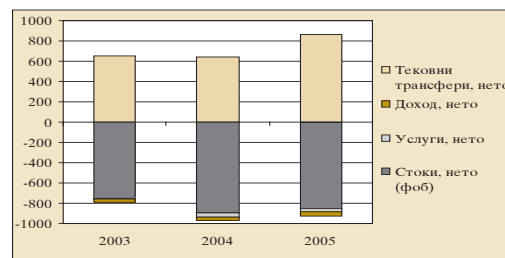
Зголемениот степен на либерализација на трговската размена со намалувањето на царините по влезот во Светската трговска организација (а во согласност со Спогодбата за стабилизација и асоцијација со Европската унија), порастот на светската цена на нафтата и металите, како и интензивираната производствена активност доведоа до натамошно зголемување на надворешнотрговската размена на Република Македонија во 2005 година. Притоа, во услови на побрза динамика на пораст на извозот во однос на увозот на стоки во 2005 година беше забележано намалување на трговскиот дефицит во однос на претходната година. Ваквите движења во стоковната размена поволно се одразија врз билансот на услуги, каде беше регистрирано намалување на дефицитот. Во рамки на тековните трансфери се регистрирани исклучително високи девизни приливи врз основа на приватни трансфери. Единствено кај билансот на доход во 2005 година беше забележано зголемување на дефицитот, заради зголемените одливи за исплатени дивиденди во странство. Ваквите движења во тековните трансакции со странство доведоа до значително намалување на дефицитот во тековната сметка од билансот на плаќања, при што неговото учество во БДП се намали за 6,4 процентни поени и се сведе на 1,3%⁸⁶. Истовремено, дефицитот на тековната сметка од билансот на плаќања без официјалните трансфери изнесува 2,5% од БДП (наспроти 9% во 2004 година). Покрај значајниот придонес на тековните трансфери во однос на салдото во тековната сметка, главни компоненти на финансирање на дефицитот во тековната сметка во 2005 година се приливите на странските директни и портфолио-инвестиции и долгорочните заеми и кредити.

Графикон 56

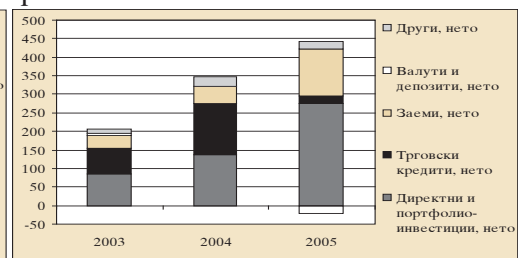
Компоненти на билансот на плаќања

(во милиони евра)

тековна сметка

финансиска сметка

Извор: Народна банка на Република Македонија.

86. Процент податок за бруто домашниот производ за 2005 година, пресметан во евра по просечен годишен курс на денарот во однос на еврото.

5.1.1. Тековна сметка

Како резултат на зголемените приливи кај одделните компоненти на тековната сметка, со исклучок на доходот, во 2005 година е регистрирано значително намалување на дефицитот во тековната сметка (за 271,8 милиони евра на годишна основа), кој изнесува 61,8 милиони евра. Притоа, најголем придонес за намалувањето на дефицитот во тековната сметка имаат зголемените нето-приливи на приватни трансфери за 229,2 милиона евра. Истовремено, подобрените перформанси во размената на стоки и услуги доведоа до намалување на дефицитот кај овие категории за 40,5 милиони евра и 16,2 милиона евра, соодветно.

Табела 22

Тековна сметка од билансот на плаќања¹
(во милиони евра)

	2003	2004	2005
Стоки, нето (f.o.b.)	-750,2	-894,0	-853,4
Извоз	1.203,2	1.343,1	1.642,2
Увоз	-1.953,5	-2.237,1	-2.495,6
Услуги, нето	-9,0	-43,4	-27,2
Прилив	288,2	327,8	380,6
Одлив	297,2	371,2	407,9
Доход, нето	-28,2	-33,2	-44,4
од кој: камата, нето	-27,8	-21,2	-20,7
Тековни трансфери, нето	650,3	637,0	863,2
Официјални	89,4	55,4	52,5
Приватни	560,9	581,5	810,7
Тековна сметка	-137,2	-333,6	-61,8
Тековна сметка, % од БДП	-3,3%	-7,7%	-1,3%
Тековна сметка, без официјални трансфери, % од БДП	-5,5%	-9,0%	-2,5%

1/ Претходни податоци.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во услови на зголемена понуда на извозни стоки и истовремен пораст на домашната побарувачка на увозни стоки, *вкуната на надворешнонтрговска размена*⁸⁷ на Република Македонија во 2005 година се зголеми за 14,7% и достигна 4.244,5 милиони евра. Со тоа, нејзиното учество во БДП во 2005 година се зголеми за 6 процентни поени и изнесува 91,6%. Притоа, поинтензивниот пораст на извозот од увозот на стоки

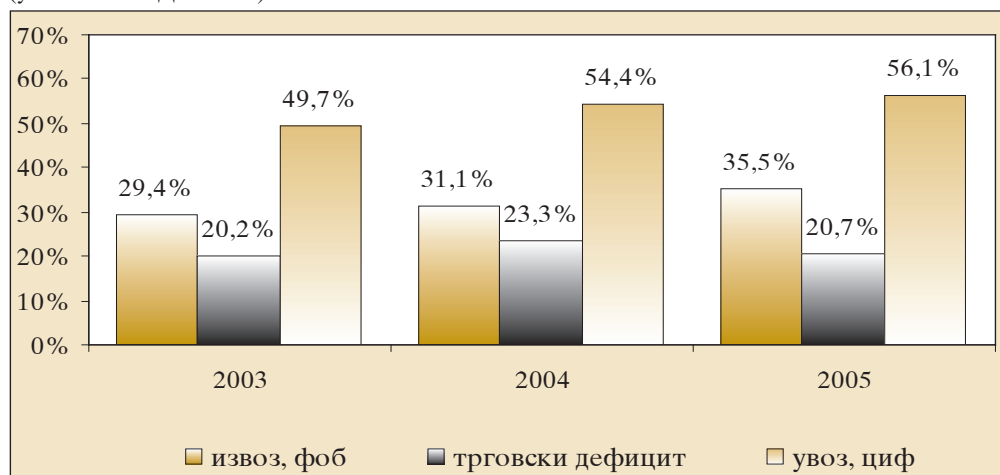
87. Извор: Претходни податоци на Државниот завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија. Извозот на стоки е прикажан на f.o.b. основа, додека увозот на стоки е прикажан на s.i.f. основа. Извозот и увозот се разликуваат од износите во билансот на плаќања од методолошки причини.

доведе до годишен пад на дефицитот во надворешнотрговската размена⁸⁸ на Република Македонија во 2005 година од 5%, при што неговото учество во БДП се намали за 2,6 процентни поени и изнесува 20,7%. Истовремено, извозот обезбедува поголема покриеност на увозот за 6 процентни поени (63,2%).

Графикон 57

Извоз, увоз и трговски дефицит

(учество во БДП во %)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Интензивираната производствена и извозна активност на металопреработувачката индустрија во 2005 година, порастот на берзанските цени на никелот, железото и челикот и на бакарот инициран од зголемената светска побарувачка, како и значајниот пораст на цената на нафтата и нафтните деривати на светските берзи, се главните фактори кои детерминираа пораст на *извозот на стоки* од 22,1%. Притоа, анализирано по категории производи⁸⁹, најголем придонес за порастот на извозот на стоки од Република Македонија во 2005 година има зголемениот извоз на железо и челик и на нафтени деривати (од 34,4% и 22,8%, соодветно). Имено, извозот на железо и челик во 2005 година вредносно се зголеми за 31,4%, (при пораст на извезените количини и просечната-фактичка цена⁹⁰ од 23,7% и 6,3%, соодветно). Притоа, треба да се има предвид и пониската

88. Концентрацијата на одделните компоненти на надворешнотрговската размена на Република Македонија мерена според Hefindahl-Hirschman-овиот индекс во 2005 година покажува зголемена диверзификација на страната на извозот (0,251 во 2005 година, наспроти 0,271 во 2004 година), додека на страната на увозот е забележана зголемена концентрација (0,110 во 2005 година наспроти 0,097 во 2004 година).

89. Класифицирани според секторите на Стандардната меѓународна трговска класификација (СМТК).
90. Извор: www.worldbank.org; commodity price index; пресметките се извршени во НБРМ. Просечната цена на никелот во 2005 година изнесува 14.744 САД долари за метрички тон, што претставува пораст од 6,7% во однос на претходната година (анализирајќи во периодот од 1990 година наваму, историски највисока цена на никелот од 16.932 САД долари за метрички тон беше регистрирана во мај 2005 година); Просечната цена на железото во 2005 година изнесува 65 центи за единица метрички тон и е повисока за 71,5% во однос на просечната цена регистрирана во 2004 година; Просечната цена на топоваланите и ладноваланите производи од челик оствари пораст од 20,8% и 26% и изнесува 733,3 САД долари за метрички тон и 633,3 САД долари за метрички тон, соодветно. Просечната цена на ламарината во 2005 година од 738 центи за килограм, регистрира пад од 13,3% во однос на просечната цена во 2004 година (851,3 центи за килограм).

споредбена основа во 2004 година, со оглед на тоа дека еден од позначајните извозни металургиски капацитети не беше активен во првата половина од 2004 година. Интензивираниот извоз на нафтени деривати во 2005 година (за 2,1 пати на годишна основа) е детерминиран од зголемените извезени количини и од порастот на фактичката цена (на годишна основа пораст од 53,2% и 47,1%, соодветно). Од останатите групи производи, зголемен извоз е остварен кај овошјето и зеленчукот (за 37,8%), тутунот (за 43,2%) и металната руда (за 3,2 пати). Зголемениот извоз на метална руда (главно бакарни руди и концентрати) се должи на интензивираната активност на еден позначаен рударски капацитет по рестартирањето во почетокот на втората половина на 2005 година.

Табела 23

Придонес во вкупниот пораст на извозот на стоки по групи производи според СМТК

Групи производи	промена во апсолутен износ		
	2004	2005	во милиони евра
Вкупен извоз на стоки	1.345,9	1.643,5	297,6
<i>Производи за храна</i>	101,4	135,0	33,6
од кои: овошје и зеленчук	51,2	70,6	19,4
<i>Пијалаци и шуџун</i>	101,3	131,3	30,0
од кои: тутун и преработки	57,3	82,1	24,8
<i>Суровини освен гориво</i>	35,5	55,0	19,5
од кои: метална руда и метални отпадоци	8,3	26,9	18,5
<i>Минерални горива, мазива и сл.</i>	62,7	132,6	69,9
од кои: нафта и производи од нафта	60,4	128,2	67,8
<i>Производи класирани по материјали</i>	438,8	546,7	107,8
од кои: железо и челик	325,4	427,6	102,2
<i>Разни горивни производи</i>	459,3	475,3	16,0
од кои: облека	394,4	401,0	6,6
			придонес во
	учество во вкупен извоз	вкупен пораст	(во %)
	(во %)	(во %)	
Овошје и зеленчук	3,8	4,3	6,5
Тутун и преработки	4,3	5,0	8,3
Метална руда и метални отпадоци	0,6	1,6	6,2
Нафта и производи од нафта	4,5	7,8	22,8
Железо и челик	24,2	26,0	34,4
Облека	29,3	24,4	2,2
Вкупно овие производи	66,7	69,1	80,4

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

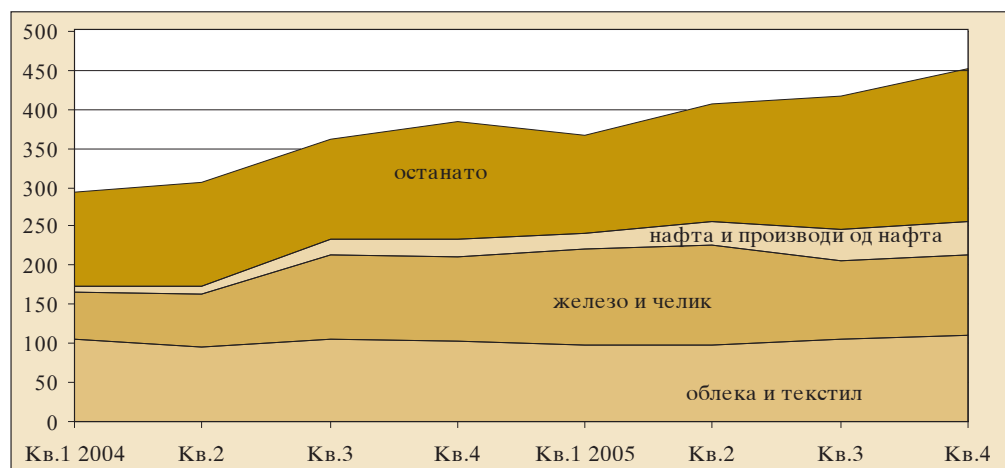
Ваквата динамика кај одделните групи извозни производи доведе до структурни поместувања во вкупниот извоз во 2005 година во насока на зголемено учество на железото и челикот и на нафтениите деривати (за 1,8 процентни поени и 3,3 процентни поени, соодветно) и намалено учество на облеката (за 4,9 процентни поени). Сепак, во 2005 година е остварен зголемен извоз на облека на годишна основа од 1,7%. Ваквата динамика на

извозот на облека потврдува дека зголемената конкуренција од Кина при пласманот на овие производи на странските пазари имаше незначителен негативен ефект врз извозот на облеката од Република Македонија само во првиот квартал на 2005 година (на годишна основа пад од 9%, главно на пазарите во Соединетите Американски Држави), додека во останатите квартали на годината е регистриран пораст (годишен пораст во вториот и третиот квартал од идентични 2,5%, а во четвртиот квартал пораст од значителни 11,2%).

Графикон 58

Динамика на извозот по групи производи

(во милиони евра)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Високиот степен на зависност на македонската економија од увоз, намаленото царинско оптоварување на увозот од почетокот на годината (во согласност со Спогодбата на СТО и ССА со ЕУ)⁹¹ и порастот на цената на нафтата на светските берзи, се главните фактори коишто делуваа во насока на пораст на *увозот на стоки* во 2005 година од 10,5%. Истовремено, треба да се има предвид високата споредбена основа во 2004 година, особено во четвртиот квартал на 2004 година, кога беше реализиран зголемен увоз на железо и челик за потребите на рестартираниот металургиски капацитет во мај 2004 година, како и висок увоз на возила заради најавите на Владата на РМ за повторно воведување акциза во почетокот на 2005 година⁹². Анализирани по производи, ваквата динамика на увозот главно е детерминирана од зголемениот увоз на нафта и нафтени деривати и на електрична енергија, чиј придонес во порастот на увозот изнесува 58% и 9,7%, соодветно.

91. Согласно со зачленувањето на Република Македонија во СТО, од 1 јануари 2005 година се намалија царините на одделни производи, при што просечната царинска стапка се намали од 11,23% во 2004 година, на 10,12% во 2005 година. Просечната царинска стапка на земјоделските и индустриските производи од 19,88% и 8,59%, соодветно, во 2004 година, се намали на 18,15% и 7,68%, соодветно, во 2005 година.

92. Увозот на возила во 2004 и 2005 година изнесува 150,3 милиони евра и 131,6 милиони евра, соодветно.

Табела 24

Увоз на нафта, нафтени деривати и електрична енергија

	2004	2005	2005-2004	2005/2004	2004	2005	2005
	износ		промена во апсолутен износ во милиони евра	стапки на промена во (%)	структура (во%)		придонес во порастот на увозот (во%)
1.Увоз на стоки на Република Македонија	2.354,0	2.601,0	247,0	10,5			
2.Увоз на енергенси	319,9	499,2	179,3	56,1	13,6	19,2	72,6
Нафта и нафтени деривати	240,8	384,1	143,3	59,5	10,2	14,8	58,0
суро̀ва нафта (во мил. евра)	192,2	320,4	128,2	66,7	8,2	12,3	51,9
количина во тони	842.197,9	950.741,6	108.543,6	12,9			
фактичка цена за 1 кг	0,23	0,34	0,11	47,7			
масла добиени од нафта (во мил. евра)	48,6	63,6	15,1	31,0	2,1	2,4	6,1
количина во тони	141.125,4	139.132,7	-1.992,7	-1,4			
фактичка цена за 1 кг	0,34	0,46	0,11	32,9			
Електрична енергија (во мил. евра)	31,7	55,7	23,9	75,4	1,3	2,1	9,7

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Увозот на енергија во 2005 година оствари пораст на годишна основа од 56,1%, со што неговото учество во вкупниот увоз на стоки се зголеми за 5,6 процентни поени и достигна 19,2%. Во рамки на одделните видови енергенси највисок пораст е забележан кај увозот на електрична енергија (од 75,4%), кој во услови на мал пораст на фактичката цена, пред сè се должи на порастот на увезените количини за задоволување на зголемените потреби на индустриското производство и рударството (главно од Швајцарија и Србија и Црна Гора). Истовремено, увозот на суро̀ва нафта регистрира пораст од 66,7% на годишна основа, кој претставува комбиниран ефект на зголемени цени и количини (годишен пораст од 47,7% и 12,9%, соодветно), а увозот на нафтени деривати забележа годишен пораст од 31%, кој во услови на намалени увезени количини во целост претставува ценовен ефект⁹³.

Од друга страна, високата зависност на македонската извозна активност од увозот, пред сè во металургијата и текстилната индустрија (69% во 2005 година), детерминира увоз на железо и челик и нивни производи и на облека и текстил во 2005 година во износ од 311 милиони евра и 285,7 милиони евра, соодветно, што е на нивото од претходната година (311,6 милиони евра⁹⁴ и 287,2 милиона евра, соодветно). Притоа, нивното учество во вкупниот увоз во 2005 година изнесува 12% и 11%, соодветно. Високата ориентираност на македонската економија кон увоз на опрема и електрични машини⁹⁵ (со учество од 12,1% во вкупниот увоз

93. Со цел квантифицирање на ефектот од порастот на цената на нафтата и нафтените деривати врз трговскиот дефицит на Република Македонија во 2005 година, е направена симулација под претпоставка кога тековните количини во 2005 година би се реализирале по просечните цени од 2004 година. Притоа, проценетиот ефект на страната на увозот на стоки би бил понизок увоз за 119,2 милиона евра. Доколку се направи истата симулација на страната на извозот на стоки (извезени количини на нафтени деривати во 2005 година вредносно изразени по просечни цени од 2004 година), во тој случај извозот би бил понизок за 40,6 милиони евра. Следствено, проценетиот нето-ефект од порастот на цените на нафтата и нафтените деривати врз салдото на стоковната размена во 2005 година е продлабочен трговски дефицит за 78,6 милиони евра.

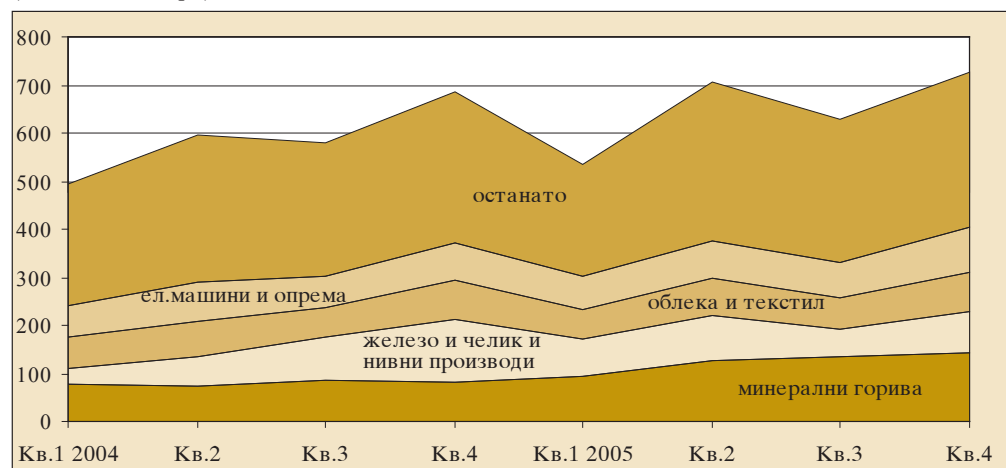
94. Во четвртиот квартал на 2004 година беше реализиран висок увоз на железо и челик од страна на рестартираниот металургиски капацитет.

95. Се однесува на тарифните броеви 84 и 85.

во 2005 година) доведе до зголемен увоз на овие производи за 26,8 милиони евра, со што тој достигна 315,3 милиони евра.

Графикон 59

Динамика на увозот по групи производи
(во милиони евра)

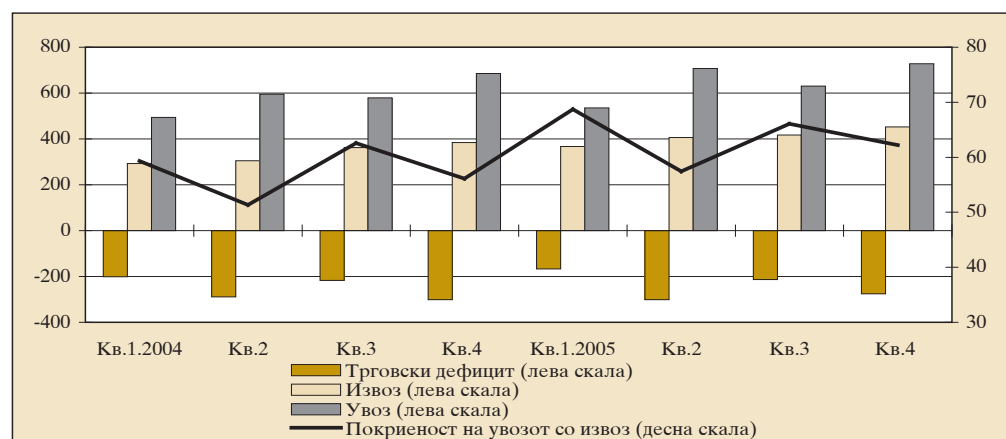

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Анализата на кварталната динамика на одделните компоненти на надворешнотрговската размена покажува постабилни движења на страната на извозот, особено почнувајќи од третиот квартал на 2004 година, што се должи на интензивираната производствена и извозна активност на рестартираниот металургиски капацитет, додека на увозната страна се регистрирани циклични квартални движења, при што вториот и четвртиот квартал се карактеризират со значително повисок увоз во споредба со првиот и третиот квартал од годината.

Графикон 60

Динамика на надворешнотрговската размена по квартали
(во милиони евра)

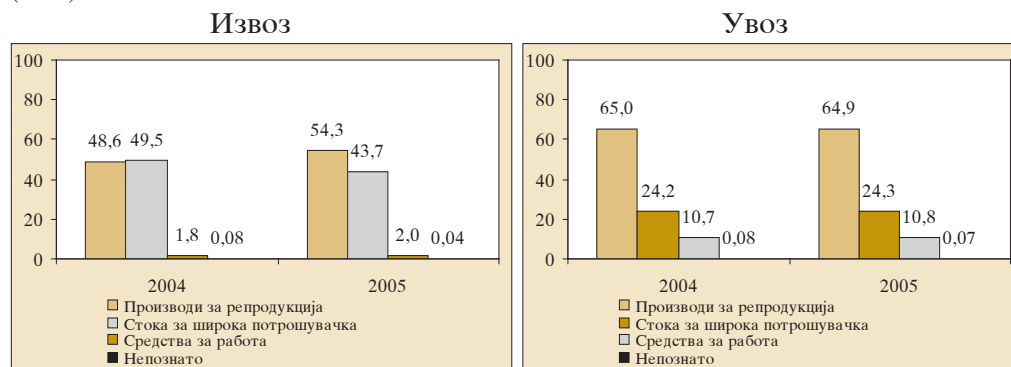

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Анализата на надворешнотрговската размена според економската намена на производите во 2005 година посочува дека производите за репродукција имаат доминантно учество во структурата на извозот и на увозот од 54,3% и 64,9%, соодветно. Анализата од аспект на динамиката покажува дека во споредба со претходната година, на страната на извозот се забележани промени во насока на зголемено учество на производите за репродукција и намалено учество на стоките за широка потрошувачка (на годишна основа за 5,7 процентни поени и 5,8 процентни поени, соодветно).

Графикон 61

Стоковна размена на Република Македонија според економската намена на производите
(во%)

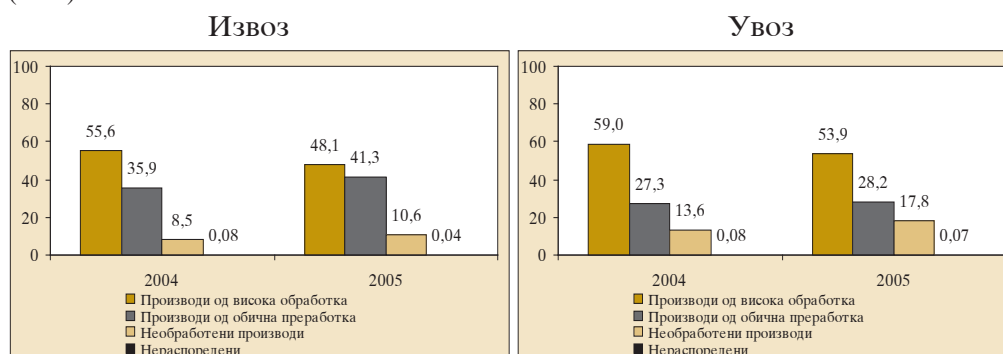

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Анализата на производите во зависност од степенот на обработка покажува дека најголем дел од извозот и увозот во 2005 година отпаѓа на производи со висок степен на обработка (48,1% и 53,9%, соодветно). Исто така, на страната на извозот учеството на производи со обична преработка е високо (41,3%), а застапеноста на необработените производи изнесува 10,6%. Истовремено, на страната на увозот 28,2% од вкупниот увоз отпаѓаат на производи со обична преработка и 17,8% на необработени производи. Анализата од аспект на динамиката на страната на извозот покажува поголема застапеност на производите со обична преработка (за 5,4 процентни поени, главно заради зголемениот извоз на железо и челик и нафтени деривати), а намалена кај производите со висок степен на обработка (за 7,5 процентни поени), а на страната на увозот е забележано зголемено учество на необработените производи (за 4,2 процентни поена, што се должи на зголемениот увоз на енергија), при едновремено намалување на учеството на производите со висок степен на обработка (за 5,1 процентен поен).

Графикон 62

Стоковна размена на Република Македонија според степенот на обработка на производите во 2005 година
(во%)

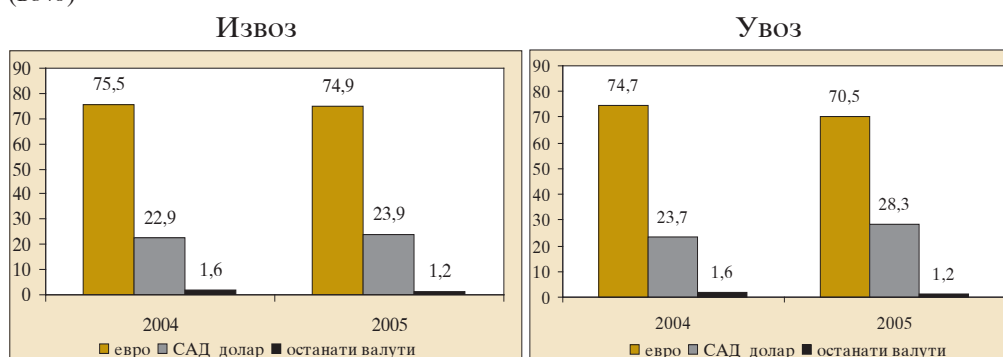

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Анализата на надворешнотрговската размена според валутната структура во 2005 година покажува намалена застапеност на еврото (за 2,8 процентни поени во однос на 2004 година), а пораст на учеството на американскиот долар (за 3,2 процентни поена), што е во тесна врска со зголемениот увоз на нафта и нафтени деривати кој главно се плаќа во американски долари. Еврото има доминантно учество на страната на извозот и увозот на стоки (од 74,9% и 70,5%, соодветно), кое бележи намалување во однос на 2004 година (од 0,6 процентни поени и 4,2 процентни поена, соодветно). Од друга страна, учеството на американскиот долар во извозот и увозот на стоки во 2005 година е зголемено за 1 процентен поен и 4,5 процентни поени, соодветно.

Графикон 63

Валутна структура на надворешнотрговската размена на Република Македонија
(во%)

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Анализата на географската дистрибуција на надворешнотрговската размена во 2005 година ја покажува високата ориентираност на македонската економија кон Европската унија, која има доминантно учество во вкупната надворешнотрговска размена од 48,4%. Од аспект

на компонентите на размената, оваа групација земји учествува со 53% и 45,5%, соодветно, во вкупниот извоз и увоз на стоки. Високата зависност на македонската економија од суровински ресурси (нафта и останати суровини, главно железо и челик) детерминира интензивна размена со земјите од Централна и Источна Европа, чие учество во вкупната размена во 2005 година изнесува 18,2% (17% во 2004 година). Република Македонија реализира интензивна надворешнотрговска размена со републиките на поранешна СФРЈ, чие учество во вкупната размена во 2005 година е зголемено за 0,9 процентни поени и изнесува 18,1%.

Табела 25

Географска дистрибуција на надворешнотрговската размена на Република Македонија

	2004					2005				
	Извоз	Увоз	Вкупна размена	Трговско салдо	Покриеност на увозот со извоз во (%)	Извоз	Увоз	Вкупна размена	Трговско салдо	Покриеност на увозот со извоз во (%)
Европска унија	768,2	1.173,4	1.941,6	-405,2	65,5	870,7	1.183,5	2.054,2	-312,9	73,6
Германија	254,3	295,5	549,7	-41,2	86,1	291,9	270,1	562,1	21,8	108,1
Грција	184,0	227,5	411,5	-43,6	80,9	251,9	239,2	491,1	12,6	105,3
Италија	107,9	135,8	243,7	-27,8	79,5	136,4	156,4	292,8	-19,9	87,2
Останати	222,0	514,6	736,6	-292,6	43,1	190,5	517,8	708,3	-327,3	36,8
Земји од Централна и Источна Европа и поранешен СССР	80,4	544,0	624,4	-463,7	14,8	108,9	664,8	773,7	-556,0	16,4
Русија	15,8	217,2	233,0	-201,3	7,3	17,3	343,6	360,8	-326,3	5,0
Бугарија	41,3	169,0	210,2	-127,7	24,4	61,7	188,3	250,0	-126,6	32,8
Романија	1,5	89,8	91,2	-88,3	1,6	3,4	51,5	54,9	-48,1	6,6
Останати	21,8	68,1	89,9	-46,3	32,0	26,5	81,5	108,0	-55,0	32,5
Републики на поранешна СФРЈ	370,7	262,2	632,9	108,4	141,3	477,9	292,3	770,3	185,6	163,5
Србија и Црна Гора	279,3	196,2	475,5	83,2	142,4	371,9	212,5	584,4	159,4	175,0
Останати	91,3	66,1	157,4	25,2	138,2	106,0	79,8	185,9	26,2	132,8
Останати земји	126,7	352,9	479,6	-226,3	35,9	186,1	460,3	646,3	-274,2	40,4
Кина	1,0	65,9	67,0	-64,9	1,6	7,6	92,6	100,3	-85,0	8,3
Останати	125,6	287,0	412,6	-161,4	43,8	178,4	367,7	546,1	-189,2	48,5
ВКУПНО	1.345,9	2.354,0	3.699,9	-1.008,0	57,2	1.643,5	2.601,0	4.244,5	-957,4	63,2

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија, а пресметките во евра се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Анализата на десетте најзначајни трговски партнери покажува дека и во 2005 година најголем дел од размената Република Македонија ја остварува со традиционалните трговски партнери: Германија, Србија и Црна Гора и Грција, чие вкупно учество во надворешнотрговската размена е непроменето во однос на претходната година и изнесува 38,6%. Притоа, покриеноста на увозот со извоз на трите најзначајни надворешнотрговски партнери во 2005 година, бележи пораст на годишна основа (за 32,6, 22 и 24,4 процентни поени, соодветно), што укажува на поголема застапеност на македонските производи на пазарите на овие земји.

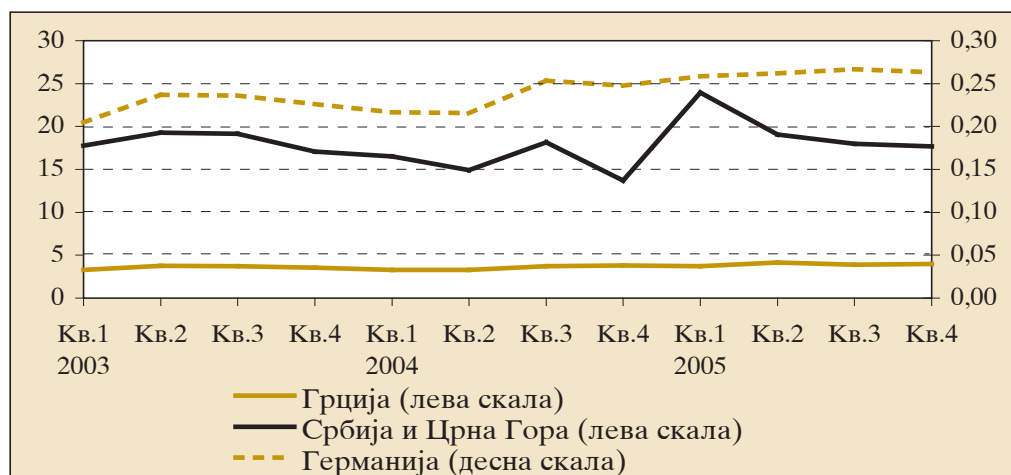
Од аспект на одделните земји, Република Македонија оствари највисок суфицит во размената на стоки со Србија и Црна Гора во износ од 159,4 милиони евра (највисок од осамостојувањето, главно заради зголемениот извоз на нафтени деривати), остварувајќи притоа највисока стапка на покриеност на увозот со извоз од 175%, а во размената со Русија е остварен највисок дефицит во износ од 326,3 милиони евра и најниска стапка на покриеност на увозот со извоз од 5% (заради високиот увоз на нафта). Во 2005 година на листата на десетте најзначајни земји-партнери

се најде Кина, чие учество во вкупната размена на Република Македонија со странство се зголеми за 0,6 процентни поени и изнесува 2,4%, што се должи на интензивираниот увоз на стоки од Кина (пораст на годишна основа од 40,5%).

Графикон 64

Учество на извозот на Република Македонија во увозот на трите најзначајни трговски партнери

(во%)

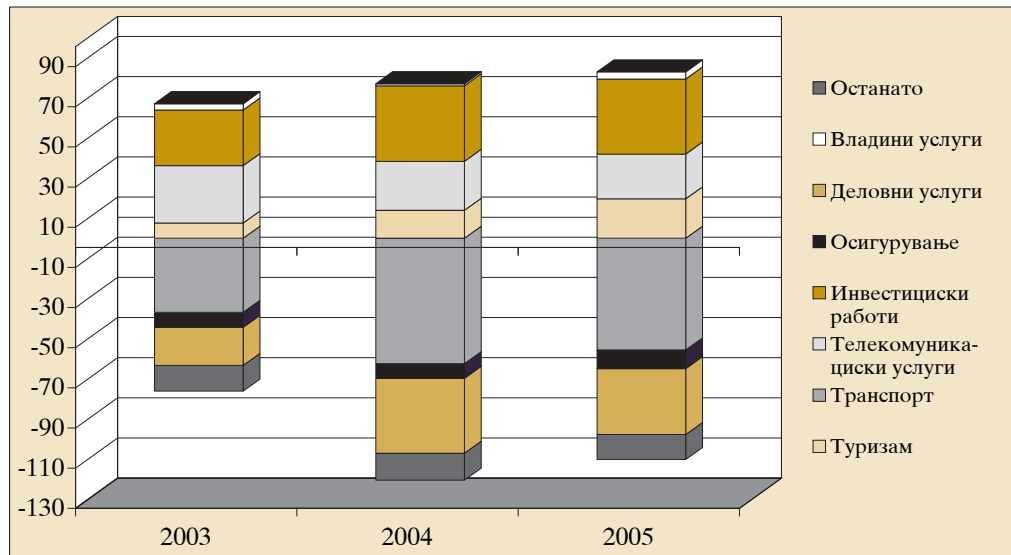
Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија; Централни банки на соодветните земји; Пресметки се извршени во Народна банка на Република Македонија.

Поволните движења во стоконата размена со странство доведоа до намалување на дефицитот во размената на *услуги*. Така, во услови на побрза динамика на пораст на приливите во однос на порастот на одливите за услуги (од 16,1% и 9,9%, соодветно) во 2005 година е остварен помал дефицит (за 16,2 милиона евра на годишна основа), кој изнесува 27,2 милиона евра. Во 2005 година се извршени услуги во износ од 380,6 милиони евра (годишен пораст за 52,9 милиони евра). Најголем придонес за зголемените приливи на услуги во 2005 година имаат зголемените приливи за реализирани транспортни и деловни услуги (за 17,1 милион евра и 15,2 милиона евра, соодветно), што се должи пред сè на интензивираната извозна активност. Истовремено, остварени се зголемени приливи врз основа на туризам (за 17,8 милиони евра и 9,9 милиони евра во споредба со 2003 и 2004 година, соодветно), што укажува на зголемена атрактивност на Република Македонија за странските туристи. Во 2005 година се примени услуги од страна на нерезиденти во износ од 407,9 милиони евра (годишен пораст за 36,7 милиони евра). Притоа, најголем пораст е регистриран кај деловните и транспортните услуги (за 10,7 милиони евра и 10,3 милиони евра, соодветно), што се должи на порастот на увозот на стоки. Кај телекомуникациските и инвестициските услуги (кои вообичаено се карактеризираат со позитивно салдо) во 2005 година се остварени намалени нето-приливи (за 2,1 милион евра и 0,2 милиона евра, соодветно), кои изнесуваат 22,3 милиони евра и 37,4 милиони евра, соодветно.

Графикон 65

Салдо на одделните категории услуги

(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во *подбилансој доход*, во 2005 година е регистрирано зголемување на дефицитот за 11,2 милиона евра, што се должи главно на зголемените девизни одливи за исплата на дивиденди кон нерезиденти. Воедно, во 2005 година се регистрирани зголемени девизни приливи врз основа на надомест на вработени резидентни лица (за 4,6 милиони евра), што во одредена мерка ги неутрализира ефектите од репатријацијата на профитот кај странските директни инвеститори (повисок за 14,9 милиони евра). Врз основа на камата се остварени нето-одливи на девизни средства во износ од 20,7 милиони евра, кои се на нивото од претходната година. Притоа се реализирани повисоки приливи на камата на официјалните девизни резерви и на девизните депозити на деловните банки во странство (за 7,6 милиони евра), кои се неутрализираани од повисокиот износ на платена камата на странските кредитори за користените долгорочни и краткорочни кредити (за 7,1 милион евра).

Зголемените нето-приливи од *тековни трансфери* во 2005 година во значителна мера придонесоа за намалување на дефицитот во тековната сметка од билансот на плаќања.

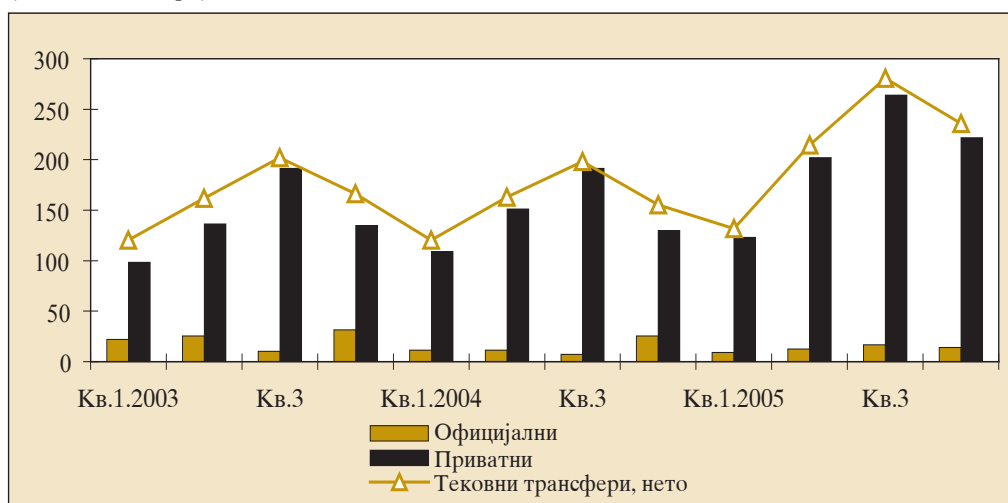
Во услови на намалени нето-девизни приливи од официјални трансфери (за 3 милиони евра), повисоките нето-девизни приливи врз основа на тековни трансфери (за 226,2 милиони евра) во целост произлегуваат од зголемените приватни трансфери. Така, нето-приливите на девизни средства врз основа на приватни трансфери во 2005 година во износ од 810,7 милиони евра, на годишна основа остварија пораст од 229,2 милиона евра, кој се должи главно на зголемените нето-приливи врз основа на менувачко работење (за 198,6 милиони евра), додека порастот кај останатите нето-приватни трансфери (главно пензии, ренти и инвалиднини) и нето-дознаки

изнесува 23,2 милиона евра и 7,4 милиони евра, соодветно. Ваквата динамика на одделните компоненти на приватните трансфери детерминира промени во структурата на приватните трансфери, така што во 2005 година учеството на нето-приливите од менувачкото работење се зголеми за 7,2 процентни поена и достигна 68,4%. Зголемените нето-приливи на приватни трансфери во 2005 година покриваа 95% од трговскиот дефицит (наспроти 74,8% во 2003 година и 65,1% во 2004 година), што упатува на сè поголемото значење на приватните трансфери за финансирањето на дефицитот на тековната сметка.

Графикон 66

Тековни трансфери, нето

(во милиони евра)

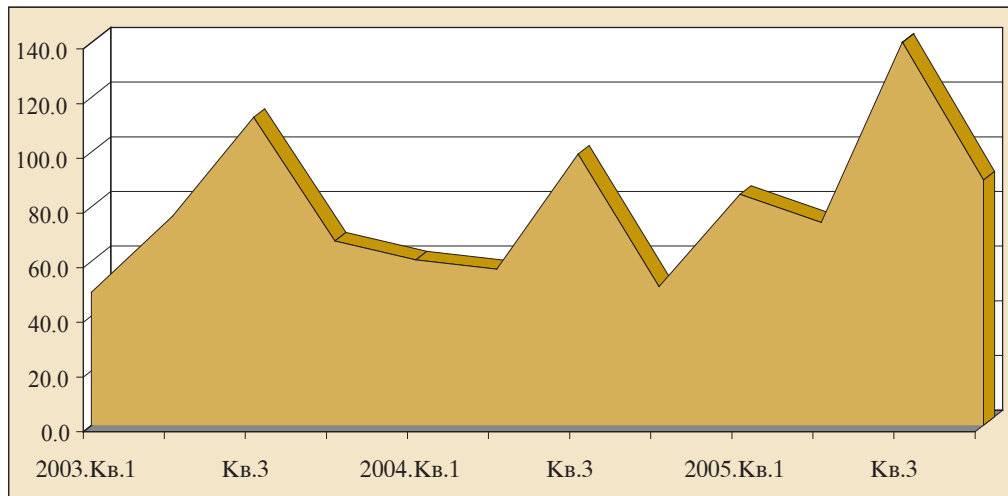
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Приливите на средства врз основа на официјални трансфери во 2005 година се на минатогодишното ниво и изнесуваат 59,9 милиони евра (31,8 милиони евра во финансиски средства и 28,2 милиона евра во стоки). Притоа, во рамки на донациите во парични средства, 13,3 милиони евра (41,8% од вкупните донации во парична помош) се од Холандија⁹⁶ и се наменети за макрофинансиска поддршка. Вкупните одливи на донирани средства од страна на Република Македонија во странство во 2005 година изнесуваа 7,5 милиони евра и беа повисоки за 2,8 милиони евра на годишна основа (главно заради помошта во стоки за азиските земји погодени од „цунами“ во февруари 2005 година).

96. Во јули и декември 2005 година пристигнаа 6,3 милиони евра и 7 милиони евра, соодветно.

Графикон 67

Покриеност на трговскиот дефицит со приватни трансфери
(во %)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

5.1.2. Капитална и финансиска сметка

Капитално-финансиските трансакции во 2005 година доведоа до зголемени нето-девизни приливи (за 77,1 милион евра во однос на 2004 година), главно заради значителниот пораст на нето-приливите врз основа на странски директни и портфолио-инвестиции и на заеми (за 137,6 милиони евра и 77,1 милион евра, соодветно). Притоа, нивното учество во рамките на вкупните нето-финансиски приливи е доминантно и изнесува 62,2% и 28,3%, соодветно).

Табела 26

Капитална и финансиска сметка од билансот на плаќања¹⁾
(во милиони евра)

	2003	2004	2005
Капитална сметка	-5,8	-3,8	-1,7
Финансиска сметка	205,9	346,5	421,6
Директни инвестиции, нето	81,1	126,2	77,1
Портфолио инвестиции, нето *	3,0	11,3	198,0
Трговски кредити, нето	68,9	136,4	21,1
Заеми, нето	35,0	47,9	125,0
Валути и депозити, нето	5,5	-2,3	-20,7
Друго, нето**	12,5	26,9	21,1
Капитална и финансиска сметка	200,1	342,7	419,8

1) Претходни податоци.

*) Во 2005 година со приливите од еврообврзниците.

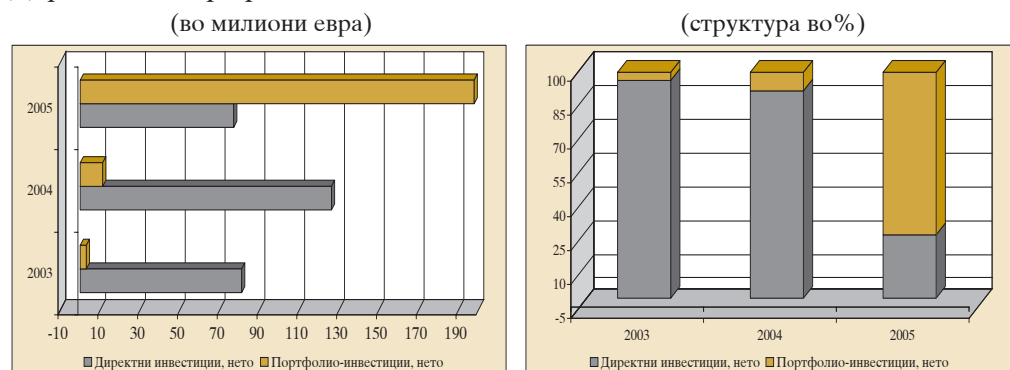
***) Достасани неплатени обврски.

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Нето-приливите врз основа на странски директни и портфолио-инвестиции во 2005 година достигнаа износ од 275,1 милион евра и претставуваа значаен извор на финансирање на дефицитот во тековните трансакции со странство. Анализата од аспект на структурниот сооднос на одделните компоненти покажува зголемено учество на портфолио-инвестициите, кои во 2005 година на нето-основа се зголемија за 186,7 милиони евра. Треба да се има предвид дека во рамки на овие приливи 149,2 милиона евра се портфолио-инвестиции врз основа на издавање должнички хартии од вредност - еврообврзници во декември 2005 година, при што приливот е наменет за целосно регулирање на обврските на Република Македонија кон Лондонскиот клуб на кредитори. Портфолио-инвестициите без приливот од еврообврзниците изнесуваат 48,8 милиони евра⁹⁷ и на годишна основа остварија пораст за 4,3 пати, што укажува на зголеменото учество на странските инвеститори на домашниот пазар на хартии од вредност, во услови на нивна либерализација.

Графикон 68

Директни и портфолио-инвестиции, нето

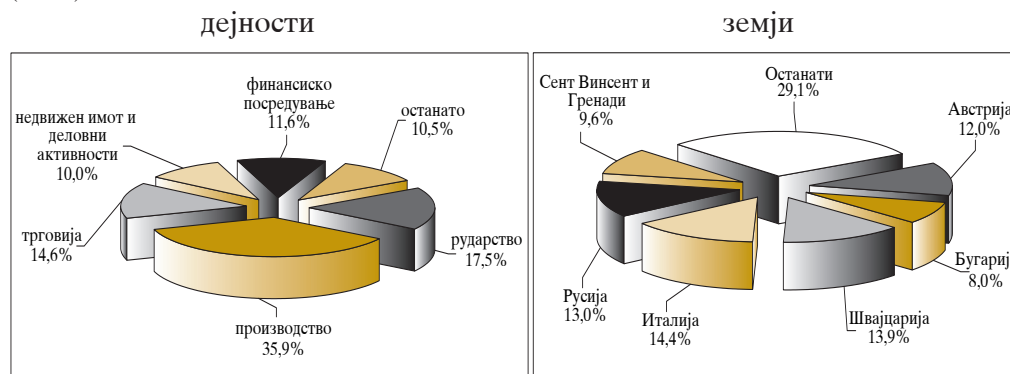
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во 2005 година приливите на странски директни инвестиции во земјата изнесуваа 89,7 милиони евра (131,8 милиони евра во 2004 година). Од аспект на дистрибуцијата по дејности, најголем дел од странските директни инвестиции во 2005 година е регистриран во производството (35,9%). Анализата на структурното учество на одделните дејности покажува зголемена заинтересираност на странските инвеститори за инвестиции во рударството и во производството (за 13,9 процентни поени и 3 процентни поени, соодветно) во однос на 2004 година. Притоа, во 2005 година во производствената дејност се инвестирани 32,2 милиона евра, кои пред сè се насочени во производството на хемикалии и хемиски производи и во производството на метални производи (9,5 милиони евра и 8 милиони евра, соодветно). Од аспект на земјите, најголем дел од инвестициите потекнуваат од Италија, Швајцарија и од Русија (во износ од 12,9 милиони евра, 12,4 милиони евра и 11,7 милиони евра, соодветно).

97. Од овој износ, 11,8 милиони евра се приливи од Европската банка за обнова и развој за прет-приватизација на „Електростопанство на Македонија“.

Графикон 69

Странски директни инвестиции во Република Македонија во 2005 година
(во %)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во 2005 година од Република Македонија се реализирани директни инвестиции во странство во износ од 3,4 милиони евра, што претставува пораст за 2,4 пати во однос на 2004 година. Притоа, најатрактивни дејности за вложување на средствата на домашните инвеститори во 2005 година се производството и рударството (64,5% и 28,1%, соодветно). Анализирани по земји, најголемиот дел од средствата на домашните инвестиции е реализиран во Албанија и Кина (во износ од 2,1 милион евра и 1 милион евра, соодветно).

Во 2005 година, врз основа на среднорочни и долгорочни заеми и кредити и краткорочни кредити е остварен поголем нето-прилив на девизни средства на годишна основа (за 77,1 милион евра), што се должи главно на повисокиот износ на новокористени долгорочни и среднорочни заеми и кредити, во услови на намалени отплати врз основа на главница по повлечени долгорочни и среднорочни средства од странски кредитори.

По високиот пораст на трговските кредити во 2004 година инициран од интензивираната надворешнотрговска активност, како и високиот авансен увоз на репроматеријали од страна на значаен металургиски капацитет, во 2005 година беше остварено значително намалување на трговските кредити (за 115,3 милиони евра). Ваквата динамика главно е детерминирана од високите плаќања, особено во првиот квартал на 2005 година, за увоз на стоки реализиран во последниот квартал на 2004 година, при што трговските нето-одливи во првиот квартал изнесуваа 45,7 милиони евра, наспроти нето-приливи во истиот период од 2004 година од 22,4 милиони евра. Во иста насока делуваше и намалениот авансен увоз на репроматеријали за металургијата во третиот квартал на 2005 година, при што беа реализирани нето-одливи од 32,1 милион евра, наспроти нето-приливи во истиот период од 2004 година од 6,8 милиони евра.

Во 2005 година кај категоријата „валути и депозити“ на нето-основа е остварен пораст на средствата во износ од 20,7 милиони евра, што се должи главно на порастот на девизните средства во ефектива на населението, кој во голема мера е резултат на повлечени средства врз основа на брз

трансфер на пари (во износ од 56,9 милиони евра), додека нето девизните средства на комерцијалните банки забележаа намалување (од 22,4 милиони евра). Во 2005 година во билансот на плаќања беа регистрирани достасани неплатени обврски од 21,1 милион евра, кои во целост се однесуваат на приватниот сектор⁹⁸.

Поволните движења на одделните тековни и капитално-финансиски трансакции во 2005 година беа причина за значителен пораст на бруто официјалните резерви од 347,9 милиони евра⁹⁹.

5.2. Девизен курс на денарот

Во согласност со применуваната стратегија на таргетирање на девизниот курс на денарот во однос на еврото, во 2005 година номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото на девизниот пазар се одржуваше на стабилно ниво. Притоа, на 31.12.2005 година девизниот курс изнесуваше 61,17 денари за едно евро, што претставува мала ап्रेसијација на денарот од 0,2% споредено со крајот на претходната година. Имено, во услови на зголемени девизни приливи од менувачкиот пазар, висок износ на користени странски кредити и заеми и поинтензивна извозна активност, во текот на целата година (освен во јануари) понудата на девизни средства од страна на банките ја надмина побарувачката на девизи. Повисоката понуда на девизи на девизниот пазар, и следствено притисоци за ап्रेसијација на домашната валута беа особено карактеристични за третиот квартал, заради високите девизни приливи од менувачкото работење. Притоа, НБРМ преку трансакциите на девизниот пазар (реализиран висок нето-откуп на девизи) и поставеноста на монетарните инструменти придонесе за успешно одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото. Имено, во 2005 година просечниот девизен курс на денарот во однос на еврото изнесуваше 61,30 денари за едно евро, наспроти 61,34 денари за едно евро во 2004 година.

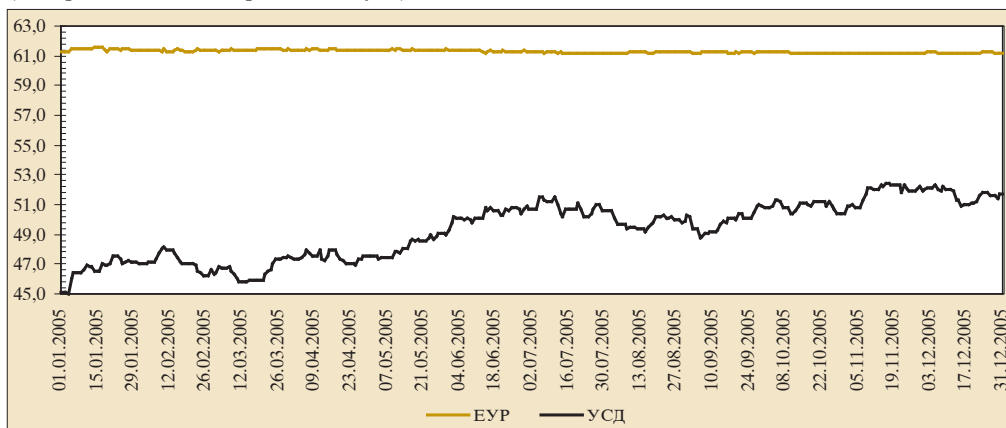
Девизниот курс на денарот во однос на еврото на менувачкиот пазар ги следеше движењата на девизниот курс на денарот во однос на еврото на девизниот пазар. Имено, во услови на постојано повисока понуда од побарувачка на девизи, во 2005 година беа забележани мали месечни апресијации на денарот во однос на еврото. Така, просечниот месечен девизен курс на денарот во однос на еврото во јануари изнесуваше 61,65 денари за едно евро, додека во ноември и декември достигна 61,42 денара за едно евро. Сепак, во 2005 година просечниот годишен девизен курс на денарот во однос на еврото остана речиси непроменет и изнесуваше 61,53 денари за едно евро (61,54 денари за едно евро во 2004 година).

98. Дел од достасаните неплатени обврски произлегува од неажурно доставена документација од приватниот сектор до НБРМ.

99. Податокот за бруто официјалните резерви прикажан во билансот на плаќања се разликува од податокот за бруто девизните резерви, поради тоа што во статистиката на билансот на плаќања се исклучуваат интервалутарните разлики и монетарното злато.

Графикон 70

Номинален девизен курс на денарот во однос на еврото и американскиот долар на девизниот пазар
(денари за единица странска валута)

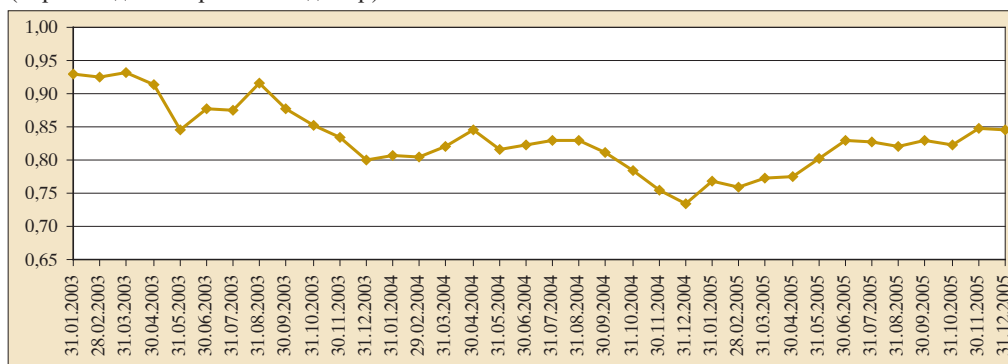

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Девизниот курс на денарот во однос на останатите странски валути е детерминиран од нивните интервалутарни односи со еврото на меѓународните девизни пазари. За разлика од претходната година, во 2005 година почна да зајакнува вредноста на американскиот долар во однос на еврото (пред сè како резултат на повеќекратното зголемување на референтната каматна стапка во САД), особено во првата половина од 2005 година. Во почетокот на втората половина на 2005 година беа забележани релативно стабилни движења, а кон крајот на годината беше регистрирано натамошно јакнење на американскиот долар, при што во ноември беше забележана највисока вредност на американскиот долар во однос на еврото¹⁰⁰ од почетокот на 2005 година.

Графикон 71

Номинален девизен курс евро/САД долар
(евра за еден американски долар)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

100. Според податоците на Европската централна банка, на 15.11.2005 година соодносот американски долар/евро изнесуваше 1,1667 американски долари за евро, што претставува најнизок сооднос во 2005 година.

Девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар на девизниот пазар ги следеше ваквите движења, при што во првото полугодие на 2005 година вредноста на денарот забележа значителен пад (на 30.06.2005 година депресијација на денарот од 12,8% во однос на 31.12.2004 година), додека во второто полугодие депресијацијата на денарот продолжи, но со побавно темпо. Девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар на девизниот пазар на 31.12.2005 година изнесуваше 51,73 денари за еден американски долар, што претставува годишна депресијација на денарот од 14,8%. Просечниот девизен курс на денарот во однос на американскиот долар во 2005 година изнесуваше 49,29 денари за еден американски долар и на годишна основа апресира за 0,2% (во 2004 година во просек се разменуваа 49,41 денар за еден американски долар).

На менувачкиот пазар беа забележани слични движења на девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар како на девизниот пазар. Имено, во декември 2005 година просечниот девизен курс на денарот во однос на американскиот долар изнесуваше 51,60 денари за еден американски долар и во однос на декември 2004 година забележа депресијација од 11,8%. Од друга страна, просечниот годишен девизен курс на денарот во однос на американскиот долар во 2005 година на годишна основа апресира за 0,5% и изнесуваше 49,24 денари за еден американски долар (49,51 денар за еден американски долар во 2004 година).

Реалниот ефективен девизен курс (РЕДК) претставува еден од индикаторите за конкурентноста на економијата. Пресметан како однос помеѓу индексот на номиналниот ефективен девизен курс (НЕДК)¹⁰¹ и индексот на релативните цени¹⁰², РЕДК ги покажува промените во ценовната конкурентност на националната економија во однос на економиите на најзначајните надворешнотрговски партнери. Во декември 2005 година индексот на РЕДК на денарот пресметан според индексот на трошоци на живот и според индексот на цени на производители на индустриски производи забележа депресијација во однос на декември 2004 година, што значи подобрени ценовно-извозни перформанси на домашните производи на странските пазари. Имено, во услови на апресијација на НЕДК од 0,8%, депресијацијата на РЕДК на денарот пресметан според индексот на трошоци на живот од 3% се должи пред сè на поинтензивниот годишен пораст на странските цени¹⁰³ од домашните цени (пораст од 5,3% и 1,3%, соодветно¹⁰⁴). Реалниот ефективен девизен курс пресметан според индексот на цени на производители на индустриски производи на годишна основа забележа депресијација од 0,5%, остварена во услови на поинтензивен годишен пораст на странските цени на индустриски производители¹⁰⁵ во однос на домашните цени (пораст од 5% и 3,7%, соодветно¹⁰⁶).

101. Претставува пондериран геометриски просек од просечните девизни курсеви на билатерална основа (единица валута на економиите на најзначајните надворешнотрговски партнери за единица домашна валута).

102. Однос меѓу странските и домашните цени.

103. Претходни податоци за декември 2005 година.

104. Промени на цени со база 1995=100.

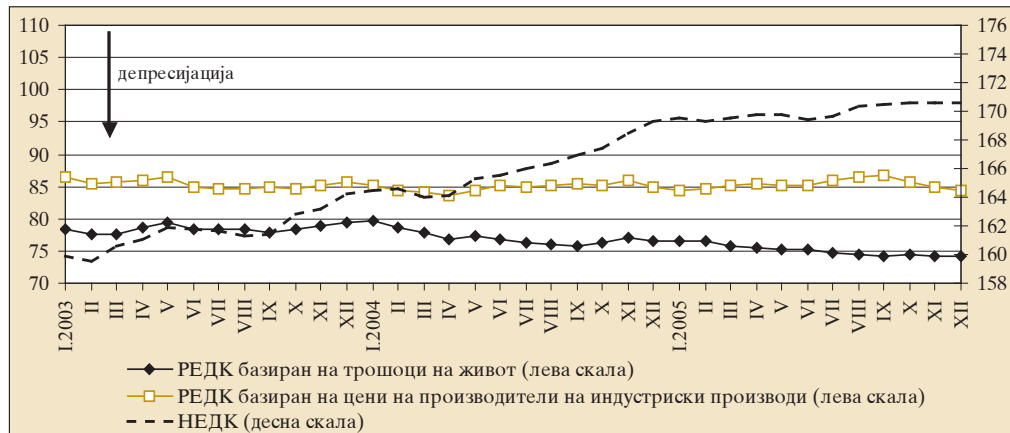
105. Претходни податоци за ноември и декември 2005 година, а за Грција и Турција претходни податоци за периодот јануари - декември 2005 година.

106. Промени на цени со база 1995=100.

Графикон 72

Индекс на РЕДК и НЕДК на денарот

(база 1995=100, пондери НТР 2003 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

5.3. Девизни резерви

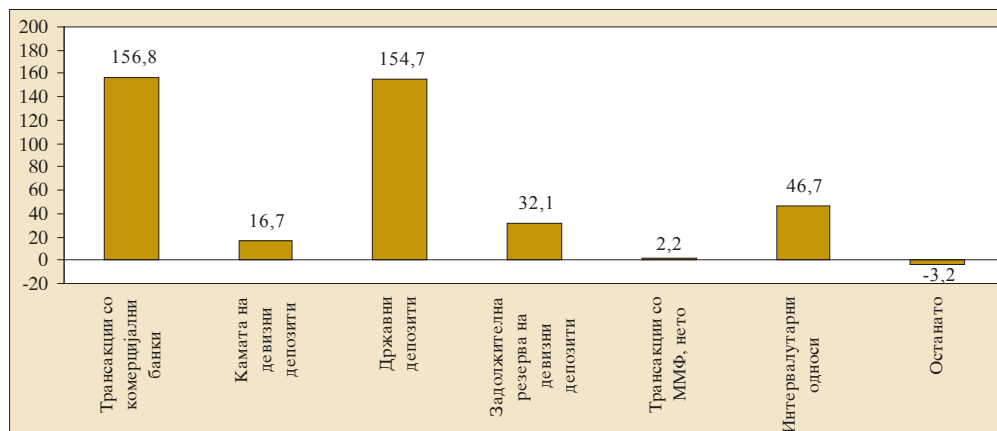
Во согласност со поволните движења на девизниот пазар, во 2005 година бруто девизните резерви се зголемија за 406 милиони евра и на 31.12.2005 година достигнаа 1.122,9 милиони евра. Имајќи предвид дека од остварениот пораст 149,2 милиона евра се однесуваат на приливите од еврообврзниците (емитирани во декември 2005 година) наменети за отплата на долгот кон Лондонскиот клуб на кредитори (во јануари 2006 година), со исклучување на овој прилив поради краткорочниот ефект, порастот на бруто девизните резерви во 2005 година изнесува 256,8 милиони евра.

Порастот на бруто девизните резерви првенствено е генериран од реализираниот нето-откуп на девизи од страна на НБРМ на девизниот пазар и од реализираните нето-приливи на државни депозити во износ од 156,8 милиони евра и 154,7 милиони евра, чиј придонес во порастот на бруто девизните резерви изнесува 38,6% и 38,1%, соодветно. Исто така, во насока на пораст на бруто девизните резерви делуваа и издвоените средства врз основа на обврската на банките за задолжителна резерва на девизни депозити и приливите од камата на девизните депозити во странски банки, во износ од 32,1 милион евра и 16,7 милиони евра, соодветно. Во услови на ап्रेसијација на американскиот долар во однос на еврото, а во согласност со валутната структура на бруто девизните резерви, беа реализирани позитивни курсни разлики во износ од 46,7 милиони евра, кои детерминираа 11,5% од порастот на бруто девизните резерви во 2005 година.

Графикон 73

Фактори на промена на бруто девизните резерви во 2005 година

(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Анализата на кварталната динамика на промените на бруто девизните резерви покажува *конјинуирано зголемување на бруто девизните резерви во текот на целата година*. Така, во првиот квартал на 2005 година е остварено зголемување на бруто девизните резерви од 20,1 милион евра, во најголема мера детерминирано од издвоените средства врз основа на обврската на банките за задолжителна резерва на девизните депозити (особено изразено во јануари 2005 година, кога зголемената стапка стана ефективна), реализираниот нето-откуп на девизи на девизниот пазар и позитивните курсни разлики (41,3%, 35,4%, 18,4% соодветно, од трансакциите кои креираа зголемување на бруто девизните резерви во првиот квартал на 2005 година). Од друга страна, во насока на намалување на бруто девизните резерви во првиот квартал на 2005 година делуваа регистрираните нето-одливи кај државните депозити, главно заради редовното сервисирање на обврските¹⁰⁷. Зголемувањето на бруто девизните резерви во вториот квартал на 2005 година од 41 милион евра е детерминирано од позитивните промени кај сите компоненти (со исклучок на трансакциите со ММФ), а притоа најголем придонес за порастот имаат реализираниот откуп на девизниот пазар и позитивните курсни разлики (43,1% и 36,9% од трансакциите кои креираа зголемување на бруто девизните резерви во вториот квартал на 2005 година). Нето-приливите на државните депозити во вториот квартал на 2005 година изнесуваа 3,8 милиони евра, а во тие рамки се вклучени девизни средства од Меѓународната банка за обновување и развој врз основа на Проектот на реформи во јавниот сектор - PSMAL II, кои пристигнаа во јуни 2005 година во износ од 16,5 милиони евра.

107. Најголем дел се платени обврски врз основа на првата годишна рата на отплати кон Лондонскиот и Парискиот клуб на кредитори врз основа на репрограмираниот долг (реализирани во јануари 2005 година).

Табела 27

Состојба и промени на бруто девизни резерви на Република Македонија
(во милиони евра)

	31.12.2004	Кв.1	Кв.2	Кв.3	Кв.4	01.01- 31.12.2005
Состојба на девизни резерви на Република Македонија	716,9	737,0	778,0	876,6	1.122,9	
<i>Нејто - йорасиј на девизније резерви</i>		<i>20,1</i>	<i>41,0</i>	<i>98,6</i>	<i>246,4</i>	<i>406,0</i>
1. Трансакции со комерцијални банки		18,9	19,8	76,7	41,4	156,8
Купопродажи		12,3	15,7	73,7	33,1	134,8
Хартии од вредност		6,6	4,1	3,0	8,4	22,1
2. Камата на девизни депозити		2,6	3,1	4,2	6,7	16,7
3. Државни депозити		-29,9	3,8	-6,1	186,9	154,7
4. Задолжителна резерва на девизни депозити		22,0	2,2	6,0	1,8	32,1
5. Трансакции со ММФ, нето		-0,3	-5,0	11,4	-3,9	2,2
6. Интервалутарни односи		9,8	17,0	6,5	13,4	46,7
7. Останато		-3,1	0,1	-0,1	-0,1	-3,2

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Во втората половина на 2005 година е забележана поинтензивна динамика на пораст на бруто девизните резерви, во голема мера детерминирана од зголемениот нето-откуп на девизни средства на девизниот пазар. Така, во третиот квартал на 2005 година е остварен пораст на бруто девизните резерви од 98,6 милиони евра при сезонски висока понуда на девизи на менувачкиот пазар, која резултира со зголемен нето-откуп на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ во износ од 76,7 милиони евра (73,2% од трансакциите кои креираа пораст на бруто девизните резерви во третиот квартал на 2005 година). Исто така, за пораст на бруто девизните резерви придонесе и нето-приливиот од ММФ во износ од 11,4 милиони евра (од кои 12,4 милиони евра се повлечени средства во септември 2005 година врз основа на Стенд-бај аранжманот со ММФ¹⁰⁸), како и позитивните курсни разлики, задолжителната резерва на девизни депозити и приливите од камата. Единствено кај државните депозити беа регистрирани нето-одливи¹⁰⁹, и покрај пристигнатите средства од донацијата од Холандија во јули 2005 година и средствата од Европската банка за обнова и развој за претприватизација на „Електростопанство на Македонија“ во август 2005 година во износ од 6,3 милиони евра и 6,8 милиони евра, соодветно). Во четвртиот квартал на 2005 година е регистриран исклучително висок пораст на бруто девизните резерви од 246,4 милиони евра, што се должи главно на приливот од еврообврзниците од 149,2 милиона евра. Воедно, во декември 2005 година, во рамки на категоријата државни депозити пристигнаа предвидените средства од донацијата од Холандија (7 милиони евра), од Меѓународната банка за обнова и развој врз основа на Програмскиот заем за развојни политики - PDPL I (24,3 милиони евра) и од Европската банка за обнова и развој за претприватизација на „Електростопанство на Македонија“ (4,5 милиони евра). Во четвртиот квартал на 2005 година во категоријата државни

108. На 31.08.2005 година, Бордот на директори на ММФ одобри тригодишен „претпазлив“ Стенд-бај аранжман (вкупна вредност во оригинална валута од 51,7 милиони специјални права на влечење).

109. Најголем дел од одливот се платени обврски врз основа на втората годишна рата на отплати кон Лондонскиот и Парискиот клуб на кредитори врз основа на репрограмираниот долг (реализирани во јули 2005 година).

депозити пристигнаа девизни средства и монетарно злато во износ од 12 милиони евра врз основа на сукцесијата на финансискиот имот на поранешна СФРЈ¹¹⁰. Притоа, вкупните нето-приливи на државни депозити во четвртиот квартал на 2005 година достигнаа износ од 186,9 милиони евра (74,6% од трансакциите кои креираа пораст на бруто девизните резерви во четвртиот квартал на 2005 година). Во насока на пораст на бруто девизните резерви во четвртиот квартал на 2005 година делуваа и реализираниот нето-откуп на девизи на девизниот пазар, позитивните курсни разлики, приходите од камата и задолжителната резерва на девизни депозити.

Континуираната динамика на пораст на бруто девизните резерви во текот на целата година резултира со зголемена просечна месечна покриеност на увозот на стоки и услуги. Така, бруто девизните резерви (без приливите од еврообврзниците) на крајот на 2005 година обезбедуваат четиримесечна покриеност на увозот на стоки и услуги во 2005 година, наспроти 3,3 просечна месечна покриеност во 2004 година.

Графикон 74

Бруто девизни резерви и месечна покриеност на увозот на стоки (f.o.b.) и услуги со бруто девизни резерви
(во милиони евра) (во месеци)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Вкупните девизни средства на Народна банка на Република Македонија¹¹¹ на крајот на 2005 година изнесуваа 1.136,1 милион евра и во однос на крајот на 2004 година се зголемија за 407,3 милиони евра. Средствата дадени како колатерал кај странски банки на крајот на 2005 година изнесуваа 12,5 милиони евра (наспроти 11,3 милиони евра на крајот на 2004 година). Порастот во целост е детерминиран од курсни разлики. Анализата на вкупните девизни средства од структурен аспект покажува дека девизните депозити во странски банки имаат доминантно учество од 89% (зголемено за 0,7 процентни поени во однос на крајот на 2004 година).

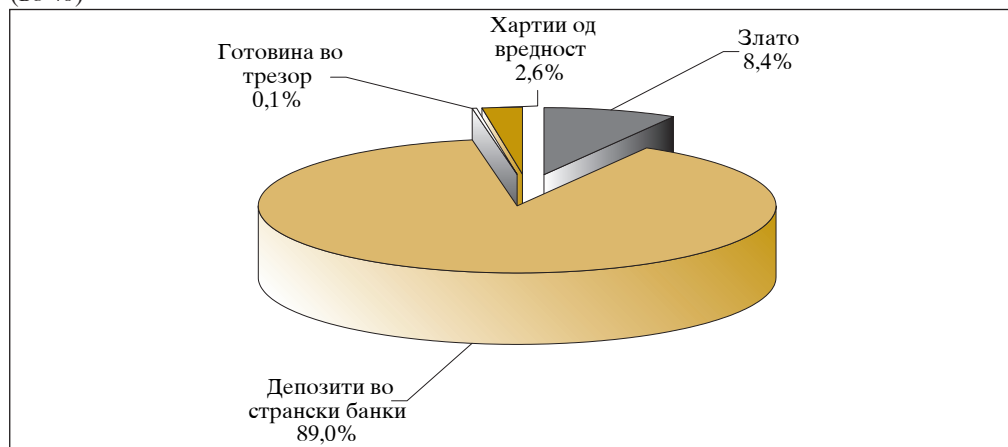
110. Вкупните приливи во 2005 година изнесуваат 12,4 милиони евра.

111. Вкупните девизни средства се разликуваат од бруто девизните резерви за износот на девизни средства дадени како колатерал во странски банки, кој е вклучен во вкупните девизни средства, а не е вклучен во бруто девизните резерви.

Од друга страна, намалено е учеството на готовината во трезор и на монетарното злато за идентични 0,4 процентни поени во однос на крајот на претходната година.

Графикон 75

Структура на вкупните девизни средства на 31.12.2005 година
(во %)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Обврските на Република Македонија кон Меѓународниот монетарен фонд во однос на крајот на 2004 година се зголемија за 6,7 милиони евра и на 31.12.2005 година изнесуваа 52,7 милиони евра. Ваквата динамика главно е резултат на порастот на нето-обврските за 3,7 милиони евра (во услови на повисок износ на повлечени средства во однос на платените обврски врз основа на главница од 12,4 милиони евра и 8,7 милиони евра, соодветно), како и на курсни разлики во износ од 3 милиони евра. Нето девизните средства на Република Македонија (разлика помеѓу вкупните девизни средства и обврските спрема ММФ) на крајот на 2005 година достигнаа 1.083,4 милиони евра и се зголемија за 400,6 милиони евра во однос на крајот на 2004 година.

5.4. Надворешен долг на Република Македонија¹¹²

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија (долгорочен и краткорочен) на крајот на 2005 година изнесуваше 1.928,3 милиони евра, при што 1.849,1 милион евра (или 95,9%) од вкупниот долг претставуваат долгорочни обврски, додека 79,2 милиона евра (или 4,1%) се обврски врз основа на краткорочни кредити. Споредено со крајот на претходната година, вкупниот надворешен долг забележа пораст од 399,8 милиони евра, или за 26,2%, кој е генериран главно од повисокиот износ на користени средства

112. Претходни податоци на НБРМ.

во однос на платената главница, како и од задолжувањето на јавниот сектор врз основа на издадените еврообврзници во декември 2005 година.

Вкупниот надворешен долг, не вклучувајќи ги еврообврзниците, изнесува 1.778,3 милиони евра и на годишна основа забележа пораст од 249,8 милиони евра, или за 16,3%.

Табела 28

Надворешен долг на Република Македонија

	Состојба на 31.12.2005		Структура (во %)	Промена во однос на 31.12.2004	
	во милиони евра	(во %)		во милиони евра	(во %)
Долгорочни заеми и кредити	1.849,1	100,0	95,9	373,4	25,3
Главница	1.826,5	98,8		367,0	25,1
Камата	22,6	1,2		6,4	39,6
Краткорочни кредити	79,2	100,0	4,1	26,4	49,9
Главница	72,3	91,3		25,1	53,2
Камата	6,9	8,7		1,3	22,3
Вкупен долг	1.928,3		100,0	399,8	26,2

Извор: Народна банка на Република Македонија.

И покрај зголемувањето на вкупниот надворешен долг, показателите за степенот на задолженост за 2005 година¹¹³ се задржуваат во истата зона на задолженост како и во претходната година. Имено, според три показатели (однос помеѓу вкупниот надворешен долг и просечниот извоз на стоки и услуги во последните три години, однос помеѓу сервисирањето на долгот и просечниот извоз на стоки и услуги во последните три години и отплатите на камата во однос на просечниот извоз на стоки и услуги во последните три години), Република Македонија е класифицирана во групата на помалку задолжени земји. Според показателот вкупен надворешен долг во однос на просекот на БДП од последните три години, Република Македонија е умерено задолжена земја.

Табела 29

Показатели на степенот на задолженост на Република Македонија

Показатели	31.12.2001	31.12.2002	31.12.2003	31.12.2004	31.12.2005
Вкупен надворешен долг/БДП (критериум: умерена задолженост 30-50%)	45,50%	40,25%	36,99%	36,89%	44,28%
Вкупен надворешен долг/Извоз (критериум: помала задолженост 0-165%)	107,77%	98,75%	98,25%	99,59%	111,47%
Сервисирање на долг/Извоз на стоки и услуги (критериум: помала задолженост 0-18%)	14,69%	15,66%	14,86%	12,99%	10,99%
Отплати на камата/Извоз на стоки и услуги (критериум: помала задолженост: 0-12%)	4,43%	3,55%	3,19%	2,53%	2,65%

Извор: Народна банка на Република Македонија.

5.4.1. Структура на долгот

Долгорочниот надворешен долг (обврски на резидентите кон нерезидентите врз основа на кредити и заеми со рок на достасување над една година) на крајот на 2005 година изнесуваше 1.849,1 милион евра, при што најголемиот дел односно 98,8% од вкупниот долгорочен долг

113. Пресметка на НБРМ според методологија на Светска банка.

претставуваат обврски врз основа на главница, додека обврските за достасана неплатена камата и оценета задоцнета камата изнесуваат 1,2%.

Табела 30

Структура на долгорочниот долг по одделни кредитори
(во милиони евра)

	Состојба на долг		Годишни промени		Структурно учество	
	31.12.2004	31.12.2005	износ	во %	31.12.2004	31.12.2005
Официјални кредитори	965,8	1.065,7	99,9	10,3	65,5	57,6
од тоа:						
Мултилатерала	780,3	891,7	111,4	14,3	52,9	48,2
ММФ	46,0	52,7	6,7	14,5	3,1	2,8
МБОР	164,2	210,4	46,2	28,1	11,1	11,4
МФК	6,8	5,1	-1,7	-24,9	0,5	0,3
МЗР	285,3	307,1	21,9	7,7	19,3	16,6
ЕИБ	108,8	118,4	9,5	8,8	7,4	6,4
ЕКФЖП	6,1	6,1	0,0	-0,2	0,4	0,3
Банка за развој при Совет на Европа	16,9	16,8	-0,1	-0,8	1,1	0,9
ЕБОР	47,9	74,2	26,3	54,9	3,2	4,0
ЕУ	90,0	90,0	0,0	0,0	6,1	4,9
МФРЗ	7,9	11,0	3,1	38,8	0,5	0,6
ЕАР	0,4	0,0	-0,4	-100,0	0,0	0,0
Билатерала	185,5	174,0	-11,5	-6,2	12,6	9,4
Париски клуб (репрограмирање 1995)	111,8	102,3	-9,5	-8,5	7,6	5,5
Нерепрограман долг	6,6	6,6	0,0	0,0	0,4	0,4
Париски клуб (репрограмирање 2000)	7,0	0,0	-7,0	-100,0	0,5	0,0
Новосклучени кредити	60,1	65,1	4,9	8,2	4,1	3,5
Приватни кредитори	509,8	783,3	273,5	53,6	34,5	42,4
од тоа:						
Лондонски клуб	171,2	188,5	17,3	10,1	11,6	10,2
Еврообврзници	0,0	150,0	150,0			8,1
Останати приватни кредитори	338,7	444,8	106,1	31,3	23,0	24,1
Банки и финансиски институции	175,0	224,8	49,8	28,4	11,9	12,2
Нефинансиски приватен сектор	163,6	220,0	56,4	34,4	11,1	11,9
ВКУПНО	1.475,7	1.849,1	373,4	25,3	100,0	100,0

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Анализирано според одделни кредитори, во 2005 година во структурата на долгорочниот надворешен долг и понатаму доминираат официјалните кредитори со учество од 57,6% (намалено за 7,8 процентни поени, во однос на претходната година). Во овие рамки, учеството на мултилатералните кредитори изнесува 48,2%, а учеството на билатералните кредитори изнесува 9,4% (намалување на годишна основа за 4,7 и 3,2 процентни поена, соодветно). Надворешниот долг кон приватните кредитори во вкупниот долгорочен долг учествува со 42,4%.

Структурата на долгот кон мултилатералните кредитори покажува дека Меѓународното здружение за развој е најголем поединечен доверител на Република Македонија со учество од 16,6% во вкупниот долгорочен долг, по што следуваат Меѓународната банка за обнова и развој со 11,4%, Европската инвестициона банка со 6,4% и Европската унија со 4,9%.

Од аспект на билатералните кредитори, репрограмираниот долг кон Парискиот клуб на кредитори (од 1995 година и 2000 година) го задржа своето доминантно структурно учество, кое во 2005 година изнесува 5,9%, додека новосклучените кредити на билатерална основа на крајот на 2005 година во вкупниот долгорочен долг учествуваа со 3,5%.

Групацијата на приватни кредитори, бележи зголемено учество за 7,8 процентни поени, заради емисијата на еврообврзниците во декември 2005 година. Во нивни рамки, долгот кон Лондонскиот клуб на кредитори на 31.12.2005 година учествуваше со 10,2%, додека долгот од издадените еврообврзници во износ од 150 милиони евра учествува во вкупниот долгорочен долг со 8,1%. Долгот кон останатите приватни кредитори сочинуваше 24,1% од вкупниот долг, од кои на банките отпаѓаат 12,2%, а на небанкарскиот приватен сектор 11,9%.

Прилог 5

Емисија на првите македонски еврообврзници

Емисијата на еврообврзниците е практика на многу држави во светот, кои преку издавањето хартии од вредност на меѓународниот пазар обезбедуваат дополнителен финансиски капитал. Овој тренд во последниве години е присутен и во земјите во транзиција, кои соочени со недостиг од домашна акумулација (ниска стапка на домашно штедење) и скромни приливи на странски инвестиции ја користат емисијата на еврообврзници како релативно лесен и евтин начин за прибирање свеж странски капитал.

Притоа, примерите од практиката покажуваат дека инвеститорите од развиените земји се заинтересирани за купување на обврзниците на економиите во транзиција. Така, со првата емисија во 1997 година, Хрватска и Романија остварија прилив од 300 милиони долари и 600 милиони ДЕМ, соодветно, додека во 2001 година Бугарија врз оваа основа оствари прилив од 250 милиони евра.

Интересот на странските инвеститори за земјите во транзиција се потврди и во случајот на Република Македонија, која со добивањето кредитен рејтинг од две светски реномирани агенции¹¹⁴ се стекна со сите формални и суштински услови за учество на меѓународниот пазар на капитал. Така, по успешно завршената промоција на еврообврзниците од страна на тимот на Министерството за финансии и НБРМ, на 02.12.2005 година на Лондонската берза беа емитирани првите македонски еврообврзници во износ од 150 милиони евра, со рок на достасување од десет години и купонска каматна стапка од 4,625%. Притоа, во споредба со десетгодишните обврзници емитирани од

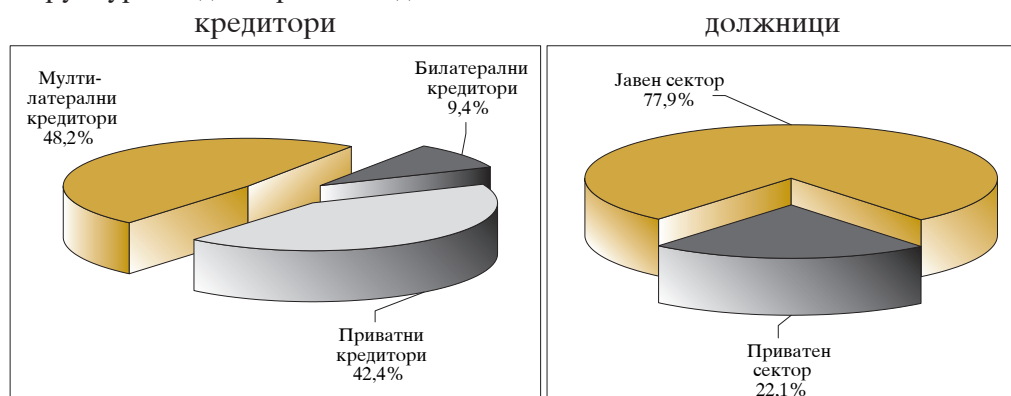
114. Во август 2005 година, Standard & Poors го зголеми долгорочниот кредитен рејтинг на Република Македонија во домашна и странска валута од BB на BB+, а во ноември 2005 година, агенцијата Fitch на Република Македонија и додели поволна оценка (BB).

земјите во регионот, Македонија постигна релативно поволна каматна стапка. Побарувачката на еврообврзниците достигна 593 милиони евра и го надмина понудениот износ за четири пати, што укажува на голема заинтересираност од страна на инвеститорите за овој финансиски инструмент емитиран од Република Македонија. Емисијата е пласирана кај вкупно педесет и шест институционални инвеститори и тоа: 33% кај британски инвеститори, 31% кај германски инвеститори, 22,5% инвеститори од други европски земји (Франција, Италија, Швајцарија, Грција, Словенија, Кипар), 12% американски инвеститори и 1,5% инвеститори од Азија. Главните инвеститори се инвестициски банки, инвестициски фондови и друштва за управување со средства.

Притоа, мора да се напомене дека во структурата на долгот во декември 2005 година се вклучени еврообврзниците и долгот кон Лондонскиот клуб на кредитори. Меѓутоа, веќе во јануари 2006 година остварените приливи од еврообврзниците ќе се искористат за откуп на постојниот долг кон Лондонскиот клуб на кредитори.

Графикон 76

Структура на долгорочниот долг на 31.12.2005

Извор: Народна банка на Република Македонија

Анализирано од аспект на должниците, 77,9% од долгорочниот надворешен долг се однесува на јавниот сектор (или 1.441,2 милиона евра), додека учеството на приватниот сектор изнесува 22,1% (или 407,9 милиони евра). Притоа, во рамки на јавниот сектор, долгот на централната државна власт изнесува 1.245,4 милиони евра, од кои доминантен е долгот кон мултилатералните кредитори (учество од 40,7% во вкупниот долгорочен долг). Обврските на јавните претпријатија изнесуваат 143,2 милиона евра, при што поголем дел од долгот (87,3 милиони евра) се однесува на странските приватни кредитори. Задолжувањето на НБРМ во рамките на јавниот сектор е најмало (52,7 милиони евра) и во целост се обврски кон ММФ. Долгот на приватниот сектор во најголем дел се однесува на приватните кредитори (360,9 милиони евра), додека долгот кон официјалните кредитори изнесува 47 милиони евра. Во рамки на приватниот сектор, небанкарскиот приватен сектор е задолжен со 308,2 милиона евра, додека долгот на банкарскиот сектор изнесува 99,9 милиони евра.

Валутната структура на долгорочниот долг покажува дека најголем дел од долгот, односно 50,4% е деноминираан во евра (зголемување на годишна основа за 6,5 процентни поени). Значаен дел, односно 27,1% претставува долг во САД долари, додека 20,3% од долгот е изразен во специјални права на влечење (намалување на учеството од 3,6 и 2,9 процентни поени, соодветно, во однос на претходната година).

Краткорочниот долг на Република Македонија кон странство (кредити со рок на достасување до една година, одобрени на резидентите од страна на нерезиденти) на крајот на 2005 година изнесуваше 79,2 милиона евра, од кои 91,3% се однесуваат на обврски врз основа на главница, додека останатиот дел претставува достасана неплатена камата и оценета задоцнета камата. Од аспект на должниците, краткорочниот долг во целост претставува долг на приватниот сектор, односно на приватните банки и претпријатија. Анализата на краткорочните кредити според видови кредити покажува доминантно учество на финансиските кредити (98,5%), додека учеството на комерцијалните кредити изнесува 1,5%.

5.4.2. Осџварени движења во 2005 година

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија во 2005 година забележа годишен пораст од 399,8 милиони евра, или за 26,2%. Притоа, кај долгорочниот надворешен долг е регистриран пораст од 373,4 милиони евра, или за 25,3%, при истовремено зголемување на краткорочните обврски за 26,4 милиони евра, или за 49,9%.

Повлечените средства врз основа на краткорочни кредити и долгорочни кредити и заеми во 2005 година изнесуваат 491,6 милиони евра, или 208,1 милион евра повеќе во однос на 2004 година. Притоа, врз основа на краткорочни кредити беа повлечени 67,2 милиона евра (36,4 милиони евра во 2004 година), во целост од страна на приватниот сектор.

Во 2005 година, повлечените средства врз основа на долгорочни кредити и заеми изнесуваат 424,4 милиони евра (годишен пораст од 177,3 милиони евра). Притоа, во рамки на официјалните кредитори, од мултилатералните кредитори беа повлечени 120,3 милиони евра (12,6 милиони евра повеќе во однос на 2004 година).

Во рамки на мултилатералните кредитори, највисок износ на средства од 45 милиони евра беше повлечен од Меѓународната банка за обнова и развој, и тоа во најголем дел врз основа на Програмскиот заем за развојни политики - PDPL I (24,4 милиони евра), Проектот за реформи во јавниот сектор - PSMAL II (16,5 милиони евра) и Проектот за реконструкција на иригациониот систем (2 милиона евра).

Од Европската банка за обнова и развој беа користени средства во износ од 37 милиони евра, од кои поголем дел, односно 24,8 милиони евра, за задолжувања од страна на приватниот сектор, потоа за Проектот за патишта II, за Проектот за унапредување на општините, за Проектот

за реконструкција на Охридскиот аеродром и за Проектот за изградба на далноводи.

Од Европската инвестициона банка во 2005 година беа повлечени средства во износ од 16,8 милиони евра врз основа на заемите за глобално финансирање, проектите за патишта и Проектот за изградба на трафостаници.

Од Меѓународниот монетарен фонд во септември 2005 година беа повлечени 12,6 милиони евра врз основа на тригодишен претпазлив Стенд-бај аранжман, одобрен во август 2005 година.

Од Меѓународното здружение за развој беа користени средства во износ од 6,4 милиони евра наменети за Проектот за олеснување на трговијата и транспортот во земјите од Јужна и Источна Европа, за Проектот за унапредување на општините, за Проектот за култура и развој на заедниците и за Проектот за развој на деца и млади.

Во 2005 година беа користени средства доделени од билатералните кредитори во износ од 9,2 милиона евра (во целост од новосклучените кредити). Најголемиот дел од средствата, или 8,6 милиони евра, се однесуваат на кредитирање на јавниот сектор, при што се повлечени средства за Проектот за подобрување на искористувањето на водата на реката Злетовица од италијанската кредитна линија за увоз на опрема, за Министерството за одбрана, за Проектот Лисиче, и за реконструкција на иригациониот систем.

Во текот на 2005 година од приватните кредитори беа повлечени 294,8 милиони евра, што претставува годишен пораст од 169,2 милиона евра. Најголем дел од средствата се однесува на приливот од еврообврзниците (150 милиони евра), како и од останатите приватни кредитори (144,8 милиони евра). Ваквата тенденција на зголемено задолжување на приватниот сектор претставува ефект од либерализацијата на капиталните трансакции и укажува на позитивни перцепции на приватните кредитори за македонската економија.

Во 2005 година, вкупниот износ на платени обврски кон странските кредитори врз основа на користени долгорочни кредити и заеми и краткорочни кредити изнесува 210,6 милиони евра (212 милиона евра во 2004 година), од кои 188,6 милиони евра се однесуваат на долгорочниот долг, додека 22 милиона евра се платени обврски врз основа на користени краткорочни кредити.

Табела 31

Повлечени средства и платени обврски во 2005 година

(во милиони евра)

	Повлечени средства	Платени обврски		
		Вкупно	Главница	Камата
ДОЛГОРОЧНИ КРЕДИТИ И ЗАЕМИ	424,4	188,6	144,4	44,1
<i>ОФИЦИЈАЛНИ КРЕДИТОРИ</i>	129,6	98,1	73,3	24,9
МУЛТИЛАТЕРАЛНИ КРЕДИТОРИ	120,3	58,9	40,3	18,6
Меѓународен монетарен фонд	12,6	9,7	8,7	1,1
Меѓународна банка за обнова и развој	45,0	14,5	8,9	5,6
Меѓународна финансиска корпорација	0,0	2,5	2,2	0,3
Меѓународно здружение за развој	6,4	4,2	1,9	2,3
Европска инвестициона банка	16,8	11,3	7,3	4,1
Европска компанија на финансирање на железница	0,0	0,3	0,0	0,3
Банка за развој при Советот на Европа	0,0	0,6	0,1	0,5
Европска банка за обнова и развој	37,0	13,2	10,8	2,4
Европска унија	0,0	2,0	0,0	2,0
Меѓународен фонд за развој на земјоделството	2,5	0,1	0,0	0,1
Европска агенција за реконструкција	0,0	0,4	0,4	0,0
БИЛАТЕРАЛНИ КРЕДИТОРИ	9,2	39,3	33,0	6,3
Париски клуб (вкупно)	0,0	29,7	25,2	4,5
Новосклучени кредити	9,2	9,6	7,8	1,7
<i>ПРИВАТНИ КРЕДИТОРИ</i>	294,8	90,4	71,2	19,3
Лондонски клуб	0,0	14,3	8,4	5,9
Еврообврзници	150,0	0,0	0,0	0,0
Останати приватни кредитори	144,8	76,1	62,8	13,3
Банки и финансиски институции	75,9	49,0	39,8	9,2
Нефинансиски приватен сектор	68,9	27,1	23,0	4,2
КРАТКОРОЧНИ КРЕДИТИ	67,2	22,0	20,4	1,6
Комерцијални кредити	0,9	0,1	0,1	0,0
Финансиски кредити	66,3	21,9	20,3	1,6
Краткорочни банкарски линии	0,0	0,0	0,0	0,0
ВКУПНО	491,6	210,6	164,8	45,8

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Вкупните платени обврски кон странските кредитори врз основа на долгорочни кредити и заеми во 2005 година изнесуваат 188,6 милиони евра (198,8 милиони евра во 2004 година). Притоа, 144,4 милиони евра се однесуваат на платена главница, а 44,1 милион евра на платена камата. Од аспект на поединечни кредитори, кон мултилатералните кредитори беа платени обврски во износ од 58,9 милиони евра, а обврските платени кон билатералните кредитори изнесуваат 39,3 милиони евра. Во рамки на мултилатералните кредитори, највисок износ на средства е платен кон Меѓународната банка за обнова и развој (14,5 милиони евра) и Европската банка за обнова и развој (13,2 милиона евра), додека кон билатералните кредитори највисок износ на средства е платен кон Парискиот клуб на кредитори (29,7 милиони евра).

Обврските платени кон приватните кредитори во 2005 година изнесуваат 90,4 милиони евра (93 милиони евра во 2004 година), при што отплатите врз основа на главница и камата изнесуваа 71,2 милиона евра и 19,3 милиони евра, соодветно. Најголем дел од вкупните платени средства кон приватните кредитори се однесува на плаќањата кон банките и финансиските институции (49 милиони евра), а остатокот кон нефинансискиот приватен сектор (27,1 милион евра) и кон Лондонскиот клуб на кредитори (14,3 милиони евра).

Обврските платени врз основа на краткорочни кредити во 2005 година, во однос на претходната година, се повисоки за 8,9 милиони евра. Притоа, врз основа на главница беа платени средства во износ од 20,4 милиони евра, а врз основа на камата 1,6 милиони евра.

Во 2005 година се склучени нови кредити и заеми во износ од 490,7 милиони евра, што претставува зголемување од 277,9 милиони евра во однос на претходната година. Годишниот пораст на новосклучените кредити главно се должи на издавањето на еврообврзниците (150 милиони евра), кои се наменети за исплата на Лондонскиот клуб на кредитори во јануари 2006 година, како и на поголем дел на новосклучени кредити од страна на приватниот сектор. Склучените заеми и кредити се однесуваат на следниве кредитори и проекти:

- Меѓународниот монетарен фонд одобри кредит за поддршка на платниот биланс во износ од 62,6 милиони евра.¹¹⁵
- Меѓународната банка за обнова и развој одобри кредити во износ од 43,5 милиони евра, од кои 24,4 милиони евра се наменети за Програмскиот заем за развојни политики (PDPL I), 10,3 милиони евра за Проектот за катастар на недвижности и 8,8 милиони евра за Проектот за реформи на деловното окружување (BERIS);
- Европската банка за обнова и развој им одобри кредити на приватните банки во износ од 4 милиони евра, врз основа на Проектот за финансирање на малото стопанство.

115. На 31.08.2005 година, Бордот на директори на ММФ одобри тригодишен „претпазлив“ Стенд-бај аранжман (вкупна вредност во оригинална валута од 51,7 милиони специјални права на влечење). Во 2005 година е повлечена една транша (12,6 милиони евра), а за следните години не е предвидено повлекување, согласно со очекуваните приливи од приватизацијата.

Стартер (злато) искована во времето на македонскиот крал Филип II (359-336 п.н.е.).
Приватна колекција.

Други активности
на НБРМ

VI. Други активности на НБРМ

6.1. Платниот систем во Република Македонија

Платниот систем во Република Македонија продолжи успешно да работи и да се развива и во текот на 2005 година. Притоа, НБРМ управува со Македонскиот интербанкарски платен систем (МИПС) преку кој се врши бруто-порамнување во реално време, а банките ја вршат функцијата на носители на платен промет.

Во текот на 2005 година, Националниот совет за платни системи на Република Македонија одржа три седници, чиј фокус на работа беше зголемување на ефикасноста на платниот систем во Република Македонија.

6.1.1. Улогата на НБРМ во електронскиот промет

Во функција на ефикасен и сигурен платен систем во Република Македонија, НБРМ ја остварува својата улога во платниот промет преку следниве функции:

- оперативна;
- регулативна; и
- надзорна.

а) Оперативна функција

Во остварувањето на оперативната функција, НБРМ управува со системот за порамнување - МИПС. Во 2005 година, МИПС-от работеше во реално време во текот на сите двесте педесет и три работни дена со достапност од 99,88%, односно не беше достапен само сто и седумдесет минути од предвиденото во текот на целата година. Притоа, системот обработуваше просечно по 11.140 налози на ден, додека максималниот број на обработени налози во еден ден изнесуваше 21.434.

Во текот на годината немаше нови учесници, а една банка престана да работи. Со тоа вкупниот број на учесници изнесува дваесет и шест.

Освен тоа, остварувајќи ја оперативната функција, во 2005 година НБРМ прими и обработи 1.384 решенија за присилна наплата, од кои 1.093 се спроведени целосно, додека останатите се решенија коишто се делумно или целосно неизвршени заради недостаток на средства на должниците, одложени решенија од страна на органот кој ги донел, или решенија кои не

се комплетни и притоа се вратени со посредство на Дирекцијата за правни и организационо-кадровски работи до судовите за доуредување.

Во текот на 2005 година, од вкупно 2.818.345 порамнети трансакции во МИПС, 167.290 трансакции биле во ред на чекање, што претставува 5,94 % од вкупниот број порамнети трансакции во МИПС, или просечно 661,2 трансакции дневно. Просечното време на чекање е 14,19 минути. Зголемувањето на просечното време на чекање во однос на 2004 година кое изнесуваше 8,02 минути, главно се должи на дополнителната авторизација на дел од трансакциите во МИПС-от заради остварување на супервизорската функција на НБРМ. За деталните причини е изработена анализа на редовите на чекање во МИПС за 2005 година.

б) Регулаторна функција

Во текот на 2005 година НБРМ ја остваруваше својата регулативна функција во доменот на платните системи преку измени и дополнувања на одлуки и упатства кои се во нејзина надлежност. Притоа беа донесени следниве акти:

1. Одлука за дополнување на одлуката за утврдување на критериумите за издавање дозвола за вршење платен промет во земјата;
2. Упатство за дополнување на упатството за доставување податоци за платниот промет од страна на носителите на платниот промет.

Со Одлуката за дополнување на одлуката за утврдување на критериумите за издавање дозвола за вршење платен промет во земјата прецизно се дефинирани постапките на носителот на платен промет кому му е одземена дозволата за вршење платен промет во земјата, поврзани со решенијата за извршување кои се во постапка на извршување. Со оваа Одлука се дефинирани и постапките на носителите на платен промет во однос на пренесените решенија за извршувања, кои претходно биле во постапка на извршување кај носител на платен промет кому му е одземена дозволата за вршење платен промет во земјата.

Со Упатството за дополнување на упатството за доставување податоци за платниот промет од страна на носителите на платниот промет се направени дополнувања за да се добијат поквалитетни податоци од страна на носителите на платниот промет во доменот на платежните картички.

в) Надзорна функција

Како дел од функцијата на надгледување на платните системи, во 2005 година НБРМ вршеше непосреден и посреден надзор над работењето на банките и клириншката куќа. Платниот систем се следеше преку информацискиот систем развиен врз основа на Упатството за внатрешен и надворешен клиринг, според кое по електронски пат на дневна основа се доставуваат податоци за платниот промет на банките. Исто така се врши и посредно надгледување на блокираните сметки на дневна основа преку

споредбена анализа на извештаите за блокирани сметки доставени од страна на банката и извештаите за блокирани сметки по банки, кои се добиени од податоците кои НБРМ ги презема од клириншката куќа. Од друга страна, беа извршени и непосредни увиди во работењето на носителите на платниот промет, при што беа дадени препораки за законито, ефикасно и транспарентно извршување на активностите. Во текот на 2005 година се извршени вкупно десет непосредни надгледувања.

Во 2005 година се реализира иницијативата на НБРМ за воведување на Интернационалниот број на сметка во банка т.н. IBAN (International Bank Account Number) што претставува значителен чекор кон зголемување на степенот на автоматизација во процесот на комплетирање на платната инструкција (STP-straight through processing).

Исто така, во текот на 2005 година НБРМ продолжи со собирање и дистрибуирање на податоци за платниот промет на месечна основа, согласно со Одлуката за доставување и дистрибуција на податоци за платниот промет. Врз основа на овие податоци е изготвена Информација за употребата на платните инструменти, бројот на сметки, платежни картички и уреди на кои се користат тие во Република Македонија за 2005 година. Од информацијата произлегоа следниве констатации:

- кредитните трансфери, односно трансакциите извршени на товар на сметките врз основа на поднесени платни инструменти по налог на имател на сметката, имаат доминантно учество во структурата на вкупниот број и вредност на безготовинските трансакции;

- платните инструменти - чекови во платниот промет, имаат поголемо процентуално учество во вкупниот број на безготовински трансакции, а помало во вредноста на безготовинските трансакции, што се должи на големата примена на чековите по тековна сметка на граѓаните;

- директните задолжувања бележат помало процентуално учество во бројот на безготовинските трансакции, додека нивното процентуално учество во вредноста на безготовинските трансакции е поголемо; и

- плаќањата со кредитни/дебитни картички бележат најмало процентуално учество во структурата на вкупниот број и вредност на безготовинските трансакции. Меѓутоа од податоците за бројот на платежните картички во циркулација може да се констатира дека и покрај нивното најмало процентуално учество во структурата на безготовинските трансакции, во текот на годината употребата на платежните картички, како платежно средство, од страна на клиентите бележи постепено зголемување.

Во текот на 2005 година, функцијата на надгледување на НБРМ во доменот на платните системи се остваруваше и преку функционирањето на Националниот совет за платни системи. За таа цел, Националниот совет за платни системи на Република Македонија формира работна

група. Работната група беше составена од по два претставника на НБРМ, Министерството за финансии и Здружението за банкарство и осигурување при Стопанската комора на Република Македонија, како постојани членови. Кога се утврдуваа и се разгледуваа предлози поврзани со воведувањето на едношалтерскиот систем, пензиската реформа и предлози поврзани со работата на Клириншката куќа, во работата на работната група учествуваа и претставници од Централниот регистар на Република Македонија, Фондот за ПИОМ и Клириншката куќа. Работната група на Националниот совет за платни системи изработи предлог-измени и дополнување на Законот за платен промет, предлог-измени и дополнување на Упатството за формата и содржината на платните инструменти за вршење на платниот промет во земјата и ново Упатство за начинот и постапката за отворање и затворање сметки. Измените и дополнувањата на регулативата беа во насока на остварување на преземените обврски согласно со склучениот аранжман со ММФ, кои се во согласност и со препораките на ФСАП и препораките на Техничката мисија на ММФ.

Измените и дополнувањата на Законот за платен промет стапија во сила во почетокот на 2006 година, а горенаведените упатства на крајот на 2005 година.

6.1.2 Показатели за работењето на илалниот систем во Република Македонија

а) Отворени сметки

Во текот на 2005 година, во Единствениот регистар на иматели на сметки кај носителите на платниот промет во Република Македонија (банки и НБРМ) беа пријавени вкупно 42.607 нови сметки, а беа затворени 7.927 сметки, со што вкупниот број на отворени сметки во Единствениот регистар на иматели на сметки на крајот на годината достигна 145.802. Сопственици на овие сметки се 111.986 различни субјекти (физички и правни лица), при што 81,02% имаат само една сметка, додека просечниот број на отворени сметки е околу 1,3 сметки по субјект.

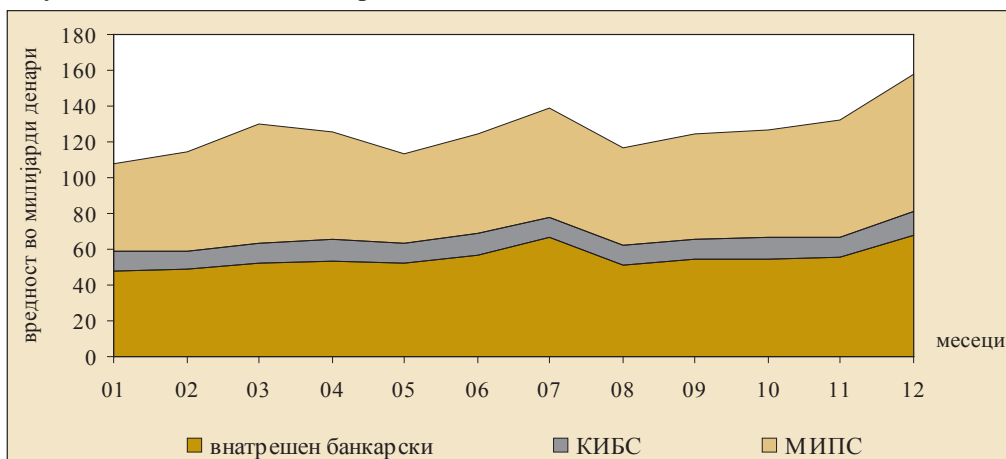
Од почетокот на функционирањето на новиот платен систем до крајот на 2005 година, вкупниот број на регистрирани блокирани сметки изнесува 9.131. Во 2005 година се иницирани 17.368 блокади, од нив 8.911 се затворени (деблокирани сметки), што претставува 51,31% од вкупниот број на иницирани блокади.

б) Вкупен илален промет во Република Македонија

Во 2005 година е извршен платен промет во вкупна вредност од 1.510,74 милијарди денари. Во вкупниот промет не се вклучени трансакциите за порамнување на нето-состојбата на клириншката куќа КИБС. Притоа 43,8% од вкупниот износ се внатрешен промет на банките (помеѓу сметки во иста банка), 47,21% се однесуваат на меѓубанкарски платен промет преку МИПС и 8,99% претставуваат меѓубанкарски промет преку КИБС.

Графикон 77

Вкупен домашен платен промет во 2005 година по месеци

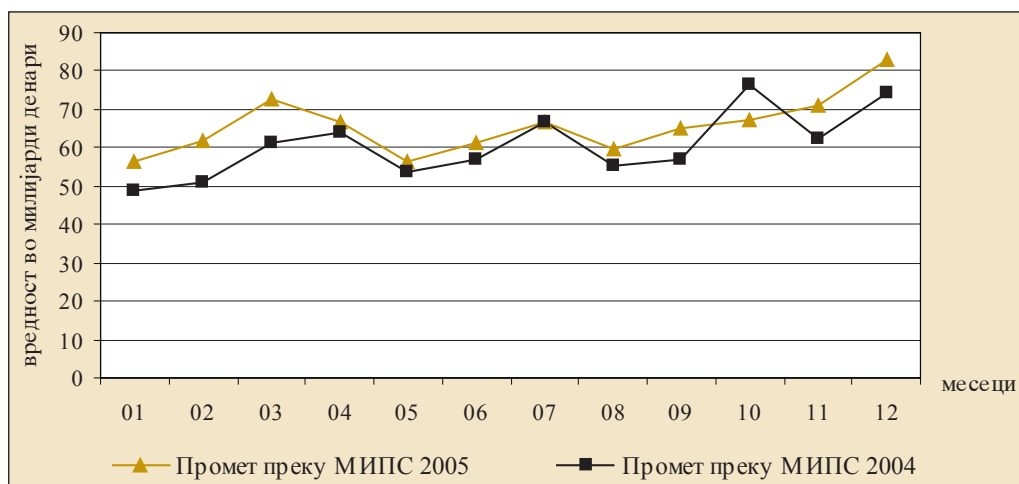
Вкупниот број на реализирани трансакции во домашниот платен промет во 2005 година изнесува 21.317.712, од кои 13,2% се извршени преку МИПС-от, 43,74% се извршени преку КИБС, а 43,06% се трансакции извршени преку интерниот клиринг.

в) Промет и број на трансакции извршени преку МИПС во 2005 година

Во 2005 година, преку МИПС-от на НБРМ е остварен вкупен промет од 787,72 милијарди денари со вкупен број на извршени трансакции од 2.818.345, вклучувајќи ги и трансакциите за порамнување на нето-состојбите од клириншката куќа КИБС. Прометот остварен преку МИПС во 2005 година оствари зголемување за 8,23%, во однос на претходната година. Од вкупниот промет преку МИПС, 53,56% претставуваат меѓубанкарски промет инициран од останати носители на платен промет, додека 46,44% претставуваат промет инициран од државните институции (НБРМ, Трезорскиот систем итн.).

Графикон 78

Реализиран промет во МИПС по месеци

Во 2005 година, бројот на извршени трансакции во однос на претходната година бележи пораст од 40,08%. Од вкупниот број на трансакции преку МИПС, 73,48% претставуваат меѓубанкарски трансакции иницирани од останати носители на платен промет, додека 26,52% претставуваат трансакции иницирани од државните институции (НБРМ, Трезорскиот систем итн.).

Ѱ) Внатрешен банкарски и-лајвен и-ромей во 2005 година

Анализата на извршениот платен промет во текот на 2005 година помеѓу сметки на депоненти отворени во системот на ист носител на платен промет покажува намалување на вредноста на внатрешниот банкарски платен промет од 3,75% во однос на претходната година. Притоа, реализираниот промет изнесува 661,75 милијарди денари, а бројот на извршените трансакции изнесува 9.180.551 и во однос на претходната година е зголемен за 9,22%.

6.2. Трезорско работење

6.2.1. Готјови и-ари во оптек

Во согласност со законската обврска, НБРМ издава книжни и ковани пари како законско средство за плаќање.

Анализата на структурата на готовите пари во оптек покажува учество на банкнотите од 99,6%, додека учеството на кованите пари изнесува 0,4% од вкупната вредност на готовите пари во оптек. Во структурата на количината, банкнотите учествуваат со 32,3%, а кованите пари со 67,7%. Бројот на банкноти во оптек на крајот на 2005 година изнесуваше 49,6 милиони, што е за 5,8% повеќе во однос на крајот на 2004 година, а според нивната вредност е остварен годишен пораст од 2,5%.

Табела 32

Структура на готовите пари во оптек

	Банкноти во оптек		Монети	
	мил. ден	кол. мил.	мил. ден	кол. мил.
1999	8.052	30,6	116,1	60,2
2000	9.424	36,0	135,2	68,7
2001	14.141	44,9	145,9	74,2
2002	13.945	44,4	160,9	80,9
2003	14.004	45,4	175,2	87,8
2004	14.049	46,9	192,6	96,2
2005	14.401	49,6	211,2	104,1

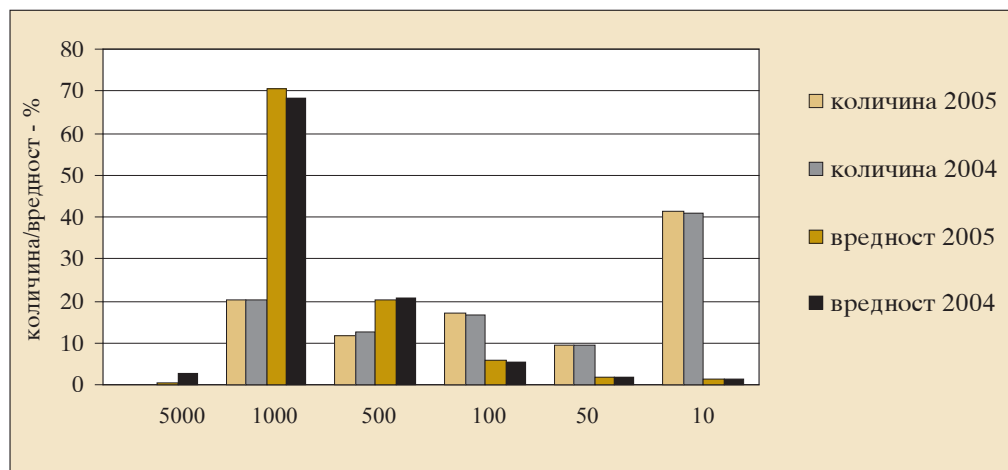
Извор: Дирекција ТР

Состојба на 31 декември.

Најголемо учество во банкнотите во оптек според вредноста имаат апоените од 1.000 и 500 денари. Апоенот од 1.000 денари учествува со 70,4% (68,2% на крајот на 2004 година), додека апоенот од 500 денари учествува со 20,1% (20,2% на крајот на 2004 година). На останатите апоени отпаѓаат само 9,5% од вкупната вредност на банкнотите во оптек, што е помалку за 2,1 процентен поен во однос на крајот на 2004 година.

Графикон 79

Банкноти во оптек

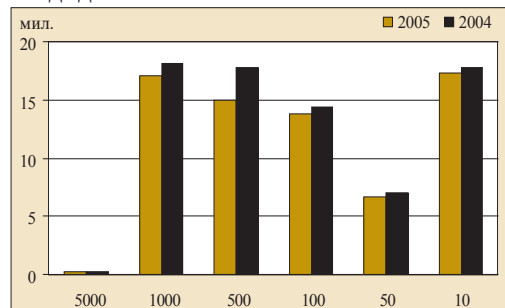
Извор: Дирекција ТР

6.2.2. Снабдување на банкните со гојбови ѝари

Во 2005 година преку централниот трезор на НБРМ и преку деветте дисперзирани трезори се извршени исплати на готовина на банките во износ од 27,3 милијарди денари (издадени се 70,1 милион банкноти и 12 милиони монети), што е помалку за 8,7% во однос на исплатите во 2004 година. Истовремено, од банките е примена готовина во износ од 26,6 милијарди денари (67,4 милиони банкноти и 4,2 милиона монети), што претставува намалување од 8,5% во однос на 2004 година.

Графикон 80

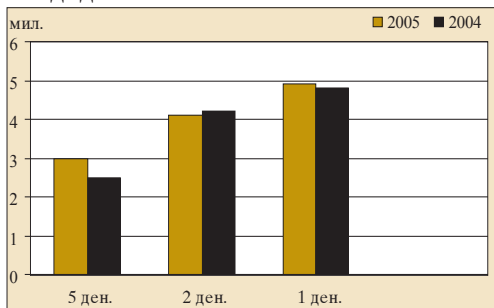
Издадени банкноти

Извор: Дирекција ТР

Графикон 81

Издадени монети

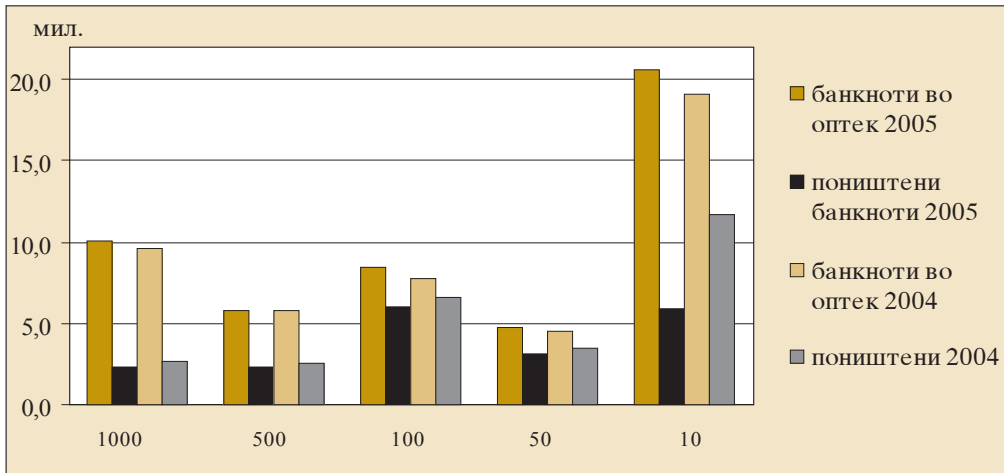

6.2.3. Обработка и вовлекување на банкноти

Во текот на 2005 година, преку централната машина за обработка на банкноти, вкупно се обработени 40,6 милиони банкноти (41,7 милиони во 2004 година), а вкупниот износ на поништени банкноти заради излитоност и оштетеност во износ од 19,6 милиони банкноти (27,1 милион банкноти во 2004 година).

Графикон 82

Банкноти во оптек и поништени банкноти

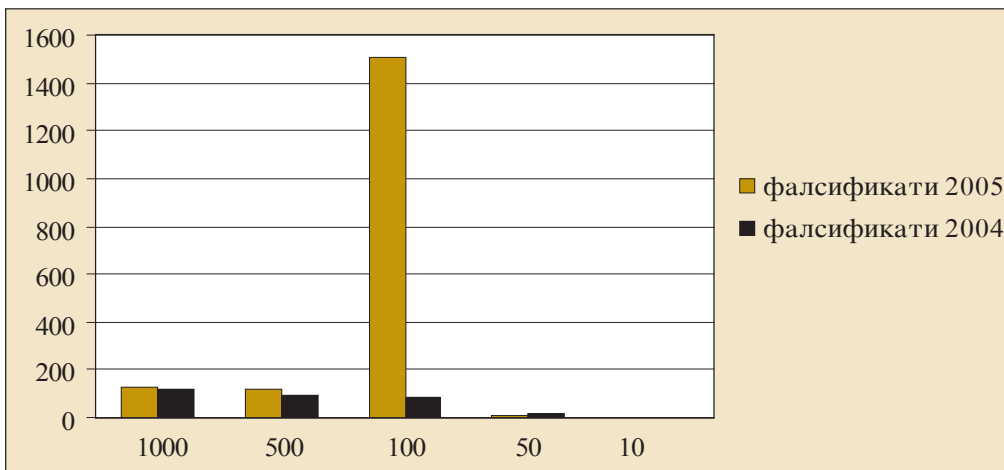
Извор: Дирекција ТР

6.2.4. Експертиза на сомнијелни - фалсификувани банкноти

Во 2005 година беше извршена експертиза, при што беа констатирани 1756 фалсификати на денарски банкноти, откриени и конфискувани во Република Македонија од страна на МВР, што е за 5,6 пати повеќе во однос на констатираниите фалсификати во 2004 година.

Графикон 83

Фалсификувани банкноти на денари

Извор: Дирекција ТР

Зголемувањето на бројот на фалсификатите главно се должи на зголемениот број на копирани банкноти од 100 денари, чиј вкупен број изнесува 1503. Фалсификувани се 131 банкнота од 1000 денари (пораст за 11%) и 115 банкноти од 500 денари (пораст за 16%). Сепак, вредноста на фалсификуваните денари (339.110 денари) е незначителна во однос на вредноста на готовите пари во оптек. Откриените фалсификати се направени главно по пат на користење компјутер (скенирање и печатење), или пак колор фотокопии на обична хартија без заштитни елементи. Во 2005 година, НБРМ испрати на експертиза во МВР и педесет и три банкноти на фалсификувани евра и седум банкноти на фалсификувани САД долари кои беа пријавени од страна на поединечни лица.

6.2.5. Печатење банкноти и други вредносници

Заради надополнување на залихата на банкноти, во 2005 година се отпечатени десет милиони банкноти од 100 денари. За сметка на Министерството за финансии се печатени и административни таксени марки (АТС) во апоен од 50 и 10 денари во вкупна количина од петнаесет милиони парчиња, како и судски таксени марки (СТМ) во количина од пет милиони парчиња.

6.2.6. Осигурувањето операции во трезороти

Во текот на 2005 година за сметка на Управата за јавни приходи во трезорот се складирани и издавани контролни маркици за алкохол и цигари. Извршени се 191 трансакција на издавање контролни маркици за цигари, како и педесет и седум трансакции на примени маркици во трезорот, што е приближно на исто ниво од 2004 година. Извршени се и 397 трансакции на издавање контролни маркици за алкохол или за 35% повеќе во однос на 2004 година. За сметка на Министерството за финансии се продадени АТМ и СТМ во вкупен износ од 12,1 милион парчиња (11,8 милиони во 2004 година) и меници од сите апоени во вкупен износ од 135.400 (151.500 во 2004 година).

Врз основа на Обврзниците за санација и реконструкција на банка, редовно месечно се сечат и се доставуваат 6884 каматни купони, како и 6884 купони на главница годишно, кои се доставуваат за наплата до Министерството за финансии.

Врз основа на депонирање на привремено одземени девизни средства од страна на надлежните органи во трезорот на НБРМ во 2005 година се извршени педесет и две трансакции (четириесет и шест во 2004 година). Истовремено, како резултат на судски решенија се извршени вкупно 112 исплати (четириесет и четири во 2004 година).

Како резултат на редовното девизно благајничко работење, од трезорот се извршени 2170 исплати на девизна ефективна на државни органи (1680 во 2004 година) и 288 приеми на ефективни девизни средства (227 во 2004 година).

Врз основа на претходно кованите јубилејни монети изработени од злато и сребро, во текот на 2005 година се продадени вкупно 276 парчиња (515 во 2004 година).

6.3. Внатрешна ревизија

Во текот на 2005 година, внатрешната ревизија се спроведуваше во согласност со Ревизорската програма за работење на внатрешната ревизија во 2005 година. Притоа, основната задача на внатрешната ревизија се однесува на идентификување на ризиците на коишто е изложена НБРМ при извршувањето на своите функции, воспоставување соодветен интерен контролен систем, како и негова ефикасна примена. Основни цели кои треба да се постигнат при извршување на работните процеси во НБРМ се веродостојност и интегритет на финансиските и други информации, усогласеност на работењето со законските и подзаконските акти, интерните политики и процедури за работа, безбедно чување и заштита на средствата, како и економична и ефикасна употреба на ресурсите.

Преку вршењето на редовните ревизии на работните процеси во НБРМ се даваше оценка за адекватноста на воспоставениот интерно-контролен систем, за што раководството на НБРМ беше редовно известувано. Во случај на констатирани слабости беа давани препораки за нивно отстранување, а исто така се следеше и остварувањето на дадените препораки, презентирани во ревизорските извештаи од претходната година. Планирањето на извршените ревизии беше направено од аспект на оценката на степенот на ризичност, како и според значењето на функциите што се извршуваат, временскиот интервал од последната извршена ревизија и промените кои се извршени во самите процеси.

Внатрешната ревизија имаше и други активности што беа во насока на унапредување на работењето преку запознавање и имплементација на меѓународните стандарди за внатрешна ревизија, и следствено на тоа, ревидирање на постојните интерни процедури за работа.

Во текот на 2005 година беа реализирани тринаесет редовни и две вонредни ревизии, а се извршија четиринаесет следења на дадени препораки во ревизорски извештаи од претходната година. Сознанијата од извршените следења укажуваат на почитување на дадените препораки и нивна реализација во дадените рокови. Ревизиите извршени во 2005 година резултираа со педесет и три препораки за подобрување на интерните контролни системи. Генерално, воспоставените интерни контроли во дирекциите во кои е извршена ревизија на одделни работни процеси во текот на 2005 година се на задоволително ниво, иако постои простор за нивно натамошно развивање и подобрување.

6.4. Подобрување на институционалниот капацитет на НБРМ

- По успешното отпочнување на функционирањето на примарниот пазар на државни записи во почетокот на 2004 година, НБРМ во текот на 2005 година беше насочена кон воспоставување регулаторна и инфраструктурна рамка за тргување со државни записи на секундарен пазар. Имено, пазарната инфраструктура за тргување со хартии од вредност во Република Македонија беше надоградена со воспоставување на пазари преку шалтер со основна цел поддржување на развојот на финансиските пазари, што треба да овозможи поефикасна имплементација на монетарната политика.

Иницијален чекор за отпочнување на тргувањето со државни записи на пазари преку шалтер беше донесувањето на *Правила за начин и постапка за тргување и порамнување на трансакции со хартии од вредност на пазари преку шалтер* во текот на вториот квартал од 2005 година. Согласно со Правилата, на пазарите преку шалтер се склучуваат купопродажни трансакции со краткорочни хартии од вредност, надвор од берзата, во директна релација помеѓу купувачот и продавачот (без посредници), со што се надминуваат високите трансакциски трошоци. Истовремено, пазарите преку шалтер овозможуваат порамнување во реално време во текот на истиот ден, што делува во насока на креирање амбиент за поефикасно управување со ликвидноста, како кај банките и останатите финансиски институции, така и кај субјектите од нефинансискиот сектор.

Истовремено, со цел зголемување на транспарентноста на тргувањето на пазарите преку шалтер беше воспоставен Систем за котации преку кој банките можат секојдневно да котираат куповни и продажни цени на државни записи на интернет страната на НБРМ. Како дополнување на ова, во завршна фаза е воспоставувањето на електронски систем за меѓубанкарско тргување со хартии од вредност што ќе овозможи побрзо и поефикасно склучување на трансакции со државни записи на пазари преку шалтер.

Исто така, со цел понатамошно поттикнување на развојот на секундарниот пазар и зголемување на ликвидноста на краткорочните хартии од вредност, НБРМ го промовира воведувањето на репо-трансакции. За непречено спроведување на репо-трансакции НБРМ подготви *Генерален репо-договор* како правна рамка за склучување репо-трансакции во Република Македонија. Притоа, колатерализираните кредитни операции (дозволено пречекорување и ломбарден кредит), коишто НБРМ ги спроведува со банките, во текот на втората половина од 2005 година беа заменети со репо-трансакции.

Покрај преземање активности во насока на поддршка на развојот на пазари на пари и хартии од вредност, во текот на 2005 година НБРМ

спроведе голем број активности со цел продлабочување на тргувањето на меѓубанкарскиот девизен пазар. Имено, во рамки на напорите за обезбедување поефикасна интервентна политика од страна на НБРМ и со цел унапредување на работата на меѓубанкарскиот девизен пазар, беше воведена *електронска плагетформа* за котирање и тргување со девизи помеѓу банките. Преку електронската платформа на банките им се овозможи следење на информациите за движењата на курсевите во реално време и директно електронско тргување со девизи. На тој начин се обезбеди зголемена транспарентност на пазарот, полесно вкрстување на понудата и побарувачката на девизи и формирање на девизниот курс врз основа на информации за состојбата на пазарот во реално време. Воедно, за да го стимулира тргувањето помеѓу банките и да го намали сопственото присуство на пазарот во услови на рамнотежа на понудата и побарувачката, НБРМ воведо *банки - поддржувачи* на девизниот пазар. Овие банки, кои во суштина го сочинуваат јадрото на девизниот пазар, имаат ексклузивно право да тргуваат со НБРМ, но и обврска за континуирано котирање на куповни и продажни курсеви во одреден распон со цел задоволување на меѓубанкарските потреби за девизи.

- Во текот на 2005 година, во координација со Светска банка, беше изработен План за развој на банкарската супервизија. Овој План во согласност со аранжманот со ММФ и аранжманот PDPL со Светска банка беше усвоен од страна на НБРМ во текот на првиот квартал од 2006 година.

Транзицијата кон супервизија ориентирана кон ризиците се наметнува како потреба од повеќе основни причини: 1) рационализација и ефикасна алокација на ресурсите; 2) фокусирање според ризикот, односно алокација на фокусот на областите во работењето за кои е оценето дека најмногу влијаат врз ризичноста на банките; 3) поадекватно утврдување на профилот на ризичност на банките и формулирање адекватни супервизорски стратегии, и 4) врз основа на дефинираните супервизорски стратегии, преземање ефикасни корективни акции со цел коригирање на идентификуваните слабости кај банките.

Во текот на 2006 година, во координација со консултант што ќе биде ангажиран од страна на ММФ ќе бидат изработени детални планови за операционализација и спроведување на активностите и чекорите предвидени во Планот со конкретни временски рокови за реализација во периодот 2006 - 2009 година.

Во насока на зајакнување на капацитетот на банкарската супервизија спроведувана од НБРМ, во рамките на техничката помош на Financial Sector Voluntaries Corps, во почетокот на 2005 година беше организиран семинар за управување со пазарниот ризик. На овој семинар беа разгледани карактеристиките на пазарниот ризик, моделите за негово мерење и следење, како и основните елементи на регулативата за вклучување на пазарниот ризик во утврдувањето на стапката на адекватност на капиталот.

Исто така, во текот на 2005 година беше организиран и семинар за контрола на системите за спречување на перење пари на банките, штедилниците, менувачниците и давателите на услуги брз трансфер на пари. Семинарот беше организиран од страна на претставници на Холандската централна банка, кои го пренесоа нивното искуство во спроведувањето на овој вид контроли, како особено значаен сегмент на целокупниот супервизорски процес.

- Во октомври 2005 година, Народна банка на Република Македонија, во соработка со Меѓународниот монетарен фонд, одржа семинар на тема „Макроеконометриско моделирање и предвидување со Eviews“. На семинарот, освен претставниците од НБРМ и Министерството за финансии, присуствуваа и претставници од централните банки во регионот (Албанија, Бугарија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија, Хрватска и Турција). Семинарот беше наменет за зајакнување на аналитичките и практичните економетриски знаења на истражувачите од централните банки во регионот.

Предавач на семинарот беше John Cuddington, професор на универзитетот Џорџтоун (Georgetown University) и експерт за практична обука на економисти за работа со економетрискиот софтвер - Eviews. Семинарот беше организиран на следниов начин: 1/ запознавање на учесниците со економетрискиот софтвер Eviews; 2/ запознавање со модерни техники на економетриско моделирање преку конкретни примери; и 3/ употреба на овие методи за анализа на временски серии при оценка на макроекономските врски.

Семинарите од областа на економетријата и моделирањето се особено значајни за централните банки и за останатите институции кои се занимаваат со истражувачки активности, и тоа не само во Македонија туку и во целиот регион. Збогатувањето на знаењата во оваа област на моделирањето е дел од процесот на натамошно приближување на НБРМ и на останатите централни банки во регионот кон работењето на современите централни банки, кои при изработка на анализи, модели и проекции применуваат софистицирани економетриски техники.

- Во текот на 2005 година продолжи соработката на Народна банка на Република Македонија со Централната банка на Холандија на полето на техничката помош. Проектот за техничка помош на НБРМ од Централната банка на Холандија кој започна уште во 2000 година продолжи успешно да се имплементира и во текот на 2005 година. Со проектот беа опфатени речиси сите основни функции и активности на Народна банка на Република Македонија. Исто така, Народна банка во текот на 2005 година активно соработуваше на полето на техничката помош со Меѓународниот монетарен фонд, како и со други странски агенции и организации (УСАИД, ФСВЦ).

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Финансиски Извештаи изготвени во согласност со

Меѓународните Стандарди за Финансиско Известување

За годината завршена на 31 декември 2005

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКДЕONIЈА

Финансиски извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

Содржина

	Страна
Независно ревизорско мислење	1
Биланс на успех	2
Биланс на состојба	3-4
Извештај за промените на капиталот	5
Извештај за паричните текови	6
Забелешки кон финансиските извештаи	7-50

ОПШТИ ПОДАТОЦИ

Членови на Советот

Петар Гошев, Гувернер
Емилија Нацеска, Вицегувернер
Фадил Бајрами, Вицегувернер
Слободан Косев
Марина Кавракова
Лиман Куртиши
Ристо Гоговски
Љубомир Кекеновски
Драге Јанев

Седиште

Комплекс банки бб
1000, Скопје

НЕЗАВИСНО РЕВИЗОРСКО МИСЛЕЊЕ

До Советот на Народна Банка на Република Македонија

Извршивме ревизија на Билансот на состојба на Народна банка на Република Македонија ("НБРМ"), со состојба на 31 декември 2005 година и на соодветните Биланс на успех, Извештај за промените на капиталот и Извештајот за паричните текови за годината завршена на 31 декември 2005. Одговорноста за овие финансиски извештаи прикажани на страните од 2 до 50, е на раководството на НБРМ. Нашата одговорност е да изразиме мислење за овие финансиски извештаи врз основа на нашата ревизија.

Ревизијата ја извршивме во согласност со Меѓународните ревизорски стандарди. Овие стандарди бараат ревизијата да ја планираме и извршуваме на начин кој ќе обезбеди да добиеме разумно уверување дека во финансиските извештаи нема погрешно објавување од материјално значење. Ревизијата вклучува испитување, врз основа на тестирање, докази кои што ги потврдуваат износите и забелешки кон финансиските извештаи. Ревизијата исто така вклучува оценка на применетите сметководствени принципи и значајни проценки направени од страна на раководството, како и вреднување на севкупната презентација на финансиските извештаи. Ние веруваме дека ревизијата што ја извршивме ни обезбедува разумна основа за нашето мислење.

Како што е објаснето во забелешка 42 од финансиските извештаи, на 28 април 2006 година, НБРМ донесе одлука за резервирање на вкупниот нето износ на неусогласените контра ставки во износ од МКД 171.452.000. Неусогласените контра ставки потекнуваат од минатите години и резервирањето требало во целост да биде препознаено во периодите пред 1 јануари 2004 година и поради тоа немаат влијание на резултатот за 2005 година.

Според нашето мислење, освен за ефектот врз финансиската состојба наведен во претходниот параграф, финансиските извештаи реално и објективно ја прикажуваат финансиската состојба на Народна банка на Република Македонија заклучно со 31 декември 2005 година и резултатите од работењето како и паричните текови за годината што измина, изготвени во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување.

PricewaterhouseCoopers дооел

Скопје,

22 мај 2006

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Финансиски извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

БИЛАНС НА УСПЕХ

	Забелешка	31 Декември	
		2005	2004
Приходи од камати	5	1.205.669	907.215
Расходи од камати	6	(751.332)	(539.053)
Нето приходи од камати		454.337	368.162
Нето нереализирани курсни и ценовни промени		2.539.493	(512.591)
Приходи од провизии	7	204.348	132.268
Расходи од провизии	8	(10.925)	(42.908)
Останати оперативни приходи	9	38.117	145.162
Оперативни приходи		231.540	234.522
Расходи за вработените		(286.443)	(293.592)
Амортизација		(64.169)	(64.947)
Останати расходи	10	(145.664)	(204.778)
Оперативни расходи		(496.276)	(563.317)
Резервации и отписи	11	(148.699)	(449.479)
Нето добивка / (загуба) за годината		2.580.395	(922.703)

Забелешките на страниците 7 до 50 се составен дел на овој финансиски извештај.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Финансиски извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

БИЛАНС НА СОСТОЈБА

АКТИВА	Забелешка	31 Декември	
		2005	2004
Злато	12	5.816.277	3.896.865
Депозити во странска валута	13	61.499.563	39.088.839
Ефективни странски пари	14	47.909	204.322
Странски хартии од вредност	15	1.810.586	1.132.445
Специјални права на влечење	16	40.671	33.981
Девизни средства		69.215.006	44.356.452
Побарувања од државата за односи со ММФ	17	620.630	586.427
Хартии од вредност на државата	18	2.929.085	2.501.383
Побарувања од државата		3.549.715	3.087.810
Членство кај ММФ	19	4.970.211	5.186.805
Кредити дадени на банки	20	31.247	37.100
Останати побарувања	21	-	-
Побарувања од банки		31.247	37.100
Недвижности и опрема	22	938.693	979.440
Залихи	23	76.119	96.184
Побарувања	24	21.676	16.273
Останата актива	25	24.456	46.821
Останата актива		1.060.944	1.138.718
Вкупна актива		78.827.123	53.806.885

Забелешките на страниците 7 до 50 се составен дел на овој финансиски извештај.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Финансиски извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

БИЛАНС НА СОСТОЈБА (продолжение)

ПАСИВА	Забелешка	31 Декември	
		2005	2004
Готови пари во оптек	26	15.813.022	15.071.504
Депозити на банки	27	4.973.550	2.668.636
Задолжителна резерва на банки и штедилници	28	5.333.913	3.371.477
Благајнички записи на НБРМ	29	8.945.039	4.565.838
Денарски депозити на државата	30	8.932.142	6.450.882
Девизни депозити на државата	31	15.625.341	6.604.440
Депозити на државата		24.557.483	13.055.322
Ограничени депозити	32	411.198	219.481
СПВ алокација		620.630	586.426
Позајмувања од ММФ	33	3.221.857	2.818.696
Обврски врз основа на членство и депозити		4.970.211	5.186.805
Обврски спрема ММФ		8.812.698	8.591.927
Останати депозити	34	1.594.898	1.574.330
Останати обврски	35	166.931	167.554
Останата пасива	36	209.219	298.181
Останата пасива		376.150	465.735
Капитал	37	1.289.789	1.289.789
Општи резерви	38	502.110	-
Ревалоризациони резерви	39	6.217.273	3.677.780
Акумулирана загуба		-	(744.934)
Капитал и резерви		8.009.172	4.222.635
Вкупна пасива		78.827.123	53.806.885

Забелешките на страниците 7 до 50 се составен дел на овој финансиски извештај.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Финансиски извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

ИЗВЕШТАЈ НА ПРОМЕНИТЕ ВО КАПИТАЛОТ

Забелешка	Капитал	Општи резерви	Ревалоризациони резерви	Хартии од вредност расположливи за продажба	Акумулирана (загуба)/добивка	Вкупно капитал и резерви
Состојба на 1 јануари 2004 година	1.289.789	853.564	4.190.371	(75.706)	(1.102.993)	5.155.025
Усогласување сметководствена политика хартии од вредност	2А	-	-	75.706	(75.706)	-
Состојба на 1 јануари 2004 година	1.289.789	853.564	4.190.371	-	(1.178.699)	5.155.025
Загуба за годината Вкупно препознаена (загуба) за 2004	-	-	-	-	(922.703)	(922.703)
Трансфер на нереализирана ФД намалена за вредноста на ревалоризационата резерва	-	-	(512.591)	-	512.591	-
Покривање на загуба	-	(855.990)	-	-	855.990	-
Распределба во општи резерви	-	2.426	-	-	(2.426)	-
Распределба во буџет	-	-	-	-	(9.687)	(9.687)
Состојба на 31 декември 2004/1 јануари 2005 година	1.289.789	-	3.677.780	-	(744.934)	4.222.635
Покривање на загуба со државни обврзници	18	-	-	-	714.581	714.581
Профит за годината Вкупно препознаена добивка за 2005	-	-	-	-	2.580.395	2.580.395
Трансфер на нереализирана ФД намалена за вредноста на ревалоризационата резерва	-	-	2.539.493	-	(2.539.493)	-
Распределба во општи резерви	-	2.110	-	-	(2.110)	-
Распределба во буџет	35	-	-	-	(8.439)	(8.439)
Капитализација на општи резерви	38	500.000	-	-	-	500.000
Состојба на 31 декември 2004 година	1.289.789	502.110	6.217.273	-	-	8.009.172

Забелешките на страниците 7 до 50 се составен дел на овој финансиски извештај.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Финансиски извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

ИЗВЕШТАЈ НА ПАРИЧНИ ТЕКОВИ

Забелешка	31 Декември	
	2005	2004
Нето добивка / (загуба) пред распределба	2.580.395	(922.703)
Корегиран за:		
Приходи од камати	(1.205.669)	(907.215)
Расходи од камати	751.333	539.053
Амортизација	64.169	64.947
Нето добивка / (загуба) пред промените во активата и пасивата	2.190.228	(1.225.918)
Злато	(1.919.412)	(2.078.284)
Странски хартии од вредност	(677.468)	3.208.306
Депозити орочени над 90 дена	(4.603.155)	-
Ограничени депозити	(40.030)	23.338
Побарувања од државата	286.678	366.639
Побарувања од банки	5.853	25.807
Останата актива	36.756	182.751
Пари во оптек	741.518	60.222
Депозити на банки	2.303.449	(568.672)
Задолжителна резерва на банки и штедилници	1.962.436	595.056
Депозити на државата вклучувајќи ограничени и други депозити	11.727.841	94.556
Позајмувања од ММФ	403.161	(533.846)
Останата пасива	(105.573)	219.838
Примени камати	1.206.889	1.007.342
Платени камати	(747.069)	(540.228)
Нето парични текови од/ (користени во) оперативни активности	12.772.102	836.907
Набавки на основни средства, нето од отписи	(23.422)	(56.468)
Нето парични текови користени во инвестициони активности	(23.422)	(56.468)
Издадени благајнички записи на НБРМ	4.369.136	172.639
Нето парични текови користени во финансиски активности	4.369.136	172.639
Ефекти од нереализирани добивки / (загуби)	500.000	-
Нето зголемување/(намалување) на парите и парични средства	17.617.816	953.078
Пари и парични средства на почетокот на годината	38.860.350	37.907.272
Пари и парични средства на крајот на годината	56.478.166	38.860.350

Забелешките на страниците 7 до 50 се составен дел на овој финансиски извештај.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

1. Општи информации

Народна банка на Република Македонија (во натамошниот текст: НБРМ) е централна банка на Република Македонија и е единствена емисиона институција во државата. Организацијата и работењето на НБРМ се регулирани со Законот за Народната банка на Република Македонија од 22 јануари 2002 година и измените и дополнувањата на Законот за Народна банка на Република Македонија од 31 јули и 31 декември 2003 година, 21 јули 2004 година и 21 јули 2005 година. Според Законот, НБРМ е правно лице во целосна сопственост на државата со финансиска и со административна самостојност. НБРМ е основана во 1946 година, а како централна емисиона банка се конституира во 1992 година.

Според Законот за НБРМ, основна цел на НБРМ е одржување на ценовна стабилност. НБРМ ја поддржува економската политика на земјата и се грижи за финансиската стабилност, без притоа да се загрози остварувањето на нејзината основна цел. Остварувањето на овие цели имаат приоритет пред остварувањето на добивка.

НБРМ до Собранието на Република Македонија поднесува полугодишен и годишен извештај за работењето, за банкарската супервизија и за управувањето со девизните резерви, како и годишен финансиски извештај ревидиран од страна на независен надворешен ревизор.

Нето добивката се распределува на тој начин што прво се издвојуваат ревалоризациони резерви во висина на нето пресметаните ревалоризациони приходи, потоа 20% се распоредува во општи резерви (до достигнување на нивото на основниот капитал), се зголемува основниот капитал на НБРМ (врз основа на претходна согласност од Владата на Република Македонија), а остатокот претставува приход на буџетот на Република Македонија. Загубата се покрива од општите резерви на НБРМ, а доколку истите не се доволни, непокриената загуба се покрива од буџетот на Република Македонија или со државни хартии од вредност. Во случај кога општите резерви се во целост искористени за покривање на загуба на НБРМ, Република Македонија обезбедува средства за дополнување на општите резерви до 40% од износот на основниот капитал.

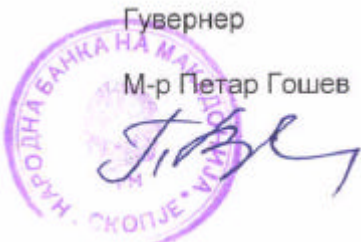
Органи на НБРМ се Советот и Гувернерот.

Вкупниот број на вработени заклучно со 31 декември 2005 година е 412 (31 декември 2004: 394).

Финансиските извештаи се усвоени од Советот на Народна банка на Република Македонија и потпишани во нејзино име од страна на претседателот на Советот на НБРМ:

Гувернер

М-р Петар Гошев

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

2. Преглед на значајни сметководствени политики

Основните сметководствени политики применети при изготвување на овој финансиски извештај се прикажани подолу :

A Основа за подготовка на финансиските извештаи

Финансиските извештаи се изготвени во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ), кои ги вклучуваат стандардите и толкувањата одобрени од ОМСС и толкувањата на Меѓународниот комитет за Меѓународните сметководствени стандарди одобрени од КМСС кои сеуште се на важност.

Финансиските извештаи се изготвени според принципот на историска набавна вредност како основа за мерење, модифициран со мерењето според објективна вредност на хартиите од вредност за тргување и златото .

Во текот на 2005 година сметководствените политики за хартии од вредност расположливи за продажба се променети. Според претходниот третман промените во објективната вредност беа евидентирани во резерви, додека под новиот третман како хартии од вредност наменети за тргување, промените во објективна вредноста се евидентирани во сметките на билансот на успех.

Промената во сметководствените политики се пресметува ретроспективно. Ефектот од промената е прикажан подолу:

Во 2004 година НБРМ ги призна пресметаните ценовни промени како приходи во износ од МКД 63.261.000. Корегираните цифри покажуваат зголемување во останат оперативен приход и корегиранитиот износ е МКД 145.162.000 (претходно МКД 81.901.000) и корегирана нето загуба за 2004 во износ од МКД 922.703.000.

Примена на нови и ревидирани стандарди

Во 2005 НБРМ ги примени следниве МСФИ (Меѓународни Стандарди за Финансиско Известување), кои се релевантни за нејзиното работење. Направена е исправка на сметките од 2004 година, согласно барањата.

МСС 1 (ревидиран 2003) Презентација на Финансиските Извештаи

МСС 8 (ревидиран 2003) Сметководствени политики, Промени во Сметководствените Проценки и Грешки

МСС10 (ревидиран2003) Настани по изготвувањето на Билансот на Состојба

МСС 16 (ревидиран 2003) Материјални вложувања

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

MCC 17	(ревидиран 2003)	Лизинг
MCC 21	(ревидиран 2003)	Ефекти од промени на девизни курсеви
MCC 24	(ревидиран 2003)	Прилози за поврзани субјекти
MCC 32	(ревидиран 2003)	Финансиски Инструменти: Прилози и Презентација
MCC 39	(ревидиран 2003)	Финансиски Инструменти: Признавање и Пресметка
MCC 36	(ревидиран 2004)	Исправка на вредноста на средствата
MCC 38	(ревидиран 2004)	Нематеријални вложувања

Примените на ревидираните MCC 1, 8, 10, 16, 17, 21, 24, 32, и 39 (сите ревидирани 2003) и MCC 36 и 38 (сите ревидирани 2004), се дополнително прикажани, но не предизвикуваат материјални промени во сметководствените политики на НБРМ и во сметководствениот третман на трансакциите.

Стандарди, интерпретација и дополнувања на објавените стандарди кои сеуште немаат важност

Одредени нови стандарди, дополнувања и интерпретации кон постојните стандарди објавени и задолжителни за сметководствениот период на НБРМ почнувајќи од или после 1 јануари 2006 или во подоцнежните периоди, а кои субјектот порано ги нема прифатено:

МСФИ 7 Финансиски Инструменти: Прилози и комплементарни Дополнувања на MCC 1, Презентирање на Финансиските извештаи - Капитални прилози (со важност од 1 јануари 2007). МСФИ 7 вовеле нови прилози за подобрување на информирањето во однос на финансиските инструменти. Тој има потреба од претставување на квалитативни и квантитативни информации за изложеноста на ризици кои произлегуваат од финансиските инструменти, вклучувајќи специфициран минимум прилози за кредитниот ризик, ризикот од неликвидност и пазарниот ризик, вклучувајќи сензитивна анализа на пазарниот ризик. Тој го заменува MCC 30, Прилози кон Финансиските Извештаи на Банки и слични Финансиски Институции, и барањата за прилози на MCC 32, Финансиски Инструменти: Прилози и Презентација. Наменето е за сите субјекти кои известуваат согласно МСФИ. Дополнувањето на MCC 1 ги воведува прилозите за нивото на капиталот на субјектот и како тој управува со капиталот. НБРМ го процени влијанието на МСФИ 7 и измените на MCC 1 и донесе заклучок дека измените ќе вклучат сензитивни анализи на пазарен ризик и презентирање на капиталот согласно измените на MCC 1. НБРМ ќе го примени МСФИ 7 и измените на MCC 1 од сметководствениот период кој започнува на 1 Јануари 2007.

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

МСС 39 и МСФИ 4 (Дополнување), Договори за Финансиска Гаранција (со важност од 1 Јануари 2006). Ова дополнување се однесува на издадените финансиски гаранции, различни од оние претходно прикажани како договори за осигурување од страна на субјектот, иницијално треба да бидат прикажани по нивната пазарна вредност, а последователно пресметани по повисока вредност од (а) неамортизираниот дел од надоместоците добиени или одложени, и (б) трошоците неопходни да се подмират обврските на денот на изготвување на билансот на состојба.

Постојат голем број на други нови стандарди или дополнувања на веќе постоечките, но раководството донесе одлука дека тие не се релевантни за работењето на НБРМ. Овие дополнувања и стандарди вклучуваат:

- МСС 19 (Дополнување), Бенефиции за Вработените (со важност од 1 Јануари 2006),
- МСС 39 (Дополнување), Хеџирање на парични текови за предвидување на трансакциите во рамките на групацијата (со важност од 1 Јануари 2006),
- МСС 39 (Дополнување), Опции за пазарна вредност (со важност од 1 Јануари 2006),
- МСФИ 1 (Дополнување), Прва примена на Меѓународните Стандарди за Финансиско Известување и МСФИ 6 (Дополнување), Истражување за и Евалуација на Минерални Ресурси (со важност од 1 Јануари 2006),
- МСФИ 6 Истражување за и Евалуација на Минерални Ресурси (со важност од 1 Јануари 2006),
- КТМСФИ 4, Одредување дали договорите содржат Лизинг (со важност од 1 Јануари 2006),
- КТМСФИ 5, Право на камати кои произлегуваат од фондови за повлекување од употреба, реставрација и подобрување на средината (со важност од 1 Јануари 2006),
- КТМСФИ 6, Обврски кои произлегуваат од учество на специфичен пазар – Отпад на електрична и електронска опрема (со важност од 1 Декември 2005).

Б Трансакции во странска валута

Средствата и обврските деноминирани во странски валути се прикажани во МКД користејќи го курсот важечки на крајот на пресметковниот период. Трансакциите направени во странски средства на плаќање се пресметуваат во МКД по курсот кој важел на денот на трансакцијата. Сите курсни разлики се вклучуваат во Билансот на успех.

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

В Депозити во банки

Депозитите кај банките се искажани по номинална вредност, намалена за исправката на вредноста.

Г Монетарно злато

Трансакциите со злато се вреднуваат според пазарната цена базирана на котираната лондонска берзанска цена на денот на трансакцијата. Златото се ревалоризира на месечна основа. На крајот на годината златото е вреднувано според објективна, пазарна вредност, т.е. предпладневна пазарна цена за 1 фина унца злато на лондонската берза.

Реализираните и нереализираните добивки и загуби од ревалоризацијата на златото на крајот на пресметковниот период кои резултираат од промените во пазарната цена на златото и промената на курсот на денарот во однос на САД доларот, се вклучуваат во Билансот на успех.

Д Пари и парични средства

За целите на извештајот за парични текови, парите и паричните средства вклучуваат: депозити кај банки и други финансиски институции со рок на достасување пократок од 90 дена и девизи во трезорот на НБРМ исклучувајќи ги ограничените депозити.

Ѓ Хартии од вредност

Хартиите од вредност на датумот на билансот на состојба се класифицирани како хартии од вредност кои се чуваат до достасување, хартии од вредност за тргување и хартии од вредност расположиви за продажба.

Сите вложувања првобитно се искажуваат според нивната набавна цена, односно објективната вредност на дадените средства во моментот на нивно стекнување, вклучувајќи ги и трошоците на набавка.

Хартии од вредност што се чуваат до достасување

Хартиите од вредност што се чуваат до достасување, односно вложувањата кои имаат фиксни или проценливи плаќања и се наменети да се чуваат до достасување, се признаваат по амортизирана вредност, намалена за исправката на вредноста.

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Хартии од вредност за тргување

Хартиите од вредност за тргување, односно вложувањата во должнички хартии од вредност кои имаат пазарна вредност, се вреднуваат секојдневно по објективна вредност и ценовните промени се вклучуваат во Билансот на успех.

Хартии од вредност расположливи за продажба

Хартиите од вредност кои се прикажани како "расположливи за продажба", повторно се презентирани по објективна вредност, освен некотирачките акции чија објективна вредност не може да биде реално утврдена и истите се прикажани по набавна вредност, намалена за исправката на вредноста.

Нереализираните добивки и загуби се искажуваат како посебна компонента на капиталот до моментот на отуѓување на вложувањето или вршење на исправка на вредноста. При отуѓување или намалување на вредноста, кумулираните добивки и загуби искажани во капиталот се вклучуваат во билансот на успех за периодот.

Е Објективна вредност

За вложувањата во финансиски инструменти со кои се тргува на финансиски пазари, објективната вредност се одредува преку котираните пазарни цени.

За капиталните вложувања кои не котираат, објективната вредност се одредува преку пазарните цени на сличните вложувања, или се базира на дисконтираните очекувани парични текови.

Ж Намалување на вредноста и ненаплатливост на финансиските средства

Средства евидентирани според амортизациона вредност

На датумот на кој се сочинува билансот на состојба се врши проценка со цел да се утврди дали постои објективна индикација дека вредноста на одредено финансиско средство е намалена. Финансиско средство или група на финансиски средства се оштетени и исправка на вредност се пресметува ако, и само ако, постои објективен доказ за оштетување како резултат на еден или повеќе настани кои се случуваат после првичното признавање на средствата (настан кој предизвикува загуба) и тој настан кој предизвикува загуба (или настани) имаат влијание на проценетите идни парични текови од финансиското средство или група на финансиски средства кои може објективно да се проценат.

Кога побарувањето е ненаплатливо, тоа се отпишува до износот на резервирањето за износот на исправката на истото побарување.

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Таквите побарувања се отпишуваат откако сите потребни процедури се завршени и износот на загубата е одреден. Идните наплати на претходно отпишаните побарувања ја намалуваат вредноста на резервациите за покривање на загуби во Билансот на успех.

Доколку во последователниот период износот на исправката на вредност се намали и тоа може објективно да се поврзе со настан кој се случил по намалувањето на вредноста (како што е подобрувањето на кредитниот рејтинг на должникот), намалувањето на вредноста на финансиското средство треба да биде анулирано преку корегирање на сметката за исправка на вредноста. Износот на анулирањето треба да биде вклучен во нето добивката или загубата за периодот.

Секоја пресметана камата на отпишани побарувања се признава веднаш како исправка на вредност во Билансот на успехот (како дел од книговодствена вредност на заемот евидентиран по амортизирана вредност).

3 Сметководство на датум на тргување и порамнување

Сите “редовни” набавки и продажби на финансиски средства се признаваат на датумот на подмирување, односно на датумот на кој средството е добиено или предадено на друго лице. Редовните набавки или продажби се набавки или продажби на финансиски средства кои бараат испорака на средствата во даден рок кој е главно утврден по пат на регулатива или конвенција на пазарот.

S Кредити и аванси

Кредитите се искажуваат според амортизирана вредност, намалени за резервациите поради намалување на вредноста. Начинот на утврдување на резервации поради намалување на вредноста се утврдуваат на начин опишан погоре, во забелешка 2ж.

И Недвижности и опрема

Сите ставки на недвижности и опрема се признаваат по нивната набавна вредност намалена за амортизацијата.

Инвестициите во тек се прикажани по набавна вредност на нивната подготовка вклучувајќи ги трошоците за трети лица. Не се пресметува амортизација во текот на инвестицијата. По завршувањето на изведбата, сите акумулирани трошоци се префрлени на соодветните материјални вложувања и опрема и се предмет на соодветната стапка на амортизација. Добивките и загубите при расходување на недвижностите и опремата се прикажани во Билансот на успех.

Амортизација се пресметува на сите средства освен на инвестициите во тек со примена на праволинискиот метод, врз база на проценетиот корисен век на имотот и опремата, кој е како што следи:

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Згради:	10 до 77 години
Опрема:	5 до 10 години
Возила:	6 до 7 години
Мебел:	5 до 10 години
Нематеријални средства (софтвер):	5 години

Земјиштето и уметничките дела не се предмет на амортизација.

Ј Пригодни ковани пари

НБРМ произведува пригодни ковани пари врз основа на Одлука на Владата на Република Македонија. Трошоците за производство паѓаат на товар на НБРМ и истите се надоместуваат со приходите од продажба на пригодните ковани пари. Златните и сребрените пари исковани по повод обележување на важни годишнини се вреднуваат по продажна цена утврдена од страна на НБРМ, добиена со додавање на маржа во просек од околу 20% на просечната производствена цена. Производствената цена ја вклучува цената на златото употребено за таа намена како и трошоците на ковање. Процентот на маржата варира со цел да ги нивелира различните фиксни трошоци за производството на различни количини на одредени монети, со цел да се постигне слична цена за целиот асортиман на пригодните ковани пари. Приходите од продажба на пригодни ковани пари се признаваат доколку е веројатно дека идните економски користи ќе бидат прилив на НБРМ и доколку овие користи може веродостојно да се мерат.

К Банкноти и ковани пари во оптек

Банкнотите и кованите пари во оптек емитирани од страна на НБРМ се прикажани во Билансот на состојба како обврска во корист на имателот, изразена во номинална вредност. Кога банкнотите и кованите пари се повлекуваат од оптек, се зголемува обврските за депозитни пари, а се намалува обврската во корист на имателот за готови пари.

Л Краткорочни хартии од вредност

Краткорочните хартии од вредност (благајнички записи), издадени од страна на НБРМ за остварување на целите на монетарната политика, се евидентираат според дисконтирана вредност, одразувајќи ги износите кои банките ги платиле за да ги добијат. Каматата се пресметува и се евидентира како што достасува.

Љ Депозити

Депозитите се водат по нивната номинална вредност, намалена за отплатените износи.

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

М Признавање на приходи

Приходи и расходи од камати

Приходот од камати се признава во моментот на настанување.

Приходите и расходите од камати се прикажани во Билансот на успех за сите каматоносни инструменти на пресметковна основа со користење на метод на ефективната каматна стапка. Кога заемите ќе станат сомнителни за наплата, тие се отпишуваат до износот на резервирањата, и поради тоа приходот од камати се признава според каматната стапка според која се вршеше дисконтирање на идните парични текови при мерењето на износот на резервациите.

Провизии и останати приходи

Провизии и останати приходи вообичаено се прикажуваат на пресметковна основа, кога услугата е обезбедена. Провизиите при исплатата на заемите се одложени и се прикажани како прилагодување на ефективната каматна стапка на заемот.

Н Даноци

Според одредбите од член 36в од изменетиот Закон за данок на добивка, објавен на 31 јули 2003 година, а кој се применува ретроактивно од 1 јануари 2003 година, НБРМ е ослободена од данок на добивка.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

3. Управување со финансиски ризик

А. Билансот на состојба на НБРМ воглавно се состои од финансиски инструменти. Овие инструменти ја изложуваат НБРМ на голем број на ризици, вклучувајќи ризик на ликвидност, ризик на каматни стапки, ризик од курсни разлики и кредитен ризик.

Б. Кредитен ризик

Кредитниот ризик е ризик од намалување на вредноста на девизните средства како резултат на промена во финансиската позиција на договорната финансиска институција или комерцијална банка каде што се чуваат девизните резерви, или на емитентот на инструментот во кој што се чуваат девизните резерви. Големината и изложеноста на НБРМ на кредитен ризик може директно да се увиди од билансот на состојба и од забелешките кон билансот на состојба кои ги опишуваат финансиските средства. Во случајот на НБРМ главниот кредитен ризик се јавува во однос на кореспондентните банки каде се пласирани девизните депозити и другите девизни средства.

Табелата што следи ја прикажува главната концентрација на кредитниот ризик по субјекти:

	Депозити	Хартии од вредност	Вкупно 2005	2004
BIS Basel	15.574.495	271.430	15.845.925	12.792.445
Federal Reserve Bank of New York	8.317.600	259.185	8.576.785	9.509.493
Banque de France	14.703.083	63.943	14.767.026	11.424.335
Bank of England	12.254.972	-	12.254.972	12.303.429

Управувањето со кредитниот ризик се врши со определување на финансиска институција - комерцијална банка или издавач на хартија од вредност врз основа на критериуми утврдени од страна на Советот на НБРМ.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

В Ризик од курсни разлики

Ризик од курсни разлики претставува ризик од намалување на вредноста на девизните средства како резултат на флукуациите на девизните курсеви на валутите и на монетарното злато.

НБРМ ја донесува официјалната курсна листа, која се користи за сметководствено сведување на странските валути во денари, вклучувајќи ги и сведувањата во евиденцијата на НБРМ. Билансот на состојба на НБРМ и остварувањето на добивка, историски гледано, не влијаеле на утврдувањето на курсот. Освен ограничувањата поставени од севкупната економска политика, НБРМ е ограничена до определени граници и од пазарните сили кои може да го окарактеризираат дадениот курс како несоодветен во однос на пазарните курсеви. Имајќи го предвид де факто фиксниот девизен курс на денарот спрема еврото, изложеноста кон валутен ризик на НБРМ спрема еврото е минимална, за разлика од САД доларот, каде изложеноста е присутна заради неговото слободно флукуирање спрема еврото, а со тоа и кон денарот.

Табелата што следи ги прикажува главните категории на средства и обврски на 31 декември 2005 година, анализирани по валути:

АКТИВА

	ЕУР	УСД	СПВ	Останато	МКД	Вкупно
Девизни средства	52.530.870	16.573.850	80.484	399.075	(369.273)	69.215.006
Побарувања од Државата	-	-	620.630	-	2.929.085	3.549.715
Членство во ММФ	-	-	-	-	4.970.211	4.970.211
Побарувања од банки	-	-	-	-	31.247	31.247
Останата актива	-	-	-	-	1.060.944	1.060.944

Вкупна актива	52.530.870	16.573.850	701.114	399.075	8.622.214	78.827.123
----------------------	-------------------	-------------------	----------------	----------------	------------------	-------------------

ПАСИВА

Готови пари во оптек	-	-	-	-	15.813.022	15.813.022
Депозити на банки	-	-	-	-	4.973.550	4.973.550
Задолжителни резерви	5.323.066	-	-	-	10.847	5.333.913
Благајнички записи на НБРМ	-	-	-	-	8.945.039	8.945.039
Депозити на државата	15.396.267	221.351	-	7.813	8.932.052	24.557.483
Ограничени депозити	81.723	294.688	-	34.787	-	411.198
Обврски спрема ММФ	-	-	3.842.487	-	4.970.211	8.812.698
Останати депозити	-	-	-	-	1.594.898	1.594.898
Останата пасива	134.519	5.405	-	7.868	228.358	376.150
Капитал и резерви	-	-	-	-	8.009.172	8.009.172

Вкупна пасива	20.935.575	521.444	3.842.487	50.468	53.477.149	78.827.123
----------------------	-------------------	----------------	------------------	---------------	-------------------	-------------------

Анализа на разликата

	31.595.295	16.052.406	(3.141.373)	348.607	(44.854.935)	-
--	-------------------	-------------------	--------------------	----------------	---------------------	---

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Табелата што следи ги прикажува главните категории на средства и обврски на 31 декември 2004 година, анализирани по валути:

АКТИВА	ЕУР	УСД	СПВ	Останато	МКД	Вкупно
Девизни средства	30.270.926	13.959.903	71.600	400.348	(346.325)	44.356.452
Побарувања од Државата	-	-	586.427	-	2.501.383	3.087.810
Членство во ММФ	-	-	-	-	5.186.805	5.186.805
Побарувања од банки	-	935.581	-	-	(898.481)	37.100
Останата актива	-	-	-	-	1.138.718	1.138.718
Вкупна актива	30.270.926	14.895.484	658.027	400.348	7.582.100	53.806.885
ПАСИВА						
Готови пари во оптек	-	-	-	-	15.071.504	15.071.504
Депозити на банки	-	-	-	-	2.668.636	2.668.636
Задолжителни резерви	3.363.332	-	-	-	8.145	3.371.477
Благајнички записи на НБРМ	-	-	-	-	4.565.838	4.565.838
Депозити на државата	5.627.761	974.924	-	1.755	6.450.882	13.055.322
Ограничени депозити	41.926	177.555	-	-	-	219.481
Обврски спрема ММФ	-	-	3.405.123	-	5.186.804	8.591.927
Останати депозити	-	-	-	-	1.574.330	1.574.330
Останата пасива	325.697	4.578	-	7.942	127.518	465.735
Капитал и резерви	-	-	-	-	4.222.635	4.222.635
Вкупна пасива	9.358.716	1.157.057	3.405.123	9.697	39.876.292	53.806.885
Анализа на разликата						
Разлика кај поединечна ставка	20.912.210	13.738.427	(2.747.096)	390.651	(32.294.192)	

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Г. Каматен ризик

НБРМ е изложена на каматниот ризик како резултат на неусогласување на каматната структура на средствата и обврските.

Позицијата на НБРМ во однос на чувствителноста на промени во каматните стапки заснована на моментот на повторно утврдување на каматната стапка на 31 декември 2005 година е искажана на следниот начин:

	Каматносни стапки					Не-каматносни стапки	Вкупно
	До 1 месец или варијабилни стапки	1 до 3 месеци	3 месеци до 1 година	1 до 5 години	над 5 години		
АКТИВА							
Девизни средства	50.400.599	7.736.832	4.743.919	6.079.492	-	254.164	69.215.006
Побарувања од државата	-	-	307.013	1.944.054	669.786	628.862	3.549.715
Членство во ММФ	-	-	-	-	-	4.970.211	4.970.211
Побарувања од банки	-	-	5.837	5.836	19.574	-	31.247
Останата актива	-	-	-	-	-	1.060.944	1.060.944
Вкупна актива	50.400.599	7.736.832	5.056.769	8.029.382	689.360	6.914.181	78.827.123
ПАСИВА							
Готови пари во оптек	-	-	-	-	-	15.813.022	15.813.022
Депозити на банки	4.969.300	-	-	-	-	4.250	4.973.550
Задолжителни резерви	5.333.913	-	-	-	-	-	5.333.913
Благајнички записи на НБРМ	8.920.990	-	-	-	-	24.049	8.945.039
Депозити на државата	22.808.969	-	-	-	-	1.748.514	24.557.483
Ограничени депозити	-	-	-	-	-	411.198	411.198
Обврски спрема ММФ	2.906.597	-	404.169	531.721	-	4.970.211	8.812.698
Останати депозити	1.556.117	-	-	-	-	38.781	1.594.898
Останата пасива	-	-	-	-	-	376.150	376.150
Капитал и резерви	-	-	-	-	-	8.009.172	8.009.172
Вкупна пасива	46.495.886	-	404.169	531.721	-	31.395.347	78.827.123
Анализа на разликата							
Разлика кај поединечна ставка	3.904.713	7.736.832	4.652.600	7.497.661	689.360	(24.481.166)	-
Кумулативена разлика	3.904.713	11.641.545	16.294.145	23.791.806	24.481.166	-	-

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Позицијата на НБРМ во однос на чувствителноста на промени во каматните стапки заснована на моментот на повторно утврдување на каматната стапка, на 31 декември 2004 година е искажана на следниот начин:

	Каматносни стапки						Вкупно
	До 1 месец или варијабилни стапки	1 до 3 месеци	3 месеци до 1 година	1 до 5 години	над 5 години	Не-каматносни стапки	
АКТИВА							
Девизни средства	39.644.263	66.590	-	485.550	-	4.160.049	44.356.452
Побарувања од државата	-	-	307.013	1.228.054	956.464	596.279	3.087.810
Членство во ММФ	-	-	-	-	-	5.186.805	5.186.805
Побарувања од банки	-	-	11.921	5.605	19.574	-	37.100
Останата актива	-	-	-	-	-	1.138.718	1.138.718
Вкупна актива	39.644.263	66.590	318.934	1.719.209	976.038	11.081.851	53.806.885
ПАСИВА							
Готови пари во оптек	-	-	-	-	-	15.071.504	15.071.504
Депозити на банки	2.665.851	-	-	-	-	2.785	2.668.636
Задолжителни резерви	3.371.477	-	-	-	-	-	3.371.477
Благајнички записи на НБРМ	4.565.838	-	-	-	-	-	4.565.838
Депозити на државата	-	-	-	-	-	13.055.322	13.055.322
Ограничени депозити	3.549	-	-	-	-	215.932	219.481
Обврски спрема ММФ	2.138.929	-	381.895	884.299	-	5.186.804	8.591.927
Останати депозити	1.549.738	-	-	-	-	24.592	1.574.330
Останата пасива	-	-	-	-	-	465.735	465.735
Капитал и резерви	-	-	-	-	-	4.222.635	4.222.635
Вкупна пасива	14.295.382	-	381.895	884.299	-	38.245.309	53.806.885
Анализа на разликата							
Разлика кај поединечна ставка	25.348.881	66.590	(62.961)	834.910	976.038	(27.163.458)	
Кумулативена разлика	25.348.881	25.415.471	25.352.510	26.187.420	27.163.458		

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Д. Ризик на ликвидност

Ризикот на ликвидност е ризик од недостаток на ликвидни средства за непречено одвивање на функциите на НБРМ.

Во врска со обврските во домашна валута, НБРМ не е изложена на овој ризик заради нејзиниот карактер на централна банка. Во врска со обврските во странска валута, НБРМ го лимитира овој ризик по пат на управување со средствата во странска валута имајќи ги предвид ликвидносните потреби.

Табелата што следи го сумира профилот на достасување на средствата и обврските на НБРМ врз основа на договорениот датум на плаќање утврден врз основа на резидуалниот период почнувајќи од датумот на билансот на состојба до датата на договорно достасување на 31 декември 2005 година:

	До 1 месец	1 до 3 месеци	3 месеци до 1 година	1 до 5 години	над 5 години	Вкупно
АКТИВА						
Девизни средства	50.614.951	7.736.832	4.743.919	6.079.492	39.812	69.215.006
Побарувања од државата	628.862	-	307.013	1.944.054	669.786	3.549.715
Членство во ММФ	4.970.211	-	-	-	-	4.970.211
Побарувања од банки	-	-	5.837	5.836	19.574	31.247
Останата актива	49.189	-	-	-	1.011.755	1.060.944
Вкупна актива	56.263.213	7.736.832	5.056.769	8.029.382	1.740.927	78.827.123
ПАСИВА						
Готови пари во оптек	15.813.022	-	-	-	-	15.813.022
Депозити на банки	4.973.550	-	-	-	-	4.973.550
Задолжителни резерви	5.333.913	-	-	-	-	5.333.913
Благајнички записи на НБРМ	8.945.039	-	-	-	-	8.945.039
Депозити на државата	24.557.483	-	-	-	-	24.557.483
Ограничени депозити	129.426	18.713	263.059	-	-	411.198
Обврски спрема ММФ	5.590.841	-	448.313	2.773.544	-	8.812.698
Останати депозити	1.594.898	-	-	-	-	1.594.898
Останата пасива	535.680	8.439	753	2.730	(171.452)	376.150
Капитал и резерви	-	-	-	-	8.009.172	8.009.172
Вкупна пасива	67.473.852	27.152	712.125	2.776.274	7.837.720	78.827.123
Анализа на разликата						
Разлика кај поединечна ставка	(11.210.639)	7.709.680	4.344.644	5.253.108	(6.096.793)	-
Кумулативена разлика	(11.210.639)	(3.500.959)	843.685	6.096.793	-	-

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Профилот на достасување на средствата и обврските на 31 декември 2004 година беше следниот:

	До 1 месец	1 до 3 месеци	3 месеци до 1 година	1 до 5 години	над 5 години	Вкупно
АКТИВА						
Девизни средства	43.766.692	66.590	-	485.550	37.620	44.356.452
Побарувања од државата	596.279	-	307.013	1.228.054	956.464	3.087.810
Членство во ММФ	5.186.805	-	-	-	-	5.186.805
Побарувања од банки	-	-	11.921	5.605	19.574	37.100
Останата актива	63.095	-	-	-	1.075.623	1.138.718
Вкупна актива	49.612.871	66.590	318.934	1.719.209	2.089.281	53.806.885
ПАСИВА						
Готови пари во оптек	15.071.504	-	-	-	-	15.071.504
Депозити на банки	2.668.636	-	-	-	-	2.668.636
Задолжителни резерви	3.371.477	-	-	-	-	3.371.477
Благајнички записи на НБРМ	4.565.838	-	-	-	-	4.565.838
Депозити на државата	13.055.322	-	-	-	-	13.055.322
Ограничени депозити	1.734	48.182	169.565	-	-	219.481
Обврски спрема ММФ	5.773.232	-	467.614	2.337.687	13.394	8.591.927
Останати депозити	1.574.330	-	-	-	-	1.574.330
Останата пасива	731.763	9.691	3.479	1.622	(280.820)	465.735
Капитал и резерви	-	-	-	-	4.222.635	4.222.635
Вкупна пасива	46.813.836	57.873	640.658	2.339.309	3.955.209	53.806.885
Анализа на разликата						
Разлика кај поединечна ставка	2.799.035	8.717	(321.724)	(620.100)	(1.865.928)	-
Кумулативена разлика	2.799.035	2.807.752	2.486.028	1.865.928	-	-

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Г. Објективна вредност

Разликата помеѓу навабната вредност и сегашната вредност на хартиите од вредност кои се чуваат за доспевање, се прикажани на следниов начин:

	31 декември 2005			31 декември 2004		
	Набавна вредност	Сегашна вредност	Разлика	Набавна вредност	Сегашна вредност	Разлика
Финансиски средства						
Вложувања кои се чуваат до достасување (забелешка 15)	514.372	515.562	1.190	485.550	488.468	2.918

Некаматоносната државната обврзница (забелешка 18) која се чува до достасување е вреднувана по објективна вредност на средствата со кои таа е стекната, а последователно се амортизира до нејзиното достасување .

Погоре наведените финансиски средства се вреднувани според методот на амортизиран трошок. НБРМ има намера да ги чува овие средства до нивното достасување и нема намера да ги продаде порано доколку дојде до измена на пазарните услови.

Како што е објаснето во забелешка 15 хартиите од вредност расположливи за продажба се однесуваат на акции во БИС со вредност од МКД 39.813.000 (2004: МКД 37.620.000), за кои објективната вредност не може разумно да се утврди бидејќи овие акции не се предмет на активно тргување. Сметководствената вредност на другите финансиски средства и обврски е приближна на нивната објективна вредност.

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

4. Значајни сметководствени естимации и проценки при примена на сметководствените политики

НБРМ прави проценки и претпоставки кои влијаат на износите во извештајот на средствата и обврските за наредната финансиска година. Проценките и судовите континуирано се евалуираат и се базирани на претходни искуства и други фактори, вклучувајќи очекувања за идни настани за кои се верува дека ќе бидат веродостојни согласно моменталните услови.

(а) Обезвреднување на хартиите од вредност расположливи за продажба

НБРМ одлучува дека вредноста на хартиите од вредност расположливи за продажба се намалува, кога постои значајно или одложено намалување на сегашната вредност под набавната вредност. Оваа одлука за што е значајно, а што одложено намалување бара соодветна проценка. Меѓу останатите фактори, при донесување на оваа проценка, НБРМ ја евалуира, и променливост во цената на акциите. Во продолжение, исправката на вредноста може да биде соодветна кога постои доказ за влошување на финансиската состојба во индустријата во којашто се инвестира, промена на технологијата или кога има намалување на оперативните и финансиски парични приливи.

(б) Хартии од вредност кои се чуваат за достасување

НБРМ се придржува кон водичот од МСС 39 за класификација на не-деривативни финансиски средства со фиксни или одредени плаќања и фиксни доспевања, како финансиски средства кои се чуваат до достасување. Оваа класификација бара соодветна проценка. Во утврдувањето на оваа проценка НБРМ ја проценува сопствената намера и способност да чува такви хартии од вредност до достасување. Доколку НБРМ не успее да ги зачува овие хартии од вредност до нивното доспевање, од причини како на пример, продавање на незначајна сума на хартии од вредност која е при кај на доспевањето, во тој случај хартиите од вредност ќе биде потребно да се рекласифицираат како расположливи за продажба. Соодветно на ова, хартиите од вредност ќе бидат евидентирани по објективна, а не по амортизациона вредност.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

5. Приходи од камати

	Одобрен и кредити	Депозити	Хартии од вредност	Вкупно 2005	Вкупно 2004
Држава	-	-	122.040	122.040	140.949
Домашни банки	2.728	-	-	2.728	1.288
Странски субјекти	-	1.029.255	51.646	1.080.901	764.978
Вкупно за 2005	2.728	1.029.255	173.686	1.205.669	907.215
Вкупно за 2004	1.389	711.963	193.963	907.215	

6. Расходи за камати

	Добиени кредити	Примени депозити	Издадени хартии од вредност	Вкупно 2005	Вкупно 2004
Држава		67.100	-	67.100	19.119
Домашни банки		82.494	527.427	609.921	473.216
Странски субјекти	74.311	-	-	74.311	46.718
Вкупно за 2005	74.311	149.594	527.427	751.332	539.053
Вкупно за 2004	46.718	140.895	351.440	539.053	

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

7. Приходи од провизии

	2005	2004
Провизии од снабдување на банките со готовина	54.604	59.772
Провизии врз основа на порамнување на плаќања (МИПС)	40.466	35.065
Провизии од домашни банки за водење на сметка по долговен промет на сметка	27.092	-
Провизии од продажба на административни и судски таксени марки	14.908	14.472
Провизии од девизно работење	8.913	4.567
Провизии од издадени гаранции	-	3.142
Останати провизии	58.365	15.250
Вкупно	204.348	132.268

Приходите врз основа на провизии од снабдување на банките со готови пари и порамнување на плаќањата преку МИПС-от се однесуваат на услуги кои НБРМ ги дава на домашните банки и другите иматели на сметки во МИПС -от. НБРМ на почетокот од Јануари 2005 година вовеле провизија за долговен промет на сметка поврзано со услугите во платниот промет во земјата.

Провизиите од продажба на административни и судски таксени марки се однесуваат на делот на остварени приходи од продажба на административни и судски таксени марки кој и припаѓа на НБРМ, согласно склучен договор со Министерството за финансии со кој се регулираат активностите околу печатењето и дистрибуцијата на истите.

Провизиите од девизно работење се однесуваат на остварени приходи од продажба на девизи на државни органи како и од вршење работи за државата во платениот промет со странство.

Останатите провизии во износ од МКД 58.365.000 вклучуваат провизија во износ од МКД 33.809.000 врз основа на купени права за купување на девизи од НБРМ за продадени хартии од вредност на нерезиденти.

Висината на провизиите што НБРМ ги наплатува се регулирани со “Одлука за единствената тарифа за надоместоци за услуги што ги врши НБРМ” што ја донесува Советот на НБРМ, како и со поединечни договори склучени со одредени државни органи.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

8. Расходи од провизии

	2005	2004
Провизии на странски банки	10.907	18.995
Провизии при размена на злато	-	23.889
Останати провизии на домашни банки	18	24
Вкупно	10.925	42.908

Провизиите платени на странски банки се однесуваат за извршени трансакции со депозитите на НБРМ и други трансакции во девизи со странски банки.

9. Останати оперативни приходи

	2005	2004
Реализирани позитивни курсни разлики, нето	3.358	47.032
Провизии од администрирање на странски кредитни линии	9.000	11.909
Приход од дивиденда од БИС (забелешка 15)	7.438	7.183
Приходи од продажба на пригодни ковани пари	1.740	2.071
Реализирана добивка од хартии од вредност расположливи за продажба	-	63.515
Останати приходи	16.581	13.452
Вкупно	38.117	145.162

Реализираните позитивни курсни разлики, нето, се остварени врз основа на купопродажба на девизи со домашните банки, арбитражи со странски банки како и од разликата помеѓу средниот и продажниот курс при продажба на девизи на државните органи за извршување на девизни плаќања кон странство.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

10. Останати расходи

	2005	2004
Услуги	49.389	75.310
Трошоци поврзани со изработка на банкноти и монети	54.059	60.409
Реализирани загуби од продадени хартии од вредност расположливи за продажба	-	34.876
Ценовни промени од хартии од вредност	6.658	-
Материјални трошоци	24.896	26.581
Други административни трошоци	2.351	5.113
Останати расходи	8.311	2.489
Вкупно	145.664	204.778

Трошоците поврзани со изработка на банкноти и монети се однесуваат главно на увезени банкноти или увезена специјална хартија за печатење на банкноти, како и на набавените материјали за ковање на монети. Печатењето на банкноти се врши од страна на приватни домашни или надворешни производители, додека ковањето на монетите се врши од страна на НБРМ. НБРМ применува политика на разграничување на трошоците поврзани со изработка на банкноти и монети во зависност од трајноста на истите.

Расходите од ценовни промени од странски хартии од вредност се однесуваат на нето негативни ценовни промени од усогласување на поединечните хартии од вредност со нивната пазарна вредност.

11. Резервации и отписи

	2005	2004
Резервации поврзани со стечајот на БНТ	-	152.646
Отпис на салда кои не можат да се надоместат	-	120.468
Обврски произлезени од неусогласувањето на контраставките (забелешка 36)	109.367	-
Очекувани резервации во врска со судски постапки		87.730
Резервации за камати и провизии (забелешка 36)	16.000	62.864
Резервации за побарувања од банки (забелешка 13)	22.946	-
Резервации за други побарувања	-	18.754
Останати резервации	386	7.017
Вкупно	148.699	449.479

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

12. Злато

	2005	2004
Злато во трезорот на НБРМ	80.867	52.291
Златни депозити по видување	5.567	3.844.574
Орочени златни депозити	5.729.843	-
Вкупно	5.816.277	3.896.865

Вкупните златни резерви на НБРМ заклучно со 31 декември 2005 година изнесуваат 218.283,87 унци (2004: 197.413,69 унци) со пазарна вредност од 513 САД долари (МКД 26.603.000) за унца (31.12.2004: 438 САД долари или МКД 19.740.000 за унца). Зголемувањето на количината на златото во текот на 2005 година е резултат на наследено злато од сукцесијата на имотот на поранешна СФРЈ. До 2004 година златните депозити, во износ од 194.764,685 унци (МКД 3.844.574.000), се чуваа како безкаматни депозити по видување во три коресподентни банки. Во 2005 година златните депозити, во износ од 215.034,95 унци (МКД 5.720.696.000), се орочени на 5 години во три коресподентни банки како каматни депозити со просечна каматна стапка од 0,557% годишно. Орочените златни депозити ја вклучуваат пресметаната камата во износ од МКД 9.147.000 (2004: МКД-).

13. Девизни депозити

	2005	2004
Девизни депозити по видување	19.924.593	11.468.727
Орочени девизни депозити	36.834.266	27.499.647
Резервации	(369.273)	(346.327)
Вклучено во пари и парични еквиваленти (Забелешка 40)	56.389.586	38.622.047
Ограничени сметки	506.822	466.792
Орочени депозити над 90 дена	4.603.155	-
	61.499.563	39.088.839

Орочените депозити носат камата по каматни стапки кои зависат од валутата на депозитот и се движат од 2,54% до 4,06% годишно за депозитите во САД долари и од 1,97% до 2,42% годишно за евро депозитите (2004: од 1,03% до 1,83% годишно за депозитите во САД долари и од 1,85% до 2,18% годишно за евро депозитите). Каматните стапки за депозити преку ноќ за 2005 година се движат од 1,61% до 4,2% годишно за депозитите во САД долари и од 1,76% до 2,27% годишно за евро депозитите (2004: од 0,85% до 2,23% годишно за депозити во САД долари и од 1,61% до 2,46% годишно за евро депозити). Структурата на орочените депозити според преостанатиот период на достасување е

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

вклучена во забелешка 40. Девизните депозити ја вклучуваат пресметаната камата во износ од МКД 52.744. 000 (2004: МКД 3.798.000).

Депозитите по видување содржат депозити во вредност од МКД 506.822.000 кои не се на целосно располагање на НБРМ. Овие депозити се дадени како гаранција во корист на странска банка во ликвидација, врз чија основа се ослободени МКД 1.099.791.000 на име депозити на НБРМ во истата банка. НБРМ резервираше МКД 109.979.000 за можни загуби од овие депозити. Според последните проценки на ликвидаторите на странската банка, можните загуби од овие депозити изнесуваат МКД 72.310.000. Во истата банка, НБРМ има пласирано субординиран заем во износ од 5 милиони САД долари (МКД 259.294.000) кој достаса во 2002 година и кој е целосно резервиран. Со оглед на тоа што банката е во ликвидација, достасаноста на овој заем не го измени неговиот субординиран статус.

Движењата на исправката на вредност за загуби по депозитите по видување и орочените депозити се како што следи:

	2005	2004
Состојба на 1 јануари	346.327	1.364.585
Трансфер на резервации на останати побарување (забелешка 21)	-	(1.018.258)
Додатни резервации (забелешка 11)	22.946	-
Состојба на 31 декември	369.273	346.327

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

Девизни депозити според вид на субјект

	2005	2004
Меѓународни финансиски институции	15.568.927	11.706.981
Централни банки	40.648.887	22.496.415
Странски деловни банки	5.651.022	5.231.770
Вкупно	61.868.836	39.435.166
Исправка на вредност	(369.273)	(346.327)
Вкупно	61.499.563	39.088.839

Исправката на вредност се однесува на депозитите во странски деловни банки.

Девизни депозити според географска локација

	2005	2004
Европа	53.490.480	30.103.117
Америка	8.335.335	9.324.334
Друго	43.021	7.715
Вкупно	61.868.836	39.435.166
Исправка на вредност на депозитите во Европа	(369.273)	(346.327)
Вкупно	61.499.563	39.088.839

14. Ефективни странски пари

Ефективни странски пари се готови странски пари и чекови кои се чуваат во трезорот на НБРМ. Ефективните странски пари се вклучени во паричните еквиваленти за потребите на Извештајот на парични текови (забелешка 40).

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

15. Странски хартии од вредност

НБРМ има вложувања во странски должнички хартии од вредност и странски сопственички хартии од вредност. Вложувањата во странски должнички хартии од вредност се класифицирани како хартии од вредност кои се чуваат до достасување и хартии од вредност за тргување.

	2005	2004
Хартии од вредност кои се чуваат до достасување		
2,625% полугодишни државни обврзници деноминирани во долари кои доспеваат во ноември 2006 година	156.085	135.654
3,5% годишна државна обврзница деноминирана во евра која доспева во октомври 2008 година	91.803	91.770
4,75% полугодишна БИС обврзница деноминирана во фунти, која доспева во март 2007 година	271.430	262.943
Хартии од вредност за тргување		
Странски државни обврзници кои носат фиксен приход купени во текот на 2005	640.372	-
Странски државни обврзници кои носат фиксен приход (рекламифицирани од расположиви за продажба)	611.082	604.458
Хартии од вредност расположиви за продажба		
Странски државни обврзници кои носат фиксен приход	-	-
Сопственички странски хартии од вредност	39.814	37.620
Вкупно	1.810.586	1.132.445

Хартиите од вредност за кои е изразена намера дека се чуваат до достасување носат фиксни приходи и доспеваат помеѓу 2006 и 2008 година.

Портфолиото на хартии од вредност за тргување го сочинуваат хартиите од вредност купени во претходните години кои биле класифицирани како расположиви за продажба и хартии од вредност купени во текот на 2005 година.

Во 2005 година НБРМ ја промени сметководствената политика за вложувањата во странски должнички хартии од вредност за кои не постоела намера да се чуваат до достасување, а се високо ликвидни и имаат пазарна вредност, ги класифицираше како хартии од вредност за тргување. Претходно овие вложувања се класифицираа како расположиви за продажба. Компаративите од претходната година беа корегирани, и корегираниот износ е МКД 63.261.000. Овие вложувања се

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

усогласуваат со пазарната вредност секојдневно и носат фиксни годишни и полугодишни купонски камати со стапка помеѓу 3% и 4,5% годишно.

Сопственичките хартии од вредност се состојат од обични акции од БИС чија номинална вредност изнесува 5.000 СПВ по акција (плативи 25% од нивната номинална вредност). Странските хартии од вредност кои се чуваат до достасување вклучуваат пресметаната камата во износ од МКД 4.946.000 (2004: МКД 5.117.000). Странските хартии од вредност за тргување вклучуваат пресметана недостасана камата во износ од МКД 13.171.000 (2004: МКД 12.627.000).

16. Специјални права на влечење (СПВ)

НБРМ има тековна сметка кај ММФ деноминирана во специјални права на влечење (СПВ) која се употребува за процесирање и порамнување на сите трансакции со ММФ. Оваа тековна сметка носи камата во висина на таканаречената базична стапка на ММФ, која се добива на неделна основа како пондериран просек на одбрани стапки за тримесечни инструменти на пазарите на пари на петте држави чии валути ја составуваат кошницата за СПВ. Во текот на 2005 година, базичната стапка се движеше помеѓу 2,22% и 3,03% годишно (2004: 1,57% и 2,24% годишно). Специјалните права на влечење се вклучени во паричните еквиваленти за потребите на Ивештајот на парични текови (забелешка 40).

17. Побарувања од државата за односи со ММФ

	2005	2004
Побарување поврзано со обврската по алокацијата на СПВ (забелешка 33)	620.630	586.427
Вкупно	620.630	586.427

Побарувањето се однесува на СПВ алокацијата кај ММФ која произлегува од кореспондентната обврска за македонскиот дел на обврската кон ММФ за СПВ алоцирани на, и добиени од, поранешна СФРЈ, во согласност со Законот за правно наследство на Република Македонија на членството во ММФ (види забелешка 33).

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

18. Хартии од вредност на државата

	2005	2004
Обврзница за санација на една деловна банка	669.786	649.451
Останати обврзници	1.543.299	1.851.932
Обврзници за покривање на загубата на НБРМ	716.000	-
Вкупно	2.929.085	2.501.383

Хартиите од вредност на Република Македонија кои се чуваат до достасување претставуваат хартии од вредност издадени во име и за сметка на Република Македонија, врз основа на одредбите на Законот за реконструкција и санација на дел од банките во Република Македонија од 1995 година. Обврзницата за санација и реконструкција на една деловна банка која доспева за плаќање во цел износ во април 2020 година е со номинален износ од МКД 1.039.318.000 и не носи камата. За целите на МСФИ, оваа обврзница е вреднувана по објективна вредност на средствата со кои таа е стекната и се амортизира до достасување на обврзницата.

Останатите обврзници издадени во име и за сметка на Република Македонија се исплаќаат во еднакви годишни анuitети од МКД 307.013.000 до 1 април 2010 година. Овие обврзници носат камата според варијабилна каматна стапка еднаква на есконтната стапка на НБРМ, која во текот на 2005 година беше 6,5% годишно (2004: 6,5% годишно). Државните хартии од вредност вклучуваат пресметана камата во износ од МКД 8.232.000 (2004: МКД 9.852.000)

Обврзниците во износ од МКД 716.000.000 се стекнати во декември 2005 година за покривање на остатокот на непокриена загуба искажана 2004 година, а врз основа на Законот за НБРМ. Државните обврзници имаат рок на достасување 2010 година и носат годишна купонска камата од 7,45%.

19. Членство кај ММФ

Во согласност со Статутот на ММФ, кој е ратификуван од Парламентот на Република Македонија, како и во согласност со Законот за правно наследство на Република Македонија на членството во Меѓународниот Монетарен Фонд, НБРМ делува како фискален агент на Република Македонија и истовремено настапува како депозитар на ММФ во Република Македонија. Во тоа својство НБРМ води евиденција на квотата на Република Македонија за членството во ММФ како и на сметката бр.1 и сметката бр.2. Квотата на Република Македонија за членство во ММФ на крајот на 2005 година изнесува МКД 4.957.639.000, сметка бр. 1 изнесува МКД 12.425.000 и сметка бр.2 изнесува МКД 146.000 (2004: МКД 5.173.685.000, МКД 12.967.000 и МКД 152.000 соодветно за трите позиции, види забелешка 33 в). Промените се резултат на извршеното вреднување

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

на овие позиции со курс на СДР од 30 април според финансиската година на ММФ.

20. Кредити дадени на банките

	2005	2004
Долгорочни кредити од конверзијата на селективните кредити во:		
1993 година	11.673	17.511
1996 година	19.574	19.574
Долгорочни кредити од останати конверзии		15
Вкупно	31.247	37.100

Овие кредити се настанати со реструктурирање на таканаречените селективни кредити на НБРМ кои се користеле за рефинансирање на, главно, земјоделските кредити на банките во поранешна СФРЈ. Кредитите конвертирани во 1996 година достасуваат на 31 март 2020 година, додека кредитите конвертирани во 1993 година достасуваат од 2003 до 2008 година, во десет еднакви полугодишни рати. Сите селективни кредити носат годишна провизија од 1,5%, која доспева за плаќање полугодишно.

21. Останати побарувања

	2005	2004
Побарување од банка во стечај	1.034.569	1.034.569
Достасани аукциски депозити	9.268	9.268
	<u>1.043.837</u>	<u>1.043.837</u>
Исправка на вредност	(1.043.837)	(1.043.837)
Вкупно	-	-

Во текот на јануари 2004 година, НБРМ исплати МКД 1.018.258.000 спрема странски банки врз основа на гаранции за позајмувања на една македонска банка од странски банки, дадени врз основа на Одлуката за критериумите и условите за употреба на дел од девизните резерви по основ гаранции за позајмувања на македонски банки од странски банки, која престана да важи од март 2003 година. НБРМ креираше побарување од домашната банка. Врз банката беше покрената стечајна постапка во текот на март 2004 година. НБРМ има побарувања врз основа на дадени гаранции од банката во стечај на износ од МКД 1.034.569.000. Побарувањето на НБРМ од страна на стечајниот управник беше во целост оспорено. Од оваа причина побарувањата од банката во стечај на 31 декември 2003 година НБРМ ги резервираше во целост. За годината што заврши на 31 декември 2004 година, НБРМ ја зголеми исправка на вредност за ова побарување за

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

МКД 16.311.000, до вредноста МКД 1.034.569.000. Процесот е сеуште во тек.

Аукцијата на депозити претставува монетарен инструмент со кој се обезбедува дополнителна ликвидност во банкарскиот систем преку аукциска продажба на краткорочни депозити и со каматна стапка утврдена на соодветната аукција. Достасани ненаплатени побарувања од банки се однесуваат на аукциски депозити на една банка кои не беа вратени на време. Во 1999 година започната е стечајна постапка против оваа банка која сеуште е во тек. Во согласност со Законот за банки, побарувањата на НБРМ, заедно со побарувањата на Република Македонија, имаат приоритет на наплата пред побарувањата од другите доверители.

Движењето на исправката на вредноста е анализирана на следниов начин:

	2005	2004
Состојба на 1 јануари	1.043.837	6.825
Рекласификација од девизни депозити (забелешка 13)	-	1.018.258
Наплата за годината (забелешка 11)	-	18.754
Состојба на 31 декември	1.043.837	1.043.837

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

22. Недвижности и опрема

	Земјиште и згради	Мебел, опрема, и возила	Уметничк и дела	Софтвер	Инвести- ции во тек	Вкупно средства- деловни цели	Средства за рекреати- вни цели	Вкупно основни средства
Состојба на 1 јануари 2004								
Набавна вредност	842.995	404.395	25.923	57.898	12.821	1.344.032	34.858	1.378.890
Акумулирана амортизација	(100.372)	(254.527)	-	(30.220)	-	(385.119)	(6.066)	(391.185)
Сегашна вредност	742.623	149.868	25.923	27.678	12.821	958.913	28.792	987.705
Состојба на 1 јануари 2004	742.623	149.868	25.923	27.678	12.821	958.913	28.792	987.705
Набавки во текот на година	6.019	31.852	17.775	83	-	55.729	886	56.615
Отпис	-	(38)	-	-	-	(38)	-	(38)
Амортизација за годината	(11.052)	(41.988)	-	(10.156)	-	(63.196)	(1.646)	(64.842)
Состојба на 31 декември 2004	737.590	139.694	43.698	17.605	12.821	951.408	28.032	979.440
Состојба на 31 декември 2004								
Набавна вредност	849.014	427.145	43.698	57.981	12.821	1.390.659	35.744	1.426.403
Акумулирана амортизација	(111.424)	(287.451)	-	(40.376)	-	(439.251)	(7.712)	(446.963)
Сегашна вредност	737.590	139.694	43.698	17.605	12.821	951.408	28.032	979.440

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

22. Недвижности и опрема(продолжение)

	Земјиште и згради	Мебел, опрема, и возила	Уметнички дела	Софтвер	Инвести- ции во тек	Вкупно средства- деловни цели	Средства за рекреати- вни цели	Вкупно основни средства
Состојба на 1 јануари 2005								
Набавна вредност	849.014	427.145	43.698	57.981	12.821	1.390.659	35.744	1.426.403
Акумулирана амортизација	(111.424)	(287.451)	-	(40.376)	-	(439.251)	(7.712)	(446.963)
Сегашна вредност	737.590	139.694	43.698	17.605	12.821	951.408	28.032	979.440
Состојба на 1 јануари 2005, нето акумулирана амортизација	737.590	139.694	43.698	17.605	12.821	951.408	28.032	979.440
Набавки во текот на годината	3.064	4.994	3.551	11.731	112	23.452	-	23.452
Отпис	-	(30)	-	-	-	(30)	-	(30)
Трансфери	-	(12.401)	-	12.401	-	-	-	-
Амортизација за годината	(11.117)	(39.539)	-	(11.741)	-	(62.397)	(1.772)	(64.169)
Состојба на 31 декември 2005	729.537	92.718	47.249	29.996	12.933	912.433	26.260	938.693
Состојба на 31 декември 2005								
Набавна вредност	852.079	391.241	47.248	82.113	12.933	1.385.614	35.719	1.421.333
Акумулирана амортизација	(122.542)	(298.520)	-	(52.117)	-	(473.179)	(9.461)	(482.640)
Сегашна вредност	729.537	92.721	47.248	29.996	12.933	912.435	26.258	938.693

Основните средства за рекреативни цели вклучуваат две згради и други основни средства во рамките на тие згради. Како дел од реформите на платниот систем, НБРМ во 2001 година ја презема функцијата за снабдување со готовина од поранешниот Завод за платен промет (ЗПП), како и дел од зградите, опремата и мебелот на ЗПП поврзани со таа функција во десет градови во Македонија. Овие основни средства беа префрлени во владение на НБРМ и во моментот НБРМ ги користи и одржува. НБРМ има направено капитални подобрувања кои во горната табела се прикажани како инвестиции во тек. Бидејќи надлежните органи

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

сеуште немаат донесено конечна одлука за распределба на имотот од ЗПП, НБРМ сеуште нема правен титулар на овој имот. Од истите причини, не е извршена проценка на вредноста на овој имот и истите не се евидентирани во финансиските извештаи НБРМ.

23. Залихи

	2005	2004
Пригодни ковани пари	64.292	69.917
Други залихи	11.827	26.267
Вкупно	76.119	96.184

Пригодните ковани пари се златници и сребреници кои, врз основа на одлука на Владата, се произведени за да се одбележат јубилеи значајни за државата. На 31 декември 2005 година, НБРМ располагаше со вкупно 8.238 златници и 420 сребреници (2004: 8.464 златници и 470 сребреници). Пригодните ковани пари во трезорот на НБРМ се наменети за продажба.

Останатите залихи главно вклучуваат канцелариски материјал, хартија купена за печатење на пари и други вредносници, како и друг ситен инвентар за потребите на НБРМ.

24. Побарувања

Побарувањата ги сочинуваат побарувања врз основа на надоместоци и провизии за извршени услуги од страна на НБРМ и останати побарувања кои во најголем дел ги вклучуваат побарувањата за одржувањето на комплексот банки:

	2005	2004
Провизии	17.383	12.929
Останати побарувања	4.293	3.344
Вкупно	21.676	16.273

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

25. Останата актива

	2005	2004
Пресметани трошоци за печатење на пари	17.818	41.071
Останати пресметани трошоци	1.969	2.790
Останати средства	4.669	2.960
Вкупно	24.456	46.821

26. Готови пари во оптек

Обврските на НБРМ за издадени готови пари изнесуваат:

	2005	2004
Готови пари во оптек	15.813.022	15.071.504

27. Депозити на банки

Обврските врз основа на депозити спрема банките ги одразуваат состојбите на сметките на банките кај НБРМ за порамнување на платните трансакции. Средствата на сметките на банките се вклучуваат во исполнување на задолжителна резерва во денари на банките, на која НБРМ плаќа надомест во пропишан процент (забелешка 28).

28. Задолжителна резерва на банки и штедилници

	2005	2004
Задолжителна резерва на штедилници во денари	10.847	8.145
Задолжителна резерва на банки во девизи	5.323.066	3.363.332
Вкупно	5.333.913	3.371.477

Согласно регулативата банките имаат обврска за исполнување на задолжителна резерва во денари и во девизи.

Банките пресметуваат задолжителна резерва во денари по стапка од 10% на денарските обврски кон резиденти и нерезиденти, правни и физички лица, согласно Методологијата за пресметка на основата за задолжителна резерва на банките во денари. Обврската за задолжителна резерва во денари банките ја исполнуваат со средства на сметките кај НБРМ (забелешка 27) и со дел од готовината во благајна.

НБРМ плаќа надомест на задолжителна резерва на просечно издвоените средства на сметката на банката во текот на периодот на исполнување. На делот од обврската за задолжителна резерва исполнета со готовина во благајна, како и на издвоените средства над обврската, НБРМ не плаќа

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

надомест. Надоместот на задолжителна резерва во текот на 2005 година изнесуваше 2% (2004: јануари-јули 4%, а од месец август 2%).

НБРМ од јануари 2005 година не плаќа надомест на девизната задолжителна резерва (2004: надоместот на задолжителната резерва во девизи изнесуваше 1% годишно - стапка еквивалентна на каматна стапка на deposit standing facility на ЕЦБ).

Согласно регулативата штедилниците имаат обврска за задолжителна резерва во денари. Штедилниците пресметуваат задолжителна резерва по стапка од 2,5% и ја исполнуваат со средства на посебна сметка за задолжителна резерва кај НБРМ. Обврската за задолжителна резерва на штедилниците се исполнува на фиксно ниво. НБРМ плаќа надомест на задолжителна резерва на штедилниците по стапка на надомест на задолжителна резерва во денари на банките.

29. Благајнички записи на НБРМ

Аукциите на благајничките записи претставуваат монетарен инструмент кој се користи за управување со ликвидност по пат на стерилизирање на вишокот на ликвидноста од банкарскиот систем. Рокот на достасување на благајничките записи на НБРМ е стандардизиран и изнесува 28 дена. Во зависност од целите на монетарната политика, рокот на достасување на благајнички записи може да биде и пократок. Благајничките записи се продаваат на банките преку процес на аукцирање, со примена на тендер со каматни стапки (банките аукцираат со износот и каматната стапка) или тендер со износи (банките аукцираат само со износи, додека каматната стапка е утврдена фиксно од страна на НБРМ).

Во текот на 2005 година благајничките записи беа со два рока на достасување и тоа 7 дена (до 4.03.2005 година) и 28 дена. На аукциите на благајнички записи се применуваа двата типа на тендери и тоа: тендер со износи - неограничен износ и тендер со каматни стапки од 26.10.2005 година. Како резултат на примената на тендерот со износи до октомври, каматните стапки на аукциите на благајнички записи изнесуваа 10%, а со воведувањето на тендерот на каматни стапки, остварија тенденција на намалување со најниска каматна стапка од 8,37%, остварена на аукцијата на 30.12.2005 година, (2004 година: благајничките записи беа со два рока на достасување и тоа 7 и 28 дена. Најниско ниво каматните стапки имаа во јануари, при што месечната пондерирана каматна стапка изнесуваше 6,75%, додека највисоко ниво каматните стапки забележаа во декември кога месечната пондерирана каматна стапка изнесуваше 8,95%).

Благајничките записи на НБРМ ја вклучуваат пресметаната камата во износ од МКД 24.049.000 (2004: МКД 13.984.000)

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

30. Денарски депозити на државата

НБРМ врши депозитни работи за државата и органите на државната управа, согласно Законот за НБРМ. Кај неа се води единствената трезорска сметка на државата и сметките на компензационите фондови од странски донации.

	2005	2004
Единствена трезорска сметка	6.566.799	4.324.703
Останати денарски депозити	2.365.343	2.126.179
Вкупно	8.932.142	6.450.882

Во текот на 2005 година НБРМ плаќаше камата на овие депозити по каматна стапка од 0,7% на годишно ниво (2004 година само за периодот од октомври -декември 2004 година, по каматна стапка од 1% на годишно ниво).

31. Девизни депозити на државата

Согласно Законот за Народната банка на Република Македонија и Законот за девизно работење, НБРМ е агент на државата за вршење платен промет со странство. Органите на централната државна власт и дел од јавните фондови своите девизни приливи ги депонираат на девизни сметки кај НБРМ, под услов отварање на ваква сметка да им биде формално одобрено од страна на Министерството за финансии. Во текот на 2005 година НБРМ плаќаше камата на девизните депозити на државата по каматна стапка од 0,5% на годишно ниво (2004: 0,5% на годишно ниво само за периодот од октомври-декември 2004 година).

Во девизните депозити се вклучени и депозитите на државата врз основа на главнина и камата од деловните банки учеснички во кредитните линии кои се администрираат преку Апекс единицата формирана во НБРМ. Со 31.12.2005 година овие депозити изнесуваат МКД 564.994.000 и во најголем дел се состојат од наплатени средства по основ на главнина и тоа првенствено од двата заеми за развој на приватниот сектор одобрени од Светска банка (2004: МКД 317.423.000).

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

32. Ограничени депозити

Ограничените депозити главно вклучуваат девизни средства на депонентите (државата) кои чекаат извршување на дознака во странство и средства на депонентите (државата) кои претставуваат 100% покритие за акредитив кој е отворен за нивна сметка од страна на НБРМ. НБРМ не плаќа камата на овие депозити.

33. Обврски спрема ММФ

Обврските спрема ММФ ги сочинуваат обврските врз основа на нето кумулативната алокација, позајмувања и обврски врз основа на членство и депозити на ММФ.

а) Обврски врз основа на нето кумулативна алокација

Со одлука на Извршниот одбор на ММФ од 14 декември 1992 година, и по писмено одобрение од сите земји наследнички во процесот на поделба на ММФ квотата на поранешна Југославија, Република Македонија наследи 5,4% од обврската по нето СПВ алокацијата од поранешна Југославија, во износ од 8.378.694 СПВ. Овој износ го претставува делот на Република Македонија во обврските на поранешна Југославија кон ММФ, за износот на СПВ кои беа претходно алоцирани и примени од поранешна Југославија.

Според Статутот на ММФ, обврската за СПВ алокацијата достасува за наплата само во случај и во износ на откажаната претходна СПВ алокација, за што е потребна одлука од Советот на Гувернери на ММФ, со 85% мнозинство гласови, или во случај на укинување на учеството во СПВ Одделот во рамките на ММФ, или укинување на СПВ Одделот во рамките на ММФ.

НБРМ плаќа камата на постојниот износ на обврската по СПВ алокацијата по основната каматна стапка на ММФ и почнувајќи од 2005 година истата ја рефундира од Буџетот на Република Македонија.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

б) Обврски врз основа на позајмувања од ММФ

Недостасаниот дел од кредитите кои НБРМ ги има повлечено од ММФ врз основа на следните аранжмани:

	2005	2004
Systemic Transformation Facility - Part 2 (STF-2)	-	72.324
Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF)	808.300	1.145.636
Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	127.590	120.558
Extended Fund Facility (EFF)	63.795	80.372
Stand-by аранжмани	1.444.412	1.399.806
Stand-by аранжмани	777.760	-
Вкупно	3.221.857	2.818.696

Средствата од повлечените кредити врз основа на склучени аранжмани со ММФ се пред сè наменети за поддршка на платниот биланс.

Обврските врз основа на STF-2 беа исплатени во текот на 2005 година. Во септември 2005 година е склучен нов stand-by аранжман.

Обврските врз основа на ЕСАФ и ПРГФ аранжманите се со рок на отплата од 10 години, вклучувајќи грејс период од 5 години и 6 месеци. Овие кредити се амортизираат во полугодишни отплати и во зависност од видот на кредитот достасуваат од 2002 до 2010 година. Stand by аранжманите се со рок на отплата од 4 до 4,3 години вклучувајќи грејс период од 2,3 до 3 години, со квартални отплати кои достасуваат во периодот од 2005 година до 2009 година. Обврските врз основа на ЕЕФ аранжманот се со рок на отплата од 8 години и 6 месеци и грејс период од 4 години и 6 месеци. Кредитите влечени врз основа на ЕСАФ и ПРГФ аранжманите се со фиксна каматна стапка од 0,5% годишно, додека применетата каматна стапка на останатите кредитни аранжмани е одредена според основните стапки на ММФ (види забелешка 16) и дополнителни наплати.

в) Обврски врз основа на членство кај ММФ (види забелешка 19):

	2005	2004
Обврски врз основа на издадена меница за членство кај ММФ	4.957.639	5.173.685
Обврски врз основа на сметка 1	12.425	12.967
Обврски врз основа на сметка 2	146	152
Вкупно	4.970.210	5.186.804

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

34. Останати депозити

Обврските врз основа на останати депозити ги сочинуваат: клиентските сметки на брокерските друштва, сметката на Централниот депозитар за хартии од вредност, сметката на Фондот за осигурување на депозити и обврските за денарски депозити спрема Меѓународните финансиски институции.

	2005	2004
Обврски врз основа на денарски депозити спрема други домашни субјекти	1.575.227	1.567.659
Обврски врз основа на денарски депозити спрема Меѓународни финансиски институции	19.671	5.671
Вкупно	1.594.898	1.574.330

Клиентските сметки на брокерските друштва и сметката на Централниот депозитар за хартии од вредност служат за порамнување на трансакции за работи со хартии од вредност. НБРМ не плаќа камата на овие депозити. Сметката на Фондот за осигурување на депозити, согласно Законот за осигурување на штедни влогови се држи кај НБРМ. НБРМ плаќа камата на сметката на Фондот за осигурување на депозити 0,7% годишно (2004: 1% годишно).

Сметките на Меѓународните финансиски институции се депонирани кај НБРМ. НБРМ не плаќа камата на овие депозити.

35. Останати обврски

Обврските се анализирани на следниот начин:

	2005	2004
Обврски по распределена добивка	8.439	9.691
Обврски произлезени од стечајот на БНТ	154.195	157.747
Обврски по наплатени ануитети од продадени општествени станovi	2.049	-
ДДВ	2.199	116
Други обврски	49	-
Вкупно	166.931	167.554

Обврските по распределена добивка се однесуваат на распределна добивка која треба да се исплати во Буџетот на Република Македонија, а во согласност со одредбите на Законот за НБРМ.

Со делба на стечајна маса на една деловна банка, која отиде во стечај во 1995 година, НБРМ наследи обврски во висина од МКД 292.442.000 врз основа на штедни влогови на граѓани затекнати во моментот кога беше објавен стечајот. За измирување на овие обврски, од стечајната маса на

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

БНТ на НБРМ и беа обезбедени недвижности кои НБРМ веднаш, без надомест, ѝ ги отстапи на Владата на Република Македонија. Во 2001 година, НБРМ евидентираше дел од овие обврски во вкупен износ од МКД 24.761.000. Кумулативно, до крајот на 2004 година НБРМ преку домашна банка по барање на депонентите исплати вкупно МКД 120.233. Во 2004 година НБРМ го преиспита износот на обврски кои треба да се подмират во блиска иднина и како резултат на тоа евидентираше дополнителна обврска на износ од МКД 152.646.000 (види забелешка 11).

Обврските по наплатени ануитети од продадени општествени станови претставуваат обврски спрема Буџетот на Република Македонија за неисплатена денарска противвредност на девизни приливи врз основа на наплатени редовни ануитети од продадени општествени станови на физички лица. Уплатите од физичките лица ги примаат деловните банки и ги пренесуваат на посебна девизна сметка на Буџетот на Република Македонија кај НБРМ. Овие уплатени девизни средства се акумулираат на посебна сметка во НБРМ и нивната денарска противвредност НБРМ еднаш неделно се пренесува на Буџетот на Република Македонија.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

36. Останата пасива

	2005	2004
Контра ставки	(171.452)	(280.820)
Депозити на банки поврзани со своп операции	-	147.144
Привремено одземени девизи	145.502	145.183
Очекуван издаток по основ на судски спорови	154.272	161.662
Контра-ставка на пригодни ковани пари	53.022	58.312
Одложени приходи	4.094	2.297
Уплати на капитал во очекување на лиценца за вршење на дејност	-	42.917
Пасивни временски разграничувања ММФ	16.643	10.432
Обврски кон добавувачи	6.838	8.742
Останата пасива	300	2.312
Вкупно	209.219	298.181

Контра ставките на износ од МКД 171.452.000 (2004: МКД 280.820.000) претставуваат салдо на активни и пасивни билансни позиции од претходни години на кои се евидентираат средствата и обврските поврзани со монетарни трансакции. НБРМ во 2005 година утврди дека салдото постои во билансот на НБРМ од 2001 година а има потекло од претходни години. За износ од МКД 109.367.000, за кои што се утврди потеклото, НБРМ издвои резервации и истите имаа одраз врз билансот на успех за 2005 година.

Депозитите на банките наменети за своп операции се однесуваат на девизни депозити на домашни комерцијални банки кои во согласност со законската регулатива се користат за своп операции за еден ден (intraday swap) (одобрување денари за премостување на временското несовпаѓање на приливите и одливите на денари во текот на еден работен ден во МИПС-от). Истите во текот на 2005 година се затворени.

Привремено одземените девизи се однесуваат на билансни обврски за преземени девизни средства кои надлежни државни органи ги одземале од правни и физички лица како мандаторна мерка и против истите покренале тужби кај надлежните судови. Во зависност од судското решение, овие девизи се враќаат на лицето од кое се одземени или во денарска противвредност се исплатуваат на Буџетот на Република Македонија. Покрај билансните обврски, Народна банка врз истиот основ чува девизи и во депо, но овие средства и обврски ги евидентира вонбилансно. Износот на вонбилансно евидентираните обврски по овој основ на 31 декември 2005 година изнесува МКД 169.057.000 (2004: МКД 150.843.000). НБРМ не плаќа камата на овие средства.

Уплатите на капитал во очекување на лиценца вклучуваат депозит кој се однесува на барање за издавање лиценца од Министерството за

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

финансии за вршење на осигурителна активност, а во согласност со Законот за супервизија на осигурувањето. НБРМ не плаќа камата на овие средства и истите во текот на 2005 се затворени.

Очекуваните издатоци по основ на судски спорови се однесуваат на проценетиот износ на главнина и камата кои НБРМ очекува дека можеби ќе мора да се исплати на осигурителните компании кои поднесоа тужба против НБРМ (за наплатувањето од нивната жиро сметка на износите кои овие компании ги должеа на НБРМ за невратените аванси на менувачниците) и деловните банки (поради неизвршување на инструмент за обезбедување за банка во стечај).

Во февруари 2005 година НБРМ врз основа на извршно судско решение исплати обврски врз основа на еден суски спор спрема осигурителна компанија, но во месец декември 2005 година врз основа пресуда на Врховниот суд на Република Македонија предметот е вратен на повторно судење. Од истите причини не се издвоени дополнителни резервации на име казнена камата за споровите со осигурителните компании. Статусот на споровите со деловните банки во текот на 2005 година нема значајни промени. Потенцијалните обврските по овој основ за 2005 година се зголемени за износ од МКД 16.000.000 на име 50% од проценета затезна камата за 2005 година на товар на билансот на успех за 2005 година (види забелешка 11).

Контра-ставката на пригодните ковани пари е резултат на сметководствената политика во однос на пригодните ковани пари (како што е објаснето во забелешка 2j).

37. Капитал

Капиталот на НБРМ е дефиниран со Законот за НБРМ и истиот на 31.12.2005 година изнесува МКД 1.289.789.000 (2004: МКД 1.289.789.000).

38. Општи резерви

Во согласност со одредбите на Законот за НБРМ, по издвојувањето на нереализираните приходи во ревалоризациони резерви, 20% од остатокот на добивката се распределува во општи резерви се додека не се постигне нивото на примарниот капитал на НБРМ. Општите резерви се користат за покривање на општите ризици од работењето на НБРМ. Со 31 декември 2004 година, истите се во целост искористени за покривање на негативниот финансиски резултат од 2004 година. Во текот на 2005 година врз основа на измените на Законот за НБРМ, Република Македонија изврши обновување на општите резерви во износ од МКД 500.000.000.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

39. Ревалоризациони резерви

Ревалоризационите резерви претставуваат акумулирани нето нереализирани позитивни курсни и ценовни промени од периодичните курсни ревалоризации на девизните средства и обврски, кои се користат како резерва против можни идни негативни трендови во движењето на курсните и ценовните промени соодветно.

	2005	2004
Ревалоризациони резерви од курсни разлики	4.350.048	3.230.161
Ревалоризациони резерви од ценовни и курсни промени на злато	1.866.868	447.619
Ревалоризациони резерви од ценовни промени на хартии од вредност за тргување	357	-
Вкупно	6.217.273	3.677.780

Врз основа на распределба на нереализираните нето позитивни курсни разлики од девизните средства и обврски, износ од МКД 1.119.887.000 е распределен во Ревалоризационата резерва од курсни разлики, (види Извештај за промени во капиталот).

Ревалоризационата резерва од курсни и ценовни промени на златото за 2005 година е зголемена за износ од МКД 1.419.249.000 врз основа на распределба на нереализираните нето позитивни ценовни и курсни разлики на златото.

Ревалоризационата резерва од ценовни промени на хартиите од вредност за тргување е формирана врз основа распределба на нереализираните нето позитивни ценовни промени на хартиите од вредност за тргување по принципот хартија по хартија.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Забелешки кон Финансиските извештаи за годината завршена на 31 декември 2005 година

(Сите износи се искажани во илјади МКД, доколку не е поинаку назначено)

40. Пари и парични еквиваленти

	2005	2004
Девизни депозити (забелешка 13)	56.389.586	38.622.047
Девизни средства во трезор (забелешка 14)	47.909	204.322
СПВ, нето(забелешка 16)	40.671	33.981
Вкупно	56.478.166	38.860.350

41. Преземени и потенцијални обврски

а) Тужби

Во моментот постојат неколку судски процеси каде тужби се подигнати против НБРМ и тие потекнуваат од работењето. НБРМ се спротивставува на овие тужби и врз основа на правен совет смета дека нема да се јават материјални загуби, освен износот за кој веќе е направена резервација (види забелешки 11 и 36).

б) Деривативи

НБРМ нема деривативи на 31 декември 2005 година (2004: нема).

42. Настани по датумот на билансот

На 28 април 2006, НБРМ донесе Одлука за резервирање на неусогласените контра ставки кои потекнуваат од минати години во износ од МКД 171.452.000, се до нивно конечно расчистување (забелешка 36)

**ОРГАНИ И РАКОВОДСТВО НА НА
НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

СОВЕТ НА НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Претседател

м-р Петар Гошев

Членови

м-р Верица Хаџи Василева - Марковска
Тихомир Петрески
доц. д-р Горан Петревски
д-р Љубимир Кекеновски
Лиман Куртиши
д-р Драге Јанев

Гувернер на Народна банка на Република Македонија

м-р Петар Гошев

Вицегувернери

Емилија Нацевска
Фадил Бајрами
Ванчо Каргов

Организациона структура на Народна банка на Република Македонија

